dbl = L e X. 13. Al

ASSERTIO DE MVRRHINIS, SIVE DE IIS QVÆ MVRRHINO NOMINE EXPRIMVNTVR, ADVERSVS quoſdam, de iis minus rectè diſſerentes.

OPVSCVLVM AD MVLTIPLICEM rerum cognitionem profuturum: in quo multa noua memorabilia cognitu iucunda, ſimul & cuiuſuis facultatis ſtudioſis vtilia, De Myrrha, potionibus, vnguentis & vaſis murrhinis, potione vini myrrhati, necnon & aceti Chriſto Saluatori noſtro porrecta, ac aliis non paucis reconditis adferuntur; plurium errores deteguntur, multa ſcriptorum loca, vel corrupta reſtituuntur, vel obſcura declarantur.

NICOLAO GVIBERTO LOTHARINGO, Doctore medico, Auctore.

FRANCOFVRTI,
Apud heredes Andreæ Wecheli, Claudium Marnium, & Ioannem Aubrium,
ANNO MDXCVII.

Mo. Bot. Garden

PERILLVSTRI, AC VALDE GENEROSO DOMINO IOHANNI PORCELLETO A MALLIANA, DOMIno de Walhey, Haraucourt, Guiſenuille, Buiſey, &c. Balliuo Meten. &c.

ANNVS *agitur nonus* (*perilluſtris ac valdè Generoſè Domine*) *ex quo Romæ cū adhuc eſſem, R. D. Rocchus Soranus Romani Epiſcopi Soræ Vicarius, cuius conſuetudine familiariter vtebar, mihi conceſſit legēdum, primum tomum Annalium eccleſiaſticorum, præclariſſimi ac Illuſtriſſimi viri omnique pietate ac doctrina, virtutibuſque ornatiſſimi, Cæſaris Baronii, cuius ipſe Rocchus erat & conterraneus, & amicus non poſtremus. quem librum*

cum auide legiſſem, & auidius reguſtaſſem, percunctanti ipſi Vicario, quid de illo libro ſentirem, reſpondi idquod res mihi videbatur, nempe illud opus eſſe lectiſsimum, laborioſiſsimum, & ſuo authore digniſsimum, maculatum tamen aliquot erratis eſſe, à quibuſdam principiis, & fundamentis malè poſitis emergentibus, quæ tamen cum eſſent alterius diſciplinæ, eorum cognitio ad medicum, & rerum naturalium perſcrutatorem potius quàm ad Theologum pertineret. à quibus fundamentis malè poſitis, ipſe præclariſsimus Baronius ad alia errata pergebat conſtruenda. oſtendi illi locum de myrrha. Myrrhato vino Chriſto Saluatori noſtro exhibito, Item de murrhinis antiquorum vaſis, & alia in quibus cenſendis lapſus erat Baronius, ſiue potius Michael Mercatus, à quo hæc acceperat nimium illi in his rebus tribuens,

buens, quod cum eidem Baronio ſignificatum eſſet, rogauit vt eas rationes, quibus hæc informatum iri putarem, chartæ crederem. Cum autem eo tempore aliò ſeceßiſſem, intra paucos dies id breuiter, ac ſuccinctè præſtiti, ſcriptum ad Baronium tranſmiſi, vt ſi opus ſuum denuò recuderetur, quàm correctißimum, & cum magno ſuo decore exiret: nuper autem cum in volumen poſtremò editum caſu incidiſſem, deprehendi, & Baronium priori adhuc ſententiæ imminere, & rationes meas (nomini vero parcentem) refellere, nullis tamen legitimis rationibus, nec validioribus coniecturis, vel probatorum authorum teſtimoniis. quod cum animaduerterem, ac perſpicerem hunc præſtantißimum virum eſſe ipſi Mercato quaſi addictum, & nihil ratum habentem, quod ab eo, quem probat & admiratur, iudicatum non videt,

non contradicendi, aut cōtendendi cum tanto viro ambitione motus, non ſurripiendi, vel detrahendi quicquam dignitati, honori, vel immenſæ gloriæ Baronii malitia agitatus, ſed communi omnibus ſtudioſis iure excitatus, ſapientiæque amore, ac ſpe iuuandi poſteritatem atq; ipſam adeo veritatem defendendi fretus, ego quodammodo etiam ad ſcribendum à Baronio prouocatus, id quod iam obliuioni tradideram, in memoriam reuocaui, ac (ſepoſito ad tempus, quod abſoluebam, flagello Aſtrologorum) vltro meipſum patefeci, & me eſſe illum quendam aſſerui, quem Baronius ſcribit, Iudicium ſuum de Murrhinis in prioribus tomi editionibus reprehendiſſe, ac ſententiam Georgii Agricolæ defendiſſe. hancque perpaucorum dierum operam protuli, ac quaſi in publico certamine perpendendam propoſui. hæc operis huius

ius

ius elucubrati ratio, hæc ſumma fuit. Itaque cum cogitarem fœturæ huic meæ magnam ex te acceſsionem futuram, magnum etiam apud homines plauſum, ſi ſub tui nominis ſplendore, ac gratia in lucem exiret, volui (vir omnibus virtutibus cumulatiſsimè) id tibi operis conſecrare, quod à me eſſet paruo quidem tempore, ſed ſummo ſtudio elaboratum, idque vt facerem, tum aliis haud certè paruis rationibus ſum adductus, tum maximè, quia in hac literaria cõtrouerſia tanquam in certamine cum tanto Gigante, quantus eſt Baronius, (cuius nominis ſplendor atque magnitudo, pietas inſignis, doctrina incomparabilis, gloria immortalis, ſummus Cardinalatus honos, atque dignitas, ad quæ ob immenſas eius virtutes, & exantlatos labores nuper euectus eſt, vel audaciſsimũ quemq; poſſent à dimicatione deterrere) ego

veluti Pygmeus volui te literatorũm coryphæum acerrimo iudicio præditum, pietate, cæteriſque virtutibus ornatiſſimum appellare, tantique viri auxilium implorare, contra inuidorum morſus & aculeos obtrectatorum. Accedit tuorum in me beneficiorum memoria & magnum humanitatis tuæ ſpecimen, quod mihi præbuiſti, & adhuc præbes, ex quo reuerſus ex Italia te primum cognoui: vt ab illo die, ea mihi de te polliceri auderem, quæ de optimo, ac præſtantiſſimo viro, omni genere laudis cumulatiſſimo expectari poſſent. lucubratiunculam igitur hanc tibi (vir prudentiſſimè) obſeruantiæ in te meæ arrabonem, lubens offero. Quamuis enim cupiam pii omnes ac docti viri, vt de controuerſiis quæ in ea continentur, pro veritate decernere velint: tamen primum omnium officii gratia ad te (qui exploſa voluptate,

omne

omne tuum ſtudium in doctrina, ac ſapientia collocans, pro canibus & equis libros bonos tractans, pietatem colens, ſolamque veritatem, Deique optimi maximi gloriam expetens, faſtigium ita attuliſti, vt in illud elogium, quo virtutes tuas prædicarunt Muſſi Pontani ſocietatis Ieſu Theologi, in ſui nupera editione Maldonati (tomo priore commentariorum illius in Euangelia, in præfatione ad Lectorem, conueniant omnes docti, te nimirum eſſe ſupra Theologum militem, & ſupra militem Theologum) totam hanc litem ſtatuere volui, quo accedet etiam commodum. nam ſpero fore, vt cum tuo acerrimo iudicio fuerit hoc opus commendatum, faciliorem ac liberiorem ad hominum doctorum iudicia, habere poſſit acceſſum. Hilari igitur fronte, hanc animi cultuſque mei in te qualemcumque ſignificationem ſu-

ſcipe (vir ornatiſsime) & Guibertum tibi mancipatum, ſiquidem dignum ducis, amare perge. Vale in annos Neſtoreos. Tulli, ex muſæo noſtro, calend. Aprilis, Anno Domini 1597.

R. P. D.

R. P. D. FRONTO-
NI DVCÆO, INSIGNI
DOCTORI THEOLOGO,
SOCIETATIS IESV,

Nicolaus Guibertus,

S. D.

ABSOLVTO libello de Murrhinis, cuius elucubrãdi rationem in epiſtola dedicatoria cognoſces, eum ad te (humaniſſimè ac ſapientiſſime Vir) licet nondum facie, ſed virtutis imagine, & quotidiano ſermone D. Caroli Mamburgi, Cathedralis eccleſiæ Tullenſis Canonici, Paternitati tuæ addictiſſimi, mutuæque mihi neceſſitudinis, & amicitiæ vinculo coniunctiſſimi, notum, mittere volui, & æquo iudicio committere, tamquam ad Aſylum & virtutis ſpecimen confugiens, humanitate tua fretus. Quare te ſummopere rogatum velim, vt poſtquam libellum attentè perlegeris, iudicium tuum non deneges, & ſi quid in eo compereris, quod poſſit tuo

acri iudicio,pias & Chriſtianas aures offendere, & præſertim Ampliſſimi Cardinalis Baronii tui, vt audio, amiciſſimi, quē in ipſo diſputationis curſu quandoque reprehendo, adhibita tamen omni modeſtia, & debita (vti par eſt) reuerentia, id mihi liberius ſignificare non graueris. quicquid enim ingenii & laboris in hoc exhibui, tuæ humanitati & prudentiæ iudicandum committo. ego verò pro tantis beneficiis, tibi perpetuò deditiſſimus ero, & immortales, quoad vixero, habebo gratias. Vale.

FRON-

FRONTO DVCÆVS, NICOLAO GVIBERTO DOCTORI *medico*, S. D.

PERGRATVM mihi perq; honorificum fuit, quod libellum de Murrhinis nobis perlegendum miſeris, ſed moleſtum admodũ, quod eo tempore, quo multis occupationibus præpediti, minùs potuimus accuratè, quæ in eo docentur, expendere. Nam ſi per otium licuiſſet auctorum loca perueſtigare, quæ citas, eaque inter ſe conferre, duplicem inde vtilitatem decerpſiſſem, tum ea obſeruando quæ diligenter admodùm eruditeque mones, tum excutiendo ea de quibus ipſe moneri vltrò cupis, & pro amicitiæ quam appetis, officio, iudicio noſtro muniri: atque vtinam ita perſpicax in iudicando, ac promptus in amicitia eſſem contrahenda, præſertim cum iis qui eiuſmodi ſunt, vt eorum ipſe ambire familiaritatem debuerim. profecto efficerem, vt ea opera quam pauculis horis huic lectioni im-

pendi, non indignum me tua beneuolentia fatereris. nūc in iſtas coniectus anguſtias, vt intra occaſum heſterni ſolis, & ortum hodierni negotium expediendum mihi fuerit: vereor ne nihil aliud feciſſe lucri videaris, quàm vt tot dierum dilatione præcepto pareres Horatii, quot apud nos liber fuit. Non enim volui diutius retinere, ne quam moram editioni afferrem, neue commoditatem eum librum Lutetiam mittendi amitterem. ignoſce igitur aliorum librorum editioni, quibus nunc ab iis qui nobis imperant impedimur. & ſi quid fortè tibi maius de nobis Pararius ille, ac proxeneta noſter pollicitus eſt, illius eſſe culpam præſtare cenſe non noſtrum. qui ſi nimis ſe liberalem laudum noſtrarum præconem hactenus præſtitit, memēto dictum à Poeta:

τῷ ἔξεστι τὰ μὴ καλὰ καλὰ πεφάνθαι,

nec illum tantùm fœdum cupidinem cæcum eſſe, verùm honeſtum etiam, & amicos in amicorum ſæpè operibus cæcutire. Ecce autem contrariam ego rationem in eo conciliandæ amicitiæ, qui non vt ille laudibus, ſed reprehenſioni-

bus

bus innoteſcam. verùm in hoc, vt ſcis, pareo tibi, quem ſcio non aliam in partem accepturum, quam vt omnia hæc ſtudio rebus tuis conſulendi ſcripta ducas, quæ non aliter mihi probabuntur, quàm ſi ea fuiſſe à te probata cognouero. Vale Muſſiponti, 22. Decembris, 1596.

PETRI MILOTI PROVINC. DOCT. MEDICI PARISIEN. AD NICOLAVM Guibertum Doct. Medicum Lotharingum Hexaſtichon.

Si quemquam illuſtrant doctorum ſtudia: ſi quem
Conſpicuum meritis inclyta ſcripta probant.
Si doctrina piis accedens moribus vllum
Iudicio inſignem nobiliore notat.
Quis neget innumeris te dignum laudibus, in quem
Quæ diuiſa aliis omnia mixta fluunt.

Ad eumdem,

TETRASTICHON.

Vngue Leo, ſpecie pictor, Narciſſus odore,
Arte machaonia, proditur ecce Guibert,
Nicoleos verè dictus victoria nomen
Vincit Ariſtotelem, vincit & Hippocratem.

Ioan. Papigny. Champ.

MYRRHAM VETERVM ESSE LACHRYMAM SVI GENERIS A *Beniuino longè diuerſam, quam recentiores myrrham vocant, ab ea veterum non differre.*

CAP. I.

PRÆCLARISSIMVS Baronius, in priori tomo annalium eccleſiaſticorum, anno 34. f. 170. editione ſecunda, in veteri ſententia perſiſtens, & opinioni Michaelis Mercati à quo acceperat, inhærens, aſſerit Myrrham veterum eſſe, quod Indi hac noſtra tempeſtate, Benzui vocant: nulla tamen ratione probabili, vel auctoritate ſapientum, ſed tantum opinioni dicti Mercati innitens. Hanc vanam opinionem nunc etiam reprehendo, prout & alias reprehendi: atque longiori ſermone, & demõſtrationibus efficacioribus quàm antea defendo, Myrrham ſcilicet veterum, à Beniuino diſtingui, eamque ab ea recentiorum non differre. Porro non inficior, quoſdam extitiſſe noſtris temporibus, qui ad pauca reſpicientes, idem ante Baronium & Mercatum pronunciarũt, quorũ Coryphæus fuit Amatus Luſitanus, qui in ſuis in Dioſcorid commentariis enarrat,

71.cap. de myrrha, in ea fuit opinione, vt quod ab officinis hodie Beniuinum amygdalinum vocatur, à maculis candidis amygdalarũ inſtar quas habet admixtas, præſtantiſſimum eſſe myrrhæ genus putaret, quam Dioſcorides à loco natali troglodyticam appellat. verum hæc abſurda opinio iam ante me fuit & à doctiſſimo Mathiolo & ab aliis ſatis exploſa. Inuentus eſt tamen adhuc Michael Mercatus, qui à recepta ſemel opinione diſſentiens, & huic falſæ opinioni nimis fauens, nullis tamen aliis validioribus rationibus, vel auctoritatibus in medium allatis, (quibus fides communi doctorum opinioni & auctoritas celebritati ſcriptorum derogarentur, falſus eſt, & ampliſſimum Baronium fefellit, hoc eſt in eundem errorem induxit, quam falſam & abſurdam opinionem cum pro potiori receperit Baronius effecit, vt ad eam multa alia & grauiora errata cõſequerentur in eius ſcriptis, vt in progreſſu apparebit. Ad hãc igitur vanam opinionem ſtabiliendam ipſe Baronius ab ipſo Mercato perſuaſus coloris ſimilitudine vt fundamento nititur. adducens quod idem color eſt Beniuino qui myrrhæ deſcribitur, nempe maculoſus, nam Martialis (inquit)

Plorat Eros, quoties maculoſa pocula Myrrha
inſpicit.

Ad hoc reſpondetur Baronio, quod hæc ratio à ſimilitudine coloris ſumpta, eſt admodum caduca & infirma: non enim ſequitur myrrham antiquorum & Beniuinum eſſe idem, quod vtrique

que

que color ſit maculoſus: eodem enim argumento probaretur, Leopardum exempli gratia & canem maculoſum idem eſſe, vtrique enim color maculoſus, quod eſt abſurdum. Item eodemmet argumento facile conuinceretur aſſam ſiue velis fœtidam ſiue odoratã eſſe myrrham. Item veterum myrrham ab ea recentiorum non diſtingui, contra Baronium, quia idem color myrrhæ noſtræ, qui myrrhæ veterum deſcribitur nempe maculoſus, & ſic vera noſtra ſententia confirmaretur etiam ratione à Baronio in contrarium allata. At tantum abeſt vt myrrha veterum & Beniuinum idem ſint, quia idem color vtrique maculoſus, quod colore illo maculoſo myrrha veterum à Beniuino diſtinguatur & à Mathiolo, & ab aliis doctioribus: nam Myrrha confracta venas vnguium modo candidas & læues oſtendit, Dioſcoride & aliis ſcriptoribus atteſtantibus, vnde vngulata denominatur, Beniuinum verò maculas habet admixtas etiam candidas, ſed non vnguium modo, verùm amygdalarum inſtar, vnde amygdalinum fuit denominatum. Hinc manifeſtum eſt myrrham à Beniuino eſſe diuerſam, & hac nota etiam diſtingui, prout & idem Mathiolus animaduertit. Nec firmiori argumento à ſapore ſumpto nititur Baronius confirmare ſuam de myrrha & Beniuino aſſertionem. Sapor quoq; (inquit) idem videtur: vinũ enim in phiala ex Beniuino magnam haurienti cum odore ſimul gratiam ſaporis habet. Minimè profectò verum eſt, (pace tanti viri di-

xerim) Beniuini eundem eſſe cũ ſapore qui Myrrha deſcribitur, idque eſſe falſiſſimum & ab omni ratione alienum, apertiſſimis demonſtrationibus, experientiis, ac teſtimoniis ſcriptorum conuincitur. Sapor enim Myrrhæ non parum eſt amarus Theophraſto, Dioſcoride, Plinio, Oribaſio, Actuario, omnibuſque aliis atteſtantibus. ita vt idem Plinius lib.12.cap.16. de Myrrhæ adulteratione verba faciens, dicat cucumeris ſucco amaritudinis gratia adulterari. Beniuinum verò tãtum abeſt vt ſit amarum, quod non parum ſit dulce, quod ipſa etiam experientia teſtatur, & auctoritas tot tantorumque virorum qui de eo ſcripſerũt. nec diffitetur Baronius cum dicat, in phiala ex Beniuino magnam haurienti cum odore ſimul gratiam ſaporis habere, qua ſola dulcedinis nota, Ioannes Fragoſus medicus hiſpanus lib.hiſt.aromatum apud Indos naſcentium cap.de myrrha eorum opinionem conuellit, qui Beniuinum Myrrhæ genus eſſe præſtantiſſimum ſibi perſuaſum haberent. adde quod eodem Baronii argumento facile poſſet probari Myrrham & Bdellium idem eſſe, tam enim ſimilia inter ſe ſunt, colore, ſapore & ſubſtantia, vt plerique vtrunque vnam ſpeciem fecerint.

Sed his ſepoſitis aſſertionis meæ veritas confirmari, & aduerſariæ opinionis falſitas infirmari poteſt, aliis rationibus & demonſtrationibus efficaciſſimis, quas nemo ad hanc diem præter me excogitauit, quibus planiſſime intelligi poteſt, myrrham veterum, à Beniuino, & ſubſtantia, & acciden-

accidentibus,& facultatibus,& natalibus, longè diuerſam. primò omnium Myrrha antiquorum deſcribitur adeo pinguis & ſuccoſa, vt ex ea ſola, præſertim recentiori,vnguenti ſiue olei illud genus ſimpliciſſimum, prelo facilè exprimatur, quod ſtacte græcis,gutta latinis dicitur,quodque pinguitudinem Myrrhæ eſſe Dioſcorides & alii aſſeruerunt. Contra vero Beniuinum eſt adeo aridum & exſuccum, vt ne gutta quidē liquoris ab eo quauis arte exprimi poſſit, vt & experientia rerum magiſtra teſtatur. Qui igitur fieri poſſit,vt myrrha ſit Beniuinum,& Beniuinum myrrha?

His addo quod Beniuinum eſt adeo tenax, durum, compactum,vt ex eo vaſcula, ſpherulæ precariæ, & alia opera ſimilia ſplendida & nitida hodie in India torno efformentur, quod & inter alia,ſcitu & digna & iucunda,annis proximè elapſis,mihi narrare ſolebat in Italia Chriſtophorus Lopez Luſitanus, familiaris meus, qui bonam partem ætatis,in variis Indiæ prouinciis conſumpſit; ibique diu militiam exercuit; nunc autem Neapoli reliquum vitæ tranſigit, hoc non diffitetur Baronius, qui ex Beniuino vaſa murrhina cōfici ſcribit, at ex myrrha veterum pingui, molli,tenera,fragili,quis vas cauari poſſe & elaborari, præſertim ſeruato ſplendore & nitore contenderit,niſi refractarius,& qui in his rebus ſit minime exercitatus? Quòd etiamſi conceſſero, ex myrrha vaſa conflari poſſe & ſplendida & nitida, nihil adhuc conſequentur fautores aduerſariæ

ſententię.nam poſitis pręmiſſis,quis vaſa illa durabilia & permanentia in ſuo nitore ſplendoreq; contenderit? quis ea minimè eſſe diſſolubilia aſſeuerauerit? præſertim ſi in ea calidum vinum diffunderetur,prout Baronius fuiſſe antiquis in more poſitum affirmat?. Cum nec ea quæ ex Beniuino, materia vt dictum eſt duriori, & ſolidiori,elaborari ſolent,ſint durabilia, & in ſuo nitore permanentia,ac ſoluta contumacia,præſertim ſi calidum ſæpius infunderetur. quod & ipſa ratio dictat, & experientia non refragatur. His omnibus accidit, ad maiorem corroborationem præmiſſorum, quod argumento à natali ſolo deſumpto, efficaciter demonſtratur, Myrrham & Beniuinum differre. nam clariſſimè conſtat, & vna cum Dioſcoride,Plinio,ac veteribus,ſcriptores recentiores vno ore teſtantur, Myrrham eſſe arboris lachrymam, quæ in Arabia fœlici, & in troglodytica regione Æthiopiæ ſub Ægypto gignitur: ex quibus prouinciis, & adhuc hodie etiam ad Indos apud quos naſcitur Beniuinum,deferri ſolet: vt aſſeuerat Garcias ab horto,lib.1.hiſtor.aromat. apud Indos naſcentium, capite de myrrha. Verum tantum abeſt vt Beniuinum, in dictis regionibus, in quibus myrrha proueniat: quòd cõſtat manifeſto teſtimonio probatorum ſcriptorum,id prouenire duntaxat in vltima fere India, in regione Sian & Martaban eius contermina. quod & idem Garcias lib.eod.cap.de Beniuino affirmat, idque non ſine rei nummariæ diſpendio,ſe didiciſſe teſtatur. At prouinciæ Sian

& Mar-

& Martaban ſunt ſupra Regnum Malacæ ad fluminum Auæ & Menan in Oceanum Indicum influxum, ſupra Gangeticum ſinum. & non modo attingunt Arabiam vel Æthiopiam vbi Myrrha naſci traditur, ſed multis multiſque paſſuum millibus ab iis abſunt ex Sabæis populis eiuſdem regionis Arabiæ fœlicis, apud quos potiſſimum Thus & Myrrha naſcũtur, profecti ſunt tres magi, qui Chriſtum Dominum adoraſſe ſcribuntur in Euangelio, vt multi ſapientes exiſtimant, & qui apertis Theſauris ſuis, obtulerunt ei munera, aurum, thus & myrrham quę in ſua regione proueniebant. Dauid pſalmo 71. Reges Arabum, & Saba dona adducent, & inferius: Dabitur ei de auro Arabiæ. Virgil. lib. 1. Georg.

India mittit ebur, molles ſua tura Sabæi.

Qui plura de tribus hiſce Magis, ſcire volet, conſulat Franciſcum Suarez, tomo ſecundo ſuorum commentariorum in tertia parte D. Thomæ, diſputatione 14. ſectione tertia. Quod nos hîc paucis ſcribimus, fusè ſatis & eruditè confirmat. non ſunt igitur vna eademque res Myrrha & Beniuinum.

Inſuper alio efficaciſſimo argumento à myrrhæ facultatibus, & ab eius vſu deſumpto perſpicuum fit myrrham à Beniuino differre. Myrrhæ enim facultas tribuitur ſeruandi cadauera à corruptione propter ſuum amarorem, non autem Beniuino quod eſt dulce, vt dictum eſt. Hinc Ægyptii, Syri, Arabes ac aliæ nationes, ex inueterata traditione, munire ſolebant mortuorum

cadauera ex myrrha & aloe, rebus amariſſimis, aduerſus corruptionem. quod & ſacræ & prophanæ ſcripturæ teſtantur. quo etiam vnguento conſtat fuiſſe delibutum corpus Chriſti pretioſiſſimum, vt habetur in Euangelio ſecundum Ioannem, cap.19.his verbis: venit autem & Nicodemus, qui venerat ad Ieſum nocte primum, ferens mixturam myrrhæ & aloes quaſi libras centũ. & de myrrhatis corporibus in Ponto ita loquitur Sil.in xiii.

Exhauſto inſtituit Pontus vacuare cerebro
Ora virum & longũ myrrhata reponit in æuum.

Et adhuc hodie ex aloe & myrrha noſtra, rebuſque ſimiliter amariſſimis, veluti abſynthio, (nõ autem ex dulcibus, quale eſt Beniuinum) mixtura conficitur ad ſeruanda mortuorum cadauera. quod & videre eſt paſſim in libris medicorum. vnde clariſſimè perſpicitur myrrham à Beniuino diſtingui, myrrhamque veterum & recentiorum idem eſſe, prout ſunt, & tam bene inter ſe conueniunt, ac omnibus & ſingulis notis reſpondẽt, quàm duo oua ab vna eademque gallina prognata. proinde nodum in ſcirpo quærere videntur, qui myrrham in Beniuino quærunt. Myrrha enim quæ ad nos defertur, etſi pro maiori parte ſit illegítima, ac pingui illo careat, & retorrida craſſiorique ſit conſiſtentia, & ad gummi imaginem vergens, & viribus eius proxima, prout & tempore Dioſcoridis reperiebatur: tamen inter Myrrham vulgarem non pauca reperiuntur fragmenta omnibus iis indiciis prædita, quæ ab an-

tiquis

tiquis præſcripta ſunt, ac vnguinoſa & ſuauiſſimi odoris, quæ manibus confricata, eas mira odoris fragrantia commendat, & ex qua præſertim recentiori, liquor ſtillans, facilè prelo exprimi poſſit, cuius generis & habui quandoque copiam, & adhuc in ſcriniis aliquid ſeruo cum multis aliis magis reconditis. Cum enim de annis 1578. & 79 tempore feliciſſimi Pōtificatus Gregorii xiii. electus eſſem, à Venerando Romano medicorum Collegio, & à Reuerenda Camera apoſtolica approbatus in v. protomedicū, vt dicūt generalem omniū Prouinciarū ſanctæ ſedi Apoſtolicæ mediatè & immediatè ſubiectarum, in externa viſitatione Pharmacopolarum, ſæpius inter myrrhę cumulos, fragmenta optimæ myrrhæ ſuccoſæ & vngulatæ inueni, quæ omnibus notis antiquæ myrrhæ reſponderet, & præſertim apud nundinatores qui ad Ciuitatum Fulginaten. Racanaten. & Ariminen. nundinas quotannis confluebant: cuius & fruſtulum dum hæc ſcriberem, adhuc oſtendebam D. Carolo Mamburgo, Nanceiano Cathedralis eccleſiæ Tullen. Canonico, viro & apprimè docto & pio, cuius ego amica ſollicitudine, necnon induſtria, haud ſemel in hoc tractatu conſcribendo ſum vſus. Optimæ myrrhæ ſpeciem vidi etiam dum Neapoli commorater apud Ferrātem Imperatum Pharmacopolam omnium qui ſunt, qui fuerunt, & fortaſſe qui futuri ſunt maximum, doctrina, opibus, probitate & indagatione rerum omnium mundi præcipuarum, peregrinarum, ac magis recondi-

tarum quas terra & mare progignunt, quas in Muſæo ad id magnificè conſtructo, monarcha quidem digno adſeruat. id quod grata recordatione etiam in ſtudioſorum gratiam hic commemorare volui. Ratum ſit igitur atque firmum myrrham veterum & myrrham recentiorum idem eſſe, & ideo myrrham in non myrrha quærere nihil aliud eſſe, quàm in rebus claris atque apertis cæcutire. quam meam ſententiam tot tantiſque rationibus & demonſtrationibus confirmatam, non dubito quin doctiſſimus quiſque ſit approbaturus, nec puto fore quemquam adeò moroſum, vt his rite examinatis aduerſariam opinionem retinere velit.

DE VARIIS POTIONVM *generibus, quæ myrrhina appellatione exprimuntur, nullum vini vel potionis genus apud Priſcos, ſiue Græcos, ſiue Romanos, extitiſſe, præſertim ad menſas translatum, quod à myrrha arboris lachryma appellaretur.*

CAPVT II.

IDem Baronius vbi ſupra, ſtatim ab ipſo limine vinum myrrhatum confundit. aſſerit enim vinum myrrhatum Saluatori noſtro porrectum, ita fuiſſe dictum, quod in vaſis myrrhinis, hoc eſt ex ſua myrrha confectis, ad ſaporem, odoremq; quærendum poneretur. Ibique à ſe ipſe diſſentiens videtur aſſerere vinum myrrhatum etiam

apud

apud antiquos appellari, quod admixtis myrrha ac aliis ſpeciebus biberetur, in vaſis etiam Rhodiacis & ſimilibus. Præterea in eodem loco aſſerit vinum myrrhatum & vinum quod antiquis murrhina dicebatur, idem fuiſſe, & ſic in tanta repugnantia, confuſione & incertitudine opinionis, Baronius non mediocrem difficultatem impoſuit viris etiam doctiſſimis, aliis videlicet de omnibus confusè Baronium intelligẽtibus, aliis de alio ſermonem torquentibus, atq; Baronium damnantibus, tanquam hæc admodum confusè & obſcure collocauerit. Nam nec vinum in vaſis murrhinis bibitum, nec vinum myrrha ac aliis ſpeciebus confectum, nec antiquorum murina, vel myrina, ſiue myrrhina, ſiue murrhina, (tot modis enim legitur apud probatos authores, vt etiam videre eſt in Calepino à Paulo Manutio emẽdato in dictione murina,) nec quoduis aliud vini genus apud antiquos ſiue Græcos ſiue Romanos extitit, quod à myrrha lachryma appellationem deſumpſerit, & ideo in hoc etiam vehementer errat Baronius, & alios in errorem inducit, nullam enim rationem, ſaltem probabilem dicti ſui reddit, nec authoritatem celebris alicuius ſcriptoris, ad rem de qua agitur probandam, recte adducit. Non enim ad hoc pertinet locus citatus ex Plinio de vinis myrrhæ odore conditis. Nam & ſi veteres tam Græci quam Latini, ſolerent vina aromatis & odoramentis condire, idque nonnulli tempore vindemię, alii paulo antequam biberent, ac ipſa vina ſic condita, imo &

ipſa vnguenta, & olea odorata, quæ potibus admiſcuiſſe memoriæ proditum eſt, nomine eius materiæ, quæ principatum in his haberet, afficere, eaque vnguenta ſiue olea odorata quibus ſuauiora & gratiora quandoque vina redderent, myrrham ſiue ex ea expreſſum liquorem ſtrictè vocatum reciperēt, tamen nuſquam apud quemquam ipſorum legitur, vnguenti aut vini genus, cuius appellatio à myrrha fuerit deducta. Quin imo & ipſum vnguentum ſtacte, ſiue gutta, ex ſola myrrha liquor expreſſus, ab ipſa myrrha appellationem non deſumpſit, nec apud Græcos, nec apud Latinos. prout nec apud Iudæos vnguentum illud ſacrum & ſuauiſſimum, quo Moſes ex Dei præcepto, ipſos ſacerdotes, & tabernaculum illiniens purgauit. quod tamen fiebat ex myrrha electa, cinamomo & calamis, auctor Ioſephus libro tertio antiquitatum. Nec quis dicat huic aſſertioni aduerſari, quod legitur apud Theophraſtum, libro de odoribus, & fortaſſe apud alios: vnguentum myrinum ſiue myrrhinum. latet enim ibi ambiguitas, & cauendum ne affinitate vocū quiſpiam decipiatur, ibi enim Theophraſtus, cum vnguentum myrinum ſiue myrrhinum vocauit, non à myrrha, ſed à foliis myrti quæ græce myrrhine vel myrſine dicitur, ex quibus illud vnguentum componebatur, appellationem deduxit. Idque ab vnguento quod myrtinum dicebatur, differebat: quod illud è foliis vt dictum eſt, iſtud vero è baccis, quæ myrta græce dicūtur, fiebat, legimus & myrrhina ſecta

apud

apud Helianum lib.2.de varia hiſtoria,quę myrti foliis cōſtabant,& ab iis denominabantur,non autem à myrrha. De vinis legimus apud Athen. lib.1.vini genus quod myriten ſiue myrinem appellat,cuius & lib.4. meminit his verbis; multo magis gratum erit myrinam quam ſi affundas, at iſtam appellationem à myrrha haud græci deduxerunt, vt minus recte Baronius exiſtimauit, ſed à nomine vnguenti quod iis myron dicitur.quod vt clarius fiat magiſque perſpicuum, ſciendum quod græci veteres & ſuauiora & gratiora vina redderent, & eorum grauitas emēdaretur commixtione odoramentorum & oleorum odoratorum,quæ ipſi myrrha vocant, hoc eſt vnguenta, condere ſolebant. idque nonnulli vt dictum eſt tēpore vindemiæ, alii paulo antequam biberent, quod & ab aliis ſcriptoribus memoriæ eſt mādatum,& à Theoph.in eo maximè commentario quem de odoribus inſcripſit. Iſtud vinum ſic conditum apud ipſos veteres Græcos vocabatur myrines, myrites & (vt legitur apud Ælianum) myrinites, non à myrtha arboris lachryma,ſed à myro id eſt vnguento, quaſi dicatur vinum vnguentarium ſiue aromaticum. aſſentitur huic ſententiæ Iulius Pollux. qui myrinen appellat. quod à quibuſdam vnguento conditum, ab aliis dulce accipi dicit. adſtipulatur & Ælianus qui lib.xii.cap.31.de varia hiſtoria ſcribit,Græcos vinum vnguento miſcentes ſic ebibere, & ob id vinum illud ab iis vocari myriniten, hoc eſt vnguento conditum.In quibuſdam libris Æliani le-

gitur myrrhinites, pro quo Turnebus in annotationibus in librum Theophraſti de odoribus legit myrinites, adducens hunc locum Æliani, cui fauet Henricus Stephanus in Theſauro linguæ Græcæ, ibique cenſet legendum potius myrites, ſiquidem ſit à myron, hoc eſt vnguẽto. nam vocabulum myrinites eſt ipſi Stephano ſuſpectum, & à myrine quod ſignificat myrtho conditum, non autem à myron deduci putat. myrrhinen in Heſichio lego, duplici R. nec dubito verbũ illud exprimere voluiſſe Iuliũ Pollucem, cũ myrinem dixit vt dictũ eſt. & ſi aliud videtur ſentire Henricus Stephanus loco paulo antea citato, ſcribens, quod cũ Heſichius duplici R. myrrhinen, ſcribat, dicatq; quoſdã ita vocare vinũ myrrhinen, videri myrrhinẽ à myrrha ducere, vt ſit vinum myrrha conditũ. verum ipſi Stephano nõ poſſum aſſentiri, nã vt paulo ante dictũ fuit, murina & murrhina, myrina & myrrhina leguntur apud probatos authores, & in lexicis pro vna eademq; re, & nihil prohibet, quin myrrhine vni genus quod in Heſychio legitur duplici R, idẽ eſſe poſſit quod Iulius Pollux myrinen ſimplici R, appellat. & quin vtrũq; à myron dicatur. Æoles enim vnguẽta vocant etiã myrrha & ſmyrna quia multa cõficiuntur è myrrha, vt ſcribit Athen. lib. xv. & nomen hoc græcũ myron, à myrrha ortũ eſt: prima enim vnguenta fuere ex myrrha in Ægypto, & præſertim ex ea quæ vocatur ſtacte, & in omnibus ferè vnguentorum generibus myrrha ponebatur, vt etiam memoriæ mandauit præter alios ille ter maxi-

maximus, & noſtri ſeculi decus & ornamentum Hieronymus Mercurialis lib. de Decoratione cap. vltimo. cuius viri incomparabilis & nũquam ſatis laudati conſuetudine ante annos triginta vſus ſum familiariter, dum ambo inſeruiremus Alexãdro Farneſio Cardinaliumo maximo. His addo quod coniectura Stephani quæ nititur Plinio lib. 4. cap. 13. myrrhæ odore condita, & nulla eſt vt paulo inferius contra Baronium etiam demonſtrabitur, & hæc latius deducere libuit, monitus à Reuerendo viro doctiſſimoque è ſocietate Ieſu Theologo Frontone Ducæo, vt locum citatum Henrici Stephani, quem mihi quidem ſecreto ſignificauit diligẽter expenderem, & docerem vnde dicatur murrhina Latinorum, aut myrrhine Græcorum ſi non à myrrha, cum à myron non admittat Stephanus. Myrines igitur ſiue myrrhines Græcorum dicitur à myron, hoc eſt ab vnguento. Cui & ſententiæ fauet Doctiſſimus Dalechampius qui in ſuis annotationibus in lib. 1. Athenæi nomen myrinæ inde natum exiſtimat, quoniam ab vnguento Græci huic potionis generi nomen impoſuerint, vel quod aromatibus eſſet conditum, vel quod inſtar vnguenti ſuauem odorem exhalaret, quod & annotauit in lib. 4. eiuſdem Athenæi, nec refert an ſimplici vel duplici R ſcribatur myrines, vt dictum eſt. A Myron etiam dicitur myropola, hoc eſt vnguentarius, qui aromatibus atque aliis odoratis rebus, olea imbuit ac ſpiſſat, ad odoris gratiam. Hinc Hippocrates calamum myrepſicum dicit, id eſt

vnguentarium ſiue aromaticum. nux item myriſtica, hoc eſt vnguentaria, ſiue aromatica, & id genus alia.

His adderem ad maiorem comprobationem eorum quæ dicta ſunt, quod ratio nominum videtur etiam diſſuadere, myrinen à myrrha deduci. nam cum myrrha Latinis dicta, ſmyrna Græcis dicatur, quo etiam græco vocabulo latini aliquando vſi ſunt, veluti Lucretius:

Et contentus odor Smyrnæ.

Poſſet videri myrrhines à Smyrna appellationem habere non poſſe. Verum hæc ratio non eſt ſatis firma, vt mihi etiam ſignificauit idem R. Fronto Ducęus, cuius cenſuræ hoc opus commiſi, cū Galenus in exeq. apud Hippocratem etiam teſtetur Æolico idiomate dici myrrha pro ſmyrna. Verum quomodocumque ſit, ex deductis ſatis ſit perſpicuum Illuſtriſſimū Baronium vna cū Mercato non parum hallucinari, qui è myrrha gummi, myrinam ſeu potiones quæ myrrhino nomine efferuntur, apud veteres Gręcos deriuari autumant.

Sed de Græcis pluſquam ſatis: dicamus nunc de Latinis. vina vnguentaria ſiue aromatica, priſcos Romanos factitaſſe videtur colligi ex Plinio lib.14. cap.13.14. & 16. tamen nuſquam legitur, nec apud ipſum Plinium, nec apud quemuis aliū probatum authorem, vini genus, quod a myrrha gummi appellationem ſumpſerit. quicquid illuſtriſſimus Baronius dicat ex Plinio lib. eodē cap. 13. cuius verba hæc ſunt: Lautiſſima apud Priſcos

vina

vina erant myrrhæ odore condita: vt apparet in Plauti fabula, quæ Perſa inſcribitur: quanquam in ea & calamum addi iubet. ideo quidam aromaticis delectatos maximè credunt. Hęc Plinius; Quiquidem Plinii locus nõ probat intentionem Baronii, quæ eſt demonſtrare vina myrrhæ condita, myrrhina appellari, nam & ſi cõceſſero ipſi Baronio, vina myrrhæ odore ſolere condiri apud antiquos: tamen adhuc nihil aliud conſequetur, quam id quod iam paulo antea diximus ex Theophraſto, ex quo hæc deſumpſiſſe videtur Plinius: vina ſcilicet ſolere condiri vnguentis ſive commiſtionibus odoramentorum, Myrrham etiam ſive ex ea expreſſum liquorem recipientibus, ſed quòd à Myrrha fuerit aliquod vini genus denominatum, id conſtanter pernego, & apud aliquem probatum authorem reperiri inficior, tãtum abeſt, vt id poſſit authoritate Plinii confirmari. Præterea animaduertendum eſt, quòd in eo loco Plauti, quem Plinius ſignificat, myrrhæ mentio nulla eſt, quod & ante me animaduertit Turnebus vir doctiſſimus. Plauti verba ſubiiciam, quò facilius cognoſci veritas ac iudicari ſincerius poſſit, eoq; libentius quod Baronius perperam exiſtimat, Plauti verbis ſuã de vino myrrhato ſtabiliri ſententiã, commiſce (inquit Plautus) mulſum ſtruthea, coluthea, aquam appara, bene vt in ſcutris concaleat, & calamum iniice, hæc Plautus: vbi nulla fit mentio myrrhæ; quare dicendum aut Plinium, verba Plauti oſcitanter ac ſuperficie tenus lectitaſſe, eiuſque mentem

nō percepiſſe; vel vſque adeo immemorem fuiſſe, vt Plauto tribueret, quæ nuſquam toto ſuo opere extant. vel certe dubitādum codicem Plinii deprauatum, illumque locum eſſe inquinatiſſimum, quod ſuſpicione non caret. nam antiqua exemplaria impreſſa habent miro, non myrrhæ, quāquam à caſtigatore aliquo fuerit in margine additū myrrhæ, pro miro potius legendum, vt & hinc non abs re putandum ſit, ſcriptorum incuria, Plinii exemplaria iam olim hic vitiata eſſe, tamen idem Plinius lib. eod. cap. 16. iniicit nobis ſuſpicionem, ſcribens in hunc modum: Primo ex myrrha (vt diximus) propter quæ verba poſterior lectio, quæ habet myrrhæ, videtur mihi & probabilior & caſtigatior. Verum hoc non prohibet quin Plauto perperam imputauerit Plinius quod minime ſenſit, præſertim ſi illæ duæ inuſitatæ voces ſtruthea & coluthea, quas nondum quiſquam grāmaticorum explicare potuit Turnebo atteſtāte, eo modo quo doctiſſimus Lambinus explicat, interpretādæ ſunt. ſtruthea enim idem interpretatur cydonia quæ ſtruthea dicuntur, coluthea vero tragemata, & ſic nulla myrrhæ mentio in Plauto nec tacite nec expreſſe fieret. Verum ne tantum virum indefenſum dimittamus, melioris etiam doctrinæ gratia, & vt aliquam Pliniano ſenſui adferamus reſtituamuſq; lucem: nihil officiet in tranſitu animaduertiſſe Plinium poſſe quodammodo defendi, & ab errore vindicari. Dicendum igitur ipſum reſpexiſſe ad illam vocem ſtruthea, vt legit Lambinus, vel ſtruthe,

ſtruthe, vt habent antiqua Plauti exemplaria, & credibile eſt Plinium ibi legiſſe ſtacte, vel ſtacta, vel ſtactea: ſi ſtacte vel ſtacta, de quo etiam mẽtionem facit idem Plautus in Moſtellaria, cum ſit liquor expreſſus è myrrha, non malè citauit Plautum Plinius; ſi ſtactea legerit Plinius, ille idem pro ſtactea, myrrhæ illam ſpeciem intelligere voluit, quam ipſemet Plinius lib. 12. cap. 16. ſtacteam vocat: quod miror tot tamque celeberrimos Plinii caſtigatores hactenus non animaduertiſſe, an verò hæc mea coniectura pro defenſione Plinii adducta, ſit interpretatione Lambini potior & probabilior, videbunt eruditi: Lambini enim explicatio ratione non caret, quia ex ſtruthiis cydoniis fiebat olim mulſum & vinum conditum dulciſſimum, ſed ſenſus à me allatus videtur certior, & quo pro Plinio pugnatur.

Cæterùm, vt loquamur de potionis genere, quam priſci Romani murinam vocarunt, an ipſi cum murinam dixerunt, exprimere voluerint illud vini genus, quod à Græcis myrinen diximus appellari, vel aliud potionis genus, non facilè dixerim: verum facilè poteſt coniici, idem fuiſſe vini genus, nomenq; græcum retinuiſſe apud Romanos. Cui ſententiæ aſſentitur Dalechampius vbi ſupra: & in Feſto edito à Scaligero in voce murrina, loco vocis nectar, in margine additum eſt myrrine. nam apud vetus Lexicon Turnebus cap. 6. lib. 28. aduerſar. teſtatur ſe vocem nectar legiſſe in hoc loco citato, non myrrhine. Cuius rei me etiam ſubmonuit idem ſæpe nominatus

Fronto Ducæus, ne tantum virum ſua laude defraudem. Sed quomodocumque ſit, certiſſimum eſt, murinam potionis genus priſcorum Romanorum, à myrrha lachryma nomen non habuiſſe, prout non bene exiſtimauit Illuſtriſſimus Baronius cum Mercato ſentiens, quandoquidem præter ea quę hactenus ſuper iis deducta fuerũt, Feſtus Pompeius, cuius doctrinam atque eruditionem Macrobius tantopere prædicat, obſeruauit murinam potionis eſſe genus, quod Græci nectar vocant, quodque quidam dici putant ab vuæ murrhinæ nomine: quæ quidem videntur congruere iis quæ ab Athenæo lib. 1. traduntur de myrine Græcorum, vbi de ſententia Chæreæ myrinen vinum eſſe Babilone tradit, quod nectar indigenæ vocant. Non deſunt tamen qui murinam à Plauto, vt ait Varro, paſſum appellari cenſeant. qui quidem Varro etiam ſcriptum reliquit, murinam à mulieribus Romanis murreolum vocitari. iis quæ traduntur à feſto congruũt etiam ea quæ ſcribit Plinius lib. 14. cap. 13. vbi cõnumerat murinam, non inter vina modo, ſed & inter dulcia. conueniunt & ea quæ à Gellio lib. x. cap. 23. mulieres Romanos bibere ſolitas loream, paſſum, murinam & quæ id genus epotant dulcia. Nectar enim dicitur vini mulſi genus ex variis confecti, vt paulo infra dicetur. quamuis per translationem accipiatur pro quouis vino dulciori & aromatico, cuius generis eſt quod Hippocraticum & Claretum vulgo dicitur. quæ quidem potio longè melius potuit exhilarare

animum

animum bibentium, & mœrorem excutere, vireſque remiſſas reuocare, roborareque, quam illud confictum vinum myrrhatum, ex myrrha confectum. cui nec tales facultates, ex natura myrrhæ competunt, nec vnquam illi à doctioribus attributæ ſunt. Murtinam igitur vini genus hoc nectareũ, non autem ex myrrha confectum reſpexit Petronius Arbiter, cùm ſe ad libidinis concitamentum, myrrhinũ poculum bibiſſe refert. de quo etiam Sutrius comœdiarum ſcriptor intellexit, cum Glyceram meretricem introducit, dicentem, myrrhinam mihi adfer, quo viribus, armis, occurſem fortiuſcule. Ex his ſatis ſuperq; fit manifeſtum, hallucinari Baronium qui nullis legitimis rationibus vel demonſtrationibus, nullis probatorum autorum claris teſtimoniis, nullis probabilibus coniecturis tam abſtruſam de vino myrrhato opinionem imbibit, ac aliis perſuaſit ambiguitate, affinitate, & vicinitate appellationum deceptus, & à Mercato malè perſuaſus. Nec eſt quod mihi quiſpiam obiiciat etiam ex Benedicto Curtio Symphoriano lib. 19. hortorum ca. 1. de myrrha, fieri è myrrha vinum, quod myrrhinum & myrrhatum veteres dixere, ſicut & myrrhata potio. eiuſque confectionem Dioſcoridem in quinto docere. nulla enim ratione, imo nec alicuius opinione vel auctoritate nititur. non enim verum eſt Dioſcoridem vini myrrhini ſiue myrrhati docere confectionem, ſed bene verum eſt quod ipſe eod. lib. 5. cap. 44. inter vina ex diuerſis odoramentis parata, deſcribit vi-

num medicatum, non autem voluptatis gratia confectum, in cuius compoſitione, aliquid etiam myrrhæ recipitur, illud tamen vinum nec à Dioſcoride nec à quouis alio nomine myrrhæ afficitur.

Quinimo Dionyſius Vticenſis lib.7. de agricult.cap.36. vinum etiam medicatum deſcribit in cuius compoſitionem myrrhæ etiam aliquid ingreditur. nomen tamen myrrhatum illi ab eo non imponitur. idem lib.eod.cap.3.condituram mirabilem durabilia vina facientem deſcribit, quæ myrrham recipit. ſed nec illa vina myrrhæ nomine afficit. imò (quod magis eſt notandum) idemmet Vticenſis lib.8.inter varia factitia vina, quædam deſcribit ad voluptatem confecta, in quorum confectione myrrha etiam recipitur, quæ tamen à myrrha non denominantur. nam cap.21. docet confectionem vini Aminæi in cuius præparatione myrrha recipitur, & ca.24.docet præparationem vini mulſi ſiue oenomelitis, quod nectar vocari ſcribit, in cuius cõfectionem myrrha ingreditur: verum tamen (vt dixi) à myrrha non denominantur, vt hinc facilè poſſit colligi nullum vinum, nullum potionis genus apud Priſcos ſiue Græcos ſiue Romanos extitiſſe, vel medicatum, vel ad voluptatem confectum, quod à myrrha lachryma denominaretur. cõtra quàm plerique exiſtimauerint.

Sed hîc notãdum cenſeo etſi parergon; Ioannem Gerræum medicum celebrem, non parùm cæcutiiſſe, dum in libris definitionũ medicarum

in voce

in voce nectar, quid ſit nectar docens, ex libris eiuſdem Dyoniſii Vticenſis de Agricultura, falsò Conſtantino Cæſari adſcriptis, falſam cōfectionem nectaris poſuit. Ibi enim pro nectare deſcribit Oenomeli ex muſto, ex eodem Vticenſi lib. 8. cap. 25. cùm tamen ibi nulla mentio fiat nectaris, ſed tantum in capite præcedenti, hoc eſt 24. vbi nectaris compoſitionem docet, vt iam paulo antè dictum eſt. De hac nectaris potione myrrham recipiente ſine dubio mihi intelligendus videtur Feſtus in voce murrhata, dum inquit: Murrata potione vſos antiquos indicio eſt, quod etiam nunc Aediles per ſupplicationes Diis addunt ad pulainaria. & quod duodecim tabulis cauetur ne mortuo indatur, vt ait Varro in antiquitatum libro primo. Et Paulus apud eumdem Feſtum murrata potione vſi ſunt antiqui, ſed poſtea adſueruut murram diis ſuis libare: ideoq; duodecim tabulis eſt cautum ne mortuo inderetur, hæc Feſtus, quæ ſanè videntur optimè conuenire nectari, in cuius confectione & myrrha recipitur, & (vt inquit idem Feſtus) Deorum eſt potio: & dictum putatur nectar à priuatiua particula νὴ, & κτείνω, occido, quod non eorum qui moriuntur, ſed immortalium deorum ſit potus, & ſic locus Feſti de murrata potione (qui me fugiſſet, niſi idem qui ſupra R.P. Fronto Ducæus etiam indicaſſet admonens, vt eum locum diligenter expenderem) non videtur accuratiori expoſitione indigere. non enim eo inficias myrrhæ admixtionem in vinis & potionibus vſum

aliquem habuiſſe, vt gratiam ſaporis adiiceret, & dulcedinem ſuo amarore contemperaret: ſed pernego vllum vinũ apud Priſcos extitiſſe quod à myrrha nomen haberet. Ceterum apud Athenæum lib. 2. legitur circa Lydiæ montem Olympum quod nectar vocant, à quibuſdam præparari, vino, fauis, & floribus qui bene olent, in vnum commixtis.

DE VINO MYRRHATO *Chriſto Saluatori noſtro exhibito ſecundum Marcum, an ab illo felle mixto, de quo Matthæus, differat necne. Quid tandem, & quale fuerit, vbi, quando, quomodo, & à quibus, & qua de cauſa fuerit porrectum, contra quam ſcripſerit Baronius, ac ſenſerint plerique alii piiſſimi viri.*

CAP. III.

CONtrouertitur adhuc inter Doctiores & Celebriores Theologos, ac ſcriptores Eccleſiaſticos, quid fuerit illud vinum myrrhatum, Chriſto Saluatori noſtro porrectum, de quo in Euangelio ſecundum Marcum cap. 15. fueritne gratum, ſuaue & pretioſum, vel amarum & ingratũ: & an ab illo felle mixto, de quo Matthæus cap. 27. fuerit diuerſum necne. præterea, quomodo, à quibus, & qua de cauſa fuerit illi porrectum. in quibus controuerſiis enucleandis, multæ quidem ſe offerunt difficultates, & ideo multi

ſuper

ſuper iis multa dixerunt, ac varia, incerta, minimeque probabilia multi enunciauerunt. inter quæ etiam quædam principiis philoſophicis, ac omni rationi ſunt diſſentanea, ac ſcripturæ & patribus parum congruentia. Et licet in tanta confuſione & varietate ſententiarum haud facile liceat aliquid certi ſtatuere: tamen in hac diſputatione tantum me præſtiturum ſpero, quantum quiuis alius ante me fortaſſe præſtiterit, ac rationibus non ſolum probabilibus, verum etiam neceſſariis ad aſſentiendum demonſtrabo huius rei veritatem è puteo Democriti facilè poſſe erui.

Ratio præcipua tantæ difficultatis eſt, quia Matthęus & Marcus ante crucifixionem narrant datum eſſe Chriſto vinum ad bibendum; Matthæus verò dicit illud fuiſſe vinum felle mixtum: Marcus autem fuiſſe myrrhatum vinum. hæc ſcriptores ambiguitate ac ignoratione rerum de quibus ſcripſerunt, quæ ſunt alterius profeſſionis, alii alia ratione conciliarunt: vt videre eſt potiſſimum apud Ioan. Maldonatum in Commentariis in Euang. Matthæi cap. 27. ad verſum 34. & Latius apud Franciſcum Suarez Comment. in 3. partem Diui Thomæ tom. 2. art. 12. diſput. 37. ſect. 3. ex quibus ac aliis colligo quod Diuus Auguſtinus lib. 3. de conſenſu Euangel. cap. 11 Myrrhatum, vt ait Marcus, vinum fuiſſe putat, non felle infectum; ſed Matthæum felle mixtum appellaſſe quod amarum eſſet. putat etiam idem Auguſtinus, quem Beda & Strabus imitantur, probabile eſſe vinum & myrrha & felle ſimul

fuiſſe permixtum, & ideo Matthæum fellis non myrrhæ, Marcum myrrhæ non fellis meminiſſe. Verùm hāc priorem Diui Auguſtini opinionem eſſe potiorem, & longè probabiliorem, infrà latiùs demōſtrare eſt animus. Solemus enim quicquid amarum eſt, aut fel, aut felle miſtum appellare. Altera vero Auguſtini non ſit penitus improbabilis, ſi tamen pro felle aliam rem amaram intelligi voluerimus. non enim ſit admodum credibile tam facilè potuiſſe ad manum fel haberi. Euthymius autem exiſtimat duplex Chriſto vinum à diuerſis hominibus, ab aliis myrrha, ab aliis felle mixtum exhibitum fuiſſe. Sunt qui à piis mulieribus, quæ Chriſtum lamentantes ſequebantur, prius vinum myrrha permixtum datum fuiſſe. quod tormenta & cruciatus ſubituris dari ſolebat, vt conditi vini ardore alienatis ſenſibus dolorem aut nullum aut minorem caperent. Baronius, vt alibi dictum eſt, exiſtimat vinum myrrhatum fuiſſe vinum optimū myrrhæ odore imbutum, idq; gratiſſimum, pretioſiſſimum, & ad exhilarandum & confortandum hominem mirificam vim habens. Sunt & qui hunc potum, & illum quem Lucas 23. & Ioannes cap. 19. Chriſto iam crucifixo, & extremum penè Spiritum emittenti datum fuiſſe tradunt, vnum eumdemque fuiſſe dicant. Cuius ſententiæ Primus Chryſoſtomus fuit, quē ſequutus eſt Euthymius. Porrò in tanta varietate opinionum ac rei difficultate, primò omnium ſtatuendum eſt, de communi ſententia Patrum, ac Doctiſſimorum Theolo-

gorum,

gotum, bis ad minimum fuiſſe potum in paſſione Saluatori noſtro porrectum: id enim conſtare ex diuerſa apud Euangeliſtas narrationis ſerie, inter alios affirmant tria illuſtriſſimæ ſocietatis Ieſu egregia lumina, Maldonatus vbi ſupra, Fráciſcus Toletus Cardinalis anno ſuperiore defunctus tomo. 2. ſuorum comment. in Euang. Ioan. cap. 19. annot. 27. & Franciſcus Suarez vbi ſupra: nam Matth. & Marc. nõ obſcurè ſignificant, ſtatim atque in montem Caluariæ ſupplicii locum peruenit, & paulo antequam in crucem tolleretur, & illi eſſet affixus, datum illi fuiſſe vinũ, quod quidem Marcus vinum myrrhatum vocat: Matthæus verò, cum felle mixtum. Lucas autem & Ioannes non ſolùm iam crucifixo, ſed etiam extremum exhalãti ſpiritum, cùm omnes iam cruciatus perpeſſus eſſet, illum alium potum porrectum fuiſſe tradunt, quem Euangeliſtæ omnes acetum appellant. Difficultas maior eſt: an Mathæus & Marcus de eodẽ potu loquantur: communis ſentẽtia affirmat de eadẽ re ipſos fuiſſe loquutos. & ita ferè hoc explicant, & Euangeliſtas conciliant Hieronymus, Beda, Anſelmus, Auguſtinus, vt etiam ex præfato Suarez loco antè citato colligi poteſt. cui & adſtipulatur idem Toletus vbi ſupra. Quòd verò Matthæus dicat felle mixtum, Marcus vero myrrhatum, hoc opus, hic labor eſt. Verior tamen, certior & probabilior ſententia eſt illa quam diximus Auguſtini, qua decernitur, vtrumque Euangeliſtam cùm vellet ſignificare vinum amarum, ingratum & noxium,

alterum vinum Myrrhatum, alterum verò felle mixtū dixiſſe, quam ſententiam magis veritati conſonam,& longè probabiliorem illuſtrare decreui, ac rationibus & demonſtrationibus, ac apertis teſtimoniis amplificare,& huic moleſtiſſimæ difficultati multùm lucis adferre. Solemus igitur quicquid amarū eſt, aut fel, aut felle mixtum,ex communi vſu loquēdi, apud omnes ferè linguas appellare. Comprobatur id etiam teſtimoniis ſumptis ex Vetere Teſtamento: nam Deuter.29. fel vſurpatur pro re amara: vbi dicitur: Radix germinans fel & amaritudinem. & Deut.31. Vua eorum,vua fellis,& botri amariſſimi,fel draconum,vinum eorum,&c. Quamuis enim fel propriè ſignificet humorem illum flauum contentum in veſicula,quam Ciſtulam fellis appellāt, tamen quod ſit amariſſimus humor, impropriè & figuratè pro amarore ponitur. Hoc ſatis conſtat non ſolum ex vulgari & communi loquendi modo, vt dixi, ſed etiam veterum ſcriptorum teſtimoniis, qui nomine fellis quæ præ ſe ferūt inſignem amaritudinem ſępius afficiunt. Exemplo ſit genus herbæ quæ Centaurium dicitur, quæ propter ſummum amarorem, & à Plinio, & ab aliis ſcriptoribus fel terræ alio nomine appellatur. in hanc ſententiam ſcribit Martialis lib.7.in malum Poëtam:

Dulcia cùm tantum ſcribas epigrammata ſemper
& ceruſſata candidiora cute:
Nullaque mica ſalis,nec amari fellis in illis
gutta ſit,&c.

Simili etiam ratione apud Plautum fel pro animi amaritudine ponitur, dum in Truc. ait: in melle ſunt linguæ ſitæ veſtræ atque orationes, corda in felle ſunt ſita. Eadem etiam ratione Aloes, quod ſit ſuccus concretus amariſſimus, pro ipſomet amarore ponitur, prout mel pro dulcedine, quod ſit dulciſſimum. Iuuenal. plus aloes quam mellis habet. Et adhuc abiit in prouerbium apud omnes fere nationes: plus fellis quam mellis habet, cùm ſignificare volumus in re quapiam plus eſſe amaroris, quam dulcedinis. Hinc etiam Nicander in alexipharmacis, fellea aconita dixit pro amara & noxia: in hunc modum, vt reddit Interpres.

Fellea ſed primum rariſque euicta medelis
Cognoſcas aconita, cano quæ littore ſæuus
Fert Acheron.

Huc etiam reſpicit Syriaca verſio loci Matthęi de quo ſit quæſtio: vox enim Syriaca quam ibi Matthæus habet, eſt Marartah, quæ non ſolum fel, & abſynthium vtrumque amariſſimum Hebræis ſignificat, ſed & amarorem ab Hebræa voce marar, quod eſt amareſcere. quod & animaduertiſſe iuuabit, vt clarius eluceſcat, per vinum felle mixtũ ſignificare voluiſſe Matthæũ vinum valde amarum. qua etiam ratione etſi myrrha propriè ſignificat cõcretam arboris eiuſdem nominis lachrymam: tamen quia eſt non parum amara, & in vſu frequentiſſimo apud Hebræos haberetur, etiam Aloe re amariſſima permixta, vt ſupra capite primo oſtenſum fuit: ideo pro

amarore à Marco poni potuit quemadmodum fel à Matthæo.

Fauere quidem videtur non parum huic iudicio vnguentum illud, inquam, myrrhinum ſiue myrrhatum, quod (vt dixi) in frequẽtiſſimo erat vſu apud Hebræos ad illinenda mortuorum corpora, ex eorum antiqua traditione, vt colligitur Genes. cap. 50. & quo corpus precioſiſſimum Chriſti fuiſſe delibutum à Nicodemo in Euangelio Ioan. cap. 19. traditur, quod quidem erat cõfectum ex myrrha & aloe rebus, vt dictum eſt, amariſſimis. vnde & credibile eſt illud vnguentum à quibuſdam myrrhatũ à myrrha, quæ principatũ in eo haberet, vocari, ab aliis verò nomine felleo & amaro ab inſigni amarore aloes. Cum igitur vnguentum illud eſſet amariſſimum, vt quod myrrha & aloe permixtum, eſſetque vulgo notiſſimum: fieri potuit, vt ad ſignificandũ amarorem, & ingratum ſaporem vini illius, Marcus myrrhatum, Matthæus verò felle mixtum dixerit.

Suffragatur huic coniecturæ teſtimoniũ probatorum Scriptorum, qui illud vnguentum ex myrrha & aloe confectum vocant myrrhatum & myrrhinum, & cadauera eo delibuta, corpora myrrhata, vt ſupra cap. 1. dictum fuit. quo nomine etiam vnguentum iſtud ex myrrha & aloe cõfectum, quo corpus Chriſti fuit delibutum ab Aegidio Maſerio celebri grammatico in comment. in Val. Flacc. argonaut. appellatur.

His omnibus addo quod fieri potuit, vt reuera

vinum

vinum illud fuerit huiuſmodi vnguento amariſſimo infectũ : & quod in illud vinum fuerit illud vnguẽtum iniectũ ab impiis illis militibus & deriſoribus, qui quemadmodum ſacroſanctũ Chriſti caput corona ſpinea paulo antea cinxerant, libidine quadam petulantiaque impulſi, nunc per ſummam contumeliam atq; ludibrium pro vnguento ſuauiſſimo, quo veteres delicatiores ſolerent antequam biberent vina (vt ſupra dictum eſt) gratiora ac ſuauiora reddere: vinum hoc vnguento amariſſimo conditum propinant, & ei illudunt, idque magis, vt ſit probabile, vt rem gratam Hebræis facerent, & ſic multiplici ratione vinum illud potuit myrrhatum à Marco, & felle mixtum à Matthæo vocari.

Addo ad omnium prædictorum corroborationem, quod apud Hebræos facilè confundi ſolent myrrhæ & aloes appellationes, ſiue propter vocum in fonte Hebraico ſimilitudinem ac vicinitatem, ſiue propter amaritudinis notam, vel frequentem vtriuſque vſum. quicquid ſit, habemus huius rei inſigne exemplum in pſalmo 44. vbi myrrha, & gutta, & caſia nominantur. Cùm tamen myrrha & gutta inter ſe nihil differant, & quod ibi Latinus dixit gutta, Græce ſtacte, quod eſt expreſſum ex myrrha, Hebraice dicitur ahaloth, videturque doctioribus ſignificare aloen. quemadmodum igitur ibi ſeptuaginta Interpretes ſtacten ſiue guttam, quæ à myrrha non differt, pro aloe poſuerunt, cùm omnino in fonte Hebraico aloes habeatur, atteſtantibus Augu-

ſtino Eugubino, & Genebrardo; ita etiam hîc fieri facilè potuit, vt myrrha pro aloe à Marco poneretur.

Cæterùm hîc notandum eſſe duxi, myrrham non fuiſſe in tanto precio apud antiquos quàm ſibi perſuaſit Baronius, ne quis miretur me ſcripſiſſe in vulgari vſu fuiſſe. Nam, vt ſupra capite primo dictum eſt, Baronio Beniuinum pro myrrha eſt, fœdo errore, & quod myrrha non fuerit quid tam pretioſum quàm exiſtimauit Baronius, ſatis colligitur in ipſo Euangel. Ioan. cap. 19. vbi legitur Nicodemum veniſſe ad Ieſum nocte primum ferentem mixturam myrrhæ & aloes quaſi libras centum. adde quod Iudæa eſt myrrhiferę regioni vicina, & fere contermina Arabiæ, ſcilicet felici, ita vt multo minoris fuiſſe pretii apud Hebræos quàm in aliis regionibus credibile ſit. Quòd ſi vaſa Murrhina Baronii hoc eſt ex eius myrrha confecta fuerint tam pretioſa & rara, vt vult ipſe Baronius, quid opus fuit iſtis vaſis ad vinum reddendum gratius & iucundius, nónne eumdem effectum potuit efficere myrrha vino immixta, quam vas ex myrrha confectum? idque & maiori compēdio, & minori impendio? Cùm igitur tot tantiſque grauiſſimis rationibus, ac authoritatibus conſtet, vinum myrrhatum, & felle mixtum vnum idemque fuiſſe, idque amarum & ingrâtum: ideo reiicienda eſt, & improbanda Baronii, & etiam aliorum quorumdam opinio, qui Matthæum & Marcum de diuerſis potibus eſſe loquutos putarunt. & hæc noſtra ſententia, nec repu-

repugnat Euangelio, nec aduerſatur communi ſententiæ antiquorum Patrum, qui ita videntur Euãgeliſtas intellexiſſe ex perpetua eccleſiæ traditione, vt habetur etiam apud eumdem Suarez vbi ſupra. apud quem tamen in editione Lugdunenſi legitur corruptè, Matthæus pro Marcus, & à Marco pro à Matthæo; quod erratum pennæ, ſeu potius Typographiæ currentis in tranſitu admonuiſſe nihil officiet, ne quis parùm in ſcripturis verſatus in hoc decipiatur.

Reſtat adhuc maior difficultas, & dubitandi ratio nõ exigua, quare ſcilicet, & ad quem finem fuerit ille potus Saluatori noſtro porrectus, & à quibus Baronius exiſtimat apud Hebræos eam conſuetudinem viguiſſe, vt damnatis ad mortem ſolatium aliquod impenderetur, vinum illis propinandi perquam optimum, ſecundum illud prouerb. Date ſiceram mœrẽtibus, & vinum his qui amaro ſunt animo, vt bibant & obliuiſcãtur egeſtatis ſuæ, & doloris ſui non recordẽtur amplius. vnde conſequenter colligit idem Baronius vinum illud myrrhatum fuiſſe (vt dictum eſt) gratiſſimum, non autem amarum & ingratum, & ideo illud nõ fuiſſe propinatum Chriſto ex odio, ſed ex commiſeratione alicuius qui id attulerat, vt aliquod ſolatium Chriſto, vel etiam aliis damnatis ad mortem adferret. Verùm hæc Baronii opinio nullomodo eſt probabilis, nec credibilis, & nulla clara teſtimonia profert, quibus hanc ſuam ſententiam tueri poſſit. non enim poteſt defendi ſuperiori illa ſententia recitata ex

Prouerb.vlt. Date ſiceram mœrẽtibus,&c. quia hæc interpretatio videtur coacta,ac in alium ſenſum quàm dictum ſit illud,detorta. Cùm nimirum de afflictis, tribulatis,ac egenis loqui videatur potiùs quàm de iis qui ſupplicio ſtatim ſunt afficiendi, & quibus iamiam imminet mors violenta, ſuntque perituri antequam ille potus de potentia in actum deduci, ac memoriam malorum ex animo eluere poſſit, etiamſi huic potui ineſſet tanta vis quantam ineſſe ſcribit Homerus illi ſtirpi,quam ipſe nepenthes vocat,cui vim tantam tribuit,vt omnes omnino moleſtias, ac memoriam malorum ex animo penitus eluat. adde quod hæc Baronii opinio ſatis ſuperque ex antea deductis etiam exploditur. Cùm enim falsò exiſtimauerit Beniuinum & Myrrham antiquorum idem eſſe, vinumque myrrhatum fuiſſe vinum Beniuini odore conditum, in eam etiam falſam opinionem incidit, vt vinum myrrhatum Saluatori noſtro exhibitum cenſuerit non fuiſſe amarum ſed dulce & ſuaue, cùm Beniuinum ſit tale. & cõſequenter colligit non ex odio, ſed ex commiſeratione fuiſſe Saluatori noſtro porrectum. quæ omnia ex ſupra deductis fuerunt ſatis confutata.

Accedit quod difficilè eſt creditu, prout bene animaduertit Suarez. præſertim ſi illud vinum myrrhatum fuerit tam pretioſum,vt ſibi perſuaſit Baronius, tanta diligentia, & cura in crucifixorum vſum vinum illud fuiſſe tam pretioſis rebus conditum. Nam ſi dicamus hoc beneficium fuiſſe

fuiſſe Chriſto collatum propter ſpecialem alicuius deuotionem, id non ſit probabile, cum pſal. 68. de illo ſcriptum ſit: conſolantem me quæſiui & non inueni; ac ſtatim ſubdatur: dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea potauerunt me aceto. Nam ii qui eum amore proſequebantur, vel non audebant illi ſubuenire, vel præ nimio dolore vix poterant, vel certè intèlligebant non fore hoc illi gratum.

Nec verū eſſe poteſt, imo nec veriſimile Suarez iudiciū, is enim in aliquam partē Baronii opinionis inclinās putat fieri potuiſſe, vt nō ad delicias, ſed fortaſſe (vt ipſe ait) ex conſuetudine aliquid myrrhæ immixtū fuerit vino, vt efficacius eſſet ad confortandū hominem & impediēdum, ne vapores hominis caput occuparēt. Hæc enim opinio (pace tanti viri dixerim) tot ſcatet abſurdis, vt nō digna ſit alia impugnatione. quid enim eſt à ratione magis alienum, quid minus probabile, ac minus veriſimile, quam exiſtimare potum fuiſſe ex conſuetudine ſupplicio plectendis exhibitum, ad exhalatandum, confortandum, & impediendum, ne caput hominis neſcio qui vapores occuparent. profectò nemo eſt tam ſtupidus qui nō videat hoc potius pertinere ad cruciatus exacerbandos, ac mortem differendam, quàm ad dolores minuēdos, & vt lenius damnati interirent.

Huic opinioni oppoſita eſt alia nō magis probabilis, nec veriſimilis, & eſt Nicolai Fabri Pariſienſis Clariſſimi Iuriſconſulti, quàm amicè va-

lidiſſimis certè rationibus refutat ipſemet Baronius vbi ſupra. is igitur familiaribus datis ad Baronium (vt ipſe quidem refert Baronius) literis,affirmat ſoporiferam,quæ mentem abalienaret à ſenſu, potionem illã extitiſſe, Chriſto Domino propinatam. ſcribit enim apud Hebræos antiquum morem illum viguiſſe, vt omnes licet viliſſimi cruciarii antè ſupplicium potarent propinatum myrrhatum vinum, cuius ardore penitus dementati, ac ſtupore quodam in omnibus corporis membris ſenſibuſque conſopiti, dolorem aut nullum, aut minorem caperent, minuſque adeò ad imminentem mortem attenderent. idem etiam iiſdemque ferè verbis habet Io.Maldonatus loco antè citato. atque hoc ipſum quidem accepiſſe videntur iidem auctores ex thalmud tit. Anel. Kabbati c. 2. vt idem etiam annotauit Baronius. ibi enim traditur ſolemne fuiſſe, vt omnibus ad ſupplicii locum perductis delinquentibus, peccatumque ibi ſuum, cuius cauſa damnati eſſent, publicè confeſſis, myrrhata potio propinaretur, antequam cruci affigerentur, eam ob cauſam, vt myrrhatum vinum bibentes, mentis alienatione paſſi carerent ſenſu doloris. quam opinionem poſt plures alios etiam ſequitur ſupranominatus Franciſcus Toletus, loco paulo antè citato. ad quod etiam reſpexiſſe videtur Dauid Kimhi, cum lib. de rad. mort. affirmet morte plectendis potionem ex ſucco abſynthii præberi fuiſſe ſolitum mortis accelerandæ cauſa. ſunt tamen ex Rabbinis qui memoriæ manda-

runt, non vinum myrrha, vel abſynthio permixtum, ſed thure conditum eadem de cauſa damnatis ſolitū fuiſſe propinari, vt & legere eſt apud Blaſium Viginerium libro gallico quem de Zifferis inſcripſit, pag. 294. Quidam alii, in quorum numero Caietanus & Ianſenius, volunt fuiſſe conſuetudinem deferendi acetum, quo potarent crucifixos, eorumque mortem accelerarent: hæc tamen nullomodo ſunt veriſimilia; tātùm abeſt, vt vera eſſe poſſint. nulla enim vis eſt, nec myrrhæ, nec abſynthio, nec thuri, nec aceto quam illis tribuunt iſti Thalmudici, Rabbini, & qui eos ſequūtur. adde quod ex his fit magis perſpicuum quod diximus, per vinum myrrhatum, & felle mixtum Euāgeliſtas intellexiſſe quoddam amarum & ingratum; cùm & ipſi Thalmudiſtæ & Rabbini modò per vnam rem, modò per aliam nihil aliud ſignificare voluiſſe videantur. At quo ad antiquum illum morem propinandi potum eiuſmodi iis qui eſſent vltimum ſupplicium ſubituri, non eo inficias id apud Hebræos fuiſſe vſu receptū: ſed ob eam cauſam, vt bibentibus membra ſtupeſcerent, minuſque dolores ſentirent, vel mors iis acceleraretur, vt tandem videtur velle præfatus Nicolaus Faber apud Baronium, nec eſt credibile, nec vllo modo veriſimile. Quòd ſi ſolemne fuit Iudæis illum potum omnibus torquendis pręberi: pariter & latronibus cum Chriſto æquale ſupplicium ſubituris, oblatum fuiſſe dicendum eſt, vt optime animaduertit Baronius. at cùm conſtet ex Euangeliſtis, latrones in cruce

poſitos mentis fuiſſe compotes, eaque loquutos, quæ ſibi conſtantes eos fuiſſe ſignificarent: plane declaratur, illum potum nõ exhiberi ſolitum, nec ad demẽtandum, nec ad ſtuporem inducendum, nec mortis accelerandæ gratia. Auget hanc coniecturam, quod oſſa ipſis latronibus fuerint comminuta etiam, vt ſit credibile mortis illis accelerandæ gratia. non autem Chriſto fuerunt comminuta: quia iam expirauerat. Accedit quod cùm eſſet ſignificatũ Pilato Chriſtum iam expiraſſe, mirabatur. at ceſſaſſet omnis admiratio, ſi mos accelerandæ mortis viguiſſet. Addo quod eſt veriſimile, voluiſſe milites, & Iudęos mortem crucifixorum accelerare potius quam retardare, illos quidem, vt ſeſe expedirent, neque cogerentur ibi diutiùs adeſſe ad cuſtodiam damnatorum. hos verò quoniam ſecundum legem oportebat eadem die crucifixos è patibulo deponere, quæ coniectura magis vrgebat in morte Chriſti: tum quia ex odio, & timore tumultus vehementer optabant illum citiſſimè occidere: tum etiã quia erat dies feſtus. quapropter ſi ex antiqua Iudæorum traditione mos erat talem potum propinãdi damnatis ad eum finem: tunc non immutata fuiſſet conſuetudo, ſed ſtrictiùs potiùs obſeruata. quare cùm nullomodo conſtet obſeruatam tunc fuiſſe, improbãda & reiicienda videtur opinio Thalmudiſtarum, Rabbinorum, & aliorum aſſerẽtium talem potum propinari ſolitum fuiſſe damnatis ad eum quem ſcribunt finem. præſertim cùm ipſi ſint inter ſe tam varii, vt vnus de

vna

vna re loquatur, alter de alia. quarum tamẽ omnium nulla vis exiſtit, nec exiſtere poteſt, ex eorum natura, vt bibentes homines, vel dementẽt, vel ſtuporem inducant, leniúſque vt intereant damnati, efficiant. His omnibus accedit quod nullomodo ſit probabile, Hebræos ex conſuetudine fuiſſe tam indulgentes ſupplicio plectendis, vt quæ ſupplicia fuerant in eos cõſtituta, minuere conſueuerint, ſtupore membris inducto potu noxio, ne cruciatus debitos ſentirẽt, ac vt iuſtam mortem accelerarent, adde quod hoc non eſſet ob grauitatem ſupplicii, alios à flagitiis reuocare. quò fit, vt fides deroganda ſit ipſis Thalmudiſtis, & Rabbinis, qui multa alia deliramenta ſimilia, ac etiam grauiora paſſim effutiunt, ob quæ & à ſummis Pontificibus toties fuerunt eorum libri damnati & reiecti. Quòd ſi morte plectendis ſolemne fuit Iudæis potum aliquem præberi, veriſimilius eſt illum potum pręberi fuiſſe ſolitum, vel ex conſuetudine aliqua & ſuperſtitione quadam & fortaſſe ad expiationem ſcelerum, vel ad ſignificandam amaritudinem mortis, vel quid ſimile. Quicquid fuerit, Chriſto Saluatori noſtro videtur fuiſſe exhibitum ex odio potiùs & ad irriſionẽ, vt ſuperiùs diximus. Cui ſententiæ etiam fauet modus loquendi Lucæ: illudebant ei milites accedentes, & acetum offerentes ei, &c. quæ ſententia ſi pro potiori recipiatur, ad eam minora & pauciora conſequentur abſurda, & id lucis ſatis ſit attuliſſe huic loco perobſcuro, ac admodum difficili, in quo plurimi & doctrina & pieta-

te inſignes viri, ſuas vires exercuerunt. Verum hîc obiter referre lubet, quæ Illuſtriſſimus Baronius, iuxta ſuam illam opinionem de myrrhato vino diſputationem concludens, piè admodum & acutè hiſce verbis obſeruat: magna (inquit) conſideratione dignum eſt, quod ſcribit Euangeliſta Marc. 15. Dominum, myrrhatum vinum non accepiſſe: quippe qui prudens volensque omnes ærumnas ſponte ſuſceperat, quamlibet quauis occaſione oblatam cõſolationem admittere recuſauit: cum econtra vinum felle mixtum ſaltem guſtaſſe (Matth. 27.) & oblatum calamo acetum accepiſſe tradant Euangeliſtæ (Ioan. 19.) hæc ibi Baronius; qui quidẽ quia vinum felle miſtũ diuerſum facit à myrrhato, licet minus recte (vt hoc in capite latius paulo ante oſtenſum fuit) ideo putat haud etiam rectè Dominum, myrrhatum vinum non guſtaſſe, ſed bene felle miſtum. Ad eam Baronii conſiderationem accedere videtur vbi ſupra Toletus, diuerſa tamen ratione, non enim diſtinguit vinum myrrhatum à felle miſto, ſed vnum idemque fuiſſe rectè præſupponit: idque adeò Chriſtum Dominum guſtaſſe fatetur. Verum conformiter ad opinionem Baronii accedens, ait noluiſſe Chriſtum eiuſmodi potum ebibere, quia non paſſionis (inquit) & doloris ſenſum minuere, ſed potius conſeruare, vt vehementius pro nobis torqueretur, voluit. Huic ſententiæ adſtipulari quodammodo videtur Maldonatus in Matth. 27. verſ. 34. ad verba hæc: & cum guſtaſſet, noluit bibere. ibi enim ait

putare

putare ſe Chriſtum Dominum, ne contemnere datum de more videretur, guſtare voluiſſe; vt autem oſtenderet ſe ad ferendos crucis dolores, eo medicamento non indigere, noluiſſe bibere. alias eiuſdem rei rationes ſiue congruentias profert Suarez loco ſuperius citato. Sed hæc noſtra veritati Euangelicæ, ac authoritati literarum ſacrarum, humanæque rationi conſentanea magis videtur, nimirum quod cum guſtaſſet Chriſtus vinum illud, amarumque comperiſſet, amplius ebibere noluit. quod ex deductis in hoc capite facilè colligere licet.

DE ACETO DOMINO NOſtro Ieſu Chriſto, in cruce pendenti oblato ſecundum Euangeliſtas, & quomodo, à quibus, & qua de cauſa fuerit illi porrectum.

CAPVT IIII.

DE Aceto Chriſto iam in cruce pendenti pro potu exhibito, vt de eo quoque etſi præter inſtitutum aliquid dicam, difficultas eſt maxima, qua ſcilicet de cauſa, oblatū fuerit. huius rei tres inuenio, præcipuas ſummorum virorum fuiſſe ſententias, quæ & inter ſe videntur contrariæ, & falſæ omnes. Saltem nulla harum videtur admodum probabilis, nedum vera. Prima communis eſt, Caietani ſcilicet, Ianſenii, Toleti in Ioan. 19. & aliorum quibus ſubſcripſerunt Emanuel Sa Theologus ſocietatis Ieſu, ad cap. 27. Matth. nu.

96. in ſuis additionibus: itemq; in iiſdem ad cap. 19. Diui Io. nu. 84. necnon ex Maldonato initio verſus 34. paulo ante citati Theophilactus. opinantur igitur omnes fuiſſe conſuetudinem deferendi acetum quo potarent crucifixi, vt citius morerentur, & à cruciatibus liberarentur. Acetum enim (inquit Toletus) valde vulneratis nocet. ab hac opinione nõ videtur multùm abhorrere Marcus Vigerius Cardinalis, in ſuo Dechachordo Chriſtiano chorda ſeptima, can. 142. qui vult, vt Iudæi qui mortem Domini accelerare ſtudebant, pro vino confortante, quod ex conſuetudine, morte plectendis, in pœnæ ſolatium dari ſoleret, acetum attulerint, quod cadens exterius, neruos detectos læderet: ori verò non ſatisfaceret: ſtomachum autẽ poſt ſumptionem læderet. Altera eſt Maldonati, qui loco proximè citato credere ſe ait, potius ſolitum fuiſſe dari crucifigendis acetum vt recrearentur, ſi quis metu mortis antequam in crucem ſublatus eſſet exanimaretur. in hunc enim vſum (inquit) & capite plectendis, & his quibus ſecta vena trahitur ſanguis; etiã hodierno die dari ſolet. tertia eſt Baronii, quæ partim videtur ad proximè dictam quodammodo accedere, partim ab ea recedere, contendit enim acetum (vt & ſpongiam & hyſſopum) adduci ſolitum, vt cruciatus fieret productior, & vehementior redderetur: quia omnia illa apta erant ad ſiſtendum ſanguinem, ſiue acetum potaretur, ſiue applicaretur, vt ex Plinio & aliis. Suarez loco citato hanc Baronii ſententiam ample-

amplectitur, ac eam præfert tanquam principiis philoſophicis magis (vt ipſe loquitur) conſentaneam ſcripturæ & patribus non repugnantem, nam etiam Lyranus (inquit) ſuper Matth. priorem ſententiam reiicit. nec veriſimile eſt voluiſſe milites & Iudæos, mortem crucifixorum accelerare potius quàm retardare, vt ſeſe citius expedirent à damnatorum cuſtodia, eademque die ſecundum legem Iudæorum eos è patibulo deponerent. non enim milites poterant immutare eam conſuetudinem, ſi à iudicibus ſtatuta erat: neq; Romani Iudæorum legibus adſtringebantur. Hæc Suarez ad infirmandam primam quam diximus communem ſententiam. quæ quidem poteſt etiam facilè confutari aliis rationibus validioribus, ac clarioribus demonſtrationibus. minimè enim verum eſſe poteſt, fuiſſe ſolitum propinari acetum ſupplicio iamiam extinguendis ad eorum mortem accelerãdam, eademque de cauſa fuiſſe Chriſto Saluatori noſtro porrectum: grauiſſimeque falli videntur qui talia opinantur, tum ex aliis rationabilibus de cauſis, tum maximè quia tantum abeſt, vt acetum, ſiue potum, ſiue vulneribus inditum, rationem veneni habeat, mortemque accelerare poſſit, vt è contrario ſole clariùs eluceſcat & ratione, & quotidiana experientia, & authoritate omnium materiæ medicæ ſcriptorum, Acetum potum aduerſari omnibus venenis, vulneribus vero inditum, iis mederi etiã venenatis ſerpentum, aliorumque animalium ictibus, vt inter alios ſcriptum reliquit Dioſcori-

des cap.17. lib.5. materiæ medicæ tantum abeſt, vt vulneratis acetum valde noceat, vt Toletus exiſtimauit. Cuius quidem ſententia nec vlla ratione nititur, nec vlla probabili opinione, nec auctoritate, & à quolibet etiam rudiori qui vſum rationis in promptu habeat, facilè poteſt confutari. Acetum enim, & antiquis, & noſtris adhuc temporibus, apud omnes populos, non ſolum medicum in vſum, & intus & extra adhibetur, ſed etiam in quotidiano victu vſurpatur. quinimo adhuc hodie in Italia, meſſis tempore, & in magno æſtu, vini loco, vtuntur meſſores potione ex aceto aquæ mixto confecta, quo potu etiamnum hodie vtuntur miſeri remiges in triremibus & eo recreãtur, etiam panè biſcocto in idem acetum intincto, dum defatigati, per interualla requieſcunt à laboribus ſuis, vt ipſemet millies ſum conſpicatus, dum annis proximè elapſis eſſem Medicus primarius Claſſis maritimæ ſanctæ ſedis Apoſtolicæ, ſub Franciſco Grimaldo Genuenſi Archinauarchorum maximo, de me benemerito, ac etiam ſub eius ſucceſſore Emilio Puccio Florentino Commendatore Hieroſolymitano. Porrò apud Plautum in Rudente Grippus piſcator parcum, & tenue prandium, quale nautis conuenit, exprimit his verbis: hic rex cum aceto pranſurus eſt atque ſale. hinc licet nobis intelligere cur cap.2. hiſtoriæ Ruth, Booz iuſſerit Rutham cum meſſoribus cibum capere, & buccellam ſuam in acetum tingere. Cæterum potio illa, ex aceto & aqua, certa proportione

confe-

confecta, apud antiquos poſca dicebatur, qua etiam conſtat, Romanos in expeditionibus ſuis, ac etiam vilem plebeculam, plurimum vti fuiſſe ſolitos. vnde mirum non eſt (id quod tamen nonnulli mirantur) cur Suetonius ſcribat, Aſiaticum Vitellii imperatoris libertum, Pureolis poſcam vendidiſſe. M. Catonem in militia, ſemper aquam bibiſſe ferunt, niſi quando ardenter ſitiebat, tunc enim acetum potaſſe legimus. Acetum enim, admixta aqua, ſitim probè extinguit, ac aquas prauas corrigit. & hæc dicta ſint ad auerruncandam Toleti, ac fautorum ſentẽtiam. Inſuper etiam Marco Vigerio dicimus eius opinionem eſſe nullam & inualidam, tum ex aliis deductis & deducendis facilè colligibilibus, tum quia tantum abeſt, vt natura aceti, ſtomacho aduerſetur, quod ipſi prodeſſe ſcribat Dioſcorides, & alii, vnde Seruius:

Et potu & fotu, ſtomacho conducit acetum.

De ſecunda opinione, nempe Maldonati, Ratio ipſa etiam oſtendit, ipſam non magni eſſe roboris vel momenti, præterquam quod ad rem de qua fit quæſtio, parum aut nihil potius pertinere videatur. hic enim quęritur de potu aceti Chriſto iam in cruce pendenti, porrecto, non autem de alio exhibito antequam crucifigeretur, quò tamẽ reſpicere vidẽtur verba Maldonati. Quòd ſi verum eſſet id quod à Maldonato proponitur Acetum ſcilicet dari ſolitum fuiſſe crucifigendis metu, & lãguore perculſis, antequam crucifigerentur, quod negatur: tamen ob id nullo modo

poſſet inferri, quod crucifixis etiam eadem de cauſa acetum porrigeretur. non enim militat eadem ratio. nam antè crucifixionem opus erat, vt plectendi durarent, ſeruarenturque tormentis, poſt crucifixionem vero, non item. Accedit quod & ſi haud ſit improbabile, acetum tunc in vſu fuiſſe, ad recreandos crucifigēdos, præſertim imbecilles, & qui ex timore & mœrore, deliquio animi tentarentur, ad internecionis periculum, nullo tamen modo ſit probabile nec veriſimile, in tali caſu, acetum ſolitũ fuiſſe per os exhiberi. ratio enim medica dictat, experientia lõga ei ſuffragante, & auctoritate omnium probatiſſimorum medicorũ, quod in ſimili caſu laborans illicò recreari ſolet, tum aliis, tum aceto ad nares admoto, non autem per os exhibito. Quòd ſi ea de cauſà acetum propinari ſoleret, cur potius acetum quam vinum, quod & in huiuſmodi caſibus, & ſtatim ad inſtaurandas vires obtinet principatum, vt eſt lippis & tonſoribus manifeſtum, & ſatis teſtatur Galenus, tum alibi, tum 12. Meth. & 2. ad Glauconem, quod & literæ Sacræ ſatis ſuperque confirmare videntur, cùm vinum lætificare cor hominis teſtentur Iud. 9. & Pſal. 103. & præcipiãt dari ſiceram mœrentibus, & vinum iis qui amaro ſunt animo, & vt ſuperius iam dictum fuit. his omnibus addo minimè fieri probabile acetum fuiſſe Chriſto porrectum ad ipſum recreandum: præſertim cùm Pſal. 68. antea adductus militet in contrarium, & Propheta ex Sybilla Delphica, de qua mox. Quibus ſanè in locis

queri-

querimonia prædicitur Chriſti Domini aceto in extrema ſiti, & felle, eſcæ loco contumelioſè refecti; omnique conſolatione deſtituti. ſed ne in viri præſtantiſſimi, & de Catholica fide optimè meriti ſcripta minutè videar inquirere, alia quædam, quæ afferre poteram volens prætereo, & hoc vnicum tantum dicam, deceptum nimirum fuiſſe hunc celeberrimum virum, dum ſcripſit adhuc hodierno die ex conſuetudine acetum dari, & capite plectendis, & his quibus ſecta vena ſanguis trahitur. neutrum enim verum eſſe conſtat. non eo tamen inficias, acetum extrinſecus, & ad nares admoueri poſſe capite plectendis, & iis quibus ſecta vena ſanguis trahitur, reuocandarum virium cauſa, ſi deliquio animi ob metum langoremue ſuperuenientem tententur, at in tali caſu per os ſolere exhiberi pernego. Acetum autem porrectum fuiſſe Chriſto ad potum, expreſsè ſatis teſtantur Matth. & Marcus; Ioannes verò oblatum ori eius, & accepiſſe tradit. Nec minus falluntur Illuſtriſſimus Baronius, necnon & Suarez, cæterique fautores poſtremæ ſententiæ, qui volunt acetum, vt & ſpongiam & hyſſopum, ex conſuetudine deferri ſolita, ad vitam crucifixis protrahēdam, & cruciatus exacerbandos. nam præterquam, quod ea ſententia, nulla vel minima ratione, nulla probabili opinione, nullaque legitima auctoritate nititur, & quod ex iam hactenus deductis ſatis infringitur, venit maximè conſiderandum, quod ratio Baronii, qua colligere videtur, acetum vitam producere, &

cruciatus vehementiores reddere, ex eo quia ſiſtat ſanguinem, eſt ipſo iure nulla. Nam etiam ſi acetum, ſiue potum, ſiue vulneribus inditum ſiſtat ſanguinem, non bene ſequitur ob id vitam producere crucifixis. addo quod vitam producere, & cruciatus vehementiores reddere, ſunt effectus contrarii, qui non poſſunt eſſe in eodem ſubiecto. inſuper res ipſa indicat, acetum minimè fuiſſe Chriſto exhibitum, vt erumpentem ſanguinem è vulneribus ſiſteret, nec conſequenter, vt vitam illi prorogaret, ac cruciatus exacerbaret. nam remanente cauſa fluxus ſanguinis in vulneribus, clauis ſcilicet, nullo modo potuit ceſſare effectus, hoc eſt ipſe fluxus, idque aceti potione. Quòd ſi ea de cauſa dicatur acetum Chriſto fuiſſe exhibitum: cur potius per os ſumptum quàm vulneribus inditum, cõtra omnem medendi rationem? ſed de his pluſquam ſatis. Sufficiat oſtẽdiſſe omnes, & ſingulas tantorum virorum ſententias eſſe nullas & inualidas, ac demonſtraſſe acetum (vt & myrrhatum ſeu mixtum felle vinum à principio propinatum) Chriſto Domino Saluatori non alia de cauſa, quam ad irriſionem fuiſſe porrectum, quod adhuc clarius innoteſcet, ſi perpendamus ex hactenus à me deductis facilè ac probabiliter colligi poſſe, vas appoſitum aceto plenum, de quo in Euãgelio Ioan. cap. 19. nulla alia de cauſa ibi fuiſſe appoſitum, niſi eo præcipuo fine, vt milites ſiti laborantes haberent ad manus, vnde ſitim de more extinguere poſſent, ſolebant enim vti, vt dictum eſt potione ex aquę,

acetiq; miſtura, temperata, quam deferre etiam ſolebant ipſi milites in expeditionibus ſpongiis loco vaſculi, eo liquore impletis, quas poſtea includebant paruis vtribus, ne in itinere efflueret, quem morem adhuc hodie retinent milites Turcæ, vt inter alios annotauit Gulielmus Choul Gallus in ſuo libro Gallico de Caſtrametatione, & diſciplina militari Romanorum. vnde mirum non eſt, milites habuiſſe ad manus ſpongias, quibus acetum è vaſe extraherent. Milites igitur illuſores præbuerunt Chriſto ſitienti acetum, non equidem aqua temperatum, quale eſt gratum, mite, ac ſitim valenter extinguens, ſed per ludibrium præbuerunt illi acetum merum, quod eſt acre, ingratum & corroſiuum. Non igitur ex aliqua commiſeratione, nec vt Dominus noſter Ieſus Chriſtus ſitim ſuam extingueret, fuit illi porrectum acetum; nam id per ſe nō exhibitum fuiſſet. Non ad ſolatium aliquod, vel vt mortē æquanimiter, vel minùs dolēter ſuſtineret, nam exhibentes erant milites illuſores (vt ſatis indicat D. Lucas) & inhumani, qui nulla pietate commouebantur, nulla commiſeratione ducebantur; deinde nullum ſolatium poterat illi adferre acetum ex propria natura, vt latè paulo antea deductum fuit. Accedit quòd inhumanior potius viſus eſſet ille quiſquis fuiſſet conſolator, qui non ſiuiſſet languentem in cruce quàm primum è vita decedere, ſed iam ipſi præmortuo vitam proferre curaſſet, ac mortem reddere longiorem, quaſi hoc cuiquā crucifixo ſit optabile, diu mori,

Mo. Bot. Garden

cum econtra mors breuior ſit illi optanda. Nec minùs fuit illi porrectum acetum ad ſtuporem inducẽdum membris, vel ad mortem accelerandum. Hæc enim præſtare nequit acetum, vt patet ex prædictis, obſtant & multæ aliæ rationes hactenus deductæ. Concludendum igitur Acetum, vt & myrrhatum, ſeu mixtum felle vinum Chriſto Domino ad irriſionem fuiſſe oblatum, quod & ex Euangeliſtis, præſertim ex Luca 23. ſatis ſuperque ſignificari videtur hiſce verbis: illudebát autem, & milites accedentes, & acetum offerentes ei. quod ita eſſe Cyrillus etiam docet lib. 12. cap. 35. inquiens: pro iuuante & iucundo potu, nocentem, & acerbum attulerunt, & humanitatem qua moueri videbantur, in impietatem cõuerterunt: nam cum petenti dabant, Charitatis habitum ſuſcipere videbantur. Hæc Cyrillus; cuius ſententia videtur rationi & authoritati ſacrarum Scripturarum eſſe magis conſentanea, ac etiam confirmari prophetia Sibyllæ Delphicæ, quæ adhuc extat de paſſione Domini in hunc modum:

Impinget ille colaphos, & ſputa ſceleſtis
Iſrael labiis, neq; non & fellis amari
Apponet eſcam potumq; immitis aceti.

Huic etiam opinioni noſtræ, quod ad Chriſtum quidem attinet, ſuffragatur citatus antea Toletus, ex parte quidem, dum ait Chriſto ſitienti illuſiſſe milites fingẽtes ſe potum dare pro ſiti extinguenda, cum eſſet acetum mortis. Verùm fallitur Toletus, cùm cæteris etiam non ſitientibus

datum

datum fuiſſe adiũgit acetum, causâ de qua ſuprà, vt celeriùs ſcilicet morerẽtur, non autem vt ſitim extinguerent.

Hæc de aceto obiter, & prętet inſtitutum noſtrum in præſentiarum dicta ſufficiant, alia fortè commodior dabitur occaſio pluribus de eo, & de ſpongia, ac hyſſopo, diſſerendi. iam ad inchoatam murrhinorum explanationem, vnde digreſſi ſumus, reuertamur.

DE VASIS MVRRHINIS, *quid, vnde, quo pacto, & quando Romam fuerint primum aduecta.*

Cap. V.

Qui de vaſis Murrhinis aliquid ſcripſerint, & ex qua materia elaborata fuerint, antiquorum inuenio neminem præter ipſum Plinium, qui, quid ſint murrhina, vnde, quo pacto, & quãdo Romam fuerint aduecta, tradit lib 37. cap. 2. his verbis: Murrhina oriens mittit: inueniuntur enim ibi in pluribus locis, nec inſignibus maximè Parthici regni: præcipuè tamen in Caramania. humorem putant ſub terra calore denſari. Amplitudine nunquam paruos excedũt abacos, craſſitudine rara, quãta dictũ eſt vaſi potorio. ſplendor iis ſine viribus, nitorque veriùs quàm ſplendor. Sed in precio varietas colorum ſubinde circumagentibus ſe maculis in purpuram cãdoremque & tertium ex vtroque igneſcente, veluti per

tranſitum coloris purpura rubeſcente, aut lactè candeſcente. Sunt qui maximè in iis laudent extremitates, & quoſdam colorũ repercuſſus, quales in cœleſti arcu ſpectantur. His maculæ pingues placent: translucere quicquam aut pallere vitium eſt: item ſales verrucæque non eminentes, ſed in corpore etiam plerumque ſeſſiles: aliqua in odore commendatio eſt: contraria huic cauſa cryſtallum facit gelu vehementiore concreto. Hæc Plinius. qui eodem in loco paulo antea dixerat, Magnũ Pompeium primo in triumpho quem de Piratis duxit, in vrbem murrhina inuexiſſe, & primùm ſex pocula ex eo triumpho Capitolino Ioui dicauiſſe: quę protinus ad hominum vſum tranſiere. abacis etiam eſcariiſque vaſis inde expetitis: excreſcitque (inquit) indies eius rei luxus murrhino octuaginta ſeſtertiis empto capaci planè ad ſextarios tres. caliceque potauit ex eo, ante hos annos conſularis ob amorem abraſo eius margine, vt tamen iniuria illa pretium augeret, neque eſt hodie murrhini alterius præſtantior indicatura. Hæc Plinius. qui paulo inferiùs ſubiicit hæc verba: Petronius Cõſularis moriturus inuidia Neronis Principis, vt mẽſam eius exhæredaret: trullam murrhinam 300. ſeſtertiis fregit. Sed Nero, vt par eſt Princeps vicit omnes 400. ſeſtertiis vnam parãdo. Idem Plinius lib. 32. in proœmio ſcribit, murrhina, & cryſtallina ex eadem terra effodi. Idem lib. 35. cap. 12. murrhinorum meminit inquiens: quoniam eò peruenit luxuria, vt etiam fictilia pluris conſtent quàm

murrhi-

murrhina, & ſubiungit: inter has opes non murrhinis cryſtallinisve, ſed fictilibus prolibatur. hęc Plinii verba eò libentiùs adſcripſi, quòd ex illis clarè appareat, vaſa murrhina ex materia conſtitiſſe lapidea, pretioſa, ac eiuſdem ferè generis, & naturæ cum cryſtallo, & non ſecùs, atq; cryſtallina vaſa ſcalptura, & cœlatura efformari. cui ſententiæ videntur adſtipulari alii, qui de murrhinis aliquam mentionem fecerunt. ii enim perinde, ac Plinius vaſa murrhina & cryſtallina tanquam affinia & congenera copulant. Mart. lib. 3. in Zoilum:

Cryſtalliniſque murrhiniſque propinat.

Iuuenal. Satyr. 6.

Grandia tolluntur cryſtallina, maxima rurſus
Murrhina, &c.

REFVTATIO OPINIONIS *eorum, qui Plinii verbis non bene perceptis, vel intellectis, vaſa murrhina fictilia pronunciarunt.*

Cap. VI.

ETſi ex his, quę paulo antè dicta ſunt, manifeſtè appareat, murrhina fuiſſe efformata ex materia lapidea, ſcalpendi & cœlandi arte, prout cryſtallina ex cryſtallo: tamen non defuerunt viri magni nominis, qui ad pauca reſpicientes, & Plinii verba non ſatis perpendentes, murrhina fuiſſe fictilia, perperam, & falſo pronunciarunt.

ex quorum numero fuerunt Hieronymus Cardanus, & Iulius Cæſar Scaliger, in libris quos vterque inſcripſit de ſubtilitate. Verùm ipſi non videntur, niſi per ſomnium Plinium legiſſe, ac eius verba intellexiſſe, cùm murrhina à fictilibus paſſim diſtinguat. quod & ſatis indicaſſe videtur, cum dixerit humorem eſſe ſub terra calore denſatum, & reliqua. quod confirmat lib. 35, cap. 12. cùm nimirum ait non myrrhinis chryſtallinisve, ſed fictilibus prolibari, ac eò perueniſſe luxuriam, vt & fictilia pluris conſtent quam murrhina. quibus verbis, & murrhina à fictilibus ſatis apertè excluſit, & eorum materiã eſſe lapideam, & cryſtalli congenerem indicauit. Sed minus tolerandus eſt Baronius, qui à Michaele Mercato deceptus, non aſſentitur Plinio dicenti naturam vi caloris humorem ſub terra denſare, ac glebam ex eo procreare, ex qua myrrhina cauari poſſint: quin potiùs ex myrrha arboris lachryma arte efformata eſſe falsò exiſtimat. & eodem in loco paulo interiùs à ſe ipſo diſſentiens, affirmat myrrhina olim fuiſſe neceſſariò fictilia. & authoritati Plinii opponit Propertium, qui lib. 4. eleg. 5. hoc verſu:

Myrrheaq; in Parthis pocula cocta focis.

Videtur Baronio apertè docere murrhina fuiſſe fictilia, & in fornacibus cocta. ad hoc reſpondeo, Propertium non repugnare Plinio, ac poſſunt optimè conciliari adhibita diſtinctione paucis cognita, & à me primùm animaduerſa. Sciẽdum igitur vaſa murrhina apud antiquos fuiſſe duplicia:

cia:

cia: vera ſcilicet pretioſa, & lapidea, de quibus ſupra, ac fictitia verorumque æmula conflata ex verſicolore materia vitrea, & in fornacibus vitriariorum cocta. Hoc colligitur ex eodem Plinio lib. 36. cap. 26. vbi inquit: fit & in tincturæ genere Obſidianum ad eſcaria vaſa totum rubēs vitrum, atque non translucens, hæmatinon appellatum. fit & album, & murrhinum, aut hyacinthos ſaphiroſque imitatum, & omnibus aliis coloribus. Hæc Plinius. quibus verbis perſpicuè colligitur, murrhina vaſa illa pretioſa quæ vitriarię fornaces æmulabantur, non fuiſſe fictilia, nec in fornacibus cocta, ſed ex pretioſiori materia elaborata, ad quę non videtur reſpexiſſe Propertius, ſed potiùs ad æmula illa, & in fornacibus cōflata. conſtat enim Plinii ſeculo, murrhinorum vaſorum precia, opes multorum cùm excederent, nouo ingenio artifices imitatos eſſe murrhina in fornacibus, prout & noſtro ſeculo ob eamdem cauſam, noua ratione artifices imitari cœperunt Porcellanea vaſa, in Valentinis, & maioricis fornacibus figulinis primùm, vnde maiorica ab Italis denominata, deinde in Fauentinis, & aliis plurimis totius orbis, vaſis ex argilla opere figulino elaboratis, incruſtatione quadam albiſſima intinctis, deinde in fornacem poſitis, quo ad nitorem & læuorem vitri acciperent. Quæ quidem vaſa porcellanea vera ex Chinæ fortè Sinarum regionibus ad nos aduecta, Magni Hetruriæ Duces huiuſmodi artificiis plurimùm delectati, ex eorum domeſtica traditione, nobili

quodam artificio ſibi peculiariter reſeruato, mihi tamen non incognito tam bellè norunt æmulari, vt vix aliquod diſcrimen deprehendi poſſit, & à paucis iudicari vtra vera, vtrave fictitia & æmula: nec enim forma, nec ſpecie, nec materia, nec incruſtatione, nec picturis, nec læuore, nec nitore, denique nec elegantia cedunt. Ego autem dum Romæ cõmorarer, ſolebam vna cum R.P. Alphonſo Ciacono, ac Horatio Tigrino de Mariis viris amiciſſimis, ingenioſiſſimis, & omnis generis antiquitatum ſtudioſiſſimis, vitra illa antiqua, hæmatinon, murrhinum, & ad lapidum pretioſorũ, imitationem effictum à Plinio commemorata vndique conquirere, vt etiam imitarer, prout & adhuc hodie ſucciſiuis horis æmulari ſoleo. ac horum vitrorum, & vaſorũ antiquorum fragmenta diuerſa adhuc in ſcriniis habeo chara, inter miſeras præteritæ ruinæ reliquias. quibus in ſtudiis ab adoleſcentia fui inſtructus à nunquam ſatis laudato viro in his rebus incomparabili Sebaſtiano Manzono, dum ambo anno 1568. inſeruiremus Alexandro Farneſio Cardinaſi maximo. qui tandem Sebaſtianus valde ſenex abhinc duodecim annis Florẽtiæ vitam cum morte cõmutauit, regnante Magno Duce Franciſco fœliciſſimæ memoriæ, cui inſeruiebat: hiſque de rebus in gratiam prædicti Magni Ducis Franciſci (cui eram inſinuatus opera ipſius Sebaſtiani) olim librum conſcripſi, qui Deo fauente breui prodibit in lucem, Magno Duci Ferdinando nunc regnanti dicatus & conſecratus. Sed vt

ad in-

ad inſtitutum reuertar, ex his quæ deduximus clarè apparet, Propertium authoritati Plinii, vt diximus, non derogare, & quatenus derogaret, credẽdum eſſet magis Plinio de iis qui primario, ac peculiari ſtudio profitebatur, id eſt de natura, & hiſtoria rerum, quàm Propertio Poetæ quem potuit latere exquiſita illa murrhinorum cognitio, cùm ſæpenumero Poetæ in ſimilibus rebus non ſint valdè exquiſiti, & qualiscumque cognitio ſæpe illis ſatis ſit, & fieri potuit, quod Propertius, falsò tamen, exiſtimauerit, murrhina, quæ ex Parthis Romam importabantur, excoqui in fornacibus, perinde ac illa æmula, de quibus dictum eſt, & fortaſſe quod is rumor ſpargeretur in vulgus, cùm & multa ſimilia vana, & falſa ſparſa ſint etiamnum hodie à negotiatoribus de porcellaneis vaſis, quæ pro veris etiam à quibuſdam doctiſſimis viris in his rebus parùm exercitatis prodita ſunt. inter quæ eſt illud, quod à Scaligero ſcribitur lib. de ſubt. in Cardanum exerc. 92. porcellaneorum vaſorum compoſitionem conſtare ex ouorum putaminibus, & marmorum Conchis, in tenuiſſimum puluerẽ redactis, quem aqua ſubactum informant: ſubtuſque terram cõdunt: centeſimo anno pro perfecto effodiunt, ac venale opus habẽt & reliqua: quæ ſanè omnia ſunt tam falſa quàm quæ falſiſſima; tam vana & ridicula, vt nihil ſupra. quod facilè tantus vir deprehendiſſet, ſi rerum experientiam tenuiſſet. illa enim materialia neceſſariò comburuntur, ac ferè in nihilum rediguntur. aliaque abſurda ſe-

quuntur quæ breuitatis cauſa omitto. ſed tãtum virum Itineraria Indica fefellerunt, à quibus hãc vanam rationem cõficiendi vaſa porcellanea accepit. nunc autem cùm totus terrarum ambitus atque complexus vniuerſus, noſtris temporibus ſit notior quàm fuerit vnquam: nobis compertum eſt etiam teſtimoniis, & ſcriptis fide dignorum, qui in regionem Chinam penetrarunt, vaſa illa Porcellanea vocata cõformari luto quodam albo, deinde in fornacibus coqui: poſtea pingi, incruſtari, & denuò coqui, quod & iamdiu non ignoraui, qui in hoc genere nihil olim intactum reliqui. Præterea authoritas Arriani quam Baronius opponit Plinio, ad oſtendendum murrhina fuiſſe fictilia, non officit: quia Arrianus ſcribit ex nauigatione maris rubri compertum eſſe in moſcophagorum regionem, cùm alias merces venales comportari, tum etiam lapidea vaſa diuerſi generis, & vaſa myrrhina, quæ fiunt Dioſpoli. ex quibus verbis nullo modo conſtat, nec conſtare poteſt de eo quod per ea verba probare intendit Baronius, nempe murrhina eſſe fictilia. & fieri potuit, vt vaſa murrhinorum æmula conflarentur Dioſpoli in fornacibus, prout ſuprà dictum fuit, & de his loquatur Arrianus, quanquam nihil prohibeat ipſum etiam loqui de veris & pretioſis, quæ fortaſſe in vaſa tornabantur Dioſpoli.

Nec validiori demõſtratione vtitur Baronius ad infirmandam Plinii veram de murrhinis ſententiam, dum inquit, quod cùm indicia murrhinorum ab antiquis præſcripta, ſint eiuſmodi, vt

nullus

nullus lapis ſuapte natura proueniens iis queat eſſe prędıtus, neceſſariò iudicandum eſt, murrhina fuiſſe olim fictilia. ad hanc obiectionem Baronii duplici modo poteſt reſponderi. Primò minimè verum eſſe quod ipſe aſſumit pro confeſſo. Secundò quatenus verum eſſet, tamen minimè ſequeretur neceſſariò murrhina fuiſſe olim fictilia. nam ſi murrhina vaſa fuerint olim confecta ex myrrha Baronii, hoc eſt ex Beniuino, prout ipſe cum Mercato affirmat: quomodo murrhina potuerint eſſe neceſſario fictilia non video. fictile enim dicitur vas ex creta ſiue argilla confectũ opere figulino. at Beniuinum, nec eſt creta, nec argilla, nec vaſa ex eo elaborata cõficiuntur opere figulino, ſed torno, inſtrumento fabrili, quo ligna, ebur & reliqua huiuſmodi tornãtur in vaſa, & polita redduntur. Sequitur igitur etiam ex verbis ipſius Baronii, quod aut murrhina olim non fuerũt fictilia, aut ſi fuerunt ex myrrha Baronii, hoc eſt ex Beniuino, non potuerunt eſſe confecta, prout reuera non fuerunt. Adde quod his ſepoſitis, adhuc minimè ſequeretur neceſſariò murrhina fuiſſe olim fictilia, etſi aſſumptum Baronii, vt dictum eſt, verum eſſet: nam ſi murrhina non fuerint confecta ex materia lapidea prout vult Baronius: potuerunt eſſe elaborata ex conchis marinis, prout non ſine ratione putauit Bellonius, vt ſuo loco dicetur. Item & ex aliis materiis quas breuitatis cauſa omitto. Adde quod etiamſi aſſumptum Baronii conceſſero, nec inficior, indicia murrhinorum ab antiquis deſcripta

eſſe eiuſmodi, vt nullus lapis ſuapte natura proueniens iis queat eſſe præditus, velim nobis indicaret Baronius idque verè & non fictè iis indiciis omnibus prædita fictilia, in quibus deprehendi poſſet illa varietas colorum ſubinde circumagentibus ſe maculis in purpuram, candoremque, & tertium ex vtroque igneſcente, veluti per tranſitum coloris purpura rubeſcente, aut lacte candeſcente, ob quas varias & incurſantes venas, quas vulgus madratas paſſim appellat, ſpectabilia erãt; in quibus denique deprehendi poſſent extremitates & repercuſſus colorum, quales in cœleſti arcu ſpectantur, aliaque indicia quibus prædita eſſe murrhina Plinius prædicat.

REFVTATIO IVDICII HIE-*ronymi Cardani, ac Iulii Cæſaris Scaligeri, & aliorum, qui vaſa murrhina antiquorum, eſſe vaſa, noſtro ſeculo porcellanea vocata, pronunciarunt.*

Cap. VII.

Hieronymus Cardanus lib. cui titulum fecit de ſubtilitate, citatis Plinii verbis, ſed iis (vt dictum eſt) malè perceptis, murrhina antiquorũ fuiſſe figulina perperam enũciauit; eaque eſſe vaſa quæ noſtro æuo vocantur porcellanea. exiſtimauit, quod nomen apud nos inuenerunt propter ſimilitudinem quam habent cum illis conchis marinis, quas vulgus porcellanas vocat. In eodem

eodem errore verſatus eſt Iulius Cæſar Scaliger Cardanomaſtix, vir quidem & nobilitate & doctrina valde inſignis, qui libro ſub eodem titulo de Subtilitate ad eũdem Cardanum exercit. 92. iudicio Cardani acquieſcit, & porcellanas eamdem rem eſſe cum antiquorum murrhinis enunciauit, in quem etiam errorem Doctiſſimus Mercurialis incidit libro de Venenis. Verùm eorum quilibet duplicem errorem commiſit. non enim murrhina fuerũt fictilia, vt paulo antea demonſtratum fuit. & ideo minimè porcellanæ eſſe potuerũt quæ ſunt fictilia, vt etiam ſuo loco oſtenſum fuit. adde quòd antiquis prout multa alia recentiùs inuenta, fuerunt incognitæ porcellanæ, & ad noſtram notitiam deuenerunt ante paucos annos ex quo videlicet Indiæ, & Sinarum regionis, vnde ad nos deferuntur, patuit acceſſus. Præterea noſtræ porcellanæ non ſunt iis notis prædita, quæ à Plinio deſcribuntur. quis enim in iis deprehendet illam varietatem colorũ, ſubinde ſe circumagentibus maculis in purpurã candoremque, & tertium ex vtroque igneſcente, aut lactè candeſcente, ob quas notas ſpectabilia, vt diximus, murrhina erant? quis in iis deprehendet extremitates, & quoſdam colorũ repercuſſus, quales in cœleſti arcu ſpectantur? adde quòd in murrhinis erat aliqua in odore commendatio, Plinio teſte, vel in ſapore, Martiale atteſtante hoc diſticho:

Si calidum potas ardenti murrha falerno
Conuenit, & melior fit ſapor inde mero.

Vnum

Vnum enim ex altero colligitur, cùm nullus ſapor odoris ſit expers, nulluſque viciſſim odor ſaporis, vt ſcribit Theophr. lib. de Odoribus. At in noſtris Porcellanis, quis vllum odorem vel ſaporem requiret, aut quis deprehendet? Inſuper Plinii ſeculo viliora putabant murrhina quæ translucerent, at nos excellentiores atque commendatiores porcellanas translucentes. Quòd ſi mihi hoc loco quis obiiciat ex eodem Scaligero, iudicium antiquorum in hoc fuiſſe iniquum, non ſatisfaciet: nam credibile eſt antiquos in hac re æquum ac nos habuiſſe iudicium: tamen crederem odorem murrhinorum (ſi tamen vllus fuit) fuiſſe potius aſcititium quàm illis à natura inſitum. quod fieri potuit vaſis cum odoratis rebus repoſitis à negotiatoribus, vt iucundum aromatum odorem traherent, & tanquam biberent, vt ſuo loco fuſiùs explicabitur.

CONFVTATVR DENVO ILluſtriſſimi Baronii iudicium, *aſſerentis vaſa murrhina olim fuiſſe ex myrrha ſua, hoc eſt ex noſtro Beniuino confecta.*

CAP. VIII.

ETſi nemo eſt, qui ex hactenus deductis non intelligat in quãto errore verſetur Baronius, qui à Michaele Mercato deceptus, nullo prorſus fundamento, conſtanter affirmat, vaſa murrhina ex ſua myrrha, hoc eſt ex Beniuino fuiſſe olim

confecta:

confecta: cumque perſpicuè appareat hanc opinionem eſſe tam infirmam, vt eam confirmare nulla res poſſit: tamen cùm tam altè in ipſius Baronii animo inſederit, vt nō tam facilè auelli poſſe videatur, rem gratam, & ipſi Ampliſſimo viro, ac cæteris veritatis amatoribus me facturum exiſtimaui, ſi demonſtrationibus demonſtrationes addendo, maiorem vim veritati, vt eruatur, adhibuero. licet hæc opinio Mercati ſit tam infirma & caduca, vt hanc ſi ſcripſiſſet, nō Baronius proculdubio ſcripſiſſe videri poſſet, vt eos qui in hiſce confutandis tempus tererēt, irrideret. potuit quidem Mercatus qui hæc Baronio perſuaſit, eſſe vir ſtudioſiſſimus, ac rerum indagator acerrimus, ac veritatis amantiſſimus, prout & à Baronio, & à quibuſdam magnatibus fuit habitus. Verùm vt verè dicam quid ſentio, mihi videtur habuiſſe plus fortunæ, quàm doctrinæ & iudicii. quicquid ſit, in hac materia de murrhinis tantùm abeſt, vt aliquid laude dignum præſtiterit, vt multa etiam culpę obnoxium ſe feciſſe deprehendatur. Sed præſtat verba ipſius Baronii de re ipſa ſubiicere, vt per contraria contrariis oppoſita veritas magis eluceſcat. Baronius igitur loco citato, nempe in primo tomo Annal. eccleſ. anno 34 ita loquitur: Sed quænam reuera eſſet myrrha, & ex ea confecta vaſa murrhina, & quod in eis conditur vinum myrrhinum, ſeu myrrhatum, dilucidiùs intelligere vt valeremus, diu multumque peruestigabimus. Sed feliciter occurrit nobis Michael Mercatus Miniatēſis protonotarius

apoſtolicus, S.D.N. intimus familiaris, celebris ætate noſtra philoſophus, rerũ naturalium eruditiſſimus, qui haud aſſentitur Plinio dicenti, naturam vi caloris humorem ſub terra denſare, ac glebam ex eo procreare, ex qua myrrhina cauari poſſint. quin potiùs ipſam materiam ex myrrhæ arbore inciſa fluentem in maſſam coagmentari tradit, coloribuſque ad ſpeciem inductis, artem inde potoria fingere, quæ in ſummis populi Romani deliciis eſſent. Confirmabat hæc ille rationibus, quas quidem explicat in opere, quod omnium rerum foſſilium naturam complectitur. Vbi & demonſtrat myrrham eſſe (nam opinio recentiorum in hac re varia eſt) quam Indi hac noſtra tempeſtate Benzui vocant, idemque talem Phialam ex India per Luſitanos aduectam, donoque ſibi datam promebat ex ſua metallotheca Vaticana, quam omni naturæ varietate inſtruxerat, &c. hæc Baronius, in quibus cum Mercato multiplicem errorem committit. Primùm, cùm myrrham & Beniuinum eſſe idem affirmet, quod capite primo fuit exploſum. Secundò, cùm uinum myrrhinum, ſiue myrrhatum dicat, quod conditur in vaſis murrhinis. quod etiam paulo antea capite ſecundo fuit exploſum. Tertiò, cùm aſſerat vaſa murrhina olim confici ſolere ex ſua myrrha, hoc eſt ex Beniuino. quod etſi ex præmiſſis ſatis fuerit improbatum, & demõſtratum, Beneuinum non eſſe myrrham, vt hinc neceſſariò ſequatur, vaſa ex Beniuino confecta non eſſe murrhina: tamen adhuc addere libet, quòd vaſa murrhi-

murthina non ſolùm ad vſum bibendi, ſed & ad vſum edendi parabantur, ipſo Plinio atteſtante lib. 37. cap. 2. his verbis: Quæ protinus ad hominum vſum tranſiere, abacis etiam eſcariiſque vaſis inde expetitis. confirmat hoc Iabolenus Iuriſconſultus inquiens: Murrhea vaſa, quæ ad vſum edendi & bibendi cauſa parata ſint, eſſe in ſupellectili. quibus poſitis vnuſquiſque ſecum reputet quæſo, quomodo illa vaſa murrhina ad vſum edendi parata eſſe potuerint, ſiue ex myrrha, ſiue ex Beniuino arborum lachrymis, materia pingui, fragili ac tenera, & quæ facilè calido molleſcat ac diſſoluatur. cogitet quo pacto potuerint illa vaſa eſſe durabilia, & in ſuo nitore ac ſplendore permanentia: præſertim ſi calidum infunderetur, ſi ſępiùs purgarentur & detergerentur. denique quo pacto potuerint diu ſeruare illas notas, illa indicia, ob quæ tam pretioſa & ſpectabilia habebantur. adde quòd ipſemet Baronius, vbi ſupra ex Iulio Capitolino in vita Heliogabali refert ipſum Imperatorem in vaſis murrhinis lotium reddidiſſe. cogitet quęſo vnuſquiſque, quomodo vrina reddi potuerit in vaſis murrhinis, ſi ex myrrha vel Beniuino fuerint confecta, nitoreque ac ſplendore ab vrina non eroſis, aliiſque illæſis: relinquo etiam iudicandum ingenioſis, quomodo potuerint induci colores materiæ myrrhæ in maſſam fluenti, qui notis omnibus quæ murrhinis tribuuntur, conuenirent: prout vult Mercatus. Item quomodo in iſtis vaſis ſic confectis ac

coloribus neſcio quibus infectis, potuerit & bibi & edi, idque innoxiè. ad hæc ſanè multa alia conſequerentur abſurda, quæ non merentur, vt in iis confutandis tempus teratur. Videant etiam eruditi, quomodo illa benè inter ſe cõueniant, murrhina vaſa olim fuiſſe confecta ex myrrha, & neceſſariò iudicandum eſſe, murrhina fuiſſe olim fictilia: hæc enim pugnantia in vno eodemque loco Baronius ex Mercato affirmat.

Adde his omnibus quod nomẽ græcum myrrios, ſiue myrrhinos, quo vaſa murrhina græcis appellantur, vt videre eſt in Calepino à Paulo Manutio correcto, ſatis etiam denotat, ex myrrha, ipſa vaſa minimè fuiſſe confecta, nec à myrrha lachryma denominari murrhina, ſed potius à myron. Myrrha enim Græcis dicitur Smyrna, à quo vocabulo myrrios non poteſt rectè deduci, (niſi quis dicat id fieri poſſe æolico idiomate.) Adde quòd vinum myrrhatũ dicitur etiam Græcis eſmyrniſmenon vel ſmyrnizomenon, à quibus græcum vocabulum myrrhinon nulla ratione poteſt deduci. & in ipſo Euangelio vinum illud myrrhatum dicitur Græcè eſmyrniſmenon, quod à ſmyrna deducitur, quæ myrrha eſt Latinis. non autem in Euangelio Græco habetur myrine, ſiue vt emendat apud Ælianum Stephanus Myrites: vt ſit vinum vnguentarium ſiue aromaticum. Longè igitur veriſimilius eſt myrrios ſiue myrrhinos, quo nomine græco murrhina vaſa appellari diximus à myro, hoc eſt ab vnguento

aro-

aromatico deduci, veluti & myrina, vel murrhina nectaris genus, vinumque pretioſiſſimum. nec refert quod duplici R ſcribatur, cùm vnguēta non tantùm myra Græcis dicātur, ſed & myrta æolico idiomate, vt fuſiùs capite ſecundo dictum fuit. Fieri etiam poteſt quòd ipſi Romani murrhinorum vaſorum appellationem deduxerint ab ipſa murrhina vino, vt dictum eſt, pretioſiſſimo. ob eam fortaſſe cauſam, quòd in dictis vaſis murrhinis pretioſiſſimis, tale vinum pretioſiſſimum potiſſimum bibi ſoleret.

CONFVTATIO OPINIONIS
Petri Bellonii aſſerentis, murrhina vaſa ex concharum genere fuiſſe confecta.

Cap. IX.

PEtrus Bellonius lib. 2. obſeruat. cap. 7. nō abs re, ſed æquiori ſanè quàm alii iudicio exiſtimauit, vaſa murrhina ex aliquo cōcharum genere fuiſſe confecta. & ideo ſic denominari à Murice Piſce, qui per excellētiam alio nomine Conchilium dicitur. nec ſine ratione hoc ſibi perſuaſit Bellonius: nam ex quodā genere Concharum Cochlearum Indicarum, adeò pulchra, viſu iucunda, ac pretioſa poliuntur pocula, adeò ſplendida, ſiue potiùs nitida, vt ferè omnibus notis Plinianæ deſcriptioni reſpondeant, nihilque in tota rerum natura elegantius, nihil quod magis

accedat ad murrhina antiquorum à Plinio deſcripta. in iis enim licet deprehendere varietatem illam colorum, ac prout in Opalo quoſdam colorum repercuſſus, quales in cæleſti arcu ſpectantur, cum læuore admirabili & pulcherrimo nitore. qualia vaſa adhuc duo habeo in muſarum theſauris chariſſima, & non minùs quàm Opalus gemma ſpectabilia. Verùm non ſunt propriè vaſa quæ apud priſcos Romanos, myrrhina vocabantur, vt perperam exiſtimauit Bellonius vicinitate vocabulorum deceptus. Murrhina enim antiquorum, vt oſtenſum fuit ſuperiùs, fuerunt ex materia lapidea confecta, non autem ex Conchis marinis, accedit quòd tam magna non reperiuntur Conchilia, vt ex iis poſſint confici vaſa amplitudinis eiuſdem cum murrhinis vaſis, ac vaſa eſcaria: nihil tamen prohibet, quin & ob affinitatem nominis ac ſimilitudinem materię circa colorum varietatem murrhina vocari poſſint, impropriè tamen.

QVID REVERA FVERIT *materia, ex qua vaſa murrhina antiquitus elaborata fuerint.*

CAP. X.

ETſi nullus fermè tam puer ſit, qui ex prædictis, modò velit, intelligere non poſſit, mur-

rhina vaſa antiquorum ex materia lapidea fuiſſe elaborata: tamen quæ eſſet illa materia, & quibus aliis nominibus vocaretur, ſiue Græcis, ſiue Latinis, nemo antiquorum perſpicuè declarauit. vnde euenit, vt murrhina magnam pepererint Authoribus recentioribus obſcuritatem, & legentibus perplexionem, adeò vt multi multa, & varia ſuper iis enunciauerint, ita vt quot capita, tot ſententiæ fuerint: vt ex iis quæ ſupra dicta ſunt, colligi poteſt. inter recentiores Anthonius Nebriſſenſis bonarum litterarum, & Latinæ linguę primus apud Hiſpanos aſſertor, Achaten eſſe dixit. quem quidam alii ſequuti ſunt. à ſcopo tamē aberrauerunt, quem nemo propiùs attigit quàm vir ille incomparabilis doctrinæ ac foſſilium perſcrutator Georgius Agricola. Is igitur lib. 6. de natura foſſiliū, Onychen in Caramania natam, nunc Onycha nominare Plinium nunc murrhina ſcriptum reliquit. at quia Onychum ſpecies quodammodo confunduntur, & ab ipſomet Georgio Agricola, & à Baronio ac aliis, larga vocabuli ſignificatione deceptis, ita vt ſæpe accidat, quod vni ſpeciei conuenit, alii magno errore tribuant, vt lucem quantam maximam poſſum, tenebris huius loci inferam, idque vt pleniori demonſtrandi methodo fiat, illud antè omnia pro cōfeſſo accipi cupio, nimirum Onychem multas res inter ſe differētes ſignificare. Primùm, Onyx vocabulum eſt græcum, quibus idem ſignificat, quod Latinis vnguis dicitur: corneum ſcilicet il-

lud, quod in extremis digitis enaſcitur, nõ ſolùm in manibus, verùm etiam in pedibus. neque iis ſolùm humanis, ſed cæterorũ etiam animalium, quæ pedum digitos habent ſeparatos, vt ſunt ſimiæ & aues. vnde Onychina pruna apud Colum.lib.12.cap.10. quæ vnguis formam & ſimilitudinem habent, & Onychina pyra, apud Plinium lib.15 cap.15. quæ vnguis colorem referũt. Onychis nomine etiam appellatur Conchilii tegumentum illud purpuræ operculo ſimile, quod latinis vnguis odoratus: officinis Blattæ Bizantiæ dicuntur. de hoc Onyche loquitur Dioſcorid.lib. 2.cap.8. Onyx item medicis eſt oculi affectus, quem alio nomine pterygion Græci vocant, Latini vnguem, & eſt excreſcentia, à maiori oculi angulo, vt plurimum naſcens, ad oculi coronam ita procedens, vt quandoque pupillam operiat: ſed hæc nihil ad rem noſtram. Onyx verò de quo ſit quæſtio, eſt lapis, qui tres potiſſimùm ſpecies inter ſe differentes cõſtituit. Prima ſpecies Onychis, eſt lapis ſiue gemma alba, & quandoque lactea, quæ quia humani vnguis candorem ſæpiùs refert, ab eius ſimilitudine duxit appellationem Græcam; & quia nihil ſit in eo lapide rugoſum, nihil aſperum, ſed omnia vt in vngue lęuia ac polita. hanc gemmam non deſunt viri celebres, qui ſardam eſſe dicant, ſardium verò, qui à Plinio vocari ſarda inuenitur. qui quidem Plinius facilè potuit eſſe deceptus affinitate vocabulorum, & ignoratione rerũ de quibus ſcripſit. rubet enim

ſardius,

ſardius, ſarda verò alba viſitur, & onyx vocabulo græco appellatur. hæc vtraque ſpecies, & quæ multùm rubet, vel ad rubrum inclinat, & quę albo & lacteo colore reperitur, ſub vno eodemque genere collocari debet, & ideò ſub vno eodemque nomine vtramque vulgus comprehendit: Corneolam enim vtramque ipſe vocat rubram, ſcilicet & albam. quod nomen Corneolæ videtur magis tribui debere ſpeciei albæ quam alteri, vt eodem ſenſu quo Græci Onychen, Corneolam dicamus, à corneo, ſcilicet illo quod in extremis digitis enaſci diximus, hoc eſt vngue, qui Gręcis dicitur Onyx, vt dictum eſt. non deſunt tamen qui à carne non à corneo hanc appellationem deducant. & Carneolum non Corneolum nominant, quòd carni ferè humanæ ſimilis Corneolus ſæpè reperiatur. prior tamen deductio eſt veriſimilior, & Græco ſenſui accommodatior. Sardius igitur & ſarda, ſiue onyx gemma inter ſe non differunt ſpecie, nec accidentibus, niſi ſolo colore. ſardius enim, vt dictum eſt, multùm rubet, vel ad rubrum inclinat; ſarda verò quæ & onyx alba eſt, ac lactea. Quoniam verò interdũ rubro ſardii corpori, candidum onychis ſubſternitur, ex vtraque gemma ſui generis tertia & oritur, & nomen ſardonychis inuenit. Sardonyx igitur conſtat ex ſardio, qui Plinio ſarda eſt, & Onyche gemma, quam propriè ſardam à nonnullis è doctioribus appellari diximus, vulgo Cornalinam ſiue Corneolam albam. Secunda

ſpecies Onychis vocatur Onychites, & lapis Onychinus, & dicitur etiam Onyx, propter ſimilitudinẽ quam habet ad Onychen gemmam: vocatur nũc apud multas nationes Calcedonius, vulgo Gallorum Caſſidoine, habet plures differentias, ſed ſecundum quòd aut magis aut minùs eſt purior vel impurior. purior enim & nobilior Calcedonius ab Onyche gemma parum differt: de hoc lapide egit Plinius lib. 36.ca.7. ex hoc genere eſt lapis ille lacteus leni mollitie, quem quidam vocant Gemmamhuiam vulgo Cameum, cuius pars potiſſimùm lactea, & non tranſlucens noſtris temporibus adhuc aptatur ad ectypas ſcalpturas vulgo Cameos vocant. Eſt & alabaſtrites marmor, quod à Dioſcoride lib. 5.cap.110. vocatur etiam Onyx. de hoc lapide egit etiam Plinius lib.eod.cap.8. Alabaſtrum etiam ab aliis dicitur. hunc lapidem ipſemet Georgius Agricola, & poſt ipſum Baronius cõfundunt cum Onychite, & ſæpè quod vni debet, alteri tribuunt, nõ paruo tamen errore, quod quidem mirari ſoleo, præſertim cùm ipſe Plinius de vtroque hoc lapide ſeparatim egerit, nimirum de Onychite lib. 36.cap.7. & de Alabaſtrite lib.eodem, capite ſequenti. Porro ex primo genere Onychis, hoc eſt ex Onyche gemma, ſiue Corneola alba, zonis tamẽ diuerſis coloribus, & aliquã ſimilitudinem habẽtibus ad arcum cœleſtem, qualis impropriè ſardonyx dicta, quæ potiſſimùm in Caramania probatiſſima naſcebatur, murrhina vaſa elabora-

ban-

bantur. veluti & ex ſecunda ſpecie puriori ac nobiliori, ac eiuſdem ferè cum Onyche gemma generis & naturæ, quæ etiam in Caramania reperiebatur, & adhuc hodie in eadem regione Caramaniæ, quæ nũc Cambaia dicitur, & in eadem terra vtraque ſpecies eruitur Onyx, ſcilicet gemma, ſiue Cornalina alba, & Onychites, ſiue Calcedonius purior &nobilior, ex quibus adhuc hodie in eadem regione elaborantur Annuli, ſphærulæ precariæ, globuli adſtrictorii, Capuli enſium, & id genus alia opera. authores habeo omnes ferè ſcriptores rerum Indicarum,

Ludouicus Bertomanus in ſuo itinerario indico ſcriptum reliquit, in Cambaiæ regno montem reperiri, in quo & Corneolæ albæ, & Calcedonii eruuntur. Andreas Corſalis memoriæ mãdauit inter Goam & Caramaniam deſertam hodie Baſigut eſſe Cambaiam, in qua naſcantur Corneolæ, & Calcedonii in magna copia. Odoardus Barboſa, etiã ſcribit, Calcedonios, & Corneolas albas lacteo colore ad Limaturam Regni Cambaiæ erui, quod & Iulius Scaliger refert exercit. 118. nec miror etiamnum maſſas Corneolarum albarum, ſiue Onychis gemmæ reperiri, cùm ſcribat Plinius lib. 37. cap. 6. quod Indi ex ſardonychè grãdes maſſas effodiebant, atque ex ea capulos faciebant. ibidemque vulgus gentis more perforatis vtebatur in collo, & Romani eadẽ teſtudines exornarunt. De poculis ex Onyche gemma confectis, quæ Romani murrhina

vocarũt, ſermonem fecit Epiphanius lib. de duodecim gemmis, quæ erant in veſte Aaronis, cùm de Onyche gemma verba faciẽs, dicat hac gemma plurimùm delectari Regum & diuitum hominum ſponſas, quæ hanc gemmam in poculorum vſum conuertunt. idem ſubiungit de nonnullorum ſententia, Onychen ex aqua coire, ac veluti congelari. quæ verba congruunt iis quæ à Plinio dicuntur de murrhinis, humorem ſcilicet eſſe ſub terra calore denſatum, cui contraria cauſa cryſtallum facit gelu vehementiore conrigato.

Ex Onychite lapide quem ſecundam ſpeciem Onychis fecimus, & Calcedonium nunc appellari diximus, & quem Plinius inter marmorum genera reponit lib. eod. 36. cap. 7. iam tempore ipſius Plinii, veluti & nunc in Germania conficiebãtur potoria vaſa, pedes lectorum, ſellæ, columnæ, vt ipſe tradit vbi ſupra: apud quem Cornelius Nepos aſſerit magno fuiſſe miraculo, cùm P. Lentulus Spinter amphoras ex eo & vrceos magnitudine cadorum oſtendiſſet. poſt quinquennium deinde triginta duorum pedum longitudine columnas vidiſſe; Balbum quatuor modicas in theatrum ſuum poſuiſſe. Caliſtum Cæſaris, Claudii Libertum, amphoras triginta in cœnatione ſua; ſed hîc lapſus eſt Georgius Agricola, qui hæc opera ex Onychite hoc Calcedonio confecta Onychi gemmæ perperam tribuit, vtramque ſpeciem confundens lib. 6. & lib. 7. de nat. foſſilium, prout & confundit Alabaſtriten

cum

cum Onychite lib.eod.7. de nat.foſs.quod quidem miror,cùm de his tribus ſeparatim,ac diuerſis in locis egerit Plinius de Onyche gemma,ſcilicet,lib.37.cap.6. de Onychite lib.36.cap.7. & de Alabaſtrite, quem à Dioſcoride etiam Onychem appellari diximus lib.eod.cap.8. egerit idē Plinius, vbi etiam dicit cauari ad vaſa vnguentaria: quoniam optimè ea incorrupta ſeruare dicitur. & adhuc hodie ex Alabaſtrite Onyche fiunt pocula,ſalina & alia opera torno elaborata. Romæ Diui Petri altare ſex columnis Onychinis, hoc eſt ex Onychite lapide quem Calcedonium vocant, dextra læuaque poſitis fuit ornatum. in eodem templo fuerunt quatuor aliæ Onychinę, ſed non vno in loco, quæ omnes aliò translatæ ſunt. Onyche etiam Regia Cleopatræ pauimenta fuerunt ſtrata. ex Onychite Germanica fiunt & nunc globuli,quibus numeramus preces, capuli,mortariola,ex quibus ſmyrnis contunditur. quod eſt indicio eius eximiæ duritiei, vt ſuo loco diximus. Athenæus lib.11. Deipnoſoph.poculorum meminit, quæ Onychina vocant his verbis: adfuerunt & Onychini Scyphi aceruatim congeſti,ad eos vſque duas Corylas qui caperent,vbi in margine annotat Interpres Dalechampius, ex Onyche lapide facta, quem vulgus apud Gallos Caſſidoine vocat. malè legitur apud quoſdam ſcriptores Chalcedonius cum aſpiratione, pro Calcedonio. Chalcedonius enim apud veteres nullus eſt.& in hoc etiam lapſus eſt Georgius A-

gricola poſt multos alios: is enim lib. 6. de natur. foſſil. ſcribit, quòd Chalcedonii appellatio primò videtur deducta ex Chalcedone vrbe Bithyniæ, iuxta Boſphorum Thracium, ex oppoſito Byſantii, ad quam deferebatur, ſiue ex Cappadocia, ſiue ex aliquo alio loco vicino. ab hac enim Ciuitate gemmam vllam denominari veterum nemo tradidit. Apocalypſeos quidem cap. 21. inter gemmas duodecim Calcedon numeratur. vbi Hieronymus vertit Calcedonium, & in recenti Sacrorũ Bibliorũ correctione Romana ita etiam ſcriptum eſt. de quo quidem Calcedonio fuſiùs Arethas, apud R. P. Franciſcum Riberam comment. in Apocalypſin cap. 21. his verbis: Chalcedonius ſimilis eſt coloris cum carbunculo, ita dictus, quòd circa fretum Chalcedonis ſupra Chryſopolin iuxta Symplegades ſcopulos, in locis inacceſſis extra hos poſitis, nempe in ſaxis, ac ſcopulis deſertorum littorum, cum aliis lapidibus pretioſis inueniatur, veluti dixerunt ii qui de rebus patriis Bythynorum ſcripſerunt, &c. At ſuſpicor vocem Græcam χαλκηδὼν corruptam eſſe in Apocalypſi, & legendum eſſe καρχηδὼν, id eſt carchedonius, quæ ſpecies eſt Carbunculi gemmæ granati nomine hodie celebris, à Carchedone, id eſt Carthagine, vrbe totius Africæ olim potentiſſima: à cuius opulentia Carchedonius fuit vocatus, non quod circa Carthaginem inueniretur, ſed quòd à Pœnis negotiatoribus Romam afferretur, vt author eſt Plinius lib. 37. cap.

7. &

7. & quòd in Apocalypſi legendum ſit Carchedon, & non Chalcedon, ſatis etiam colligi poteſt ex Arethæ verbis, cùm ibi manifeſtè appareat ipſum de vocato Carchedonio verba facere, cùm ea quæ Calcedonio tribui videtur, Carchedonio tribuat Plinius cum aliis ſcriptoribus. Carchedonius enim ſimilis eſt coloris cum Carbunculo, non autem Calcedonius. ſanè miratus ſum à recentioribus, qui in Apocalypſin ſcripſerunt, hoc accuratiùs excuſſum non fuiſſe: nam à prænominato Ribera doctiſſimo, alioquin explanatore video citari Iſidorum 16. etymolog. cap. 13. quaſi meminerit Chalcedonii, & tamen in eius editione poſtrema, quam adornauit Iuriſcõſultus quidam hæreticus, hoc lego eodem cap. 13. Carchedonius. atque de hoc etiam expreſsè me monuit R. Fronto Ducæus, cuius iam antea aliquoties mentionem feci. Symphorianus Campegius, olim Sereniſſimorum Ducum Lotharingiæ Celebris Medicus, lib. 5. cap. 2. Campi Elyſii Galliæ ſcriptum reliquit, in Lotharingia naſci Calcedonios miræ magnitudinis, vt ex vno fruſto permagnum Calicem apud Leucotum, hoc eſt Tullentium (apud quos nunc vitam ago, & medici officio fungor) Antiſtitem fabrefactum vidiſſe ſe affirmet. ſed obiter etiam notanda venit oſcitantia Campegii, qui eo in loco falsò quidem putat, Calcedonium ab ære dictum, eſſeque gemmam quæ Chalcophonos dicitur. de qua Plinius lib. 37. cap. 10. Cæterùm quod ad Calcedonios

Lothatingiæ attinet, ſcio in territorio Diui Nicolai Oppidi (quod mihi eſt natale ſolum) Calcedonios paſſim reperiri eximiæ duritiei, quæ ad rubrum inclināt, de quibus aptiùs meliori etiam loco erit ſermo in lib.llo, cui titulum fecimus de lapidibus. Nec prætereundum cenſeo Franciſcum Rueum, etiam non parùm hallucinari, cùm lib.2.cap.3.de gemmis, de Carchedonio, hoc eſt granato verba faciens, ac citans hunc locū Symphoriani Campegii, manifeſtè imponit Campegio, cùm de Carchedonio, hoc eſt de granato mentionem ibi feciſſe Campegium falsò exiſtimet: nam apud ipſum legitur Calcedonius, non Carchedonius, & ideo multa tribuit Carchedonio Rueus, quę Calcedonio cōueniunt, & econtra magno quidem errore, ac non parua confuſione. Porrò minimè prætermittendum eſſe duco Onychem figuratè, etiam aliquādo poni apud Poëtas pro ipſo vaſculo vnguentario, quod ex Onyche Alabaſtrite fieri conſueuerat, vt ſuo loco dictum fuit. Martialis lib.7.

Vnguentum fuerat, quod Onyx modò parua gerebat.

Horatius lib.4. Carm. Ode 9.

Nardi paruus Onyx eliciet cadum.

Propertius:

Sit menſæ ratio, voxq; inter pocula currat
Et crocino nares murrheus vngat Onyx.

Hîc quoque notandum, quòd murrha vocatur à Poëtis materia illa lapidea, cuius præcipuus erat vſus

vſus in poculis potoriis, niſi potiùs ipſi numero adſtricti, murrham pro vaſe murrhino aliquando vſurparint. Martialis lib. 10. de Erote.

Plorat Eros quoties maculoſa pocula Murrha inſpicit,&c.

Hoc eſt maculoſa pocula murrhina.
Idem lib. 14. de Murrhinis:

Si calidum potas ardenti murrha falerno,
Conuenit & melior fit ſapor inde mero.

Hoc eſt ardenti falerno conuenit murrhinũ vas.
Lucanus:

Non auro murrhaque bibunt.

Sic Martialis 10. epigram. Cryſtalla pro Cryſtallina dixit:

Candida ſeptini rumpant Cryſtalla nitentes.

Idem,

Candida nigreſcant vetulo Cryſtalla falerno.

Ex his omnibus deductis ſatis perſpicuum fit, quæ à Baronio adducuntur, cõtra iudiciũ meum de murrhinis eſſe nullius roboris vel momenti. Is enim cùm me reprehendere voluit, quòd materiã murrhinorũ gemmam eſſe Onychen cum Georgio Agricola affirmauiſſem, dixit me non animaduertiſſe myrrhina, & Onychina vaſa ſimul vtraque commemorari ab auctoribus tanquam diuerſa, vt à Iulio Capitolino in vita Heliogabali. is enim ipſius Imperatoris luxuriam deſcribens, in Myrrhinis eum, & Onychinis lotium reddidiſſe tradit. Verùm ipſemet præclariſſimus & ampliſſimus vir, non videtur animaduertiſſe

Murrhina & Onychina vaſa in hoc differre apud ſcriptores rerum Romanarum, quod vaſa murrhina ex Onyche gemma confecta, appellationẽ hanc ſortiebantur. Pocula vero Onychina vulgo vocabantur, quæ ex Onychite, hoc eſt ex Calcedonio erant confecta: veluti & quæ ex Alabaſtrite lapide vaſa vnguentaria elaborabantur, etiam Onychina dicebantur, vt paulo antea fuſius oſtenſum fuit. Cæterùm quòd neget Baronius pocula ex Onyche gemma potuiſſe confici ob duritiem, & quia Plinii æuo recentiùs appareat fuiſſe inuentam rationem ſcalpendi & cœlandi in gemmis, ac lapidibus durioribus, id capite ſequenti abundè explodetur.

Nec vllomodo refragantur, quæ ab ipſo Baronio ex Mercato adducuntur ad infirmandam de hiſce rebus meam ſententiam. dicit enim in Parthico regno, in quo etiam myrrhina fiunt, nullum Onychen gigni recẽſuiſſe Plinium. Sed è cõtrario in aliis regionibus gigni prodidiſſe Onychen, in quibus myrrhina prouenire, nec ipſe, nec alius quiſpiam meminit: ad quod reſpondeo fœdiſſimè falli, & fallere Mercatum, vt ſolet. Plinius enim lib. 37. cap. 2. vt iam antea dictum eſt, ſcribit, Orientem murrhina mittere, atque ibi in pluribus locis, nec inſignibus maximè Parthici regni inueniri, præcipuè verò in Caramania. at idem lib. eodem cap. 6. de Onyche gemma ſermonem faciens, recenſet plures locos in Oriente ſitos, in quibus Onyx gemma naſcitur. inter

quos

quos nominatim exprimit Caramaniam, in qua antea dixerat præcipuè inueniri murrhina,& adhuc hodie, & in Parthico regno, quod à Meridie habet Caramaniam, olim ſibi ſubditam, & in ipſa Caramania omne genus Onychis eruitur, vt paulo ante probatum fuit. vt quilibet facilè intelligere poſſit, quantum in hiſce rebus fidei tribui debeat Mercato, qui tales nugas perſuaſit Baronio, quas in ſuos probatiſſimos libros transferret. Minùs etiam infirmare poſſunt meum de Onyche iudicium, quæ adducuntur ex Mercato: nullam ſcilicet Iaſpidis, vel Achatis, vel Onychis, vel alterius gemmæ variegatæ ſpeciem exiſtere, ſiue ea antiqua eſt à Romanis quondam poſſeſſa, & hactenus intra limites Europæ conſeruata, ſiue recens à Meridie, atque Oriẽte nobis aduecta, cui temperamentum ſubſtantiæ, & coloris peculiariter competat, quod murrhinis Plinius attribuit. ad id reſpondeo, Mercatum nodum in ſcirpo quærere, cùm & ſardonychis ſpeciebus, & Onychinis gemmis quibuſdam variegatis torno politis & elaboratis eadem indicia, eæ notæ à Plinio deſcriptæ conuenire poſſint. ſcire enim debuit colorum illos repercuſſus, quos in murrhinis maximè à quibuſdam laudari tradit Plinius, in murrhinorum materia haud reuera fuiſſe, ſed ratione nitoris potiſſimum apparuiſſe, veluti in collo columbæ fieri ſolet, quod prout diuerſimode ſpectatur, & mouetur ſub ſolis ſplendore, ſic varias & diuerſas colorum differentias

facit,nec ſunt alicuius roboris vel momenti quæ ſubduntur à Baronio: ſplendorem ſine viribus, nitoremque veriùs quàm ſplendorem qui murrhinis ineſſe dicitur, gemmeæ naturæ non conuenire. ad id enim reſpondeo, hęc tam benè conuenire Onychi gemmæ, vt ob eius nitorem, ac læuorem incomparabilem, id nominis etiam inuenerit, vt ſupra dicebamus. Cùm autem Plinius dixerit lib. 37. cap. 2. translucere quicquam in murrhinis vitium eſſe, cumque nulla gemma poſſit rectè dici ſplendere niſi transluceat, ideo Plinius in murrhinis non translucidis appellat potiùs nitorem quàm ſplendorem. De ſapore & odore murrhinorum, cùm Plinius ſcribat fuiſſe in murrhinis aliquam commendationem, & Martialis dicat:

Si calidum potas ardenti murrha falerno
Conuenit, & melior fit ſapor inde mero.

Baronius ex Mercato obiicit, ſaporem & odorem non poſſe competere Onychi, nec gemmæ alicui, cùm lapis ab Ariſtotele ponatur inter exempla corporum, quæ odore & ſapore carent. ad hoc reſpondeo, illud Ariſtotelis intelligi potiſſimùm debere de lapidibus non calefactis & inflammatis, qui vt plurimum ſine odore & ſapore ſunt. tamen aliqui ſua ſponte olent, vt probat Georgius Agricola lib. 4. de ortu & cauſis ſubterraneorum. & habetur apud Plinium, apud quem legitur myrrhiten lapidem vnguenti odorem habere, attritam etiam Nardi. Ei-

di. Eidem Aromatitis in Arabia naſcitur, & in Ægypto circa Piſas; & myrrhæ, & coloris, & odoris. Myrſinites myrti odorem habet, eodem authore Plinio. Geodes Myſenus Aldebergi repertus violam vel iridis radicem olet. Zeblicius Ophites non omnis, ſed qui olet, efflat muſtei quiddam, non ſolùm in poculis, ſed etiam in maſſis rudibus. Echites apud Solinum oluit vinoſum quiddam, vt ipſe ait. Marmor Hildeshemium imitatur odorem cornu vſti, ſi atteratur alii lapidi aut malleo feriatur. Antachates cùm vritur, myrrham redolet. Plinius lib. 37. cap. 10. non repugnat igitur principiis naturalibus, nec eſt à ratione alienum aliquem ſaporem & odorem fuiſſe vaſis murrhinis, idque à natura præſertim, cùm calidum vinum infunderetur: calor enim odorem & ſaporem elicit. Præterea fieri potuit, vt ſapor ſiue odor murrhinorum vaſorum fuerit in opinione hominum potiùs quàm in re ipſa, & quod in hoc iudicium antiquorum fuerit iniquum, vt Scaliger obiicit Cardano, idemque antiquis potuit eueniſſe, quod adhuc hodie euenire multis conſtat, vt qui vinum potant pretioſo aliquo poculo & grato, vinum illud fit illis ſapidius ad palatum, & nemo eſt qui non iudicet lac exempli gratia, vel aquam ſapidiora in porcellanis, & maioricis vaſis, quàm in poculo vitreo & tranſlucido: ad quod reſpexiſſe mihi videtur ipſe Martialis diſticho paulò antea citato. Nam

cùm de vaſis Chryſtallinis anteà egiſſet, quæ in frigido potu duntaxat commendantur, non autem in calido, cùm Cryſtalli materia ſit caloris impatiens, cumque de eorum fragilitate verba feciſſet, nunc de murrhinis agens dicit ipſa conuenire ardenti, hoc eſt calido vino potando, quaſi dicat ipſa eſſe caloris patientia, ſubdens inde meliorem ſaporem vino fieri, hoc eſt vinum calidum ſapidius ad palatum videri, ſi potiùs in vaſis murrhinis biberetur quàm in Cryſtallynis. Accedit quòd ſi murrhinis reuera in odore vel ſapore aliqua fuit commendatio, potuit ab arte proficiſci vaſis ipſis cum odoratis rebus repoſitis ac importatis, vt ſuo loco dictum fuit.

ARTEM SCALPENDI ET *cœlandi in gemmis & lapidibus etiam durioribus, & ex iis cauandi vaſa & pocula, non eſſe recens inuentum, ſed longè antiquius quam exiſtimauerit Illuſtriſsimus Baronius.*

CAP. XI.

PRæclariſſimus Baronius à Mercato (ni fallor) deceptus, ad aſtruendam ſuam de myrrha opinionem, & ad oſtendendum murrhina vaſa non fuiſſe ex Onyche gemma elaborata, loco ſupra citato, negat temporibus Plinii, artem ſcalpendi & cœlandi pocula ex lapidibus & gemmis durioribus fuiſſe inuentam, ſed tantùm ex Ala-

ex Alabaſtrite, ac aliis teneris, mollibus, & in opere tractabilibus. & aſſerit noſtra ætate ſolùm quædam ſculpta ex iis durioribus lapidibus vaſcula in principum deliciis haberi, & ideo Plinium non tradidiſſe vſum ſcalpendi pocula ex Onyche gemma, quemadmodum neque ex Achate, neque ex Iaſpide, neque Praſio, quæ ſunt gemmæ eiuſdem fermè duritiei. Verùm vehementer errat Baronius, ac nimis oſcitanter, ac ſuperficietenus videtur legiſſe ſuum Plinium Mercatus, qui hæc Baronio perſuaſit. cùm in eodem Plinio ſcalpendi, & cœlandi in lapidibus, & gemmis quoq; durioribus, & ex iis cauandi etiam pocula vſum vetuſtum inueſtigaſſe potuerit. is enim de hac re ſexcentis (vt ita dicam) in locis meminit. & Plinio antiquior Cicero. Item Ioſephus, & alii. ita vt antiquiſſima appareat inuentio ſcalpendi, cœlandi, & cauandi pocula ex lapidibus & gemmis durioribus. Sit igitur ipſe Plinius huius litis diſceptator, ac ipſemet ferat ſententiam. Ipſe igitur lib. 36. ca. 4. laudat Chios & Cretenſes primos marmorum ſcalptores. Idem lib. 37. cap. 1. ſcalptores gemmarum recenſet, & de vetuſtate ſcalpendi in lapidibus & gemmis verba facit, vbi & de Sardonyche Polycratis gemma, & de ſmaragdis ſcalpi ante multos annos ſolitis, aliiſque lapidibus, gemmiſque duriſſimis, quibus hac arte etiam ſignacula inſculpebant veteres. idem lib. eodem cap. 7. nominatim vaſa & pocula ex lapidibus & gemmis durio-

ribus memorat, ibique apertiùs indicat iam id temporis vſum ſcalpendi vaſa, & pocula ex lapidibus, & gemmis durioribus fuiſſe celebrem. Scribit enim Indicos Carbunculos etiam minùs ſextarii vnius menſura cauari. ex illis autem nigrioribus quæ in Orchomeno Arcadiæ, & in Chio inueniuntur vaſcula fieri. ſubiicit etiam eodem in loco hæc verba: Potoria vaſa, & ex hoc lapide, & ex Lychnite factitata inuenio: omnia autem hæc genera ſculpturæ contumaciter reſiſtunt, partemque ceræ in ſigno tenent. Poculorum etiam ex Onychite lapide in Germania factorum meminit idem Plinius lib.36. cap.7. vbi & adhuc hodie conficiuntur. at Onychites Germanicus adeò durus eſt, vt duo Onyches ſub menſa confricati, ita inardeſcunt, vt manus, earum calorem vix ferre poſſint. & ſi altera alteri validiùs atteratur, in tenebris ſcintillas edunt. vnde ſclopetarii eo ad ignem excutiendum paſſim vtuntur. Item ex hoc lapide conficiuntur & mortariola, in quibus ſmiris & cæteri lapides duri conteruntur. Idem Plinius lib. 33. in proœmio: Nos (inquit) turba gemmarum potamus. ſed quid plura? ſexcenti ſunt, vt diximus, loci apud Plinium, qui teſtimonio eſſe poſſunt, id temporis vſum non ſolùm tornandi in vaſa lapides teneros, vt perperàm exiſtimauit Baronius, ſed etiam cauandi vaſa, pocula & alia opera ex lapidibus durioribus viguiſſe. Idem Plinius lib. eod.37. cap.9. commemo-

memo-

memorat alia opera ſcalptura, & cœlatura elaborata. Inter quæ Neronis effigiem thoracatam in Iaſpide magnitudinis vndecim vnciarum ſculptam. & lib. eod. cap. 2. meminit Aluei Luſorii lati pedes tres, longi pedes quatuor è duabus gemmis. & lib. eod. cap. 5. memorat Obeliſcum è quatuor ſmaragdis quadraginta cubitorum longitudine, latitudine verò in vna parte quatuor, in altera parte duorum. Item Coloſſum è ſmaragdo nouem cubitorum. pariter & Cylindros ex ſmaragdo, quæ omnia non alia arte efformari, ac poliri potuerunt, quàm ſcalpendi & cœlandi artificio. Quòd ſi æuo Plinii recentius hoc appareat inuentum, vt vult Baronius, veim nobis indicaretur, quo alio artificio quàm ſcalptura & cœlatura fuerint ex Cryſtallo duro lapide vaſa, & pocula elaborata ac cœlata, de quibus & eorum pretio, ipſe Plinius lib. 33. cap. 1. lib. 37. cap. 2. vbi recenſet vas Cryſtallinum amphorale, & aliud ſextariorum quatuor, vbi etiam apertè docet ipſa vaſa ex Cryſtallo cœlatura elaborari, cùm dicat vitia Cryſtalli occultari ab artificibus cœlatura. ibidem etiam nominauit duos Calyces Cryſtallinos, quos Nero amiſſarum rerum nuncio accepto in ſuprema ira fregit illiſos. Cuius rei Suetonius etiam meminit in illius vita his verbis: nunciata etiam interim cæterorum exercituum defectione, literas prandenti ſibi redditas concerpſit, menſam ſubuertit, duos ſcy-

phos gratiſſimi vſus, quos humericos à cœlatura carminum Homericorum vocabat, ſolo alliſit. vides Suetonium mentionem facere cœlaturæ, qua conſtat vaſa Cryſtallina fuiſſe elaborata. Poculorum Cryſtallinorum Lucanus etiam meminit, necnon & Iuuenalis, Martialis & alii, vt facilè appareat antiquitus Cryſtallum & lapides eximiæ duritiei, non autem ſolùm teneros in vaſa tornari & elaborari. notum eſt illud Pollionis, qui cùm Auguſtum Imperatorem ad conuiuium quoddam inuitaſſet, ſeruum à Cryſtallinis ob confractum vas Cryſtallinum mugilibus obiici iuſſit.

Antiquiſſimum fuiſſe poculorum vſum ex Gemmis, ſi non ex Plinio, ſaltem ex Cicerone didiciſſe potuit Baronius. is enim oratione ſexta in Verrem nominauit vas vinarium ex vna gemma prægrandi, trulla excauata cum manubrio aureo. Virgilius etiam in Carmine ſuo Georgico poculorum ex gemmis meminit his verbis:

Hic petit excidiis vrbem, miſeroſq; penates
Vt gemma bibat, &c.

Cyprianus in Epiſtola ad Donatum ait: ſuſpirat illo in conuiuio, bibat licet in gemma. Iudæorum Veteris Teſtamenti ſupellectilem, atque vaſa ſacra ſplendida ſumptuoſaque fuiſſe conſtat. & Ioſephus ſcribit Salomonem habuiſſe multa vaſa, necnon pocula gemmis torno elaboratis & expolitis quam artificioſiſſimis.

mis. Ab Hebræis igitur, ſi non antea artificium efformandi pocula ex gemmis, & durioribus lapidibus ad Romanos fluxiſſe potuit: ſed quid opus eſt pluribus? nonne ipſe Epiphanius libro ſuperius citato ſermonem facit de poculis ex Onyche gemma confectis, vt paulo antea dictum fuit?.

Nec ſilentio inuoluendum eſſe duxi, Cattinum illud è ſmaragdo apud Genuam Ciuitatem Liguriæ, quo nullus pretioſior viſus vnquam nulla gemma nobilior, nulla ſpecies vaſis mirabilior. quo dicunt Chriſtum in vltima Cœna ſua vſum fuiſſe ex apparatu Herodis Regis qui à Galilæa Hieroſolymam ad Agnum Paſchalem commanducandum venire decreuerit. ſed Diuina prouidentia, Conſilio mutato aliò diuerterit. In Gallia Narbonenſi in Cœnobio quodam Lugdunenſis Agri, alia paropſis cernitur, qua ſimiliter Chriſtum vſum ferunt in ea cœna, ſed minor multo ſuperiore, nobilitateque inferior. At Clemens Alexandrinus lib. 2. pædag. cap. 3. diſputans non nimium eſſe ſtudii, atque impenſarum in ſumptuoſam vaſorum ſupellectilem conferendum, inter alia ipſius Chriſti exemplum producit. qui (vt ipſe inquit) vili Catino cibum ſumpſit. vnde Brodæus Miſcell. lib. 4. cap. 19. Vas illud pulcherrimum quod diximus Genuæ ſpectari, ſiue è ſmaragdo, ſiue ex alia inſigni gemma conſtet, negat Lancem illam fuiſſe, in quam Chriſtus manum cum Iuda

immiſit, vt vulgus opinatur. Cæterùm Cuppæ, in quarum figuram Porphyrium omnium penè rerum duriſſimum veteres excauabant, qualis eſt ad Dionyſii Francorum. Labra illa ex eodem porphyrite marmore, quæ adhuc viſuntur Romæ in Diui Battholomæi in inſula, & in æde ſanctæ Crucis in Hieruſalem, in Cœlio ac aliis in locis: Sepulchrum illud ingens ex eodem lapide quod eſt via Numentana, in Diuæ Conſtantiæ æde, quæ quondam Baccho dicata fuit. in quo à lateribus in vna parte pueri tres mutuo ſeſe amplexantes, & exprimentes pedibus vuas, nudi & alati omnes cum bulla in collo, vetere puerorum ornamento. extremi duo manibus etiam bacilla tenentes, in cuius altera parte alii ſunt etiam pueri, partim vuas colligentes, partim comportantes vna cum auiculis, & ariete villoſo. hæc inquam teſtimonio ſatis eſſe poſſunt iam antiquitus ſcalpturam & cœlaturam duriorum lapidum, & gemmarum claruiſſe, contra quam præclariſſimus Baronius exiſtimauerit. imo noſtra ætate id amplius effici nulla arte poteſt. quinetiam Coſmus Sereniſſimus Magnus Dux Hetruriæ, ætatis ſuæ ornamentum, ac omnium doctorum hominum perfugium vix annis multis Columnam Porphyream conquiſitis artificibus, ac molendinorum conſtructione terebrauit.

Hæc ego habui, quæ ad auerruncandas de Mutthinis præpoſteras opiniones dicerem. in

quibus ſiquid fortaſſe per imprudentiam dixi, quod Catholicæ, Apoſtolicæ, ac Romanæ eccleſiæ non probetur, nec mihi vnquam probabitur. illi enim quæ ſcripſi, omnia emendanda, & corrigenda trado, ac quæ ſcribam ſemper tradam, auxiliante Altiſſimo, cui ſit Laus, honor, & gloria in ſempiterna ſecula. Amen.

FINIS.

= l.o. III. 17. #4.

DE MONOCERO- TE SEV VNICOR- NV, EIVSQVE ADMI- RANDIS VIRIBVS ET VSV,

Tractatus, per Excellentiſsimum & Clariſsimum D. ANDREAM BACCIVM, Philoſophum, Medicum, & Ciuem Romanum, Italica Lingua conſcriptus, nunc vero publicæ vtilitatis gratia.

* * *

A WOLFGANGO GABELCHOVER, ARTIVM ET MEDICINÆ *Doctore, latinè redditus.*

CVI OB ARGVMENTI ferè ſimilitudinem, acceſsit alius, de MAGNA BESTIA, ab Antiquis ALCE, Germanis Ellend/ vocato, eiusq; vngulæ pro Epilepſia & conſimilibus morbis abigendis, viribus & vſu, libellus, ab eodem

D. ANDREA BACCIO

Italicè conſcriptus, & à Wolfg. Gabelchouer in latinam linguam conuerſus.

Stutgardiæ, Imprimebat Marcus Fürſterus, 1598.

ILLVSTRIS-SIMO PRINCIPI AC DOMINO DOMINO FRIDE-RICO DVCI VVIRTEMBERGICO ET TEC-cenſi, Comiti Montisbelgardi, Domino Haidenhaimi, nec non vtriuſq; ordinis regij, Galliæ & Angliæ, equiti aurato dignisſimo, domino ſuo clementisſimo.

ILLVSTRISSIME Princeps, Domine clementisſime. Semper equidē fui in illa opinione, illos benè agere, qui rē literariam promouere ſtudent, præcipuè ſi talia proferant quę vel à nemine antehac cōſyderata, vel obiter tantū & ſuperficiariè diſcuſſa fuerint. Pręſertim, ſi quā tractant materia ita cōparata ſit, vt multū inde vtilitatis ad legētes redire poſsit. Ex quibus illos ſummopere probo, qui ſeria & viro graui digna, benè examinant, à nugis & fabulis abſtinentes. Quales illos eſſe iudico, qui vt principibus & heroibus complaceāt, rara, ſingularia, & à nemine obſeruata, in lucem proferūt, ea cumprimis, quę ad valetudinē tuendam ſummopere conferunt, & quaſi neceſſaria ſunt Inter quæ VNICORNV meritò annumerari debere aſſero. Quod cum omni tempore maximi habitum fuerit, hinc factū

eſt,

eſt, vt ſoli Reges & magni principes, illud ſibi vendicare voluerint. Idq; iure meritò. Cum enim alti & generoſi animi ſit, abiecta & vilia ſpernere, pretioſa verò & rara ſtudioſè inquirere, hinc videre ſemper licuit, ſummorum Principum theſauros, gemmis, pretioſis lapidibus, præſtantibus arte chymica præparatis medicamentis, varijsq; rebus peregrinis refertos, inter quas tamē Vnicornu vbiq; locorum primas tenet. Quod cū in deſertis illis vaſtis, & à conſortio hominū remotiſsimis locis naſcatur, quæ ex multis ſępè millibus, vix vnus & alter adire auſit, imò cum in illis quoq; locis, admodum rarum & infrequens exiſtat: hinc fit, vt noſtris in regionibus, non modò rarum ſit, ſed & difficulter genuinū inueniatur. Rara verò omnia cum chara exiſtant, idq; eò magis, ſi virtute peculiari aliqua (quale Vnicornu exiſtit) prædita ſint, hinc vix vnquam defuerunt malitioſi & deprauati quidam homines, qui in genuinorum locum, aliud quidpiam ſubſtituere, vel illa varijs modis adulterare conati ſint. Id quod Vnicornu quoq; accidit. Vnde factum eſt, vt præcipui quidam Magnates, non rarò, turpiter decepti fuerint. Ne ergo idem alijs poſthac contingat, Nobiliſsimus & Excellentiſsimus vir D. ANDREAS BACCIVS Elpidianus, Philoſophus, Medicus & ciuis Romanus, (quē ego docentem cum apparatu Romæ, ante quadriennium audiui) primus omium has

fraudes detegere, & mundo manifeſtare voluit, luculenta hac de re conſcripta hiſtória. Quam cum ante aliquot annos, in Italica lingua conſcripſerit, eandemq́ rem nonnullis in locis, ſatis obſcurè tractauerit, communis vtilitatis gratia, eoſdem diſcurſus, in Latinum ſermonem transferre volui, quo aureus hic liber, ab omnibus nationibus, latinam linguam callentibus, intelligeretur. Qua in re, id præſtare etiam conatus fui, vt obſcuritatem illam, perſpicuitate, quantum fieri potuit, reſarcirem. Cum verò hinc inde cogitarem, cuinam hos labores dedicarem, T. C. Illuſtriſsime princeps, mihi occurrit, quam naturalium rerum ſtudioſiſsimā eſſe video. Quod præclara aliquot opera teſtantur, quæ ſub T. C. imperio, effectum nobilem habuerunt. Quid enim ſalutarius, quidue humano generi vtilius in hiſce regionibus, inuentū fuit, BALNEIS iſtis BOLLENSIBVS, ſub C. T. auſpicijs, ſolenniter & magnificè extructis, quorum admirabilem efficaciam, inſignis hominū multitudo, varijs & difficilimis in caſibus, intra biennium iam experta eſt, nec quiſquam ſatis pro dignitate commendare poteſt. Qua in re pleroſq́ maximos principes, vincere & ſuperare T. C. videtur qui peregrina & extranea, eo vſu inquirunt, vt ſibi ſolis reſeruent, aut ſummis tantùm Principibus, regij doni loco mittant, tantùm abeſt, vt omnibus communicent: Quanquam nec hi, ſua

 quoq;

quocꝙ laude defraudandi ſunt, eo dum natu-
ralium rerũ ſtudioſis, clementer & gratioſè,
illorum conſpiciendorum, copiam faciunt.
In quorum numerum pręcipuè reponendus
Sereniſsimus FERDINANDVS ME-
DICES, verè magnus Hetruriæ Dux cuius
theſaurum infiniti valoris, varijs exoticis
rebus refertum, ſecunda vice, non ſine ma-
gna admiratione contemplatus fui. Id quod
mihi alibi quoque locorum multoties conti-
git, de quibus puto ſatius eſſe tacere, quam
me ambitioſè iactare. Cum igitur Illuſtriſsi-
me Princeps, naturalium quocꝙ rerum, abdi-
tarum præſertim, & quæ vulgo obuia non
ſunt, deſyderio non vulgari T. C. teneatur,
atque in practica hac philoſophia ſe exercere
cupiat, non ineptè me facturũ exiſtimaui, ſi
D. ANDREAE BACII hunc de Vni-
cornu librum, mea qualicuncꝙ opella lati-
nitate donatum T. C. humiliter dedicarem,
vt pleniorem notitiam (quę hactenus ferè o-
mnes latuit) de nobiliſsimo hoc & rariſsimo
animali, aſſequerentur multi, ſimulcꝙ pate-
fieret, cum multa de ipſius cornu viribus, ra-
tione quorum venenis, morbiscꝙ à veneno
prodeuntibus, reſiſtere valeat, prædicentur,
quid ab ipſo exſpectari debeat, ac tandẽ ve-
rum Monocerotis cornu, ab adulterinis pro-
bè diſcernendi, rationes publicè innoteſce-
rẽt. In quo tractatu, diſcurſus quocꝙ varij de
peregrinis & extraneis rebus, cognitu iucun-
diſsimi, ſimiliter explicantur. Quoniam ve-
rò no-

rò noſtris in regionibus, ALCIS VNGVLA vulgò Ellendsklaw/appellata, magni plerun'que fieri conſueuit, paucis tamen de animali hoc, eius'que vngulæ viribus conſtet, non abſurdum fore ratus ſum, ob argumenti quaſi ſimilitudinem, hunc tractatum, ab eodem autore, Italicè cōſcriptum, addere & in linguam latinā pariter vertere. Ex quo tractatu, multa cognitu quoque dignißima, quędā etiam neceſſaria apparebūt. Singulalares eius quoque vires, ratione quarum epilepſiæ, vteri ſuffocationi, morbo attonito, ſtupori, vertigini, & ſimilibus affectibus, mederi creditur, accuratê explicantur, & ſimul vtendi modus demonſtratur. Quod ſi C T. meum hunc qualemcun'que laborem, non ingratum fuiſſe videro, curabo vt eiuſdem D. Baccij librum de gemmarum origine, earum què vſu, nec non de auri generatione mirabili, eodem modo in lucem producam: tum etiam meo Marte, conſcripta alia opuſcula, propediem ædam, C. T. interim multa fœlicia tempora & tranquillam gubernationem ex animo precans cui me quoque humilimè commendo. Datæ Stutgardiæ vltimo die menſis Augusti qui fuit nitalis Impp. C. CÆSARIS CALIGVLÆ & COMMODI ANTONINI, qui ambo ex optimis patribus prognati GERMANICO & MARCO ANTONINO ab illorum virtute degenerantes, fœdißima

portenta

portenta & monſtra generis humani fuerunt. Quorum veſtigijs inſiſtens MAHOMETES II. Turcarũ Imp. HVDRVNTEM Iapygiæ oppidum maritimum, captum, ſumma crudelitate eadem die diripuit, anno ſalutis humanæ 1480.

C. T.

Subiectiſsimus.

Wolffgangus Gabelchouer, artium & medicinæ doctor.

PROE-

PROEMIVM ANDREÆ BACCII.

SI imbecillitatem intellectus noſtri, tum ratione rerum intelligibilium tum etiam propriæ debilitatis, benè, conſyderabimus: ſapientum nonnullorum ſententiam uerißimam eſſe inueniemus, pauciſſimas ſcilicet res nos integrè cognoſcere, maioremq; partem eorum quæ ſcimus, opinionem potius, quam ueram ſcientiam appellandam eſſe. Inter omnia enim quæ intellectui noſtro ſubijciũtur, duo ſunt extrema & unũ medium, ex quibus unum eſt excellens & eſſentiæ altißimæ (quales ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ & immateriales) in cuius idea contemplanda) quemadmodũ benè comparat Ariſtoteles) intellectus noſter non minus cæcutit, quam ſi noctua ſplendorẽ Solis intueretur: aliud circa res infimas & humiles uerſatur, quales ſunt materia prima, & aliqua prima rerum principia, quæ ob exiguam ipſorum eſſentiam, nullam quaſi de ſe formare imaginem in intellectu queunt, ratione cuius à nobis comprehendi & intelligi poſſent. Medium uerò locum, inter duo hæc extrema, ſpecies materiales rerum compoſitarum aut ſenſui expoſitarum ſortitæ ſunt, quæ licet alia ratione cognitioni humanæ propriè ſubijciantur, ob duas tamen difficultates notabiles perfectè cognoſci nequeunt. Prima eſt, quod in qualibet re differentiæ nonnullæ interiores & proprietates aliquæ, na-

turæ quaſi cæleſtis, reperiuntur, ad quas debile lumen intellectus noſtri, alio modo, quam per coniecturas, & ſatis quidem leuiter, penetrare nequit. Alia eſt, quod cum omnis noſtra cognitio à ſenſibus originem trahat, hi uero ob uarios ipſorum defectus interdum decipiantur, ut intellectus quoque non raro fallatur, & rem unam pro alia intelligat, neceſſe eſt. Tertiam difficultatem prætereo, quæ forſan reliquas omnes ſuperat, cui prouideri nequit, quid ſcilicet hominum malitia in cunctis quaſi rebus operetur adumbrando & ſophiſticando adeo ſcientias, ut pauca reliqua etiam ſcibilia confundat, ne dicam deſtruat. Quod ſi intellectus noſtertam difficulter res ſenſui patentes percipit, qua ratione infinitas alias cognoſcere dicemus, quæ à ſenſibus noſtris remotæ ſunt? Hæ enim, uel quod in longinquis regionibus & deſertis oriantur, aut natura ſua raræ admodum ſint aut quia nunquam uiſæ ſint, alio modo cognitæ non fuerunt quam ex aliorum relatione, & hominum ut plurimum indoctorum & barbarorum, qui facilè etiam malitia ducti, unam rem pro alia, & uerum pro falſo, nobis perſuadere potuerunt. Quemadmodum Aromatis, & multis animalium generibus aliisq; miraculoſis rebus uſu uenit quas in India & ultra Antipodes, reperiri aſſerunt, quæ tempus, ueritatis pater, hac noſtra præſertim ætate, qua totus mundus nauigationibus luſtratus fuit, omnia aut malè intellecta, uel fabuloſa, aut dubia adhuc eſſe utrum ſint uel non

ſint,

ſint,declarauit. De *quibus cum ego accuratè in diſcurſibus meis* DE OCCVLTIS PROPRIETATIBVS *egerim,aliquas tamen, fabuloſas nempe,reliqui, quibus parum intereſt,utrum ueræ uel falſæ ſint: qualia ſunt;quæ de* Phænice, Baſiliſco, Satijris Centauris & ſimilibus *ſcribuntur.* Alias *uerò dubias nonnullas quales ſunt maior* Aromatum *pars ,lapis* Bezoar, Vnicornu, & *ſimiles res pretioſæ & raræ,ea qua par ſuit diligentia,inueſtigare, & plenè cognoſcere conatus ſum.* Ex *alijs tamen multis (quorũ copiam benignè mihi fecit magnus* Hetruriæ Dux) *quæ temporis ſucceſſu, quod omne dubium illuſtrat,exactè conſyderaui,de particularitatibus quibuſdam* VNICORNV *quæ me ualdè ancipitem reddebant, certum quid determinaui.* Quam *materiam multis de cauſis magna conſyderatione dignam & neceſſariam eſſe iudicaui,cum uitæ humanæ plurimum conferat & à* Principibus *mundoq; ferè uniuerſo, tanti facta fuerit, ut ſcriptores &* Medici, *inter naturæ miracula, & nobiliora* Antidota,*uenenorum perniciem lenientia,* Vnicornu *primo loco reponere non dubitauerint.* Quod *cum rariſsimum exiſtat,& in theſauris* Principum *reſeruetur, occaſionem præbuit ſceleſtis hominibus , ut auaritia ducti in eius locum adulterina quædam & lapides etiam ſubſtituerent, quæ deinde probationi ſubiecta , non ſine multorum præiudicio,*

cio, falſa & uana extitiſſe, & uirtute aliqua prorſus deſtituta fuiſſe, deprehenſum fuit. Quod multis quoq; mihiq; præcipuè, multis abhinc annis maiorem ſuſpicionem mouit, ut Vnicornu, ſimilem aliquam hominum inuentionem, nec tanti, quanti pleruńq; fit, faciendum eſſe, exiſtimarem. Propterea huius rei ueram (ni fallor) reſolutionem, candido & ſyncero animo afferre deliberaui, quo ſcilicet uirtuoſis principibus hoc meo labore complacerem, quibus etiam negotium hoc magis curæ eſſe debet: deinde ſpero hanc quoque materiam non minus gratam quam utilem futuram ob multas egregias conſyderationes quas me huic ſcripto inſerere neceſſe fuit, tum quo melius nobiles aliqui ſcriptores intelligerentur, tum ut diſcurſus meus melius pateret. Vnde breuitate & claritate quantum fieri poterit, difficultates illas ordine quodam reconpenſare ſtudens, uniuerſum hunc diſcurſum, ſecundum ueræ demonſtrationis regulas, in tres præcipuas partes diuidam. In prima diſputabo primam quæſtionem utrum Vnicornu in rerum natura exiſtat, circa quam quæſtionem, multæ curioſæ quæſtiones utriusq; partis adducentur, & claris diſtinctionibus adhibitis, Vnicornu reuera eſſe probabitur. In ſecunda parte, quale animal Vnicornu ſit, reſoluam, ex qua quid Antiqui & Moderni cuiuſcunque nationis ſcriptores, de eo ſcriptis prodiderint, & quodnam ueri Vnicornu loco teneri debeat manifeſtabitur.

In ultima

PROEMIVM.

In ultima parte, utrum uenenis reſiſtere ualeat, & quibus rationibus probari poſsit, quod Vnicornu miraculoſas aliquas operationes efficere (prout creditur) uim habeat, aperiam.

A D

AD LECTOREM.

BEnè ualeas quiſquis es amiciſsime mi Lector. Minimè dubito, non defuturos uiros bonos, qui hanc meã qualemcunq; opellam, grato animo accepturi, mihique pro tenui hac mea uerſione gratias acturi ſint, ex iſsq; illi præcipuè, qui naturalibus diſcurſibus & uera philoſophia delectantur. Quibus ego operam meam paratiſsimam offero. Econtra uerò non ignoro futuros quoſdam, qui nigro carbone quædam dicta ſignaturi ſint, aſſerendo, minimè opus fuiſſe ut hunc laborem ſuſcepiſſem, cum reperti fortè eſſent, qui hoc fælicius & accuratius præſtare potuiſſent. Id quod minimè nego, qui mihi rem longè gratiſsimam præſtitiſſent, ſi hoc me labore ſubleuaſſent, utpote cum non deſint quæ aliàs agã. Cogitent tamẽ naſuti iſti homines, me ex candido & ſynceroanimo hæc præſtitiſſe, tantùm abeſt ut gloriã & laudem ex hac qualicunq; uerſione mihi aucuparer. Et ſanè gratius mihi fuiſſet, hunc tractatum ab alio uerſum legere, quã rudi mea phraſi, lectorũ aures tædio afficere. In qua ſanè re puritati ſermonis non ſemper operã dedi, quæ etiam ob rei difficultatem, non ubiq; locũ habere potuit. Sat mihi fuit rem ſimplicibus & apertis uerbis explicare, quam illam longo ambitu & procul quæſito uerborum lenocinio obſcurare. Fortè uerò mihi polita phraſis non defuiſſet, ſi meum aliquod opuſculum in lucem producere uoluiſſem. Id quod poſthac

me fa-

me facturum promitto, ſi tibi aliquo modo hæc ab alio tractata, arrideant. Cur autem hoc laboris ſuſceperim en breuibus accipe. Aediti fuerunt ambo hi tractatus Romæ ante decennium, quorum exemplaria cum hinc inde diſtracta fuiſſent, ut Venetijs quoq;, nullũ amplius uenale proſtaret, propterea utrumq; hunc tractatum in peregrina nobiſq; ignota lingua conſcriptum latinè uertere decreui quo plures huius eſſent participes. Qua in re, ne latum quidem unguem ab Autoris ſententia, diſcedere uolui: ut qui uehementer illos improbem, qui inuitis præceptoribus libros ædunt aut non prius æditos, proprio ex cerebello truncatos & mutilatos ſub nõ exigua propriæ laudis ſpe cum magna præceptorum iniuria in lucẽ proferunt. Quod à nonnullis ſubinde fieri experior. Sin uerò exactè Autoris ſententiam aſſecutus non fuero, doctiores me excuſatum habebunt, qui difficultati materiæ id aſcribent quæ non paucos natione etiam Italos torſit, ut uix genuinum ſenſum, magno cum labore eruere potuerint: tenuitatem uerò hanc meã æquo animo ferent. Profiteor enim me quoq; naturalium rerum ſtudioſum, qui à minimo etiam erudiri non erubeſco, quantumuis ſolidas res rudi etiam Minerua me edoceat. Quod ſi tibi idem cordi erit, hæc etiam parua non deſpicies, uerùm æqui boniq; conſules, cogitando (prout doctè eruditus Celſus tradit) non ſermone, ſed remedijs ex artis fundamentis dextre adhibitis, curari morbos

Vale.

DE VNICORNV, EIVSQVE ADMIRANDIS VIRIBVS & vſu.

Pars Prima.

VTRVM SIT Vnicornu.

IN omnibus rebus dubijs declarandis & reſoluendis, ante omnia inquirendum eſt, Vtrum res aliqua ſit vel nō ſit. Præſuppoſito enim primo hoc fundamento, ordine quodã, conſequenter declaratur, quod ſit, quomodo ſit, & cur ſit. Vulgꝰ ſub hoc nomine *Vnicornu*, intelligit feram quãdam, his regionibus incognitam, quæ in locis admodum longinquis naſcatur, cum vnico cornu in fronte, ab Antiquis in ſummo pretio habito, & à Principibus diligenter inueſtigato eò quod mirum in modum venenis

aduerſetur. Vnde à Græcis *Monoceros*, à Latinis ſimiliter *Vnicornu* appellatũ fuit. Verùm quale ſit hoc animal, haud facilè explicari poteſt imò ſunt qui dubitent, vtrum ſit in rerum natura, qui exiſtimant, inuentionem vulgarem eſſe, & leuem quandam opinionem; vnde poſtea à multis vario modo deſcriptum fuerit, aut ex ſimplicitate, aut malitia, aut delectatione qua vſi fuerint nonnulli, vt libros implerent rebus peregrinis & miraculoſis, de veritate aut falſitate earum parum ſolliciti. Qua ratione Apuleius quoque deſcripſit aureum aſinum; Homerus Sirenes, Vergilius Chimeram, Harpyias, Minotaurum, Hyppogryphum,&c. Omnia verò quæ ab Autoribus de Vnicornu ſcribuntur, & à vulgo traduntur, rumorem tantùm popularem eſſe, multis rationibus probari poteſt.

RATIO-

RATIONES PROBANTES VNICORnu non eſſe.

PRincipio, nomen ipſum, manifeſtam alicui dubitationem inijcit, dum dicunt, Vnicornu ſignificare feram incognitam, ex peregrinis regionibus oriundam; quorũ aliqui referunt naſci in India, alij in Aethiopia, nonnulli in mundo nouo. Vbi conſideratione dignum eſt, paruam illam notitiam, quæ hactenus in vniuerſa Europa habita fuit, nõ aliunde proceſſiſſe, quã per populos barbaros & rudes, qui nihil aliud referre potuerunt, præterquam quod oriatur in deſertis, & quod ſolitarium incedat, & per loca inacceſſibilia ambulet, & propterea rarò in conſpectũ veniat. Argumentum euidens illis quoqúe populis certò non conſtare quid Vnicornu ſit: ſed ſuſpicionem præbet, quod ſub prætextu huius animalis, rem fabuloſam delinearint. Prima ratio

Quod vlterius confirmatur, eò quod Secunda ratio.

 Auto-

Autores, qui omnium primi huius animalis, mentionem fecerunt, non fuerint Authentici. Primus enim qui de Vnicornu aliquid literis prodidit (quantum ex Plinij ſcriptis intelligitur in l. 8. cap. 12.) fuit Cteſias, quem Ariſtoteles in libro 8. de hiſtoria animalium, capite 28. apertè, Autorem nullius ferè fidei, vocat. Quod alij poſtea fide careant, perſpicuè apparet. Philoſtratus enim, ex poſterioribus Græcis vnus, nugis ſe multum oblectauit, cui librum etiam eiuſmodi miraculis ornare placuit. Et licet videatur, quod Aelianus paulò accuratius ſcribere deberet præcipuè cum hiſtoriam animalium conſcripſerit; nihilominus illum dubitaſſe videmus, præponendo ſemper hos terminos; ferunt ita prædicant, vel intelligitur. Quæ etiam cauſa fuit, quod ipſe, & qui illum imitati ſunt omnes, diuerſo modo de hoc animali, locuti ſunt. Vnde cum nihil certi de hoc animali inueniatur, cumq; Autores ex ore aliorum ſcribant, coacti fuerunt pro varia informatione, quam vnuſquisq; habuit, omnes

Tertia ratio.

Autorum diuerſitas.

omnes diuerſo quoque modo ſcribe re. Idem affirmare licet de his qui hoc noſtro tempore, de Vnicornu, ſiue audita, ſeu tradita ſeu animo ad voluptatem & arbitrium concepta ſcripſerunt cum nullus illorum hodie ſit, qui profiteatur, viſum ſibi eiuſmodi animal, & vix duos reperias, qui ſibi conſentiant, ſeu in corporis, ſeu in morum & conditionum eius deſcriptione. Quidam enim dicunt eſſe equum, alij aſinum, nonnulli ad inſtar cerui; alij inſtar Elephantis: Nō deſunt qui affirmāt, quod Vnicornu ſit alia quædam ſpecies à prædictis diuerſa quorum nonnulli ponunt duas, alij tres, & plures ſpecies. Sunt qui referant Vnicornu præditum eſſe vnguibus integris, equorum in modum: Alij dicunt, quod ad modum capræ fiſſos vngues habeat: alij ſolidos quales habet Elephas. Nec ſolum Autores in deſcribendo hoc animali diſſentiunt verùm etiam in cornu depingendo multum inter ſe variant. Horum enim alij colorem ei tribuunt nigrum; alij balium obſcurum, quod verſus frontem ſit album, in apice nigrum, Alij

Diuerſitas animalis.

Cornu varietas.

tradunt, illud ſuperne puniceum eſſe, vel potius fuluum. Alij faciunt illud ipſum politum, alij ſcabrum, ſicut cornua ceruorum: Alij ſincerum & purum: Alij contortum & ſtriatum, à baſi ad apicem vſque, teſtudinis more & laboris pulcherrimi. Iidem quoque in longitudine & latitudine variant.

Diuerſitas particulariũ cornuum.

Recentiores videntes tantam confuſionem opinionum, recurrunt ad experientiam, contemplando multos Vnicornes qui hinc inde in theſauris principum videntur: nec minus tamẽ iſti remanent confuſi & conuicti conſpicientes, nec hæc cornua vno & eodem modo ſe habere, ſed in quibuſdam conuenire cum ſcriptis Antiquorũ, in quibuſdam verò variare. Promiſſiones quoque magnificę & virtutes incredibiles, quas huic Vnicornu tribuũt, ſuſpicionẽ alicui mouẽt vt credat, famã tantum popularem eſſe, quæ vlterius diſſeminata increbuerit, & veri ſpeciem obtinuerit. Expreſsè enim affirmant, quod reſiſtat venenis, pellat Epilepſiam, & venenum debilitet; Et quod fortè adhuc tolerari poſſet,

Quarta ratio.

ſet, vlterius adiungunt, quod non ſolum particulari veneno reſiſtat, verùm etiam contra omne genus venenorũ efficax ſit. Et vt Principibus commodius obtrudant, addunt minimè opus eſſe, vt per os accipiatur, quemadmodum theriaca & alia Antidota: verùm ſufficere, ſi coram hoc cornu apponatur, vbi aliqua de veneno ſuſpicio ſubeſt, Subitò enim venenum duobus modis prodit, aut ſudorem emittit, aut in calicem vino vel aqua plenum coniectũ, bullire incipit. Et quò maior illis fides adhibeatur, Antiquorum teſtimonia citant, qui ſcribunt. Reges Indiæ ſolitos fuiſſe bibere ex vaſis, ex hoc cornu conflatis, vi quorum ab omni morbo inſanabili ſecuri erant, nec quidquam illis metuendum erat à veneno, illa die, quo bibiſſent ex prædicto vaſe, nec etiam ab alia aduerſitate, imó immunes illos reddebant à morbis, vulneribus, flamma & toxicis. Hæc & ſimilia ſibi de hoc Vnicornu pollicebantur quæ quantò plus omnem fidem ſuperant, tantò magis ſuſpicionem augent, præcipuè

viris doctis, parum ſidei illi rumori tribuere. Imo nõ deſunt homines minime vulgares, qui auſi fuerunt, publicè æditis ſcriptis, conuellere & negare omnia quæ de hoc animali ipſiusq́; cornu ſparguntur affirmantes nunquam mundo defuiſſe nugatores qui hac fama populari vſi ſint & Principibus pro re maximi momenti commendarint, vt theſauros ſuos infinita copia rerum pretioſarum & rararũ plenos, Vnicornu etiam ornarent. Vltimò nonnulli cogitare poſſent. Monocerotem & Rhinocerotem, propter vocis ſimilitudinem, vnum & idem eſſe, quod animal eſt vnius in nare cornu. Verùm ſi id eſſet ſublata foret omnis dubitatio; ſiquidem conſtat, quod Rhinoceros ſit, cum Romanis rerum potientibus, in ſpectaculis publicis nõ rarò viſus fuerit. Quod ſi Vnicornu aliud genus animalis eſt, hinc maior difficultas emergit, cur inter tot feras quæ ex omnibus mundi partibus, Romam admiraculoſa illa ſpectacula conducebantur, nunquam publicis illis ſpectaculis exhibitum fuerit Vnicornu

Difficultas.

cornu,cuius ab aliquo ſiat mentio. In dedicatione Amphiteatri Imperatoris Diocletiani, ex omnibus oris conducta fuit magna copia beſtiarum variarum; verùm non legitur, quod maior fuerit adhibita diligentia, in conquirendis beſtijs quam tempore Gordiani, qui cum triumphare de Perſis decreuiſſet, & celebrare ludos ſeculares anni glorioſiſsimi qui fuit milleſimus ab ædificatione Romæ, quæ poſtea celebrauit Philippus, primus Imperator Chriſtianus, ipſius in imperio ſuceſſor, ſibi propoſuiſſet, curauit venari Elephantes, Alces, Tigrides, Leones, Leopardos, Hienas, Camelopardos, Onagros, Equos ſylueſtres & alia genera variorum animalium, Inter quę miru dignum videtur, deſideratũ fuiſſe Vnicornu, ſi modò in illis locis inueniretur, prout affirmatur. Idq́ eò amplius, quia tunc temporis habebatur pro animali tam generoſo, & propterea tanto ſpectaculo digno præ alijs animalibus quæ vnquam fuerunt. Quod pariter ſignum eſt, non inuentum fuiſſe. Propter has

igitur & alias rationes, firmiter concludi poteſt Vnicornu nec in rerum natura exiſtere, nec vllibi locorum reperiri.

FVNDAMENTA ET RESPONSIONES QVIbus prædictæ rationes euertuntur.

CVm dubia in omnibus rebus veritati viam aperire ſoleant; propterea omnes rationes adducere volui quæ dubiæ videbãtur pro Vnicornu. Vnde contrariæ opinionis ſectatores laudẽ apud me merentur, dummodo nõ paſsi fuerint ſe duci ab obſtinatione, vt cõmuni opinioni, huc vſq; tã celebri, ſe opponerẽt: ſed ſolo ſciendi deſyderio ducti fuerint, & ſolũmodò eo fine diſputare voluerint, vt eò clarius veritas poſsit elici et cognoſci, ſicut ſpero me facturũ in hac materia. Propterea ad ſoluẽda hęc dubia me accingo.

Argumentum à fama publica.

Et primò ſapientium virorum teſtimonio conſtat, rumorem publicum raro falſum eſſe, & ſatis euidens argumentum

mentum rem ſe habere exiſtere,ſi prę-ſertim cõfirmetur & approbetur cum ratione,nec ab hominibus vulgaribus. Quod nunc de Vnicornu euenit. Licet enim ſit fera extranea, & in remotiſsimis regionibus naſcatur, fama tamen antiquiſsima & cõmuni omniũ nationum conſenſu, paſsim iactatum eſt, quod reuera in rerum natura exiſtat. Nec quiſquã mihi poteſt obijcere quod hic rumor fuerit popularis, cui parum fidei ſit tribuendum. Cum enim omnis rumor popularis, in breui temporis ſpacio deficere & euaneſcere, ſoleat, hęc tamen poſt hominũ memoriam ſemper fuit illuſtrata à tot famoſis ſcriptoribus, tam ſacris quam prophanis, & à celebrioribus qui vnquam in mundo vixerunt, nihilominus ſemper tamen clarior, certior & verior, hæc fama fuit habita.

Quoniã verò, quicquid dicitur vel ſcribitur, poteſt eſſe verum aut falſum ſicut imbecillitatẽ iudicij arguit, ſubitò credere quod affirmatur: ita viciſsim temeritatis eſt, rem à multis ſeculis, cõmuni omnium ſapientum conſenſu,

pro

pro vero habitam & acceptam, falſitatis conuincere aut hominum tantum inuentionem eſſe, aſſeuerare. Atque eò magis, quia verum & falſum (vt habetur in principijs moralibus) dubia licet ſint, per coniecturam tamen tribus indicijs diſcernuntur, aut à re ipſa, aut ab autore, aut à modo. Quod ad primam coniecturam, certum eſt, quod in omnibus rebus dentur duo extrema & vnum medium, præcipuè verò in illis quæ nituntur opinione hominum. Aliæ enim ſunt veræ; aliæ ſunt figuratæ; aliæ ſunt ſuperſtitiones gentium; aliæ ſunt meræ fabulæ & phantaſiæ. Quæ omnia niſi benè diſtinguantur, facilè incurrimus in hoc dictum Ariſtotelis. Qui ad paucas res reſpicit, citò ſententiam profert. Hinc etiam alia oriuntur incōuenientia, quia tranſitus ſit de vno genere in aliud, vnde poſtea concluſiones incongruę inferuntur: Vt pote quod forſan de Vnicornu non aliter ſcriptum ſit, quam de aureo aſino Apuleij, de Sirenibus Homeri, de Harpijs, de Minotauro, & ſimilibus inuentionibus

Argumentum à coniecturis.

A mala comparatione.

tionibus, quæ nequaquam comparari debent cum illis quæ de Vnicornu ſcribuntur. Cum enim ſenſus illorum bonus ſit, quia tamen extra propoſitum allegantur, pro nugis habentur, non ſine aliqua honoris detractione, bonorum illorum Autorum, qui interdum ſub his altiſſima myſteria comprehendere voluerunt. Apuleius enim ſub concinna figura Aſini aurei ſtultam gentilium religionẽ deridet, & demonſtrat, ſi quis benè conſyderaret defectus & vitia ſecreta, hominibus, cuiuſcunq; conditionis inherentia, inueniret omnes actiones humanas, infinita imperfectione plenas eſſe, licet ſpeciem virtutis etiam præ ſe ferant. Sirenes Homeri, quæ ab Vlyſſe inuentæ fuerunt, circa littora Neapolis & Siciliæ, nihil aliud denotare voluerunt, quam quod per fraudes (quę latent ſub pulchro aſpectu, cantu & melodia) & varios adulationum modos, quibus hodierno quoq; tempore illæ regiones abundant, incautos nauigantes decipiebant. Qua pulcherrima fictione ad mirabilis Poëta innuere vo-

Vera ſignificatio Aſini aurei Apuleij.

De Sirenibus Homeri.

re vo-

re volebat,in remotis regionibus,et in conſuetudine quoq; amicorum, prudentia vtendum, nec nimijs aliorum blanditijs fidendum eſſe. Per Harpyias,ob oculos ponitur rapacitas & appetitus inſatiabilis potentiorum verſus inferiores, præcipuè verò exteros. Nymphæ, Fauni, Satiri ſylueſtres, Centauri & Chimeræ;nihil aliud ſunt quā ſuperſtitiones aut fictiones poëticæ, non tamen ſine iudicio inuentæ, quibus animos ſimplicium hominū, aut docere aut oblectare voluerunt. Vnde hæ & ſimiles inuentiones, non omnino reprehendi debent, nec cum Vnicornu vllo modo comparari poſſunt. Quæ enim de Vnicornu literis traduntur, non pro fabula aut fictione aliqua ſcribuntur: Verùm eſt hiſtoria, de re licet obſcura & extranea, in rerū tamen natura reuera exiſtente,& ab omni probato ſcriptore pro vera habita. Hoc ſic ſe habere ex argumentis colligitur, quę in contrariū afferuntur,quę ſimiliter rebus alijs verè exiſtētibus,opponi poſſunt,ſicut apertè demonſtrabo, ſingulas rationes reſoluendo.

De Harpyis & alijs figuris.

Argumentū à contrario.

endo. In qua re doctiores me excuſatũ habebunt, qui has res melius me intelligunt, quibus fortè videbitur, quod ego latius hanc materiam extendam quę breuius explicari poſſet. Hę enim rationes ſecum alias adducunt, quæ niſi fallor, pro parte affirmatiua concludunt & veritatem Vnicornu confirmant. In his præterea naturalibus diſcurſibus (quos ego philoſophiam practicam & verè philoſophiam, appellare ſoleo) non tantum requiritur Stilus dialecticus & breuis, qui vt plurimum, præcipueq; in hac lingua Italica, obſcurus eſſe ſolet: verum etiã deſyderatur ſermo rhetoricus & diffuſus, qui claris rationibus, & exemplis familiaribus, omnem dubitationem è medio tollat, ſimulq; lectorem & delectet & plurium ſimul rerum notitiam ipſi porrigat.

***

RE-

RESPONDETVR PRIMÆ RATIONI, QVOD Vnicornu reuera exiſtat, licet ſit incognitum.

PRima ratio ſuperius alle-gata, hæc fuit, quod Vni-cornu ſit fera incognita: Id quod non negatur; minimè tamen ex hac propoſitione hæc conſequentia inferri poteſt & cõ-cluſio. Igitur Vnicornu non eſt. Idem enim infinitis alijs rebus accidit, quæ licet longinquis regionibus exporten-tur, vel quod in deſertis oriantur, aut ſua natura rara ſint, quod ad ſpeciem & naturam ipſorum pauciſſimis ſunt apud nos cognitæ, nihilominus tamẽ quod ad vſum, vulgariſsimæ ſunt, & toti mundo notæ. Quid hodie in fre-quentiore vſu eſt per totam Europã, Aromatis, rhabarbaro ligno aloës, ambra, & alijs aromatis nobiliſſimis? Nihilominus, omnium, mediocriter in hiſtorijs naturalibus exercitatorũ, iudicio, apud Antiquos, Dioſcoridẽ, Galenum & Plinium, qui de his ex

De Aromatibus incognitis.

profeſſo

profeſſo ſcripſerunt, vix inuenitur aliquid, quod veritatem ſapiat: imò multi etiam valdè dubitāt. Quod ad Rhabarbarum, licet per aliquod iam temporis ſpaciū, maxima fuerit diligentia adhibita, nō conſtat tamen adhuc de planta, & in qua regione, vel orientali vel occidentali, illud propriè proueniat. De ligno Aloës verê nobiliſsimo, nihil aliud pro certo ſcitur, quā quod producatur in deſertis inacceſsibilibus & vaſtis, nec vnquā arbor illa cōſpecta fuit exceptis ramentis, quæ per inundationem Gangis Indi, & aliorum Indiæ fluminum (quę quotannis fieri ſolet) ad littora eijciuntur, & poſtea pro ligno odorifero & pretioſo colliguntur. Ambaram referunt in Arabia naſci, ac inueniri in maris alueo, quæ deinde aquis ſupernatet: Mirum tamen eſt, ignorari adhuc, quid ſit. Sunt aliqui qui tradunt, Ambarā naturales in certis fontibus Indiæ habere venas, & fungi genus eſſe potius: Referunt alij liquorem hunc, bituminis modò è fontibus marinis egurgitari, quem concretum à candore, Am-

De Rhabarbaro.

De ligno Aloës.

De Ambarā & eius differentijs.

bar canum appellant: Commendant autem in medicinis cordialibus, & in odoramentis quæ ad decorem & gratiam parantur. Non diſsimile autem veri ſit, quod relatum ab Indis audiui, à viro principe, Ambar piſcis quoddam eſſe excrementum; vt Zibettum, Catti Indici & moſchus & caſtoreum, qui quarundam ad naſcentium herbarum pabulo ſatur gignat aliquandiu abſceſſum in ventre intimo. Quo dirupto tria habentur Ambaris genera: aut liquor emanatus ſupernatat aquis, idq; optimum: aut à piſce mortuo ac eiecto ad littus, inuenitur promiſcuum, partim candidum, partim nigrum. Ambra verò, quam hodie vulgus in coronis præcarijs vſurpat ac monilibus quodq; Græci, electrũ; & Latini Succinum appellant, diuerſum admodũ ſucci genus à prædictis eſt. At mare Germanicum multum eructat, aliud ceræ; aliud mellis decocti & concreti ſpecie, aliud falerni colore. Vulgaris quidem res eſt, à Plinij tamen temporibus huc vſq; dubitatum, nec dum determinatum eſt, qualis

Andreas Baccius lib. 5. de thermis. fol. 223.

nam

nam eius natura ſit,an minerale ſit,an arboris quoddam gummi concretum in modum coralli: aut vtrum ſit ſuccus alicuius arboris creſcentis in locis illis Septentrionalibus, qui ceu gummi deſtillans ex denſiſsimo nemore in inferiores pelagos deuoluatur & per vndas maris ad ripas expellatur. Certum verò eſt, niſi piſcetur certis retibus, fluctibus maris obiectis, aut niſi ex arena eruatur, quocunq; alio modo inueniatur, nullo modo tam pretioſum & perfectum eſſe. Ex quo colligi poteſt, quod propriè producatur in mari. Iam verò à tergo relinquam infinita alia ſimilia exempla & hoc ſolo argumento vtar: Quemadmodum vix ac ne vix notitiã habemus de illis rebus, quę in cõmuni vſu & tritę ſunt, nec tamen negari poteſt quod ſint: eodem modo credo, negare nos minimè poſſe Vnicornu eſſe, licet parum ſit cognitũ, eò quod ſit fera alpeſtris, ſolitaria, & tam rara, vt omnes Autores in hoc vno notabili conueniant de hoc animali, quod viuum capi minimè poſſit.

RESPONDETVR SECVNDÆ RATIONI: CVR de Vnicornu confuſa habita fuerit notitia.

Primam, omnium rerũ notitiam cõfuſam eſſe.

EAdem ratione reſpondetur ferè rationibus omnibus ſequentibus, cur de hoc animali confuſa notitia habita fuerit, quod omnibus rebus mundi, quæ in longinquis regionibus oriuntur, accidit; Hoc eſt, ab initio opera obſcurorum Autorum, & quidem ſatis confuſè, explorari incipiunt, vſq; dum progreſſu temporis plenius cognoſcantur, ita vt iam hiſtoriæ de Vnicornu plenæ ſint. Cauſę verò perdurationis confuſæ huius notitiæ, duæ recenſentur veriſsimæ. Etenim hæc fera peregrina eſt, nec vnquam in his regionibus viſa fuit, eò quod, vbi etiamnum inuenitur, ſua natura rara ſit, & rariſsimè conſpiciatur, cum (vt dictum fuit) in magnis deſertis & locis ſolitarijs, perpetuo degat. Quo loco, duo maxima naturæ ſecreta conſyderari debent. Primum eſt,

De Secretis Naturæ.

eſt, quod natura parciſsima ſit in producendis rebus raris & magni pretij, ita vt in illa ſpecie minimè abundet, ſed paucis indiuiduis contenta ſit. Quod multis exemplis declarari poteſt. Omnipotens enim Deus, ad ſuorum operum maiorem gloriam, in qualibet re, aliquod ſignum, infinitorum ſuorum miraculorum, extare voluit. Vt enim taceam, quam ſit mirabilis contemplando ingentis huius mundi machinæ, formam, ordinem cælorum, motum & concurſum ſtellarum, productionem elementorum, & quomodo terram in aëre ſuſtentet, & mari terminum poſuerit: in quibus creaturis, à minimis ad maximas, perſpicua ſigna miraculorum, aut vno, aut alio modo conſpiciuntur. In quibuſdam rebus Deus omnipotentiam ſuam in mundo demonſtrauit circa generationem e. g. in gemmis, quas in occultis montium viſceribus producit, interueniente ſola virtute cæleſti & (prout ſublimè ſapiens ille tradidit) elemento ſtellarum ſimili: Alias verò res, opus exiſtente longo naturæ

Pulcher diſcurſus de Dei omnipotentia.

conatu, multorum annorum & ſecu-lorum etiam alterationes ſubire voluit, vt ſit in producendo auro, & in tanta gemmarum & marmorum pretioſorum, varietate, vnde etiam ſplendorem & vires cælo ſimiles obtinuerunt. Eandem ſuam potentiam demonſtrauit in animalibus, vbi ea, quibus mundus ad vitam tuendam, carere vixpoterat, vbiq; & in maxima copia produxit. Similiter etiam natura delectationem affectat, generoſiſsima videri volens, multiplicando eadē in plures ſpecies. Alia viciſsim, aut quia pernitioſa exiſterēt, mirabili ſuo ordine, in pauca quantitate creauit, quibus etiam huncinſtinctū dedit, vt hominum, & animalium quoq; manſuetiorum conſpectum fugerent; ſicut videmus facere Leones, Dracones Baſiliſcos & Tigrides, aliasq; feras crudeles, quas in deſertum relegare voluit, cum alibi viuere non poſſent. In aliꝭs Natura miraculoſa apparet in operationibus, verbi gratia, in generatione muſci, ambræ, zibetti & ſerici, ex corruptione animalium, vt ſic dicam, immundorum. In nōnullis quis

eſt tam

eſt tam rudis qui non miretur ornamenta rerum, à Deo & Natura collata quoniam nec Salomon (vt benè dixit Sapientia) in omni gloria ſua, ſic amictus eſt, vt Deus ornauit lilia, & alios flores terræ, & aues aëris. Qui nam Smaragdi non vincuntur à gratioſo colore viridi qui in aliquib. ſcarabeis reſplendet? Quæ gemma aut quale opus non cedunt infimis vermiculis & ſcarabeis æſtate prouenientibus, gemmarum viridium, rubearum, cærulearum, & auri etiam in modum, mirificè fulgentibus? Alijs animalibus Natura ſtupendam dedit magnitudinem, exempli gratia Elephantibus, ad conficienda. q. bella creatis, quemadmodum etiã balenis immenſis, ex quibus nonnullas in mari videre eſt, quæ magnitudine ſua nauem ęquent. Alia viciſsim ſtupendæ paruitatis eſſe voluit, quale inter cętera Vergilio videtur ſtupendiſsimus culex, animal quod totũ vix oculis capias, nihilominus inſtar Hippogrifi, ſecũ ipſe & tubã fert, & equitis vim Trãsfigit enim. Vnus tuba, equus, eques, volucer. Idem Pegaſus Bellerophon. Raritas etiã quandã rerũ, vt ad De Culice.

propoſita redeam, Dei & Naturæ potentiam miram demonſtrat. Ex quibus fortè eſt Phœnix, cuius nonnulli autores meminerunt, qui viſus fuit inter Arabiam & Aegyptum, Quinto Plantio, & ſexto Papinio Coſs. Et quemadmodum inter plantas euenit Balſamo, de quo non poteſt dici, quod non ſit, per vniuerſum tamen mundum alibi non reperitur, quam in ſpacio 40. ſtadiorum, inter Syriam, Palæſtinam & Aegyptũ. Cuius tranſplantatio licet tempore Imperatorũ, ſæpè tentata fuerit, ſic ſcribẽte Plinio, libro; hiſtoriæ ſuæ naturalis. 16. cap. 32. & lib. 12. cap. 26. non præualuit tamen nec humana diligentia, nec cultura, nec aëris electio, nec cœli benignitas, vllibi locorum producere, faſtidiente illo alibi naſci, eò quod natura ſola illud generare voluerit, nec vllo vnquam tempore fieri potuit, Balſamũ alibi locorum Balſamum eſſe, excepto paruo illo ſpacio. Simili modo videtur miraculoſo illi Architecto, & magno Deo placuiſſe, vt Vnicornu inter omnes res à natura productas, rarum exiſte-

De Phœnice.

De Balſamo.

De raritate Vnicornu.

exiſteret, argumento, ni fallor, maximi ſecreti naturæ, quæ ſicut rara eſſe ſolet, in producendis rebus magni momenti & mirabilibus (vt modo dixi de Balſamo, liquore ſua natura incomparabili, de Phænice & gemmis) ita hoc quoq; animal vel cornu ipſius ſtupenda prærogatiua antecellere voluit. Cuius rei ſignum eſt manifeſtiſsimum, quod naturæ inſtinctu ſolitariũ incedat, per ſolitudines ambulet, & à locis multum frequentatis abſtineat, ita vt pro miraculo habeatur, ſi quandoq; aliquod cornu inueniri contigerit, quod fortè (quemadmodum dixi de ligno Aloës) à fluminibus, ex vaſtis illis deſertis, defuncto animali, ad littus aliquod comportatur; vnde admodum rarum exiſtit. Referunt quin etiam inueniri ſepultum in fluminum littoribus.

TERTIVM ARGVMENTVM DILVITVR: CVR qui de Vnicornu ſcribunt, inter ſe differant, & Cornua pariter quæ inueniuntur, varia ſint.

HInc apparet illius etiam regionis incolas, rationem non potuiſſe reddere, excepto effectu, quem negare haud poterant: interjecto deinde annorum & ſeculorum ſpacio, modò vnũ, modò aliud ex his cornibus viſa fuerunt in poteſtate illorum principum. Et ſicuti omnibus rebus nouis accidit, vt ſenſim & ſenſim cognoſcantur; ita veriſimile eſt, apud gentes illi regioni viciniores, diſperſam à principio famam publicam fuiſſe, quę vlterius eundo fidem acquiſiuerit, ſicq; à mundo recepta, & à ſcriptoribus literiscõmendata fuerit. Qui huius animalis primi mentionem fecerunt, fuerunt Chaldæi, qui omnium primi liberalibus ſcientijs operam dederunt & propter Indiæ viciniam nominarunt REMENA: inde tranſeundo

ad Hæ-

ad Hæbreos (vt in aliquot Bibliorum locis videre eſt) appellatur eadẽ quaſi pronunciatione, REMIM & REEM quemadmodum in ſecunda parte melius declarabitur. Donec quidam magis curioſi, quo tempore literæ parum adhuc florebant, ceu rem memoria dignam, hiſtorijs inſeruerunt: qui licet rudiores fuerint, prout ferebat illorum temporum conditio, minimè tamen cogitandum eſt, fabuloſa fuiſſe illa quæ ab ipſis annotata fuerunt: Id quod Cteſiæ imputatur, ſed quod ad minimum aliqua pars veritati conſentanea fuerit; qualia ſunt ea quæ de Vnicornu ſcripſit. Videntes poſtea Autores proceſſu temporis, rem ſic ſe in rei veritate habere, de eo ſemper clarius locuti ſunt, ad Ariſtotelis vſq; tempora, qui cum tanto iudicio, hiſtoriam animalium, & quarundam etiam Indiæ ferarum (quæ integrè cognoſcere potuit, fauente ipſi, ſic ſcribente Plinio, Alexandro Magno) conſcripſerit, non ſolum rationi conſentaneum eſt, ſine perfecta informatione eſſentiæ

Vni-

Vnicornu ipſum mentionem eius nequaquam facturum, multo minus hiſtoriam de eo conſcripturum fuiſſe. Quemadmodum etiam de Minotauro, de Centauris, & aliȷs eiuſmodi nouitatibus ſupradictis, nihil memoriæ prodidit, reputando ſimpliciter, ſine dubio, pro hominũ inuentionib. (prout eti ã ſunt) aut fabulis & figmentis. Ad Ariſtotelem referuntur quoq; aliȷ celebres Scriptores, qui licet hoc animal in illis temporibus, non plenè & clarè cognouerint, cauſa hæc fuit, quod Ariſtoteles & Autores ſpecies ſolum in ſuis ſcriptis tetigerunt, de quibus poſteriores, vt Plinius & aliȷ, diffusè ſcripſerunt. Et licet inter illos aliqua reperiatur diuerſitas, ex hac incertitudo rei aut falſitas minimè debet argui, eò quod poſteri varia ſcribere coacti fuerũt, nõ eo fine, vt vnus alteri cõtradiceret, ſed quia ſubinde particularius & certius fuerunt informati, & proinde expeditius ſcribere potuerũt. In eo poſtea in quo differunt inter ſe, quis eſt qui neſciat, veritatem vnam ſolam eſſe, ſibi perpetuo ſimilem, & ſimpli-

De diuerſitate ſcriptorum.

ſimplicem orationem, nec plures, con ceptus tamen hominum varios eſſe, verbaq́ʒ ſimiliter variari, quæ tamen varietate & diſsimilitudine rei benè conſyderata, facilè conciliari poſſunt, & quod ad ſenſum, omnia verificantur: Cauſa verò huius varietatis manifeſta & neceſſaria quoq́ʒ eſt. Concedamus enim ſecundum Ariſtotelem & Aelianum, duas aut tres ſpecies Vnicornu eſſe, vnus Auctorum loquetur de vna, alter verò de alia ſpecie. Imò vnus & idem autor in vno loco ſcribet de vna in alio de alia ſpecie, nec tamen inde poteſt inferri, vnum ex illis aut ambos mendaciјs ſe oblectare, quin potius æquiuocatio diſtingui debet, & veritas ambarum ſententiarum patebit. Eadem diſtinctione conciliatur ſimiliter differentia aliqua Recentiorum qui noſtro ſeculo, aut paulò ante, teſte veritate, ſibi viſum fuiſſe eiuſmodi animal literarum monumentis mandarunt. De vno ſcribit Marcus Paulus Venetus à ſe viſo in Tartaria, de duobus Ludouicus Vartomannus Bononienſis, in Mecha & de alio

Qua ratione varietas ſcriptorum conciliari poſsit.

Autores qui ſibi viſum fuiſſe Vnicornu teſtantur.

de alio Caldamuſtus, in mundo nouo Indiæ continuo, ſicut ſuis locis diffuſius dicemus. Quorum deſcriptiones licet nō omni ex parte conueniant, facilè tamē conciliari poſſe affirmo, hac ſcilicet conſyderatione adhibita, Autores illos forſan de vna ſpecie ſermonem non habere. Quanquam in vna & eadem ſpecie, indiuidua inter ſe differre poſſunt; quemadmodum omnia alia animalia, plus aut minus inter ſe differre conſpicimus, pro varietate regionum, paſcuorū, aëris, ætatis quoque ratione quorum, pilos, colorem & aliqua ex parte formam mutant. Multò plus diſcrepare poſſunt in cornibus, quæ citius aut tardius prodeunt, & in creſcendo manifeſtè variant. Quod pariter illis cornibus accidit qui in theſauris Principū aſſeruantur, quæ licet non omnia eodē modo facta ſint, parum tamē refert. Ars enim ſine dubio in aliquo, de ſuo nōnihil adiecit: Alia relicta erunt inculta & inelaborata, qualia natura produxit: alia erunt polita aut ornata, aut alio modo accommodata: aut fracta, ita vt neglectis vel nō conſyderatis his conditionibus, facilè aliquis decipi poſsit.

Indiuiduorum varietas.

De Vnicornibus in theſauris Principum extantibus.

R E-

RESPONDETVR QVARTÆ RATIONI: DE virtutibus & promiſsionibus maximis quæ Vnicornu à ſcribuntur.

SEquitur quartum argumentum, quod coniunctum cum rationibus ſupradictis, alicuius momẽti eſſe videtur, quod tamen benè intellectum, ſatis debile eſt, nec quicquã valet. Fundamentum huius argumenti erant exceſsiuæ & incredibiles vires, quas Vnicornu tribuebant, ex quibus manifeſtè colligebant, fabulæ potius quam veri ſpeciem præ ſe ferre. Quod tamen minimè ſequitur. Polliceantur enim de Vnicornu quicquid velint, nemo. tamen negare poteſt, promiſsiones illas exceſsiuas, ex parte, licet non ex toto, veras eſſe. Et ſecundum Logicorum doctrinam, non eſt bonũ argumentum, à parte aliqua toti derogare, & affirmare quod remoto accidente, tollatur quoque ſubſtantia. Præterea, verè negari non poteſt, certas virtutes & operationes rerum admi-

admirabiles eſſe, hoc eſt, cuius ratio etiam non conſtet, quibus occultis proprietatibus libri abundant, qui tamen nec etiam minimam partem miraculorum, infinitarum rerum comprehēdunt, & earum quidem, quas ſubinde nanciſcimur & manibus tangimus: Cur ergo nos negabimus, vnam ex admirandis illis virtutibus, in Vnicornu quoq; inueniri non poſſe? verbi gratia, quod reſiſtat venenis, & quod veneno appoſitum, ſudorem fundat, & in liquore bulliat? Verùm, conceſſo hoc, virtutes Vnicornu attributas, illi minimè cōuenire, aſſerere tamē quod ſcilicet ablato accidente, tollatur quoque ſubſtantia, in omnibus ſcientijs, enorme & intolerabile eſt. Et quoniam de his operationibus & earum cauſis, ſi de aliquibus conſtat, ſermo faciendus eſt, ſuo loco, in tertia ſcilicet & vltima parte, idcirco ſufficiat huic argumento, pro neceſsitate, reſpondiſſe.

***

RESPON-

RESPONDETVR QVINTÆ ET VLTIMÆ RAtioni: Cur Vnicornu ad ſpectacula Romana non adductum fuerit.

Reſtat, vt vltimam rationem diluam. Pro cuius ſolutione, ſi argumenta vltimo loco poſita, meliora & firmiora eſſe ſolent, concludetur, infallibiliter, Vnicornu in rerum natura reuera exiſtere, nec negari poſſe. Argumentum ducebatur ab admiratione, ſi hoc animal in rerum natura extiterit cur Romanis rerũ potiuntibus, nunquam tri umphis præſentatum fuerit, quemadmodũ conductus etiam fuit Rhinoceros & aliæ feræ peregrinæ, cuius ratione ſcriptores illorum temporum, oculata fide, melius veritatem confirmare poſſent. Cum verò hoc animal vnquam viſum fuiſſe, veris vllius ſermonibus aut ſcriptis, compertum non ſit, ſignum euidens eſt, quod reuera non inueniatur, & proinde pro re vera haberi nõ debeat.

Quæ tamen obiectio facilè diluitur & admiratio illa tollitur, ſi ad tria reſpexerimus: Primò, ad beſtialitatem huius feræ quæ non ſolum ſua natura rara eſt & rariſsimè apparet, eò quod ſemper ſolitaria incedat & per deſerta inacceſsibilia ambulet; prorſus verò indomita eſt: Id quod inde apparet, quod viua capi nequeat. Secunda ratio eſt. Licet aliquo tempore capi potuerit; in memoriam tamen reuocare debemus, regionem in qua hoc animal generatur, longiſsimè diſtare, & quaſi in Antipodibus; quod in has regiones adducere (relinquamus iam ipſius ferocitatem, & quod nunquam cicuretur) impoſsibile foret, ſi maximè nihil aliud obſtaret, ob varietatem tamen aëris, cœli, & paſcuum. Quod interdum alijs vicinarum regionum animalibus euenire cernimus, quam difficulter ex natiua illorum regione educantur: & licet alio conducantur, breui tamē vita ibi fruuntur, vt Camelis & Elephantibus contingit. Et quia ſemper inexpertis experientiam opponere neceſſe eſt, huius rei hodie extat

Secunda ratio.

Hiſtoria de Elephante.

tat clariſsimum exemplum in Petri Gillij nobilis Galli relationibus, ad Cardinalem Armignacum annis ſuperioribus ſcriptis; quo tempore D. Armonta fungebatur officio Legati, nomine Chriſtianiſsimi Galliarum Regis, in Solymi Turcarum Regis aula, quo tempore bellum Perſiæ Regi mouebat. Is refert, quod dum ex illis regionibus in Europam rediret, quantũuis etiam Dominus Armontus incredibili vſus fuiſſet diligentia, vt Elephantem quem manſuetiſsimum effecerat, vt ſcilicet eum Regi Galliarum, tanquam patrono ſuo, muneris loco, offerret, nunquam tamen Elephantem illum Syriæ limites tranſire potuiſſe, adeò vt non abſq; triſtitia exigua Domini ipſius, extinctus fuerit. Cuius rei rationem Aelianus reddit, qui libro 10. cap. 18. ſcribit, Elephantes in peregrinas regiones ſe conduci animaduertentes, aut ob ſenſum quo præditi ſunt, aut quod aër & paſcua aliorum locorũ illis aduerſa ſint, vt plurimum in melancholiam &

mærorem incidere, ex qua moriantur; aut ſortem ipſorum effuſis plurimis lachrymis acerbè deplorare, adeò, vt vt etiam excæcentur. Quam difficultatem reliqua quoque animalia plantæque omnes, plus minusúe ſubeunt, quæ in extraneas regiones transportantur, adeò vt vix vllo modo alibi viuere valeant, aut exiguo temporis ſpacio durent, aut à propria natura manifeſtè degenerent. Præter has rationes alia quoque irrefutabilis in promptu eſt, quæ ab illis qui Romanorum obſeruarunt hiſtorias, easque probè euoluerunt optimè intelligitur; ex quibus conſtat Romanos per 1000. miliaria, à regionibus illis abfuiſſe nec vnquam oras illas Indiæ attigiſſe. Quin potius liquet, Romanorum arma, Parthorũ fortitudinem, nunquam expugnare valuiſſe; quibus licet aliquoties ſuperiores extiterint, deque his inſignes triumphos reportarint, vix tamen Euphratem fluuium traiecerunt, & Parthorum limites inſpexerunt, qui à ſinu Perſico incipientes, ad mare Hircanum vſque, & Orientem verſus, ſecundum

Tertia ratio.

dum montem Imauum, & Indum fluuium ſe porrigebant, & vltra Tigrim complectebantur Parthiam, Ariam, Drangianam, Carmaniam, Bactrianam, Dambaiam, Aracuſiam; & vltra Imauum, Hircaniam, Sogdianam, & alias Prouincias maximas, quorum nomen Romanum Imperium vix audiuit; tantùm abeſt, vt vltra Indum & Gangem fluuios, imperandi illis poteſtatem habuerint, quibus in locis hoc animal reperiri fama eſt.

CONCLVDITVR, VNICORNV ESSE.

QVOD ſi hæ reſponſiones & tot aliæ rationes allegatæ, fidem non merebunt; ego viciſsim affirmabo, intellectu omni prorſus deſtitutum eſſe, nimiſq; obſtinatum fore illum, qui ſenſum & tot Vnicornuum præſentiam, in theſauris Principum extantium, negare audeat.

Quod ſi eiuſmodi homines obijciant, hæc tamen inter ſe plurimùm differre, nec etiam notis & deſcriptionibus ab Antiquis aſsignatis, conuenire. Reſponſionem iam ſuprà innuimus, quæ facilis eſt, animi affectiones exuere, nec tantùm ſuis argutijs confidere volenti. Sufficiet enim prudenti, vbi ad particularia deſcenditur, hæc cornua in pluribus partibus ſibiipſis conformia eſſe: imò rationi conſentaneum eſſe iudicabit, vt in aliqua parte differant, quemadmodum dicebamus vnum indiuiduum differre ab altero & diſcrepare; pro varietate cœli, aëris, regionis, educationis, quorum aliqua etiam in ſpecie ſpecialiſsima & ætate inter ſe variabunt. Quemadmodum cornua ceruorum, à primis annis, exiguorum mucronum in modum erumpere videmus: illos poſtea lanugine plumata cooperiri, per quam naturam nutrimentum cornu ſuppeditare veriſimile eſt, vſque dum creſcere deſinant, & in 2. & 3. annis ramos acquirant, poſtea rudia euadunt, & ſuccedentibus annis, in magnitudine, craſsitie,

Qua ratione ceruorũ cornua varient.

craſsitie, & figura, multùm variant. Quis verò eſt qui dubitet, idem quoque cornibus Vnicornuum accidere poſſe, vt mutationes ſuas naturales ſubeant, præcipuè quantum ad colorem cornu, ornatum, & ſimilia exteriora ornamenta attinet, quæ abſoluto illo demum patent. Non dico nonnulla cornua, licet natura ſua ſint eadem, differentiam tamen ab arte accepiſſe, aut vno vel alio modo, vel fracta, vel polita, vel ſtriata, aut alia ornamenta nacta eſſe, prout placuerit illis, quorum manibus cõtrectata fuerunt. Nonnulla quoque continget, non eſſe vera Monocerotis cornua, quorum tamen poſſeſsio principibus grata erit, à quibus verorum vnic. loco habebuntur. Cumque inter omnes res raras & pretioſas, veras & adulterinas quoque inueniri nobis conſtet, cuiuſque ſolertis ingenij cura erit, vnam ab alia diſtinguere, nec pro vna falſa, ea quæ ſuperſunt omnia quoque inculpare. Cum ergo argumenta omnia & inſtantias ſingulas, abunde mihi

Varietas quã Monocerotis cornua ab arte ſortiuntur.

refutaſſe videar, hanc partem concludam, ſtatuendo, Vnicornu in rerum natura reuera exiſtere, & minimè negari poſſe; in cuius rei vberiorem declarationem, vt rei veritas clarius elucescat, alijs fundamentis determinabo, quale nam hoc ſit animal.

***

SECVN-

SECVNDA PARS.

QVID SIT Vnicornu.

POſtquam iam tot Autorum receptis ſententijs, viuiſq; rationibus, concluſionem hanc veriſsimã euicimus, Vnicornu eſſe: cumq; in tranſitu ſermonis, naturam & raritatem huius animalis tetigerimus, quoque in loco naſcatur, & qua ratione, omni tempore, in maximo pretio, cornu ipſius habitum fuerit, patefecerimus, campus largiſsimus forſan ſe nobis offerre videbitur, vt demonſtremus quid ſit. Cum verò proprium genus eliciendum, & huius animalis definitio, ex Autoribus Antiquis & Recentioribus (qui eius mentionem fecerunt) aſsignanda ſit; iſti verò omnes

 multum

multum inter ſe differant, ſicut in prima parte intelleximus, haud citra difficultatem, plena huius rei reſolutio afferri poterit. Quapropter omnes & ſingulas autoritates & hiſtorias, huius animalis mentionem facientes, accurate diſcutere neceſſe erit, ex quibus veritatem eliciemus, quam poſtea fide oculata Recentiorum Autorum confirmabimus; Vnicornua quoque varia, in theſauris Principum repoſita, inter ſe comparabimus. Dico igitur, quod ex antiquioribus memorijs, quę à mundo condito ad hanc noſtram vſque ætatem, de hoc animali extant, in multis Bibliorum locis mẽtio Vnicornu fiat; quibus in locis licet non exprimatur quodnam reuera genus animalis ſit, ex verborum tamen ſenſu elicitur, quod ſit fera aſperrima & terribilis. In Chaldaica lingua appellatur REMENA, in Hebraica, voce quaſi ab hac deriuata, REEM & REMIM, licet Sanctus Hieronymus, tam rerum naturalium quam ſacræ ſcripturæ & linguarum, Doctor peritiſsimus, in quibuſdam locis vocabu-

Autores antiquiores huius cornu mentionem facientes.

Chaldæj.

Hebræj.

cabulum hoc REEM, interpretetur Rhinocerotem. Quemadmodum in Deuteron.cap.33. Quaſi cornua Rhinocerotis cornua eius, vbi impropriè vſus fuiſſet vocabulo Monocerotis, ſignificando in plurali numero, non vnum, ſed plura cornua. Et REMIM in David Pſalmo 22. Libera me Domine ab ore Leonis, & à cornibus Vnicornium humilitatem meam. Et Pſalmo 29. REEM, Dilectus quemadmodum filius Vnicornium. Et Pſalm 29. Exaltabitur cornu meum ſicut Vnicornis. Per idem vocabulum ſimiliter fortitudo denotatur in Eſaia cap. 34. Deſcendent Vnicornes &c. quaſi viri fortes, Et in Iob cap. 39. Andreas Bullunenſis interpres hoc noſtro ſeculo Auicennæ fidelis & diligens, ſcribit hanc vocem ALCHERCHEDEM, in lingua Arabica ſignificare, animal vno ſolo cornu in fronte prędditum, quod venenis reſiſtat. Ex quibus Autorum ſentẽtijs colligitur, antiquitus hoc animal pro beſtia ferociſsima et terribili, habitũ fuiſſe Quo loco, ad particularia deſcẽdendo non

non immeritò dubitare aliquis poteſt; Vtrum Monoceros aut Vnicornu fortè idem ſit quod Rhinoceros. Id quod primum ſimilitudo vocis & rei ipſius indicat: quoniam tantũ eſt dicere, Vnicornu, hoc eſt: animal vno ſolo cornu præditum, quantum Rhinoceros, præterquam quod ex illis cornibus locus exprimitur, ſcilicet quod in nare gignatur. Huic (vt dixi) accedit S. Hieronymi expoſitio, vnum pro alio accipientis. Cui ego tertium quoque argumentum addo, Mercatores Luſitanos (ex quibus fuerũt plures docti Medici, qui per multos annos in India conſumſerunt & maximam diligentiam adhibuerunt, vt de veritate certi eſſent, & propriam naturam aromatum, nec non aliarum rerum pretioſarum, quæ ex illis locis exportantur, inueſtigarent,) affirmare; ſe diligenti de Vnicornu inquiſitione habita, præter id nihil aliud reſciſcere potuiſſe, quam quod incolæ illorum locorum ſint in illa opinione, Vnicornu eſſe cornu Rhinocerotis, quod præcipuè inueniatur in terra Bengala, ibiq;

Vtrum Monoceros idẽ ſit cum Rhinocerote.

ibiq́; pro Vnicornu celebretur,& pro Antidoto reputetur quod venenorum vim frangat,licet nondum huius rei certi ſint. Vnde mirandum nō eſt, doctiſsimū Cardanum meum,hoc pro vera opinione tradidiſſe. Et poſito, quod Vnicornu ſit Rhinoceros; hæc tamen metamorphoſis (vt ſic dicam) vera non eſt Rhinoceros enim pariter ſpecies animalis valdè verocis exiſtit, ab Vnicornu tamen differentis, quod Plinius particulariter lib. 8. cap. 20. his verbis deſcribit: Pompeij Magni ludi monſtrarunt Rhinocerotem,vnius in nare cornu,qualis ſępè viſus. Alter hic genitus hoſtis Elephanto: cornu ad ſaxa limato, præparat ſe pugnę,in dimicatione aluum maximè petens, quam ſcit ſuis ictibus peruiam eſſe. Longitudo ei par, crura multò breuiora,color buxeus. Hoc idem Solinus affiirmat, libro de miraculoſis hiſtorijs. Quod verò reuera ambo hęc animalia multum differant, id colligitur ex verbis Pauſaniæ autoris Græci, affirmantis, Rhinocerotem duobus cornibus, nec vno ſolo præditum eſſe;

Rhinocerotem non eſſe Vnicornu.

eſſe, altero inſigni magnitudine ex naribus extante: altero quod ſupernè erumpat, exiguo quidem, ſed validiſsimo. Feſtus dicit quoſdam putare, Rhinocerotem eſſe bouem ſylueſtrẽ Aegyptium. Quis demum dubitat, ſi hæc animalia non differrent, non futurum quod diceretur? Rhinoceros enim antiquis noſtris, animal erat notiſsimum & Roma mundi Imperatrice adhuc exiſtente, non raró in ſpectaculis illis celebribus, contra Elephantem inſtitutis, comparuit. Prima vice in dedicatione Amphiteatri Diocletiani, conductus fuit, qui in memoriã rari huius ſpectaculi curauit cudi monetam, ex cuius vna parte apparet Rhinoceros per quem nonnulli Sapientes interpretantur magnanimitatem & fortitudinem regiam: aut quod hoc facinore ſe naturæ Rhinocerotis comparare voluerit qui tardus in iram fertur, poſtea verò implacabilis euadit. Quas ſignificationes Martialis probè intellexit, quem cum Imperator ſingulari beneuolentia proſequeretur, de tanta gloria ipſi gratulans, in applauſum

Diocletiani numiſma.

ſum

ſum tantæ ſuæ gloriæ, duo Epigrammata pulcherrima conſcripſit, in quorum vno, ferociam & robur incomparabile huius animalis oſtendit, quod Taurum in altum iactauerit, perinde vt tauri pilas cornibus impoſitas iactare conſueuerunt, dicens: Epigram. 91

Præſtitit exhibitus tota tibi Cæſar arena
Quæ non promiſit prælia Rhinoceros
O quàm terribiles exarſit pronus in iras
Quantus erat cornu, cui pila Taurus erat?

In altero docet, Imperatorem ſi maximè tardè iraſcatur; iratum demum, furioſiſsimum eſſe, qui non vno ſed gemino cornu feriat, ſcribens: Epigram. 22. ad Domitianum.

Sollicitant pauidi dum Rhinocerota magiſtri,
Seq; diu magnæ colligit ira feræ.
Deſperabantur promiſsi prælia Martis
Sed tamen is rediјt cognitus ante furor.
Namq; graue͂ gemino cornu ſic extulit Vrſum
Iactat ut impoſitas Taurus in aſtra pilas.

Similiter noſtra quoq; ætate, Rhinoceros in Europa conſpectus fuit, Anno 1515. quem Emanuel Luſitaniæ Rex, ex India Orientali adducere curauit & Vlyſsipponæ Elephanti in ſpectaculo oppoſuit, in qua pugna

Elephas

Elephas periјt. Qui tunc temporis ſpectatores fuerunt, aſſerunt, illum ſimilem eſſe Elephanti eiuſdemq́ꝫ ferè ſtaturæ, cruribus & pedibus exceptis quę breuiora exiſtunt, vngulis biſulcis & diuiſis. Habet caput ſuillo haud abſimile, dorſum munitum corio duriſsimo, ſquamoſo & ſcutulato, cornu gemino, vt iam dictum eſt, altero puſillo in dorſo, altero in nare robuſtiſsimo. Vt autem me ex his difficultatibus expediam, dico Vnicornu & Rhinocerotis cornu longè diuerſiſsima eſſe. Inter alias eſtillationes pretioſiſsimas, quintæ eſſentiæ, balſami, elixir, auri potabilis, & alias res infiniti valoris, quas in delitijs habet virtuoſiſſimus & verè magnus Hetrurię dux, & ex vniuerſo mundo ſtudiosè collegit, vtrorumq́ꝫ animalium cornua mihi monſtrari curauit, quæ inter ſe valdè differunt. Rhinocerotis enim cornu nigrum eſt, & magnitudine & longitudine, Bubali cornu exactè reſpondet, præterquam quod interius vacuum non eſt, nec curuum, ſed per totam eius ſubſtantiam ſolidum & graue,

Rhinocerotis deſcriptio.

Rhinocerotis cornu quale ſit.

graue, & cuſpidis in extremitate acutiſsimi, cum ceſpite ſetarum nigriſsimarum & denſiſsimarum, ad limæq; modum ſcabrarum, vbi primum ex naſo per quatuor digitos emergit. Cornu verò Monocerotis licet non ſit integrum, plurimũ tamen ab altero differt, quod album eſt, & maiorẽ nobilitatẽ pręſe fert, quemadmodũ ſuo loco demonſtrabo. Ex quibus autoritabus comparationibus inſtitutis, concludere oportet, vnicornu eſſe animal à Rhinocete diuerſum. Et licet S. Hieronymus interdũ vnũ pro alio interpretur, huius rei iam aſsignata fuit ratio, eò quod in quibuſdam locis inueniebatur ſcriptum in plurali numero, plura cornua, nec vnum ſolum. Vnde confuſio orta fuiſſet, ſi hoc modo vertiſſet, Libera me Domine à cornibus Vnicornuum. Similiter in aliꝭs quoq; locis. Quod verò Indiæ negotiatores, & Medici cum illis aſſirmant, Indos per Vnicornu nihil aliud intelligere quam cornu Rhinocerotis, palàm ipſi confitentur ſibi tamen hoc planè nõ conſtare; & quando veritas clarius e-

Mo. Bot. Garden

luceſcet, tunc nos quoque fidem illis adhibebimus, exiſtente præcipuè animali tam raro & cornu tam pretioſo, quale nunquam Mercatoribus viſitur; ſicut illi ipſi affirmant, ſe hoc, cum aliis infinitis rebus ex Oriente prouenientibus, non ſatis plene cognoſcere, quemadmodum deſyderaretur.

TRANSEVNDO iam ad naturales hiſtorias, primò errorem patefacere oportet, qui cauſa deceptionis multorum fuit, qui de hoc animali inconſyderatè aut dixerunt aut ſcripſerunt. Cuius rei cauſa fuit æquiuocatio contenta in vocabulo MONOCEROTIS; quod duobus modis intelligi poteſt: aut per Adiectiuum, ſignificans animal vno ſolo cornu præditum; aut per ſubſtantiuũ, pro vna propria animalis ſpecie, vno cornu armati. Ariſtoteles nunquam per VNICORNV, vnam ſpeciem ſpecialiſſimam & certam, animalis vno cornu armati, intellexit, de quo quæſtio eſt: ſed pro nomine adiectiuo & generali accepit, ſignificans omne animal vnum cornu habens, qualia in Græco

Vocabulum Monocerotis quot modis intelligatur.

ſunt

ſunt δίκερος & τρίκερος: ſimiliter in latino, Vnicornis, Bicornis, Tricornis. Quod ex libro 2 de hiſt. anim. cap. 1. vbi de animalibus cornigeris ſermonem habet, manifeſte intelligitur, vbi hunc in modũ ſcribit: At ſolipes idemque vnicorne eſt, quanquam rarum, Aſinus Indicus. Ille enim & vnicornis & ſolipes eſt. Et ſubiungit, Vnicornis vero idemque biſulcus, Oryx eſt. Poſtea lib. 6. cap. 36. mentionem facit onagrorum, hoc eſt Aſinorum ſylueſtrium, domeſticis ferociorum. De iiſdem loquens Varro lib. 2. de re ruſtica inquit, multos naſci in Friſia & in Licaonia: quibus in locis, cum ambo Autores, nullam cornuum mentionẽ faciant, ſignum eſt ipſos per onagrum aut Aſinum ſylueſtrem, intellexiſſe animal diuerſum ab Aſino indico Monocerote. Solum Philoſtratũ inuenio, per errorem forſan Aſinum Monocerotem, etiam onagrum appellantem, hoc eſt, Aſinũ ſylueſtrem, affirmando hunc inueniri circa Phaſidem, fluuium Indiæ. Eſſe autem huiuſmodi feris in frõte cornu, quo taurorum more, generoſiſsime pugnent.

Aſinum Indicum Monocerotem eſſe.

Orygem Monocerotem eſſe.

Aſinus ſylueſtris Monoceros Philoſtrati.

Ex his verò Autoribus præcipuis colligimus, Aſinum Indiæ & Orygem, ambos Monocerotes, & Aſinum ſylueſtrem Indiæ, eſſe 3 ſpecies diuerſas, nec vllam propriè Vnicornu aut Monocerotem eſſe, quem nos præcipuè intelligimus. Alij referunt, vt Plinius, Orygem eſſe ſpeciem capræ ſylueſtris in Lybia, cum cornu vnico, nigro, & inſtar ferri duro. In communi quoq; ſignificato, nominat Plin. lib. 8. cap. 20 Rhinocerotem, & cap. 21. boues Indię vnicornes tricornesqúe appellat. Et ſubiungit. Indiam habere tauros ſylueſtres atrociſsimos, maiores agreſtibus, cornua mobilia habentes. Ibidem eſſe quoque boues ſolidis vngulis & vnicornes. Eodem modo explicandus erit Oppianus in lib. de venatione, cum Strabon e, dum ſcribunt, in India reperiri equos & aſinos vnicornes. Aelianus ſimiliter, quando dicit, in Aethiopia eſſe tauros & vaccas vnicornes. Ad hos Autores referendi ſunt plures alij, præcipuè Solinus, qui in ſuo polihiſtore per omnia Plinium imitatur. Horum veſtigijs Iſidorus quoq;

Boues, Tauri & Vaccæ vnicornes.

quoque in libro ſuarum etymologiarum inſiſtit, in illis quæ de Vnicornu ſcripſit lib. 12. Et ex parte eos quoque imitatur inter Recentiores Albertus Magnus, qui copioſiſsimè de animalibus ſcripſit, & inter alia multarum ſpecierum animalium terreſtrium, & marinorum vaſtorum, vnicornium, mentionem facit: Sicut etiam aliquorum ſerpentum vnicornium, bicorniũ & tricornium, qualis eſt ſerpens venenatiſsimus, ob id vocatus Ceraſtes, hoc eſt, cornutus, eò quod ex ipſius corpore, cornicula ſæpè quadrigeminaemineãt; ob quam rationem idem nomen, Aſpidi quoque, Cenchriæ & Ammoditę conuenit. Quemadmodũ ſunt etiã nonnulla animalculcula volatilia, quædã vnicornia, quædam bicornia inſtar magnæ cicadæ, coloris fului, cum duobus cornibus politis, quod ad ramos & extremitates cornibus ceruorũ non abſimilibus, longitudinis digiti dimidij, & mobilibus, inſtar furcinulæ diuiſis, quæ vt ex fide dignis hominibus accepi, conuulſioni flatulentæ, à proprietate mirabiliter

Balenę cornutæ.

Serpentes cornuti.

reſiſtunt, ſi manu ſolum concluſa hęc quiſpiam teneat. Ex quibus omnibus autoritatibus, & tanta diuerſorũ animalium varietate, perſpicuè apparet, vocabulum hoc MONOCEROTIS, aut ſi Latine vertere velimus VNICORNV, pro epitheto cõmuni accipi, equis, bob. aſinis, capris, beſtiјs marinis, ſerpẽtibus, & aliјs animalibus vnicornibus conuenienti, quẽadmodũ Vnicorne & Bicorne appellamus animal, duo aut 3 cornua gerens. Verum quemadmodũ infinitis vocibus accidit, vt res aliqua in ſuo genere celebrior & dignior, nomen totius illius generis acquirat & ſibi vindicet: ita per Monocerotẽ aut Vnicornu, pręter cõmune ſignificatũ, de quo dixi quidam Autores intellexerũt propriè animal vno ſolo cornu excellentiſſimo prẽditũ; licet meliorum ſcriptorum nõulli æqiuocationem incurrerint, & prærogatiuã & virtutem veri Monocerotis & veri Vnicornu, modo Equo Indico, interdum Aſino ſylueſtri aut Rhinoceroti attribuerint. Propterea obſeruatione dignũ eſt, vniuerſũ noſtrum

Vnicornuј proprium.

ſtrum

ſtrum diſcurſũ in poſterũ de hoc vero & proprio Vnicornu, minime verò de alijs, intelligi debere. Verũ hic aliquis mihi obijciat, cur Equus & Aſinus Indicus, de quibus ſupra dictum eſt, ex veri Vnicornu numero excludantur; cum tamen non ſolum Philoſtratus, ſed etiam Aelianus, ſcriptor tam accuratus eaſdem virtutes his attribuant, quas vero Vnicornu aſcribunt, affirmantes, horum animalium cornu venenorũ vim frangere & alia mala inſanabilia curare, ex quibus Indiæ principes, artificioſiſsima curent fieri pocula, vnde bibant? Huic obiectioni 2 modis reſponderi poteſt. Ponamus enim ſub cõmuni vocabulo Vnicornu plurima genera animaliũ cõprehendi, prout dictũ fuit, minime tamen neceſſariũ eſt, omnia eadẽ excellentia prędita eſſe; imò ex his vnũ erit verũ Vnicornu, reliqua erunt falſa, quibus licet ab ignaris, vel etiã ipſis mercatoribus, eędẽ virtutes aſcribãtur, quę vero Vniucornu attribuũtur (quemadmodũ infinitis reb. naturalibus in medicina accidit & quibuſdã fragmentis, quę pro vero

Dubitatio.

Reſponſio prima.

Vnicornu monſtrantur & propterea in magno pretio habentur, euenit) plurimùm tamen à vero Vnicornu diſtant, vt ſuo loco clarius explicabitur. Succedit huic alia reſponſio egregia. Non enim abſurdum eſt ſtatuere, omnes has ſpecies Vnicornu de quibus diximus, eſſe vnam ſolam: Aelianum tamen ex relatione aliorum ſcribentem, diuerſo modo informatum fuiſſe à quorum vno ſub forma Equi, ab alio ſub ſpecie Aſini aut Cerui deſcriptum fuerit. Nomina enim, illaq; præcipuè quæ per ſimilitudinem rebus imponuntur, licet ſpeciem non varient, occaſionem tamen errandi illi præbent, qui non probè animaduertit: quemadmodum his vocabulis vulgaribus Lionfanto & Lioncorno, accidit, ex quorum cognatione aliquis in eam opinionē venire poſſet, quod ſint Leonum ſpecies. Hoc verum eſſe ſcilicet, quod Aelianus, & fortè alius quidam autor, vnam ſolam ſpeciem ſub diuerſis nominibus Equi, Aſini & Cerui, intelligere potuerint, ex Ariſtotele, & omnibus quaſi reliquis ſcriptoribus

Reſponſio ſecunda.

ptoribus patet, qui hoc animal rarò inueniri affirmant. Illi præterea qui hoc noſtro æuo, vniuerſam Indiam luſtrarunt, idem aſſerunt, ſcilicet hoc animal rariſsimum eſſe. Quod ſi res ſe aliter haberet, & veri Vnicornu plures eſſent ſpecies, in tot ſeculorum ſpacio peracto ex quo animal hoc innotuit, ipſiusq́; cornu in maximo pretio fuit habitum, infinita haberentur cornua, quæ totius etiam mundi theſauros ditaſſent. Vt ergo diſcurſum hunc planius declarem, hanc concluſionem ponam; quod licet Vnicornu vnum ſolum ſit, nec de proprio genere nobis conſtet, confuſionem minimè tamen parere debeat, quod Autores illud aut per Equum, Aſinũ autCeruum deſcripſerint. Omne enim genus, quantumuis confuſum, proprijs tamen differentijs diſtinguitur & limitatur, quas nos ex omnibus, Autorum magis inter ſe conuenientium, teſtimonijs colligemus. & ex alijs notis & hiſtorijs concludemus, quid ſit Vnicornu, vbi reperiatur, quibus virtutibus præditum ſit.

Vnicornu veri plures ſpecies eſſe non poſſe.

VNICORNV DESCRIPTIO.

EX Autoribus probatis, tres inter alia hoc animal clariſsimè deſcribūt, Philetes ſcilicet, Aelianus & Plinius. Philetes autor Græcus hoc animal ſequentibus verbis perfectè deſcribit: Vnicornu eſt animal calcibus & morſu crudeliter feriens, cui cornu feriſsimū in media fronte prominet quod nec eſt concauum, nec inſtar aliorum cornuū, leue, nec planū, nec politū ſed lima ferrea aſperius ad modū tamē limacis cōuexum & ſtriatū, telo acutius, eò quod minimè curuū ſit, ſed totum rectum & nigrum à vertice ad baſem vſque, ſummitate vna cornu excepta, Hęc breuiter definitio & forma huius animalis & cornu ipſius exiſtit. Cui multi alij probati Autores, præcipuè verò Aelianus li. 16. ca. 20. aſtipulātur, quo loco pulcherrimā deſcribit hiſtoriam, quæ cum propoſitio noſtro plurimùm inſeruiat, propterea totam referre neceſſe eſt. Montes eſſe dicunt, in intimis regionibus Indiæ, aſperrimos &

Philetis deſcriptio.

Aeliani deſcriptio.

mos & feris refertos; vbi quæ apud nos beſtiæ domeſticæ ſunt, feras aiunt eſſe, vt oúes, canes, capras, boues, & per ſe & ſua ſponte errare, ab omni cura paſtoritia exolutas. Earum quidem ferarum innumerabilem multitudinem, infinitatemqúe, & Hiſtorici & Indorum Sapientes teſtantur; Inter quas Brachmanes etiam numerandi qui hoc idem ſentiunt In iis Monocerotem, quem vocant Cartazonon, numerant eumq́; magnitudine ad cõfirmatæ ætatis equũ accedere dicunt, iubaq́; prçditum & pilis fuluis eſſe: pedum bonitate & totius corporis celeritate excellere, atque ſimiliter vt Elephantes, pedum digitis in diuiſis eſſe: apri caudam habere: inter ſupercilia cornu vno, eodemq́; nigro, nõ lçui quidem, ſed verſuras quaſdam naturales habente, atq; in acutiſsimum mucronem deſinente ornatum exiſtere: omniumq́; maximè animalium abſonam vocem & contentam emittere: & ad alias quidem beſtias ad ſe accedentes, manſueſcere, cum gregalibus verò ſuis pugnare. Neq; modo mares inter ſe naturali quadã contentione diſsidere,

ſed contra etiam fœminas certare,pugnamq́ue vſque ad mortem victi ingraueſcere. Nam & reliqui corporis maximo robore præditus eſt,& cornu inprimis inexpugnabili armatur: deſertiſsimas regiones perſequitur ſimul & ſolitarius errat. Coitus tempore ad fœminam manſuetè aſſueſcit, & pariter paſcuntur; Cum hoc tempus tranſierit & ventrem fœmina ferre cæperit, rurſus efferatur & ſolus vagatur. Praſiorum Regi illius pullos etiamnum teneros,aiunt deportari,eoſdemq́ue feſtis & panegyricis diebus ad pugnam cõmitti ad robur oſtendendum. Nam integræ ætatis & perfectæ,nullum vnquam quiſquam captum fuiſſe meminit. Totam hanc de Monocerote hiſtoriam Aelianus recenſet. Quam Plinius confirmat,in cuius etiam confirmationem maiorem, lib. 8, cap. 21. poſtquam de multis admirandis rebus in India prouenientibus, nec non de Rhinocerote, bobus Indiæ, alijsq́ue animalibus vnicornib9,&de fera quadam vocata Axis, hinnuli pelle, pluribus candidioribusq́ue maculis, quæ

Baccho ſacra ſit, ſermonem habuiſſet, immediatè ſubiungit: Orſei Indi ſimias candentes toto corpore venantur. Aſperrimam autem feram Monocerotem, reliquo corpore equo ſimilem, capite ceruo, pedibus elephanto, cauda apro, mugitu graui, vno cornu nigro, media fronte, cubitorum 2. eminente. Et pro re notabili, finem his verbis facit. Hanc feram viuam capi negant. Ex quo loco colligo, Plinium diuerſis vocabulis, per populos Orſeos, Nyſæ incolas intellexiſſe, vt ex alio loco lib. 6. cap. 21. patet, vbi dicit, Eſſe nonnullos qui Nyſam vrbem Indiæ aſcribant, montemq́ue Merum, Libero patri ſacrum: vnde origo fabulæ, Iouis fœmina æditum. Huic hiſtoriæ de Vnicornu, Nyſa & deuotione incolarum illius vrbis erga Bacchum, correſpondet Moneta quędam, libro miraculoſo, Pyrrhi Ligorij Excellentiſsimi Ferrariæ Ducis, Antiquarij, ob eam memoriam ſolam religiosè aſſeruanda, inſerta. Cui inſculptus eſt Monoceros, cum ſupradictis inſignibus, inclinans caput, & cornu, cantharo

Plinij deſcriptio.

Nyſa Indię ciuitas.

Numiſma Nyſeorū.

Baccho

Bacho conſecrato immittens, cũ hac inſcriptione Græca NYSEON. Quo Symbolo, deuotionem ipſorum erga Bacchum declarare, & gloriam ſimul & laudem denotare voluerunt, quæ ob venationem tam famoſi & ferocis animalis ipſis debeatur. Quo loco pro certo affirmare nolo, ſed ex coniecturis, bonis rationibus ſundatis, colligo, hanc monetam Alexandri Magni fuiſſe, eò quod habeat hanc inſcriptionem Nyſeon, in Græco, nec in Chaldæo, multo minus Indico: Et ex imperijs Græciȩ & Europæ certũ eſt, nullum in illos populos ius habuiſſe, Alexandri Magni armis exceptis, qui Dario Perſarum Rege debellato, vniuerſo Orienti formidabilis euaſit, adeò vt bonis auibus, vltra terminos Herculis; Nyſam Indiæ ciuitatem, vltra Gangem ſitã, peruenerit. Vidit Brachmannos, homines (vt referunt) vita quietiſsima fruentes, ea humanitate, ſapientia & ſanctitate præditos, quæ in homines cadere poſſunt. Præ cæteris vero, Alexander, Nyſam, & omnes reliquos populos, apud quos altaria

Alexandri Magni moneta.

Brachmanes populi quales.

ex

extruxit, & ſacra ſolennia Baccho & Herculi inſtituit, præcipuè tutatus eſt. Et quemadmodũ Magno huic Monarchę, quocunque ſe illius extendebat imperium, in more poſitum erat, in memoriam excelſarum ſuarum victoriarum, arcus, altaria & pyramides erigere, quæ à Ptolomęo in Riphæis, in mari Caſpio, in Sogdianis, & in India, ad littus Hidaſpis fluuij deſcribuntur, & à Solino, ſcriptoribus quoque modernis Alexandri aræ, nuncupantur: ita veriſimile eſt ipſum pro amplificanda gloria & inſignium victoriarum fama propaganda ſupradictam monetã cudere curaſſe. Quæ quomodocunque ſe habeat, euidenter demonſtrat, quale animal Vnicornu ſit, & quod propriè in montibus Nyſæ oriatur.

Alexandri aræ.

RECEN-

RECENTIORVM AVTORVM DE VNIcornu teſtimonia.

PRO harum ſententiarũ probatione, & tollenda contrarietate, quæ inter Autores inuenitur, iam ad Recentiores deſcendemus, & ad eos, qui ſibi viſum fuiſſe eiuſmodi animal teſtentur. Aeneas Syluius Piccolomineus, qui poſt adeptum Pontificatum, Pius ſecundus fuit cognominatus, vir ſanctiſsimus & doctiſsimus, in lib. ſuo de Aſia, cap. 10. autoritate

Nicolaus Venetus.

Nicolai Veneti ſcribit: In extremis Aſiæ partibus, in Prouincia appellata Macina, inter montes Indiæ Cathaiũ, vbi Sericos populos vixiſſe creditur, animal naſci, ſuillo capite, bouis cauda, vnico in fronte cornu eoq́; cubitali, colore & magnitudine Elephantis, quibus cum bellum continuè gerit. Id

Marcus Paulus Venetus

cornu veneno mederi, atq; idcirco in honore eſſe. Idẽ narrat Marcus Paulus Venetus, qui Magno Cham, Tartariæ Regi, per longũ tempus ſeruiuit, cui

cui maxima quoq; itinera in Indiam conficere, circa annum noſtræ ſalutis 1300, neceſſe fuit, qui etiam pro ſcripto re autentico à pleriſque habetur. Is inter alias res memoratu dignas, quas ſibi in peregrinationibus illis, viſas fuiſſe refert, in regno Baſmæ vbi homines prorſus barbari & beſtiales exiſtunt, Monocerotem inueniri ſcribit, qúi ſit beſtia ingens, paulo minor Elephante, capite porcino & tam graui, vt illud perpetuò inclinet, quæ luto gaudet, vnico cornu, in media fronte prædita, eoque nigro & longo, cum lingua ſpinoſa, aſpera & acuta. Hæc de Vnicornu ſcribit præfatus Autor. Vt vero meam ſententiam proferam licet ambobus his ſcriptoribus multum fidei tribuam, vt qui peregrinãdo multos annos in illis regionibus conſumpſerint: minime tamen affirmare poſſum, animal ab illis deſcriptum, verum vnicornu exiſtere eò quod nulla ex illis deſcriptionibus illi correſpondeat, quam nos vt veritati conſentaneam probauimus. Variat enim in primo genere, non exiſtẽte animali equo

ſimili, neq; ceruo, imò magnitudinis inruſitatę, quod careat illa agilitate & velocitate qua Vnicornu præditum eſt, quin potius pigrũ ſit, & inſtar porci luto delectetur. Inſuper quod ad colorem cornu, minus quoque conueniunt, qui illud nigrum eſſe aſſerunt. Propterea cum in India variæ ſpecies animalium vnicornium, vtpote, vaccarum, taurorum, equorum, aſinorum & caprarum, prout dictum eſt, inueniantur, hoc quoque animal, de quo ſermo eſt, ſpeciem quandam diuerſam eſſe exiſtimo, qnæ cum nobilitate & præſtantia omnes reliquas totius Indiæ ſuperet, propterea veriſimile eſt, ſingulas nationes, hanc vel illam ſpeciem hoc nomine appellare, & quamlibet, ſuam pro vero Vnicornu habere. Nec abſurdum erit, conſyderatis notis omnibus ipſi attributis (eſſe ſcilicet eiuſdẽ ferè magnitudinis cum Elephante, ad motum iners, deforme, cum capite porcino) exiſtimare, verum Rhinocerotem eſſe, quem iiſdem quaſi notis ſuperius deſcripſimus, & pro Vnicornu refutauimus.

Quod

Quod ad illos qui noſtra ætate huius animalis mentionem fecerunt, Ludo- uicus Cadamuſtus in ſuæ nauigationis deſcriptione cap 50 narrat, in quadam Noui mundi parte reperiri Vnicornes qui viui capiantur. Quia vero hic autor exquiſitiorē deſcriptionem non adfert, nec ſuum iudicium interponit, ideo ad Ludouici Vartomanni deſcriptionem accedo, qui in itinere ſuo Æthiopico, clariſsimè hoc animal, cum omnibus ſignis ipſi conuenientibus, ab antiquis illi attributis deſcribit. Aſſerit autem, in Mecha, ciuitate Arabię pręcipua, & publico portu omnium mercium quæ ex Oriente exportantur, viſos ſibi fuiſſe duos Monocerotes cratibus incluſos, quorum vnus erat magnitudine equina 30 menſium, alter magnitudine pulli equini vnius anni, vnum cornu media fronte geſtantes; primum erat longitudine 3 cubitorum, alterum vero duorum. Colore præditum eſt balio, capite ceruino, ceruice non admodum procera, nec valdè crinita, cruribus macilentis & tenuibus

Ludouicus Cadamuſtus.

Ludouicus Vartomannus.

vnguibus caprinorum in modum fiſſis. Et cum his conditionibus cōmuniter hodie delineatur, Et ſubiungit, hæc animalia, ab Æthiopiæ Rege ad Sultanum Mechę Regē miſſa fuiſſe. Hæc relatio licet bona ſit, duo tamen aut tria declaranda erunt, in quibus hic Autor differt in ijs quæ à Plinio & Æliano ſcripta ſunt. Primum eſt, quia forte breuitatis ſtudio nō refert, vtrum cornu politum, aut ſtriatum, & quo colore præditum ſit. Qua negligentia taxandi ſunt fere omnes ſcriptores, poſt tergum nonunquam relinquentes aliqua eaq́ præcipuè, quæ ad ipſorum profeſsionem non ſpectant. Vt vero huic obiectioni reſpondeam, dico; non eſſe intelligēdum, cornu hoc ſtriatum eſſe, hoc eſt, vt eiuſmodi concauitates habeat, quales noñullis columnis inſculptæ cernuntur: ſed ſufficit apparere aliqua ſigna & lineamēta circumuolutionis, à baſi ad aciē vſq; tendentis, in vero vnicornu reperta, quę multi quoq; non animaduerterunt. Maioris momēti vero eſt, quod hic Autor omiſerit, quo colore hoc cornu

Striæ huius cornu quo pacto intelligi debeant.

cornu præditum ſit, præcipuè cũ Philetes & Plinius apertè aſſerant, nigrum ſcilicet eſſe & ſolidum, cõcauitatis expers. Vbi ſimiliter affirmo, non eſſe intelligendam eam nigredinem, quæ in cornu Rhinocerotis & Bufali apparet: ſed nigrum appellatur, reſpectu propriæ ſubſtantiæ cornu, quæ prorſus alba eſt, ita vt ſit fuſcum, & eundẽ colorem referat, quem ceruinum cornu repręſentat, præterquam quod in tractãdo, dum multorum manus pertranſeunt, vernicem naturalem amittunt, quem in exteriore ſuperficie ſortita ſunt, & à calore buxeo ad album declinãt, quem ideò Solinus cum alijs purpureum, minimè nigrum appellat. In eo poſtea hic autor ab alijs differt, dum expreſſè aſſerit, vngues huius animalis eſſe diuiſos, caprinorum in modum, contra quam Plinius & Ælianus ſcribunt illos indiuiſos eſſe & integros Elephantorum ad inſtar. Quę tamen contradictio conciliari poteſt, ſi dicamus ſimilitudinem vnguium, exempli loco afferri; non quod ad amuſsim tales ſint. Minus vero conuenit

Quo colore Vnicornu prędirum ſit.

Vtrum Vnicornu fiſſos vngues habeat.

uenit hæc proportio, vt animal eiuſdẽ magnitudinis ſit cum equo, tñ pedes per omnia Elephanti pedibus reſpondeant. Et licet Elephanti pedes ſint rotundi & calloſi, nihilominus aliquo tamen modo diuiſionem in vngulis ſortiuntur, ratione cuius ab animalibus, ſolidis vngulis præditis, differunt: quam differentiam, maiore cum proportione, Vartomañus notare voluit, aſsimilando vngues vnicornium à ſe viſorum vnguibus caprinis. Verum quid opus eſt in his differentijs occupatos eſſe? vt ingenuè fatear, quęnam hiſtoria, aut cuius rei deſcriptio, animalium præcipuè, petrarũ, plantarum apud vllum autorem, extat, in quibus in omnibus ad vnguem conueniant, ita vt nulla inter eos diuerſitas exiſtat? Imo; quod plus eſt, quis datur Autor, qui non interdum decipiatur,, atq; eò magis vbi tractant de re; aliqua ſibi non viſa, quemadmodum ego neminem ex Antiquis à nobis allegatis ſcriptoribus extare arbitror, qui ſibi hoc animal conſpectum fuiſſe referant, ſed ex relatione aliorum id affirment

Nullum ex Antiquis autoribus teſtari, quod viuum Vnicornu viderit.

ment. Ex quo orta fuerunt in hac materia duo abſurda, Primum quod rei alicuius certę, in rerum natura reuera exiſtentis, veritas in dubium vocata, & à nonnullis pro fabula reiecta fuerit. Aliud eſt, difficultas Autores inter ſe conciliandi, qui cum in tenebris ferè ſcripſerint, eos per omnia inter ſe conuenire, impoſsibile fuit, præcipuè cum vnus aliter quam alter informatus fuerit. Quę prudens lector conſiderans, hac in re ſuo vti debet iudicio, cogitando, ſi Autores qui de vna & eadem re, ſcribunt in omnibus conuenire deberent, negarentur ſimul & falſę eſſent omnes verę hiſtorię, in quibus omnibus aliqua datur contradictio. Abundè ſufficit, illos in rebus magis eſſentialibus conuenire de qua ſermo eſt quas incōuenientias æquus lector, contentioni non addictus facile conciliabit, ſi quędam ſeſe offeret.

DE VERIS VNICORNIBVS QVÆ IN QVOrundam Principum theſauris conſpiciuntur.

NON obſtante igitur contradictione vlla inter autores reperta, qui de hoc animali & eius cornu aliquid tradunt, equidem arbitror, nullo vnquam tempore Vnicornu melius à curioſis & induſtrijs hominibus cognitum fuiſſe, quã hoc ipſo tempore; cũ nullus ſit Italiæ princeps, exteris principibus exceptis, qui nõ ad minimum fragmentũ aliquod poſſideat, tum ob firmiorem cognitionem, quæ hodierno tempore de omnibus rebus clarior habetur: tum etiam ob cõmoditatem nauigationũ Indiæ: ſumque in ea opinione firma, intra breue tempus, vbi regio illa plenius cognoſcetur, licet deſerta & inacceſſibilis exiſtat, hoc quoque animal melius cognitum iri. Propterea conſiderando omnia & ſingula cornua pretioſa, in theſauris Principũ extantia

Vnicornu noſtris temporibus notiſsimum eſſe

tia,ex allegationibus & diſtinctioni-
ſupradictis,vere concludemus, quænã
ſint vera,adhibita cenſura eorum,quę
aut corrupta ſunt & naturalem for-
mam mutarunt; aut vera Vnicornua
non exiſtunt,licet ab aliquibus pro ta
libus habeantur. Veriſsimum Vnicor-
nu,& omnibus notis correſpondens
ijs,quas Plinius,Ælianus & Vartoman
nus aſſignant, eſt illud,quod Lutetiæ Cornu San-dyoniſianum.
in templo S. Dionyſij extat, hoc eſt,
rude,& impolitum, quod ad nigredi-
nem vergit,ad inſtar cornu cerui, lon-
gitudine 5 aut 6 cubitorum,& rectum
cum aliquibus circumuolutionibus,
ex ampliore baſe in conum progredi-
entibus, quæ plus decoris ipſi affe-
runt. Cui correſpondet illud quod
Metis in Belgio,& aliud quod Argen Cornu Metenſium.
tinæ conſpicitur,cuius delineatio prę-
teritis annis Romam miſſa fuit, quæ
exquiſitè Vnicornu Lutetiano reſpō-
det. Regem Poloniæ quoque vnicor- Cornu Argentinenſe.
nu ſatis craſſum in ſua poteſtate habe-
re intelligo. Vnicornu Argentinenſe,
in ſacrario cathedralis eccleſię aſſerua- Cornu Poloniæ Regis
tum (prout Autor quidam illius loci
 ſcribit

ſcribit, qui ſe illud manibus contre-ctaſſe & diligenter conſyderaſſe affirmat) longitudine procerum hominem æquat & paulò craſsius eſt, quam quis vna manu complecti queat. Solidum eſt per totam ipſius ſubſtantiam & ſine aliqua fiſſura, lineis illis exiguis exceptis, quæ circumcirca pulchrè illud circumdant. Tantæ grauitatis eſt vt vix quiſpiam ſibi imaginari poſsit, qua ratione fieri queat, vt eiuſmodi animal, hoc in frõte geſtare poſſit. Expers eſt omnis odoris, Colorem habet ebori inueterato ſimilem, qui à pallido ad flauum tendit. Hæc ille. Vnde ego hoc veriſsimum Monocerotis cornu eſſe iudico cum quo reliqua etiam omnia Monocerotis cornua conferri & comparari debeant, ſine defectu, ſine arte, & ſine vllo ornatu exiſtens. Quemadmodum pretioſiſsima quoque illa duo cornua, quę Venetijs in S. Marci ſacrario videntur, repolita eſſe arbitror, prædictis cornibus exactè reſpondentia, prę terquam quod nec de tempore, nec de modo quo expolita fuerint, conſtat,

Cornua Venetorum

adeò

adeo, vt hodie appareant polita & à ſummitate ad baſin vſq; circinnata, nec amplius rudia ſint, qualia Aelianus & plerić; illa eſſe aſſerunt. Cum enim primus cortex niger abraſus, & lineamenta illa naturalia ablata ſint, remanſerunt lęuigata pro proportione longiora quam craſsiora, & color cornu euaſit ſimilis cornu ceruino repolito & pallido, minimè verò nigro. Scribunt nõnulli Germani hac in parte fide digni, Anno 1520. Vnicornu inuentum fuiſſe in Heluetia, ad ripam fluminis Arulæ, non procúl à Bruga, quod in poteſtatem Marchionis Badenſis venerit, eò quod in locis ad territorium ipſius ſpectantibus, inuentũ fuerit. Id quod mihi impoſsibile videtur. Vt enim relinquamus, huic cornu deficere conditiones vero cornu Monocerotis attributas, ſi exterius pallidum, intus album exiſtit, duorum cubitorum longitudine, ornatum & circumuolutionibus illis deſtitutum, quod odorem muſci ſpiret ſi præſertim igni applicetur, apparet certè hæc attributa longiſsimè ab Vnicornu diſtare, quod ſua natura omni Cornu Heluetiorum.

odore &

odore & ſapore carere affirmant. Fortè verò aliqua ſolutio ſuppetit, ſi dicamus hoc Cornu olim præparatum & cum eiuſmodi rebus odoriferis ſepultum fuiſſe, quarũ ratione odorem aliquem ſibi acquiſiuerit. Verùm non poſſum cogitatione aſſequi, qua ratione cornu tam pretioſum, ad ripam fluuij, tam procul à regione ſua naturali, vtpote India, diſtantis, qualis eſt Heluetiorum regio, reperiri potuerit. Quod ſi forte in littore marino inuentum fuiſſet, cornu aut os alicuius ex beſtijs marinis fuiſſe crediſſem, quarũ etiam coſtæ alibi apparent. Hoc verò fieri nõ poſſe hinc elicitur, quia ſignis illis caret, nec vllo modo fieri poteſt. Propterea hanc rem alijs diſcutiendã relinquam, & exſpectabo, vſq; dum à Dominis illis melius de rationibus ipſorũ informer, quibus perſuaſi ſunt vt crederent Vnicornu hoc eſſe. Cum enim me Philoſophum Chriſtianum profitear, & veritas mihi omnibus modis cordi ſit, libentiſsimè retractabo, ſi quid aliud intellexero. Multò verò minus affirmare poſſum, illud, cuius
Albertus

Albertus Magnus, ſcriptor doctiſsimus, meminit, verum Vnicornu eſſe, eò quod quilibet de rebus quibuſdam ad mirabilibus & rationi parum conſentientibus interdum ſcribat; & propterea nullius lectoris iudicium, vllo vnquam tempore, dicto vllius Autoris alligari debet quin imò liberũ eſſe & accommodare ſemper ſe rationi conuenit, quæ in hoc omninô deficit. Refert Albertus inter alias res miraculoſas, quas de animalibus recenſet, vidiſſe ſe & menſuratum fuiſſe proprijs manibus Vnicornu, cuius baſis in Diametro ſeſquipalmum continuerit, longitudine 10 pedum, in reliquo cornu ceruino non erat abſimile. Quo loco ſi conſyderata longitudine & craſsitie huius cornu, ex proportione Geometrica perpenderimus magnitudinem capitis, ſuſtinentis & geſtantis tam vaſtũ cornu, & inde coniecturam de qualitate & quantitate totius corporis, fecerimus, fateri cogemur, hoc animal ſua magnitudine æquare nauem, nedum Elephanto par eſſe debuiſſe, quamuis nemo ex Autoribus verum

Cornu ab Alberto Magno deſcriptum.

verumMonocerotem,equo aut grandiori ceruo maiorẽ eſſe tradat; Adeò vt in tanti viri gratiam libentius & facilius aſſeuerem, hoc cornu os aut ſpinam, monſtri alicuius marini, inuſitatæ magnitudinis fuiſſe, quibus mare Germanicum,quod ad Boream vſque ſe extendit, valde abundat,quæ etiam nonnunquam in mari humiliore videntur,in quo deficiente aqua nec animalibus his diutius ſe ſuſtinere valentibus, vtpote naturę ipſorũ loco improportionato, in littus aliquod eijciuntur, aut in fauces magni alicuius fluuij ſe pręcipitant, vbi breui temporis ſpacio pellẽ & oſſa,pro raro naturę ſpectaculo relinquũt. Id quod legiſſe me recordor, in hiſtoria Pauli Diaconi, qui refert, ſedente Sancto Gregorio Papa, exundante ſe Tyberi largiſsime, fauces ipſius ex mari balenam entraſſe: quę non ſine multorum terrore vniuerſam Romã pertreptauerit,& tandẽ mortua fuerit; cuius coſta, noſtro æuo appenſa fuit pro miraculo, in Eccleſia S. Mariæ de populo,& alia in Ara cœli, quarũ longitudo

Hiſtoria Pauli Diaconi.

tudo erat pedum 10, latitudo vero inuſitata. Ex quibus oſsibus veriſimile eſt, quędã hoc, quędam alio modo artificioſè elaborari, ita vt interdum cornu effigem præ ſe ferant, quæ poſtea vulgus miraculi ãut veri Vnicornu vice celebrat. Poculum hoc, quod prę teritis annis Coſmo Magno Hetruriæ duci à D. Aluaro Mendozza Luſitano, quod idem à Rege Narſingæ in India dono acceperat pręſentatũ eſt (pace ipſius dixerim) ex vero Vnicornu non eſt: Id quod nec Dominus ille pro certo affirmat. Eſt enim per diametrum 3 digitorum coloris liuidi & obſcuri, cum macula nigra in fundo nec ad pondus, grauius, nec denſius, quouis alio cornu vulgari exiſtit. Vnde facilius inducor vt credam, hoc cornu eſſe ex magnis animalibus, haud ita pridem deſcriptis quæ Marcus Paulus Venetus in Baſmia & in Macino, Tartariæ regionibus, reperiri affirmat. Quod cum pretioſo fragmento, cuius idem Magnus Dux mihi copiã fecit comparatum, manifeſtè apparuit. Huic enim omnes notę cõueniunt

Poculum ex Vnicornu conflatum.

Fragmentũ Vnicornu Magni Hetruriæ Ducis.

ueniunt, quas Ælianus & Solinus illi attribuunt, vtpote quod ſit ſubſtãtia ſolidum, vniforme, album, exterius certis lineamentis ornatum, quę à ſummitate ad baſim vſque reuoluuntur. Craſſitie malum aureum non excedit. Etenim è media parte vnicornu deſumptum eſt, qua ſum̃itatem verſus tendit; & propterea aliqualem concauitatem interius habet, quam neceſſariò in omnibus vnicornibus reperiri credo. Fragmentum aliud huic ſimile in Pontificis Maximi Repoſitorio, in Palatio Vaticano vidi: Inde aliud & pretioſiſsimum, cuius poſſeſſor erat Illuſtriſſimus Cardinalis Tridentinus, quæ craſſiſſima ſunt, ita vt quodlibet illorum, eandem craſſitiem cum cornu bubulo craſſo obtineat, exterius rude & pallidum ſtrijs diſtinctum, ſubſtantiæ denſæ & æqualis, cum infima pars cornu exiſtat. Cui demum conferri poteſt poculum pretioſiſſimum, ex vnicornu factum; Illuſtriſſimi & Reuerendiſsimi Cardinalis Alexãdrini, à Portugallię Rege dono ipſi oblatum, cuius forma ſola, manifeſtæ nobil-

Vnicornu papæ.

Vnicornu Cardinalis Tridentini.

Poculum pretioſiſsimum Cardinalis Alexandrini ex Vnicornu conſtans.

nobilitatis ſignum oſtendit, cum conſtẽt, ex cornu claro & eboris in modũ polito, colore qui in albo palleſcit, nec largius eſt quam vt ambarum manuum duo primi digiti illud poſsint cingere & amplecti. Alia quoq; Monocerotis cornua, partim integra, partim fracta, varijs in locis extare fama eſt. Inter alia vero pro nobiliſsimo & ſatis magno celebratur illud quod Excellentiſsimus Mantuæ Dux poſsidet, vt reliqua fragmenta taceam que ipſemet conſpexi, de quibus, ne tot hiſtorias multiplicem, vt ſcribam, mihi nequaquam curæ eſt. Sat eſt, vt Vnicornua omnia, cum ſupradictis conueniant: Ex quibus aperte concludi poteſt quale animal & cuius natura ſit Monoceros & eius cornu; & ex diſtinctionibus ſupradictis etiam iudicari poteſt, quæ cornua Monocerotis ſint adulterina, quæ vera & pretioſa, magnoque principe merito digna: quemadmodum ex multis & excellentibus proprietatibus & viribus, clarius, in ſequenti tertia parte colligi poteſt.

Fragmentum Vnicornu Ducis Mantuæ.

TERTIA PARS.

DE VIRTVTIBVS Vnicornu.

RElìquum eſt, vt de virtutibus & proprietatibus vnicornu aliquid diſſeram. Quarum recēſentur multæ partim veræ, & in principijs naturalibus fundatę, partim fabuloſę, & ita cum hiſtorijs mixtæ, vt licet omnem fidem excedāt, nihilominus pro veris teneantur, & magnorum ſecretorum loco accipiantur. Quod communiter alijs rebus, quarum virtutes inueſtigantur, pręcipuè vero Medicis euenit. Hæ enim cum ab initio, per diuerſorum & plerorumq; hominum vulgarium experientiā, collectę fuerint; docti quoque frequenter cum veris rerū proprietatibus, vulgare aliquod commentum immiſcere, coacti fuerunt, illa tamen iudicio lectorum dijudicanda relinquendo. Quomodo de Helleboro ſcribunt, quod ingenium acu-

Hellebori virtus.

at

at ſtultos ſanet, & ſenibus iuuentutē reddat. Quod lapis Lazuli & Armenus ſenectutem retardēt & vitam beatam efficiāt: quod lapis Bezaar Arabum non ſolum intus aſſumptus, ſed etiam ſi à carne tantùm calefiat, virtutem ſuam promat, & vim inde cœleſtem ſpiritibus inſerat qua ſe contra venena tueatur. Quantā virtutem gemmis aſcribant, clarū eſt, ita vt nihil non polliceantur, dumodo collo appenſæ geſtentur; vt reddant hominē felicem benignum, gratioſum, fortunatū, diuitem, victorioſum &c quę hinc inde in Solino, Plinio, interdum quoq; Dioſcoride, ſcripta inueniūtur. Vnde Galenus, ſuperioribus tēporibus, de facultatibus ſimpliciū, ad vſū medicū pertinentiū, tractare volēs, ob multā cōfuſionē, ꝙ in anteceſſorum ſuorū lib. deprehendit, infinitas cēſuras adducere coact. fuit, q quoſdā ob nimiā ꝓlixitatē reprehēdit, qui tēpus in inutilia impēderint, cū tamē maximo ſtudio feſtinare debuiſſēt viā incedere cōpendioſiſsimā nēpe per ea q̄ in arte ſūt vtiliſsima, p̄cipue cū vita breuis ſit, ars verò longa, In aliȷs maius iudiciū deſiderauit, qui

Lapidis Lazuli & Armeni virtus.

Lapidis Bezaar vires.

Gemmarum operationes

Galieni cenſuræ.

qui res falſas pro veris tradiderunt: Supra omnes verò Pamphilum vehementer reprehendit, qui tractatum de plantarum viribus componere volẽs, ad incãtationes, faſcinationes, & alias ſtolidas ſuperſtitiones ſe vertit, quæ poſtea à vulgo pro veris acceptę, & interdum male adminiſtratę, & pro miraculoſis prædicatæ ſunt. Et licet Dioſcoridem commendauerit, qui omniũ perfectiſsimè tractatũ de materia medicamentorum confecerit, nihilominus ipſum quoq; cenſura aliqua indigere cognouit. Nec hodie prudentes homines deſunt, qui eandem reformationem in omnibus aliȷs medicamentis, etiam compoſitis deſyderant, ob plurimas vires illis attributas, quæ cum experimentis poſtea non reſpondeant, ſunt in cauſa vt reliquis etiam fides derogetur. A pari, quod ſi in rebus medicis, in continuo vſu verſantibus, ſemper & etiamnum hodie, in bonis Autoribus extranea aliqua inuenta ſunt, multò minus admirari debemus ſi idem Vnicornu accidat, quod alia hactenus cenſura caruit, præter-

quam

quam illa quæ à vulgo & tempore fuit adhibita, quod progreſsione longiore, ob negligentiam, obſcuritatem & confuſionem rebus etiam clariſsimis inducit. Quæ tantò maior quoq; fuit, eò quod rariſsimè conſpiciatur, in maximoq́; ſit pretio, & tantopere deſyderetur; quæ omnia curioſis amplam materiam exhibuerunt, vt pro diuerſa ipſorũ intentione, vera cum fictis miſcuerint, & falſa & incredibilia interdum commenti ſint. Nos igitur veritatem determinare volentes, poſitis aliquibus fundamentis naturalibus, de omnium rerum virtutibus nonnullas diſtinctiones clariſsimas eliciemus, quarum beneficio, quænam ſint veræ proprietates Vnicornu patefiet, & qua ratione cæteræ laudes & excellentiæ, quæ ab Autoribus ipſi attributæ fuerunt, verificentur, monſtrabitur.

VNDE NAM VIRTVTES RERVM OMNIVM proficiſcantur.

Formam originem cunctarum operationum exiſtere.

Liquet igitur ex naturalibus principijs, operationes omnes & virtutes cuiuſcunq; rei, à forma prodire & originem ducere, quæ in medio & in centro (vt ita dicam) cuiuſcunque rei creatæ reſidet, & dat eſſe, rem conſeruat, & operationum cunctarum autor eſt. A qua poſtea differentiæ formales dependent, quæ quaſi ipſius formæ miniſtræ exiſtunt, aliquæ plus, aliæ minus intrinſecæ aut propinquæ, & hinc ad qualitates elementares & accidentia exteriora vſq; peruenitur. Adeò, vt omnes operationes in quacunq; re repertę, alię, & quidem altiores & nobiliores, â forma immediatè dependeant, vtpote primo agente, & quaſi omnium operationum regina: Aliæ à ſuis differentijs dependent, quæ tanto nobiliores exiſtunt quanto principio ſuo viciniores ſunt: & demùm alię ex qualitatibus elementaribus

taribus & manifeſtis oriuntur, quemadmodum ſunt, calidum, frigidum, humidũ, ſiccum, quæ omnibus rebus compoſitis inſunt. In quibus vltimis virtutibus, quę immediatè à qualitatibus naſcuntur, omnis quaſi ſcientiarũ noſtrarum certitudo cõſiſtit, eò quod ſenſu pateat, quamlibet rem calidam aptam eſſe calefacere, frigidam refrigerare, humidam humectare, & ſiccã ſiccare, & cõſequenter prout hæ 4 qualitates, hoc vel illo modo, & in diuerſis gradib. in quacunq; re inueniũtur varię quoq; operationes prodeũt. Et huc vſq; nemo ferè decipi poteſt. Quando verò intellectus noſter ad eas operationes penetrat, quę â differentijs interioribus dependẽt, hę quo plus ſe à ſenſu noſtro abſentãt (qui intellectũ noſtrũ in omnẽ ſcientiã ducit) & propius ad ſua principia formalia accedũt, eò obſcurius illę operationes earumq; cauſę à nobis cognoſcuntur, adeò vt operationes & virtutes vltimę, q̃ immediatè in cẽtro fundatę ſũt, et à forma intrinſeca mox dependẽt, nobis ꝓrſus incognitę ſint, q̃ ꝓpterea, ꝓprietates occultę appellãtur, q̃ per ſolã experientiã ſunt no-

De occultis proprietatibus.

licet nos aliam rationem aſsignare ne ſciamus, verbi gratia, quærat aliquis cur magnes trahat ferrum? nihil aliud reſpondere poſſumus, quam quod virtus formalis & intrinſeca, quę in magnete eſt, talis exiſtat. Quemadmodũ ergo de operationibus elementaribus certi eſſe poſſumus; nec aliquis decipi poteſt, cum ad ſenſum pateant: ita viciſsim circa operationes & proprietates occultas Vnicornu, omnes ferè ſuperſtitiones, vanitates & figuræ quoque, quæ à nonnullis Sapientibus illis fuerunt aſsignatæ, oriũtur. Quicquid enim virtutis rei alicui tribuitur, dummodò potentias ſenſitiuas non tranſcendat, experientia cuiuſuis probari & cauſa inueſtigati poteſt, vtrum res ſit calida, frigida, vel alia qualitate prædita. Vbi verò altius penetramus, intellectus mox comitem perdit, ſenſum ſcilicet; & quemadmodum aliquem per tenebras ambulantem, ſenſim incedere oportet: ita intellectum ad res cognoſcendas, coniectura vti neceſſe eſt: Quæ quotieſcunq; à iudicio ſano & benè in illa profeſsione funda

Cur Magnes ferrum attrahat.

Superſtitionum origo.

Qua ratione coniectura fallatur.

ſundato, ducitur, ad illam tandem notitiam peruenit, quę ſua natura nobis erat cognitu impoſsibilis, nec datur regreſſus. Quoniam vero econtra, infinita ſtultorum turba, & longe maior numerus deprauatorum hominum exiſtit, qui veritatem, varijs ipſorum imaginationibus & falſis inuentionib. adumbrant & obſcurãt: Hinc fit vt in pelagus conturbationis & confuſionis intremus, non exiſtente intellectu tam felici, qui ſub qualitatis occultæ prętextu quaſlibet ineptias narratas interdum non credere coactus fuerit: aut contra vanitatibus iſtis conſentire abominans, nonoperam det, vt deſtruat, & ea omnia quę de re quapiam dicuntur, neget, ſiue vera iam ſint, ſiue falſa. Quemadmodum etiam in hac materia de Vnicornu factum eſt. De cuius virtutibus tractaturi, cum quædam verè inter proprietates occultas reponantur, aliæ contra manifeſtæ ſint & ordinariæ, aliæ allegoricè expoſitæ fuerint aliæ meræ fabulæ & ſuperſtitiones exiſtant, ideò hæ prius optimè diſtinguendæ erunt. Primùm

igitur demonſtrabimus primam originem, ex qua cõmunis ille conſenſus & celebris ſama de virtutibus Vnicornu attributis, orta fuit: inde veras ipſius proprietates,rationibus quibuſdam confirmabimus: poſtea occultarum proprietatũ mentionẽ faciemus, & demum alias quoq; deſcribemus.

FIGVRÆ ET ALLEGORIÆ SVB VNICORnu latentes.

PRimum noſtrum fundamentum,ex quo proprietates & virtutes Vnicornu excellentes & raras eſſe euincitur eſt ſcriptorum antiquitas. Huius enim virtutes,à mundi quaſi principio, Chaldæi,& poſt hos Hebræi, dignißimis figuris adumbrarũt. In quib. 3 ſignificationes pręcipuas inuenio,fortitudinẽ,ſynceritatẽ & exaltationẽ. Fortitudinẽ & ferociã huius animalis,omnes Sacræ ſcripturę autoritates,à nobis ſuprà allegatę,euidẽter confirmãt,pręcipuè David in Pſal. 21.

Tres ſignificationes Vnicornu.

Salua

Salua me Domine ab ore Leonis & à cornibus Vnicornium humilitatem meam, Et Eſaias Propheta, cap. 33. oſtendens, Deum Idumæis & Aſsyrijs Iſraelitici populi perſecutoribus, grauiſsimè ſuccenſere, inquit: Et deſcendent Vnicornes cum eis & tauri cum potentibus. Et Iob. cap. 39. huius beſtiæ feritatem oſtendere volens, inquit, Nunquid volet Monoceros ſeruire tibi, aut morabitur ad gregem tuum, aut alligabis Monocerota ad arandum? Rectitudinem & ſynceritatem monſtrauit Moyſes in Deut. ca. 33 dum morti proximus, tribub. bene dicebat; ſicut primogenitus tauri pulchritudo eius, & quaſi cornua Monocerotis cornua eius: Exaltatio & præeminentia monſtratur Pſalm. 91. Exaltabitur ſicut cornu Vnicornis cornu meũ Et pſal. 28. Dilectus Dominus quemadmodũ filius Vnicornis. Et Pſalm. 77. Aedificauit ſicut vnicornium ſanctuariũ ſuum in terra. Secundũ quas ſignificationes aliq̃ aliȩ pulchrȩ figurȩ & ſymbola intelligũtur, q̃ ſimiliter ſingulares aliquas proprietates huius animalis

animalis continent. Ex primis & antiquioribus figuris hæc vulgaris exiſtit, quod Vnicornu in gremio virginis depingi ſolet: per quam continentia & caſtitas adumbratur, eò quod Plinius cum aliis ſcriptoribus affirmet, animal hoc ob ferocitarem ſuam, viuum capi non poſſe: & propterea alij aſſerunt, in venatione virginem puellam præponi, quæ venienti ſinum aperiat, in quo omni ferocitate depoſita, caput ponat, ſicq; ſoporatum velut inerme, capi. Hanc hiſtoriam Albertus Magnus recenſet, imitatus hac in parte (quemadmodum exiſtimo) Iſidorum, qui lib. 12 cap. 2. apertè dicit, quod vulgus noſtri temporis hoc ita eſſe, etiam iureiurando, aſſerere non dubitet, & quod Vnicornu hoc modo capiatur, & ſi iuuene fuerit, dometur. Verum (pace illorum Autorum dixerim) Allegoriæ huius explicatio locum non habet, vt ſcilicet per hanc figuram caſtitas adumbretur. Naturæ enim Monocerotis repugnat, qui (vt ex Æliano magis autentico ſcriptore intelleximus) fœminas ſui generis odio

Figura Vnicornu in gremio virginis requieſcentis.

Alberti Magni & Iſidori error.

dio proſequeretur, & propterea ſemper ſolus per deſerta, & inacceſsibilia loca ambulat, excepto illo tempore quo coitum appetit, quo (ſicut Ælianus apertè ſcribit) maſculus fœminæ blanditur, & vi amoris coactus, omni ferocia depoſita, illls conuerſatur eodemq; paſtu vtitur, vſq; dum illas conpiſſe intellexerit, quo tempore ad priſtinam ferociam & deſerta redit. Et in hoc Allegoria de Vnicornu, in ſinu puellæ requieſcente, fundata eſt. Hæc quippe figura, vt mea fert opinio vim Amoris repreſentat. Quemadmodũ enim Vnicornu, quantumuis ſfera aſperim, & fœminis inimicifsima exiſtat; amori tamen interdum cedere illiquevictum ſe tradere cogitur: eandẽ vim Amor in corde humano obtinet, qui dignitatem & excellentiam hominis humiliaſſe. Herculis ferociam placaſſe Xenocratis inhumanitatem fregiſſe, & Salomonis ſapientiam dementaſſe ſcribitur. Pulcherrimum myſterium, moneta illa Nyſeorum Indiæ populorum continet, cuius ſupra meminimus in qua Vnicornu (quale

Expoſitio Allegoriæ de Vnicornu in grmio virginis requieſcẽte.

N Yſeorum Indiæ populorum, ſymbolum.

(quale à Plinio deſcribitur) caput incli nat & cornu in cantharũ Bacchi im̃ittit, cum ſequenti inſcriptione Νύσιωρ. Quæ figura duo ſignificare poteſt. Cũ enim cornu hoc venenis reſiſtere, publica fama aſſerat, & animal hoc in ipſorum regione naſcatur, gloriã hanc ſibi debere, vniuerſo mundo notum facere voluerunt: Poteſt etiam fieri, vt hoc Emblemate, Bachum, proprium & antiquiſsimũ ipſorum Idolum, innuere uoluerint, qui fortè virtute huius cornu, liquorem ſuum conſecrauerit. Vt autem ad noſtra tempora redeam, pro ſymbolo proprio, Pontifices quidam Vnicornu aſſumpſerunt, & Præcipuè Clemens VII. & Paulus III. homines prudentiſsimi, qui ſacræ ſcripturæ conſentientes, per Vnicornu, exaltationem, fortitudinem, iuſtitiam, & alias ipſorum virtutes ſignificare voluerunt. Symbolum quoque Cribellorum, antiquiſsimorum & nobiliſsimorum Mediolanenſium quam familiam olim Vrbanus III. P. M. & noſtris temporibus Cardinalis Cribellus illuſtrarunt, huius animalis virtutibus & ſi-

Simbolum Clementis VIII & Paulii III.

Cardinalis Cribelli Simbolum.

& ſignificationibus propriïſsimè fundatur:Continet enim Vnicornu, cum ſequenti dicterio ; à maioribus ipſorũ acquiſito, quo tempore Galliarum regi inſeruierunt, in eadem lingua. *pour ſauuer leaute* ; innuendo valorem & magnam fidelitatem qua Dominos ipſorum proſequebãtur. Particulariorem & clariorem ſignificationem continet aliud ſymbolum quod inter alia Paulus Iouius Bartholomęo Liuiano aſcribit, repræſentans Vnicornu, quod fronte inclinata, cornu riuo alicui infundit, cum ſequenti dicterio, *Venena pello.* Quod Sambucus demum Emblematis ſuis inſeruit, cum ſequenti dicto, *Pretioſum quod utile.* Ex quo innuitur, res ad humanam vitam ſuſtentãdam ſummè neceſſarias, mertò plurimi faciendas eſſe. Itaque ex his figuris & quaſi per communem conſenſum concludere poterimus, virtutes Vnicornu reuera magnas eſſe, quemadmodum apertius ſpecificabimus.

Bartholomæi Liuiane Simbolũ

Emblema Sambuc.

PRO-

PROPRIETATES MANIFESTÆ VNICORNV.

Quod ad proprietes naturales Vnicornu, non eſt dubium quin aliquæ ſint ordinarię, quæ à manifeſtis qualitatibus dependeant, quales ſunt ſiccare, aſtingere, &c: aliæ ſunt occultæ, de quibus poſtea loquemur. Cornu Monocerotis (quale ſuperius à tot Autoribus, præcipuè verò à Philete deſcriptum eſt, & quantum ego ex crateribus pretioſís, & fragmẽtis, à me contrectatis, colligere potui) quod ad colorem & ſubſtantiã ebori haud abſimile eſt, hoc eſt: exterius pallidum, & coloris quaſi buxei, ſolidum & graue, nec reliquorum cornuum ad inſtar, ſpongioſum, quod tamen aliorum oſsium in modum, radi & limari poteſt, ſaporis & odoris alicuius expers. Exſiccat, & moderatè aſtringit, cornu cerui pręparati & eboris more. Quo loco duo maximi momenti ſunt obſeruanda. Primum, non inueniri apud

Vnicornu deſcriptio.

pud Antiquos nec vllum alium bonum Autorem, qui Vnicornu, vel ſimplici vel combuſto, aut in puluerē redacto in potione vſus fuerit, quoniā verum ſemper infrequens extitit, qualitatibus verò manifeſtis, cornu cerui & ebur, vbiq; obuia, idem abundè pręſtent. Vnicornu verò reputatio vniuerſa, ex occultis nata eſt proprietatibus, quæ hac noſtra ætate (vt penes hiſtoricos eſt) in ipſo repertæ fuere: quæ etiam tanto maiorem autoritatem ipſi conciliarunt, quanto frequentiores & diuerſæ experientiæ viſæ fuerūt, prout iā dicetur. Hinc deceptio quorundam, hodierno adhuc tempore durans, manifeſtatur, qui Vnicornu pleriſq; admirationi eſſe intelligentes auaritia ducti, in eius locum fragmenta quædam ex cornu aduſto, ſubſtituerunt, & quo melius fraus illorum lateat, pro medicina mirabili & pretioſa contra vermes & venena prædicarunt. Vnde nonnullos præſtantiſsimos viros qui noſtris temporibus de materia ſimplicium ex profeſſo ſcripſerunt, concedentes Vnicornu vene-

Antiquos Vnicornu non fuiſſe vſos.

Detegitur nõnullorum impoſtura.

norum vim obtundere & peſtilentiū morborum perniciem lenire, hanc tamen fraudem nō rigoroſè detexiſſe & mundo manifeſtaſſe, vehementer miror qua quidam malè feriati vſi ſunt: & quod pariter nō diligenter explicarint, quodnam Vnicornu compoſitiones ipſorum ingredi debeat. Cū enim Vnicornu rariſsimè, nec niſi in magnorum principum gazophilacijs ob raritatem & pretium eius, inueniatur, qui bene fragmenta illa conſyderauerit, hæc nihil aliud eſſe, quam fragmenta eboris, aut aliorum oſsium combuſtorum, fortè alicuus magnæ balenæ, aut genus aliquod lapidis eo modo præparati, manifeſtè cognoſcet. Vidi quodam tempore ingentis animalis maxillam, in imis terræ viſceribus reconditam, exhumari, quæ cum per multa ſecula ibi delituerit, vt credibile eſt, vniuerſa calcinata erat, dentibus exceptis; & quia ſapore arido & aſtringente, erat prædita, & aquę iniecta, per longum ſatis tempus bulliebat, hanc pro Vnicornu ſubſtitui, eaque præcipuè vermes interfici, intellexi. Sunt qui

Falſum Vnicornu quotu plex.

Obſeruatio Autoris.

qui, Circulatores hos, aliquod petræ genus pro Vnicornu vulgo obtrudere, affirment: quod doctiſsimus Braſauola, in examine exactiſsimo, quod de ſimplicium in publicis officinis extantium vſu ſcripſit, optimè animaduertit, affirmans multos, imò omnés ferè pharmacopæos, lapidem, Vnicornu vice, vendere. Cui rei ego quoque, ex Romanorum fide dignorum, relatione teſtimonium perhibere poſſum, qui in multis locis, Calabriæ præſerim, eiuſmodi lapides effodi, affirmant, in quibus circulatores illum conquirant, & vulgo credulo, pro Vnicornu obtrudant, taleque eſſe facili negotio perſuadeant, eò quod lapidum illorum minera, ſit inſtar oſsium aduſtorum ſquamoſorum & ſiccorum, qui iniectione in aquam quaſi bullas producunt, quod ſignum proprium & infallibile veri Vnicornu eſſe exiſtimant. Et licet fragmenta iſta, ſiue ex petra arte facta, aut oſſe vſto aut calcinato, in illis caſibus poſsint

Petræ aliquod genus pro Vnicornu vendi à circulatoribus.

Vnicornu adulterini vſus.

vſurpari, in quibus exſiccatione opus eſt, & contra vermes etiam exhiberi valeāt (quomodo cornu cerui vſtum ebur & ſpodium vſurpantur) manifeſtè tamen concludo hoc nullo modo verum Vnicornu appellari poſſe, nec verum Vnicornu, manifeſtarum qualitatum ratione, ſed reſpectu ſolum occultarum proprietatum, in ipſis exiſtentium, celebratum fuiſſe.

PROPRIETATES OCCVLTÆ VNICORNV.

QVod ad proprietates occultas vnicornu, ab omnibus quaſi Medicis Recentioribus, inter ea medicamenta reponitur, quæ contra venenum & febres peſtilentiales exhibentur, ſiue illa iam ſint ſimplicia, ſiue compoſita. Qualia ſunt, bolus Armenus, terra ſigillata, pretioſorum lapidum fragmenta, lapis Lazuli, cornu cerui, coralli, & ſimilia, quorum

ratio

ratio nulla alia reddi poteſt, quã quod hi effectus à naturali ſua forma dependeant, vt paulò ante demonſtrauimus Præſuppoſita igitur experiẽtia, rerum dubiarum optima magiſtra, occultæ hæ proprietates, vlterius bonis nonnullis coniecturis approbari poſſunt. Et primum efficax argumẽtum mihi videtur eſſe hoc ineſſe ſcilicet huic cornu magnas & ſingulares vires, cum raro nec ſine maximo labore reperiatur: eò quod natura (ùt ſupra dixi) in rebus magni momenti, nunquã abundare ſoleat; imo queãdmodum princeps & bonus oeconomus, theſauros ſuòs & res maioris pretij, non omnibus exponunt, ſed illas in ciſtis, aut ſtudijs ſecretioribus recondunt: eodem modo natura non vbiq; aurum, gemmas & lapides pretioſos producit: verum ſicut maximo labore, & multorũ ſeculorum curſu, profert: ita in intimis terræ viſceribus, aut abyſſo maris, occulta tenet, aut in deſerta, & loca inacceſsibilia ablegat, ſicut de Vnicornu dixi. Eaſdem proprietates occultas eſſe ex ſubſtantia illius patet. Quo enim

Qua ratione probetur virtutes Vnicornu occultas eſſe.

Prima ratio.

Secunda ratio.

purior & ſplendidior erit ſubſtantia, eò maiores virtutes obtinebit. Gemarum vero pretioſarum compoſitio ſi ſpectetur, in illa plurimum formæ parum verò materiæ, & eius quidem puræ, ſplendidæ, & naturę ſtellarum ſimilis, inueniemus; à quibus virtutes cœleſtes & mirabiles prodire quis negabit? Quod autem hæc & ſimilia, tale aliquid agant virtute cœleſti, alia ſequenti ratione probant; eò quod hæ res pretioſæ, tantum præſtent, exiguo pondere exhibitæ, quantũ in magna doſi datæ; & quemadmodũ Magnes ferro applicitus, illud ad ſe trahit; eodem modo hæ occultæ proprietates, venenum, aut ſpiritum, vel alium humorem noxium & vitæ humanæ contrarium, occultè attrahunt. Hæ quoque virtutes, ex artificio exteriori excellenti cognoſcuntur, vtpote denſitate, ornatu, odore, ſapore & colore. Eſt enim denſiſſimum & graue, quale nullum aliud cornu reperitur, alba materia conſtans, purum, vniforme & vnum ſolum

Tertia ratio

Quarta ratio

ſolum in vnoquoque Vnicornu. Mirabilis præterea hæc virtus appellatur (ſic docente Auicenna in tractatu de viribus cordis) quæ calefacit, ipſa non exiſtente calida, & refrigerat, ipſa non exiſtente frigida. Perficit præterea operationem ſuam ex propria natura, nec ab arte adiutum, non lotum, non præparatum, quibus cornu ceruinum opus habet: Adeô vt Aeliano & Philoſtrato, omnes reliqui Autores conſentiant, conficere ſcilicet Antiquos Reges & Principes Indiæ ex pretioſis illis cornibus, pocula ſolitos fuiſſe, quæ circulis aureis, Principibus conuenientibus, pretioſe adornabant, aſſerentes, qui eiuſmodi poculo potauerit, neque vllis venenis lædi, neque ebrium fieri, neque ſpaſmo vel morbo caduco affici, nec vllo alio morbo inſanabili (quales hodie ſunt febres peſtilentiales) corripi poſſe.

Quinta ratio

Sexta ratio.

Medicorum experientia.

Quibus hiſtoriis ſuffragantur, qui data occaſione hoc cornu feliciter

vſi ſunt & oblata cōmoditate adhuc vtūtur. Prætereo infinitos, qui in practicis ipſorum (vt appellant) huius cornu mentionem faciunt, à quibus tamen informari cuperem, vt rationem aliquam de effectibus illis redderent, quos Vnicornu aſcribūt. Omnes ferè qui de venenis ſcribūt, & febriū peſtilentialiū curā tradūt, illud approbant. Cui inter alios, Marſilius Ficinus, vir doctiſsimus, pulcherrimis rationibus innixus, libro 3 de vita cœlitus comparanda, cap. 12. occultas vires & cœleſtem vim mirabiliter operandi, attribuit. Qui poſtea in lib. de Antidotis Epidemiarum idem confirmat. Braſauolus (vt ſupra dixi) illud ipſum approbat, dummodo ſyncerū haberi poſſit. Matthiolus ſimiliter inter ea Antidota, quæ venenis reſiſtunt, reponit. Alij quoq; Recentiores non pauci, & præcipuè Aloyſius Mundella autoritate aliorum referunt, inualuiſſe conſuetudinem vt cornu Monocerotis, adoleſcentulis quibuſcunq; vermium iniuria, & prauis eorum vexatis ſymptomatis, nec nō ijs qui venenum hau ſerunt

Practicorū oſcitantia.

Marſilius Ficinus.

Antonius Muſa Braſauolus.

Matthiolus

AloYſius Mundella.

ferunt, aut à cane rabido, alijſue animalibus virulentis percuſsi ſunt, morbiſuè alijs grauiſsimis impliciti, illico bibendum detur, nulla de eo conſyderatione habita: quibus autem rationibus moti, teſtimonijſue doctorū hominū, aut laudabilibus experimētis id agant, refert ſe nō habere quod verè affirmet. Medici Romani excellentiores adhuc de eo dubitant, eò quod verum admodum rarum ſit; quæ etiam cauſa eſt, vt ægri vt plurimum ad eum terminum deducantur, antequam medicamento tam pretioſo vtantur, vt aut non amplius hoc medicamento indigeāt, vel illud nō ſufficiat. Adeò vt qui de hoc cornu experientias frequentiores videre deſyderat, conſyderare debeat, fieri non poſſe, vt hoc quotidiè experiamur, id quod fortè in gemmis, lapidibus pretioſis & auro fieri poteſt, eò quod regias expenſas requirat & poſtulet. Præteritis annis Germani quidam mercatores Romam appulerunt, vt cornu Monocerotis quibuſdam principibus offerēt, quod 90000. coronatis æſtimabāt. Iulius III P. M. veſti-

Medici Romani.

Maximum pretium V-cornu.

veſtigijs veterum Imperatorum inſiſtens, quorũ Galenus meminit, Antonini, Marci & Seueri, in Vaticano palatio, officinam aromatariam, pretioſiſsis pharmacis refertam, extrui curauit, vbi inter alia, à Raguſinis quibuſdam mercatoribus fragmentum quoddam Vnicornu 12000. coronatis emit. Quo dominum Auguſtinum Riccium, pro tempore Medicum Pontificium vſum fuiſſe ſcio, qui in varijs caſibus exhibuit; interdum pondere ſcrupuli vnius, quandoque 10 granorum ad minimum, vel cum vino, vel cum aqua aliqua cordi appropriata, præſente febre ardente; repetitis etiam vicibus requirente id neceſsitate propinauit, cum felici multorum ſucceſſu, qui huius ope magna pericula euitarunt. Fragmentum aliud ex cornu Monocerotis, cuius poſſeſſor erat Illuſtriſsimus & Reuerendiſsimus Cardinalis Tridentinus, ob ornamenta pretioſiſsima geminarum & auri quibus circumdatum eſt, & propterea non abs re, theſauri loco habendum eſt, omnes notas

Vſus & doſis Vnicornu.

Vnicornu Cardinalis Tridentini.

notas veri Vnicornu habet. Baſis enim naturalis, quo cornu capiti animalis coniungebatur, craſsitie ſua brachium humanum æquat, exterius pallidum, interius album, & per totam eius ſubſtantiam denſum & graue exiſtens, eboris ad inſtar. Quo bonus hic Princeps, qui in omnibus rebus liberalem & ſplendidum ſe exhibebat, in multis caſibus magni momenti vſus eſt: Et hoc experientia ipſius Domini Cardinalis affirmare poſſum, qui præſentibus aliquot Dominis, Arſenicum duabus columbis exhiberi curauit, à cuius oblatione vni ex his, huius raſuræ tantum propinare iuſsit, quantum groſſus caperet, qui perpeſsis aliquot Symptomatis ad ſe rediјt & reuixit, altera verò duabus circiter horis ab eius aſſumptione exſpirauit. Quod poſtea ſæpius illis exhibuit, qui venenum ſe hauſiſſe ſuſpicati ſunt; qui fungos comederunt, qui febribus peſtilentibus & lenticulis laborunt, proſpero vt plurimum

Experientia facta de Vnicornu.

Vnicornu venenis reſiſtere probatur.

cum

cum ſucceſſu. Eoſdem effectus verum Vnicornu præſtare poſſe ſperandum eſt, præſertim vbi tempore & loco cõuenientе, cum ratione prægreſsis vomitiuis alijsq; euacuationibus debitis exhibeatur, non prætermiſsis medicamentis cor confortantibus, ſecundum cuiuslibet prudentis & boni Medici officium.

DE SVPERSTITIONIBVS QVÆ CORNV MOnocerotis aſsignantur.

NON obſtantibus verò Antiquorũ autoritatibus, Recentiorumq; rationibus & alijs probationibus, ex quibus pretioſi huius cornu proprietates abundè explicare potuiſſent: tanta tamen corruptio & imperfectio hominum exiſtit, vt non defuerint, qui mille vanitatibus, quæ de Vnicornu circumlatæ fuerunt aures credulas præbuerint. Quod à principio apud Indos quoq; accidit. Videntes

enim

enim illi Regibus & Principibus ipſorum hoc cornu in delicijs eſſe, & ex crateribus ex hoc conflatis, ſolos bibere, modò hãc modo verò aliam illi virtutem attribuentes (pro vulgi conſuetudine, ſola opinione, ratione neglecta, ſe duci patientis) de hoc cornu, omnia illa miracula, aut potius ineptias, crediderunt & prædicarunt, quorũ Philoſtratus in ſuis ſcriptis meminit. Qui igitur ex eiuſmodi poculo bibebãt, nullis morbis eo die afficiebantur, neq; ſi vulnerati fuerant, dolebant, & ex igne etiam incolumes egrediebantur, neq; vllis venenis lędebantur, quæcunque nocendi gratia in potu dantur. Qui rumor popularis, vlterius deinde eundo, creuit. Sunt enim qui exiſtiment, minimè opus eſſe, vt neceſsitate id poſtulãte, hoc cornu, vel in infuſione, vel in puluere, per os accipiatur ſicut alia quoque Antidota, verum ſufficere, ſi coram apponatur, vel vt alius quidam ſecum id habeat. Quam primùm enim veneno appropinquet, hoc cornu duo præſtare, aut ſudare, aut in craterem, aqua vel vino repletum

Promiſsiones de Vnicornu.

Qua rationes Vnicornu venenum prę ſens prodat.

tum, iniectum, inibi bullire. Quibus rationibus Circulatores, oſsium aut lapidum ſuorum fragmentis, magnam autoritatem conciliarunt. Cum enim illa quoque in aqua bullas efficiant, hoc veri Vnicornu fragmẽta eſſe vulgo perſuadent, licet eoſdem hos effectus omne ſpodium & os vſtũ pręſtent. Ex quibus miraculis ab iſtis allegatis (vt veritas in qualibet re pateat) 3 dubia reſoluenda ſunt. 1. Vtrum hoc cornu omni veneno reſiſtat. Secundo vtrum fieri poſsit, vt pręſente veneno, ſudet, aut vino vel aquæ iniectum bulliat? vltimò, quę fides exceſsiuis his promiſsionibus adhiberi debeat.

VTRVM

VTRVM VNICORNU ADVERSVS OMNIA venena poſsit eſſe alexiterium?

QVod ad primũ dubium haud facili negotio affirmari & ſtatui poteſt, Vnicornu, aut quodlibet etiã aliud ex Antidotis, contra deleteria omnia pariter æqualiterque valere. Contra vnum énim forſan valere, concedetur, omnibus verò vt reſiſtat, fieri nequit. Cuius rei ratio hæc aſsignari poteſt: Aut enim hoc facit operando per manifeſtas qualitates elementares aut per occultas proprietates. Si per qualitates manifeſtas, v.g. quod ſit calidum: igitur ſolum venenum, ex qualitatibus frigidis conſtans, debilitabit, nec calido reſiſtet.

Si verò ex vi propria operatur, vt hoc aut occulta quadam conuenientia, aut inconuenientia quam cum veneno habeat fiat neceſſe eſt, quas Græci ſympa-

Sympathian & Antipathian appel-lant, & propterea qua ratione cum vno veneno conueniet, eadem cum alio diſcrepabit: Aut ſe vni opponet, aliī vero non: alias dato, minime vero conceſſo, vt vna & eadem res, duos contrarios effectus ęqualiter producere valeat, vniuerſus naturæ ordo peruertetur. Quæ argumenta licet validiſſima ſint, ſi bene & in vero ſenſu intelligantur, nihilominus tamen nihil concludunt. Vt enim hanc controuerſiam 2 verbis dirimam, Aliud eſt dicere, Antidotū aliquod cuicunq; generi venenorum directè eſſe oppoſitum, & aliud eſt affirmare illud cor ita confirmare ac roborare, vt eius vi, omni veneno reſiſtere valeat. Argumētum prius allatum procedet, quod fortè nullum Antidotū, reuera propriam virtutem habeat, vt quodlibet venenū deſtruere poſsit, & ꝙ contra omne venenum indifferenter, ſiue frigidum, corroſiuum aut deſtructiuum exiſtat, efficax eſſe valeat. In alio verò ſenſu, quod Antidotum ſua propria & naturali facultate cor corroboret & ita

Reſpondetur primo dubio.

ſecun-

ſecundariò, (vt Medici loquuntur) omne venenum frangat hoc non eſt inconueniens. De qua re inter veteres Medicos diuturna lis extitit, vt ex Galeni ſcriptis colligitur, vtrum detur Antidotum aliquod, quod contra omne venenum exhiberi poſsit. Et licet ab vna & alia parte, multæ rationes adductæ fuerint, & de Mithridatio præcipuè; quod ad illa vſque tempora, Antidotum omnium excellentiſsimum habitum fuit, & tamē in viperarum, & aliorum venenatorū animaliū morſibus, parum profuiſse animaduerſum eſt, tandē Imperatore Nerone, Andromachus Medicus celeberrimus, Theriacā compoſuit, quæ etiam tanto cū applauſu accepta & approbata fuit, vt in eius cōmendationē poëmata & elogia pulcherrima cōſcripta fuerint. Quas virtutes poſtea Galenus approbauit, quæ etiamnum hodie maximi fit, adeò, vt Theriaca ſit vnum ex Antidotis excellentiſsimis, quod propria ſua virtute & potentia, robur cordi addere, & cuiuſcunq; generis venenis reſiſtere valeat

Vtrum Antidotum aliquod detur, quod contra omnia venena exhiberi poſsit.

Theriacæ vires.

Idem dicemus de Vnicornu, quod propria ſua natura & vi cor tuetur, eiq; tonum addit & robur, vt cuiuſcunque veneni violentiæ reſiſtere valeat; non ſecus ac vir armatus ſe contra quoſcunque ictus defendit; ita per hoc Antidotum cor confirmatum non ab vllo veneno offendi poterit, ſiue ſit calidum, ſiue frigidum, vel alterius generis. Et hoc modo intelligendum eſt, quod omni veneno reſiſtat.

Cor corroboratum omni veneno reſiſtere poſſe.

VTRVM FIERI POSSIT, VT VNICORNV PRÆſente veneno ſudet aut bulliat?

VEnio iam ad alterum problema, vtrum fieri poſsit, vt Vnicornu præſente, veneno ſudorem emittat aut bullas excitet? Ego multorũ autorum lectione, illorum quoq; qui concedunt Vnicornu eſſe, hoc fieri nulla ratione poſſe, deprehẽdi. Sudor enim eſt effectus intrinſecus, à potentia ſentiente & vegetante animæ excitatus.

Vnicor-

Vnicornu verò hac potentia ſentiente & vegetante caret, nec vllo modo per principium intrinſecum operari poteſt. Aut ſi maximè vulgo placet, vt ſudet, hoc forte alia ratione euenit, per accidens ſcilicet. Polita enim & lucida omnia, qualia, ſunt vitrum ſpecula, & marmor à qualibet etiam, quantumuis pauca aeris humiditate alterata ſudorem emittere videntur: Idq́ꝫ eò magis, ſi menſæ epulis refertæ imponantur, vbi vaporē ex calidis cibis eleuatū, vitrea vaſa obumbrare, manifeſtè videmus: Simili ratione Vnicornu coram appoſitum, hac humiditate quamcunque rem terſam & politam obumbrat. Hi tamen turpiter decipiuntur. Neruus enim vniuerſus rationis ipſorum in eo conſiſtit, quod ſudor ſit effectus ab anima & viuo corpore prodiens. Vndè argumentum hoc in illos retorqueo, dicendo. Vnicornu non viuit, Ergo propriè non ſudat, nec à principio intrinſeco mouetur, ſed cū ſit terſū & politū, ab aere ambiēte & vapore, obductionē quādā accipit, q̃ formam ſudoris p̄ ſeſerre videtur.

Reſpondetur ſecundo dubio.

 Hoc

Hoc ſiue à proprietate occulta eueniat, aut à principio intrinſeco humor ille recipiatur, aut ob qualitatem veneni accidat, quæ aerem contaminet, & polituram cornu obfuſcet (quemadmodum maniteſtè, mulierem menſibus laborantem, ſpeculum ſanguinea nube maculare, & plantas interdum per quas tranſierit, ſiccare, manifeſtè videmus) ſiue aliam ob cauſam fiat: ſit occulta qualiſcunque cauſa, nihil tamen refert. In cuius rei confirmationem inuenio cornua Ceraſtis ſerpentis, eadem proprietate eſſe prædita vt ſcilicet, modo prædicto, præſente veneno ſudent: De quibus ſcribit Petrus Aponenſis Conciliator vulgò dictus, in lib. de venenis; qui ea propterea ad principum menſas ferri, & inde manubria cultellorum fieri refert quæ venenum præſens prodant. Eundem effectum genus quoddam Iaſpidis, colore glauco obſcuro, quem vocant Linguam ſerpentinam, aut linguam viperæ, præſtare aſſeuerant: Qualem vidi reductam in paruæ ſagittæ modum, dimidij digiti longitudine, & varijs, or-

Cornua ceraſtis veneno præſente ſudare.

namentis

namentis aureis & argenteis elaboratam, in aliquorum Principum Repoſitorijs: de qua ſcribunt, quod ſi corã in menſa apponatur; ſudore præſens venenum reuelet. Itaq; concludo non eſſe impoſsibile vt Vnicornu ſudorẽ emittat, verum tamen minimè, & præcipuè, cum idem effectus, in alijs quoque rebus obſeruetur.

VTRVM VNICORNV PRÆSENTE VENENO BVLLIAT.

Fieri quoque optimè poteſt, vt Cornu hoc aquæ aut vino impoſitum, pręſente veneno bullas emittat. Quem effectum licet omnia combuſta, vtpote oſſa, cornua, calx, cineres, lateres noui, præſtent; non tamen valet argumentum. Igitur Vnicornu ſimpliciter non bullit. Imò à contrario ſenſu, hoc non ſolum verum, ſed bonorum ſcriptorum teſtimonio, eſſentiale ſignum eſt, diſcernendi verum Vnicornu à falſo; quo

ſigno cognoſcuntur fragmenta quædam veri Vnicornu, quæ Lutetiæ apud quoſdam Mercatores videre eſt, præter illud integrum Sandyoniſianum, quæ non ſunt combuſta, nec alioquin calcinata, quæ tamen nihilominus vino iniecta, manifeſtè bulliũt. Dicemus itaq;, quod licet bullire in aqua ſit effectus cōmunis & ꝓprius, omnibus in calcē aut cinerem redactis corporibus; Vnicornu tamen à reliquis, eo potiſsimũ diſtinguitur, quod liquori iniectum, ſimpliciter inibi bullas producat, licet minimè combuſtũ ſit. Ex quo effectu, qualitas manifeſta huius cornu colligitur, quæ eſt, vehementer ſiccare. Vnde putredini valeroſè reſiſtere & vermibus, venenis ac peticulis, conferre poteſt non ſecus ac bolus Arm. & multa alia Antidota quæ ob id commendantur, & magni vſus in medicina ſunt, ob excellentem exſiccandi vim qua pollent.

Qua ratione verum Vnicornu ab adulterinis diſcernatur.

Vnicornu valide exſiccare.

Præterquam, quod Vnicornu ſiue ſudet, ſiue non ſudet ſiue bulliat, aut non bulliat, hæc & ſimilia,

meo

meo iudicio, veritati non præiudicãt. His tamen fidem adhibere Reipublicæ multum intereſt. Nec quiſquam ſano iudicio præditus, rigore rationũ hæc refutare ſtudebit: ſed potius tolerare debet, & in principum gratiam prudenter admittere, quibus conſultum eſt vt hac opinione ſibi complaceant. Imò communis vtilitatis gratia ſcribere & vulgo perſuadere tenemur, hæc & ſimilia quæ de Vnicornu dicuntur, eſſe vera; quò ſcelerati homines malè agere ceſſent: metuentes, ne huius cornu virtute, ipſorum iniquitas, cum vituperio, & extrema illorum ignominia, pateſiat.

Modeſtia ſcriptoribus in rebus quibuſdã incredibilibus obſeruanda.

RESPONSVM APOLLONII THIANEI, PROmiſſiones exceſſiuas Vnicornu concernens.

QVod demum inter alias virtutes, quidã ꝓmittunt eo die quo quis ex poculo, ex ijs còrnibus cõfecto hauſerit, immunem à morbis, vul-

neribus, flamma, & toxicis fore, nec vllam aduerſitatem illi nocere poſſe, huic reſpondebo eadem ratione, qua vſus eſt Appollonius Thianeus, qui cum hanc feram aſpexiſſet, eiuſq; naturam cum admiratione conſyderaſſet, interroganti Damidi, an ſermoni, qui de poculo iam dicto ferebatur, fidem adhiberet? Adhibebo, inquit Apollonius, ſi huius regionis immortalem Regem eſſe intellexero.

DE VIRTVTIBVS VNICORNV, ET VTENDI MODO AD Illuſtriſsimam & Excellentiſsimam dominam, dominam Camillam Perrettam.

IN tui ergo gratiam, Illuſtriſsima Domina, hanc quoq; partem addam, & Vnicornu, ex dignioribus rebus, quæ in vniuerſa natura reperiri poſſunt, exiſtere, concludam, quod meritò, cum auro, gemmis, & & quacunq; alia re, maiore quoque pretio digna, comparari poſsit.

Ita omnes iudicant, vera & bona, ſemper in aliqua exiſtimatione eſſe, falſis verò mox fidem derogari. Cum igitur huius tam pretioſi cornu, frequens in ſacris literis fiat mentio; eiq; tot laudes, fortitudinis, exaltationis, rectitudinis, roboris, attribuantur; cumque hiſtorici quoq; eius meminerint; quodque ſemper repoſitum eſt, & adhuc pro re magni valoris in principũ

repoſitorijs cōſeruetur: virtutes ipſius, ingenij humani captum ſuperare dicemus, adeò vt minimè omnium rationem reddere poſsit. Nunquam enim intellectus noſtri debilitas eò vſq; penetrat, vt occultarum proprietatum vires, quæ plus minuſue, omnibus rebus etiam minimis inſunt, perfectè cognóſcere poſsit; imò plus hebetatur, quam ſi aliquis Solis ſplendorem intueretur. Quis eſt qui rationem reddere ſciat pulchritudinis incomparabilis & in corruptibilis illius quæ eſt in auro, gemmis pretioſis, & quod plus eſt, rudis alicuius mineræ, qualis eſt Magnes? Ipſum tamen ferrum miraculosè videmus attrahere. Et quis eſt qui enarrare poſsit, cur Vnicornu; amuleti tantùm vice geſtatum in digito, virtutes ſupra naturales habeat? niſi quod in his & multis alijs ſimilibus, experientiæ ac quieſcendum, ac cum tuba Spiritus Sancti dicendum eſt. Quam magna & incomprehenſibilia Domine ſunt opera & iudicia tua. Vnde multi ſcriptores ſapientiſsimi, ſpeciem quandam reuerentiæ eſſe arbitran-

De occultis proprietatibus.

bitrantur, nolle plus vltra ſapere quã conuenit. Quin etiam in nõ paucis rebus exactum iudiciũ, longam experientiam & diuturnum rerum naturalium ſtudium requirentibus, nimiã & ſcrupuloſam inueſtigationem, maiorem ignorantiam peperiſſe, & intellectum non parum contudiſſe, deprehendi. Subtilitates, ſophiſmata, & tot falſæ hæreſes omnes, ex inuidia; & à nimia ſciendi cupiditate, ortæ ſunt. Quod in hac quoque de Vnicornu materia vſu venit. Cum enim nobiliſsimum hoc animal, ab Autoribus & hiſtoricis, hinc inde, magnis laudibus celebratum fuerit, quod tamen rarò viſum, multò minus cognitum erat, & quilibet illa, quæ de pretioſo illo cornu traduntur, admiratus fuerit, in hoc cõmuni deſyderio (vt ſupra prolixè docuimꝰ) mare confuſionum ortũ fuit. Ex multis enim animalibus Vnicornibus, quorum Autores mentionem faciunt, ſemper vehementer dubitatum eſt, quodnam propriè animal ſit Monoceros, cui eiuſmodi admirabile cornu in fronte naſcatur.

Alij

Variæ ſpecies Vnicornu. Alij putarunt, nec deſunt qui adhuc ſint in ea opinione, hoc eſſe Rhinocerotem, qui tamen à Monocerote plurimum differt. Quidam volunt, quod ſit cornu Bufali Indici, nigrum & tortuoſum exiſtens. Nonnulli varias lapidum mineras: Alij fragmenta eboris ſub terra calcinati, aut aliud genus oſſium combuſtorum pro vnicornu monſtrant: vel mixturam aliquam ex cornu ceruino, effingere & formare illamq; tragacantho & alijs etiam rebus glutinoſis ſubigere conati ſunt, quam in aqua bullas excitare, idque veri vnicornu ſignum eſſe dicunt: Sicut etiam, multo plus, circa opiniones & promiſsiones incredibiles, & modum quoque vtendi, decepti fuerunt, & alijs pariter errandi occaſionem prębuerunt. Ne ergo idem nobis contingat, denuò breuiter, quænā vera, & quæ falſa ſint, quibusue notis, Autorū deſcriptionibus conuenientibus, diſtinguantur, vtq;, cum illis quæ in multorum Principum theſauris videntur, conueniat, deſcribemus. Oportet ergo, vt habeant figuram rectam, veri Vnicornu figura. longi-

longitudinem 2 cubitorum, & plus, tantam craſsítiem, vt à duobus prioribus manus digitis, comprehendi poſſint, ſubſtantiam ſolidam & duram, colorem buxeum: quæ præterea ſint ſtriata & polita, &, vt mea fert opinio, artificiosè excauata. Qualia cū ſint illa quæ in Vaticano conſpiciuntur; & quæ in gazophylacio S. Marci reſeruantur, longiora & integra: magis rubeum, & ad, modum vitis ſtriatum, Argentinenſe, cuius imago apud me eſt: & bina illa Pariſina, illis per omnia correſpōdentia excepta ruditate & vernice naturali, quē à natura obtinuerunt. Polita enim non ſunt. Hæc igitur vera eſſe, decernemus, ad quæ, tanquā ad regulā & amuſsim reliqua omnia examināda ſunt, vnà cum aliorum quorundam fragmentis; quæ ſi eandem ſubſtantiam & colorem ſimilem cum prædictis obtineant, vera illa eſſe pronunciabimus. Contra verò, alterius ſpeciei, aut adulterina, illa eſſe cornua dicemus, quæ exquiſitè formam cornu præ ſe ferunt, nigra, contorta, & in laminas, pectinum in modum

Adulterini Vnicornu ſigna.

dum & raſuræ cornuum, diuiſa. Fragmenta duorum primorum digitorum ambitum excedentia, vera eſſe non poſsunt; nec illa quæ figuram quaſi lapidum, aut oſsium adultorum obtinuerunt, ſquamoſa, nigra, paſtoſa, aut friabilia. Neutra ex his vera eſſe poſſunt, nec (prout mea fert opinio) vlla virtute pollebunt, excepta illa, quam reliqua oſſa vel lapides combuſti, aut ad ſummum, cornu cerui præparatũ, obtinuere. Quas verò operationes præſtent, tum integra Monocerotis cornua, tum eiuſdem vera fragmenta, non eſt quod quiſquam à me expectet vt res inſolitas, nouas, & vt ſic dicam, miracula de eo prædicem, qualia me videre nunquam licuit.

Quid Autor in Vnicornu admiretur.

Nec quidquam in tantam me admirationem rapit, quam cum Vnicornu, tot ſacrarum literarum autoritatibus, & profanorum, approbatorum tamen ſcriptorum hiſtorijs, verificatum fuerit, multa quoq; cornua his deſcriptionibus, per omnia correſpondenria, hinc inde conſpiciantur:

per

per tot tamen tranſacta ſecula non ſolum non fuerint, qui certi aliquid de hoc animali ſtatuiſſent, vel qualem ſpeciem cornu hoc obtinuerit, edocuiſſent: imò non conſtat, qui prædicta cornua, Romam, Venetias & Lutetias comportauerint; quando, quomodo & quales operationes præter ordinarias, præſtent, præterquã quod ſemper in communi admiratione & maximo pretio, multorũ 1000 ducatorũ ęſtimata fuerint. Quin potius conſpectus illorũ ſolus admirationẽ parit, conſyderando pulchritudinẽ, ſplendoremque gemmarum ad inſtar, cum tanta ſubſtantiæ puritate, vt in tot ſeculis, nec maculata, nec vllo modo decolorata (quod in ebore accidit) aut contaminata fuerint, niſi quod in nonnullis locis, probationis gratia, abraſa eſſe videntur.

Vnde mirum non eſt principes illos, eorumque Medicos deceptos fuiſſe, cũ in nullo Antiquo ſcriptore inueniatur, vel etiã legatur, ꝙ Vnicornu peros exhibeatur; nec cõpoſitiones

medici-

Abuſus Vnicornu. medicinarum ingrediatur, ſicut Medici aliqui præteriti temporis, & hodierni quoque crediderant, qui neſcientes, quid eſſet Vnicornu, deſtillationibus & quinque eſſentijs pretioſis, immiſcuerunt, nullam afferentes rationẽ aut experientiam quam vnquam vidiſſent. *Geſnerum Autor notat.* Abuſus hic, ne dicam ignorantia, vulgo quoq; erroris cauſa extitit, dum vel à puluere trito, vel in potione aliqua exhibito, miracula expectabant. Non replicabo, me cum in aliorum gratiam interfuiſſem; vt viderem experientiam contra venena & morſus venenatorum animalium, nullos tamen alios effectus, præter ordinarios vidiſſe. Quin imò, ex ijſdem effectibus vanis redditis (nunquam inuentum eſt Antidotum aut remedium aliquod naturale, vires venenorum æquiualẽs) ego decerno, & certò affirmo, vſum Vnicornu minimè in eius per os exhibitione, conſiſtere, ſiue iam in forma pulueris, ſiue Antidoti vice exhibeatur; imò hinc, tanquam ex argumento demonſtratiuo, euinco, hæc cornua pretioſiſsima, non aliam ob cauſam

integra

integra & polita intus & foris, per multa ſecula reſeruari, abſq; eo quod raſa aut tacta vnquam ſint; eò quod Antiqui rationem non viderunt, ob quam radi, aut Antidoti vice exhiberi deberet. Quin potius videtur, pro theſauro & rei rarę ſpectaculo, reſeruare voluiſſe, & pro norma (quemadmodum dixi de Magnete, multorumq; pretioſorum lapidum virtutibus) ad cuius pręſentiam ſolam, ſiue ſub annuli forma digitis inferatur, ſiue in alterius gemmæ forma, pulſibus applicetur, contra venena operetur, & malignitatem hominum mirabiliter reuelet. Et quēadmodum in Iaſpide & Hæmathite, manifeſtè apparet, ꝙ ſanguinis profluentis impetum reſtagnent: & in vngula Alcis, quod vertigini & epilepſię reſiſtat; & alijs gemmis, mirabili virtute præditis, quæ virtute propria, collo ſuſpenſæ, aut cordis regioni applicitę operantur: Eodem modo hoc cornu pretioſo vti conuenit, nec pulueriza‑to, nec præparato, nec combuſto, nec in potione exhibito; verum alterutro

Veræ virtutes Vnicornu.

Iaſpidis & Hæmathitis virtus.

Vngulę Alcis vſus.

Modus vtendi vnicornu.

ex duobus modis familiariſsimis, hoc eſt, vt annuli, vel alterius gemmæ vice regioni pulſuum, aut cordis, applicetur, vtque in venenorum, vel febrium peſtilentium ſuſpicione, eiuſmodi annuli aut gemmæ, crateribus, vino aut alio liquore plenis, inijciantur, ex quibus Indiæ Principes bibere ſoliti fuerant. Qua ratione, tot quoque vaſa, â me ſuperius enarrata, vſurpari poterunt, quę ex Rhinocerotis cornu, perſpicuo & colore inter album & nigrum, medio, conſtant. Id quod Mercatores quoque Indiæ teſtantur, quod principibus illis in vſu ſint, qui non rarò quoque de raſura aliquid liquoribus ſuis infundunt: Qua ratione cornu cerui pręparatum in infuſionibus, margaritas, corallos & aurum probamus.

Poſtremò loco referam, cur Vnicornu ab Antiquis figuratum fuerit manſuetum, quod virginis gremio incumbat. Per hanc enim Allegoriam, ſapientes philoſophi ſignifica-

nificare voluerunt, dignissimam illam gemmam, quæ fœminis nobilibus & alto ſanguine ſatis, conueniat, vtpote benignitatem, caſtitatem, & vitæpuritatem, qua Matronæ, in autoritate conſtitutæ aliis præire debeant. Cui contemplationi iam finem imponam.

Figua Vnicornu in gremio virginis requieſcentis quid ſignificet.

DE MAGNA BESTIA, A NONNVLLIS ALCE, GERMAnis Ellend/ appellata, eiuſq; occultis proprietatibus, Epilepſiæ reſiſtentibus; Varijs item diuerſorum animalium generibus.

Tractatus

ANDREÆ BACCII, MEDICI ET PHILOSOPHI ROmani, *in Italica lingua conſcriptus, nunc verò publicæ vtilitatis gratia, in Latinum ſermonem conuerſus.*

A

WOLFGANGO GABELCHOVER, Artium & Medicinæ Doctore.

STVTGARDIÆ.
Excudebat Marcus Fürſterus.

M. D. XC VIII.

Mo. Bot. Garden

ADmonitio Galenica, quam frequenter inculcare ſolet, rerum nomina non adeò ſollicitè inueſtiganda eſſe, ſano modo intelligenda eſt, prout ipſemet declarat: hoc eſt quoties de certitudine rei alicuius cōſtet, non admodum curandum eſſe, vtrum hoc, vel illo nomine, appelletur. Non obſtante verò hac exceptione, momenti ſanè maximi, proprietas vocabulorum, in omnibus ſcientijs inueſtigari debet; eò quod proprie, & in vigore ipſorum, intellecta, vniuerſam ſubſtantiam & proprietatem eius rei de qua ſermo eſt, ſecum ferunt. Non benè verò intellecta, errorem in terminis inducunt; & ambiguitas, pluriumque nominum vnius rei multiplicitas haud exiguam confuſionem parit. Quemadmodum in præteritis diſcurſibus diximus, quod ſub ſimplici nomine, *Vnicornu*, pro adiectiuo ſumpto boues, aſini, equi et cerui, vno ſolo cornu præditi, comprehendantur. Quo loco alia nominum turba, ſimilibus animalibus impoſitorū ſe nobis offert

Notitiam nominum neceſſariam eſſe.

offert, quę partim ob regionum & idiomatum varietatem; partim quod aliqua in re inter ſe conueniant & ſimilia ſint, diuerſa verò ſpecie exiſtant, ꝑ ut dictum eſt, magnas confuſiones pariunt, & doctis quoq; multiplicem errandi occaſionem præbent. Qualia apud Antiquos Græcos & Latinos leguntur Monoceros, Rhinoceros, Onager, Vros, Alce, Biſons, Machlin, Tarādus; & ſubſequentes rationes, *Rem &* *Reen*, Rangiſer, Helg, Ellend/Suber, Aurochß/Cotzi: Et apud nos, Vnicornu, Aſini ſylueſtres, Boues ſylueſtres, Alces & Magna Beſtia. Quæ animalia cum á nobis propriè non cognoſcantur, frequenter accidit, vt ſub vno nomine, animal quoddam, pro alio accipiamus, & multa nomina diuerſis animalibus impoſita eſſe videbuntur, quę idem ſignificant.

Id quod antiquis his duobus nominibus, M*onocerotis & R*hinocerotis vſu venit, quæ Sanctus Hieronymus ipſe linguarum peritiſsimus, interdum pro vocabulis ſynonimis interdum

pro diuerſis accipit, propterea quod id voce Arabica & Hebræa, indifferenter ſcriptum inuenitur, REM, & REEM: Et per Onagrum nonnunq̃ Bouem, interdum Aſinum ſylueſtrẽ intelligemus, prout nomen ſonat; &

Vros. Vros pro Boue ſylueſtri, qui poſtea voce Germanica, corruptè appellatus fuit Aurochß. Et Plinius in quodam loco lib: 28 cap. 18. vocat Biſontes aut Vros, quaſi vnum & idem eſſent. Et lib. 8. cap. 15. iubatos dicit Biſontes, & ad ipſius quaſi differentiam ſubiungit, excellentiꝗ & vi & ferocitate, Vros, quibus imperitum vulgus Bubalorum nomen imponit. Itaꝗ neceſſe eſt, vt Vros, Biſons & Bubalus, tres ſpecies diuerſæ exiſtant. Qualem verò animalis ſpeciem per *Alcen* Antiqui intellexerint, ex l. 6. Comment. Cæſaris patet, qui cum propoſito ipſius inſeruire videret, ſi animalium quorundam extraneorum, in deſcriptione Germaniæ, mentionem faceret, in Hercinia ſylua, per aliquod centena miliaria ſe extendẽte, mulat genera ferarum naſci dicit, quæ reliquis in locis viſa non

ſint

ſint;ex quibus de3 ſaltem loquemur, quæ non mediocrem lucem noſtro pro poſito afferent. Inprimis Bouem Vnicornemab Vro differentem deſcribit. Qui cerui figura eſt,cuius à me dia fronte inter aures, vnum cornu exiſtit, excelſius magiſq; directum ijs quæ nobis nato ſuntcornibus,ab eius ſummo ſicut palmæ ramiq; late diffunduntur. Eadem eſt fœminę mariſque natura eadem forma magnitudoque cornuum. Sunt item (& hic ponit ſecundam ſpeciem)quæ appellantur,*Alces*. Harum eſt conſimilis capris figura &varietas pellium;ſed magnitudine paulò antecedunt mutiliq; ſunt cornibus,& crura ſine nodis arti culisque habent, neque quietis cauſa procumbunt, neque ſi quo afflictæca ſu conciderint, erigere ſeſe aut ſubleuare poſſunt. His ſunt arbores pro cu bilibus,ad eas ſe applicant, atque ita paulum modo acclinatæ, quietem capiunt. Quarum ex veſtigijs cum eſt animaduerſum à venatoribus, quò ſe recipere conſueuerũt, omnes eo loco aut à radicibus ſubruunt,aut præſcin-

Tria genera animalium Herciniæ ſiluæ a Ceſare deſcripta.

Bouis vnicornis deſcriptio.

Alcis deſcriptio.

dunt arbores tantum; vt ſumma ſpeci es earum ſtantium relinquatur Huc cum ſe conſuetudine acclinauerint, in firmas arbores pondere affligunt, atq; vnà ipſę[que] concidunt. Tertium eſt genus (ſubiungit) eorum, qui *Vri* appellantur: Hi ſunt magnitudine paulò infra Elephantōs, ſpecie, colore, & figura tauri. Magna vis eſt eorum & magna velocitas, neque homini, neque feræ quam conſpexerint, parcunt; hos ſtudioſe foueis captas interficiũt. Hoc ſe labore durant adoleſcentes, atque hoc genere venationis exercent: & qui plurimos ex his interficiunt relatis in publicum cornibus, quæ ſint teſtimonio, magnam ferunt laudem. Sed aſſueſcere ad homines & manſuefieri ne paruuli quidē excepti poſſunt, Amplitudo cornuum, figura & ſpecies, multũ à noſtrorum boũ cornibus differt. Ex quibus duo illa cornua eſſe credo, quæ Reuerendus pater Ciaccome in ſuo muſæo tenet, lõgitudinis ſeſquicubiti, craſsitiei tantæ, vt humanum brachium æquent, coloris nigri, inſtar vitis à baſi ad cimam reuoluta, & ferri more dura.

Vri deſcriptio.

Tria hæc animalium genera in ſuis commentarijs lib. 6. Ceſar deſcribit. Quam hiſtoriam Plinius quaſi imitando, lib. 8. cap. 15. inter Scythicorum & ſeptentrionalium animalium ſpecies, aliquot boum ferorum genera recenſet, Alcen, Biſontem iubatum, & in Pæonia feram, Onaſum vocatam, Alci non abſimilem. Sed ſpecialiter dicit, Alcen iumento ſimilem eſſe, ni proceritas aurium & ceruicis diſtinguat. Labrum ei ſuperius prægrande; obid retrograditur in paſcendo, ne in priora tendens in voluatur. Et paulò inferius cap. 34. ſub nomine *Tarandi*, vocis, Græcis quoque vſitatæ, eadem quaſi forma cum Alce, illum deſcribit dicendo, animal Scytharum eſſe, cui ſit magnitudo quæ boui, caput maius ceruino, nec abſimile: cornua ramoſa, vngula bifida, villus magnitudine vrſorum. Tergori tantam duritiē eſſe, vt thoraces ex eo Scythæ faciant. Illa præterea animalia quæ Plinius Biſontes iubatos appellat, meliorum noſtræ ætatis autorum iudicio, Cardani Olai Magni; & Medicorum illarum

Animalia a Plinio deſcripta.

Tarandi deſcriptio.

illarum regionum, nihil aliud ſunt quam ſpecies quædam animalis nobiliſsimi, Rangiferi appellati, quod pro Alce, aut animali huic non abſimili ſecundum Olai Magni Archiepiſcopi Vpſalenſis hiſtoriam, habitum fuit, qui poſtquã Romam appuliſſet, magnum volumen rerum ſeptentrionaliũ in lingua latina ædidit, de quib. hunc in modum ſcribit: Rangiferi de ceruorum genere ſunt, ſed proceriores, robuſtiores, velociores, quaſi iugales oneribus non exiguis; milliaria Italica vltra 150 in die conficiunt. Domeſtici aptantur currubibus plauſtris, optimeqúe grauiſsima plauſtra, per rura campoſqúe deducunt, quæ Schlitten vocant, Moſcouitæ Cotzi appellant, vnde Itali ſuos Cocchios nominarunt, quorũ vehiculorum lubricitate cum niue conformi, longa peragunt itinera, ad loca rerum commutationibus deputata. Refert Olaus præterea, Rangiferos hos, caput ad inſtar vituli habere: collum iubatum (quale Plinius Biſontis eſſe refert) velut equus, cornua frondoſa (qualia Ceſari Alcis eſſe videntur

Rangiferorum deſcriptio.

videntur) ſæuia, gracilia, oblonga, ad tergum porrecta. Cætera habita ratione, & ſeruata magnitudinis proportione, ceruos communes imitantur, in lapidoſis locis degunt, muſco qui in lapidum ſuperficie & arborum cortice innaſcitur, veſcuntur, ſtando eundoq́; melius quam ſe inclinando. Cæterum non ſunt admodum immites & feri, quando in ſuis locis libere degunt: quando autem aliquandiu apud homines in vſu, ac veluti hoſpitio fuerũt, ferè cicures euadunt, & ad quælibet etiam ſeruitia, libenter ſe accommodant, niſi extra natale ſolùm, præcipuè Sueciam, deducantur: tum enim diu non ſuperuiuunt, quin potius breui temporis ſpacio pereunt. Ex quibus hiſtorijs apertè cognoſcere poſſumus, vtrum animal illud, vulgò *Magna Beſtia*, vocata, ſit Alce, aut verò non. Inter homines iudicio præditos, Iulius Cæſar Scaliger, de multis eiuſmodi animalium ſpeciebus diſcurrens, dicit. Si noſtrorum ſeculorum nomina ſequamur, hiſtoriam facilem eſſe, ſed veteribus aptare, nõ facilè eſſe.

Vnde

Vnde Apollonius Menabenus, qui cum multos annos in regionibus illis conſumpſerit, hiſtoriã huius animalis deſcripſit, multos errores Scaligeri taxat, qui cum pro autore authentico habeatur, probè animaduertendi ſunt, ne alij eoſdẽ errores incurrãt. Reprehendit Plinium, quod Alces nomine poſito, nihil vel figuræ, vel naturæ eius appoſuerit. Qui tamen decipitur, cum illum iumento ſimilem eſſe referat, per hoc, aſinũ intelligendo, & vltra ſigna à Cæſare illi aſsignata, quod collum magnum & aures longas habeat, cuius crura flecti nequeant, vnde quietis cauſa, arboribus ſe applicet, qua fraude à venatoribus capiatur, dum inciſis illis arboribus, accliuis vnà etiam ipſe concidat, vlterius adiungit, hãc aut ſimilẽ feram inſulę Scandinauiæ peculiarem eſſe, Machlinq; appellari. In quo certè non errat, ſed clarius rem explicat. In peiore verò errore ipſe Scaliger verſatur, qui ſub nomine Alcis, Elg & Biſontem, qui Rangifer Recentiorum eſt, còmprehendit. Poſtea ſe dubitare aſſerit, vtrum Alce ſit Elg Heluetiorum,

Iulij Cæſaris Scaligeri errores.

Elſons quale ſit animal

rum, vel alia ab illa ſpecies exiſtat, quã Germani Ellend, appellãt. Et dum declarare conatur, vtrũ hoc animal Alce ſit Ceſaris, aut aliud ab illo diuerſum, longam verborũ ſeriem, propoſito parum inſeruientẽ, adducit. Sublatis igitur tot confuſionibus, ex hiſtoria Ceſaris vtpote autoris Antiquioris & magis authentici, & ex nouiſsimis tot Modernorũ declarationibus, nomina ſecundum ſpecies diſtinguemus, & communi ſuffragio, Alcen, à Ceſare appellatum, illud animal, quod vulgò *Magna Beſtiam* appellant, exiſtere concludemus. Hoc nomen ipſi tribuunt Albertus Magnus, & noſtris temporibus Olaus Magnus lib. 18, cap. 1. Medici Prutheni, Sueciæ vicini, Antonius Mizzaldus, Leuinus Lemmius, & noſter Cardanus, licet in aliqua parte differant ab ijs quæ Cæſar ſcripſit, non abſurdum tamen eſt exiſtimare, Cæſarem, tanquam illarum regionum nouum capitaneum, curioſitate ductum, ſuperficietenus hoc animal deſcribere voluiſſe, quod paucis ab hinc annis, melius à poſteris

Interpretatio hiſtoriæ Cæſaris de Alce.

poſteris cognitum, exactius delineatũ fuit. Vnde nemo alius ſpeciem capræ ipſi attribuit, ſed potius conueniunt, cerui ſpeciem eſſe, & Alberto teſte, ſtatura, colore & magnitudine, mulo, aut grandiori equo parem eſſe, cum labro ſuperiori prægrandi, & cruribus anterioribus inarticulatis Elephanti more qui tamen, Æliano aſſerente, rarò aut nunquam in terram concidit, aut lapſus difficulter ſe ſubleuat. Idem etiã Alci euenit, de cuius animalis caſu, nouum afferam iudicium, propoſito noſtro non parum profuturum. Nullus ex recentioribus autoribus, hiſtoriam hanc Cæſaris & Plinij affirmat, ꝙ ſcilicet, lapſum hoc animal, nòn amplius ſe poſsit erigere. Quod impoſsibile videtur & magnus defectus naturæ exiſteret. Quin potius dicemus ꝙ cum difficultate aliqua ſe erigat, quẽadmodum paulò ante de Elephanto diximus, quod rarò in terram cõcidat, lapſus verò difficulter ſe eleuet, iuncturis genuum ipſi deficientibus. Quam eandem difficultatem, in alijs quoq; ãnimalibus, præcipuè hirundinibus

De caſu Alcis.

Apodi-

Apodibus,ab Italis Rondonibus appellatis obſeruamus. Qnæ ſunt ſpecies quędam hirundinum ſyluestriũ,quales quotidie gregatim turres circumuolitare videmus, abſque eo quod requieſcant, cum natura pedes ipſis denegauerit, quemadmodum etiam talpæ, oculos; vnde cum volare non valeant,in terram decidunt,& per longum ſatis temporis ſpacium,vſq; dum alarũ motu ſibi non ſuppetias ferant ſeſe eleuare nequeũt. Et profectò, huius animalis caſus,cuius Antiqui mentionem fecerunt,nihil aliud (prout benè poſteri adnotarunt) quam propria quædam inclinatio in Epilepſiã exiſtit,ratione cuius morbo caduco ſubiectum eſt. Exquo certiſsimè patet, Alcen Antiquorum & magnam beſtiam vnum & idem animal eſſe. Id quod etiam ex eo euincitur, quod natura, in recompenſationem huius defectus, alia quadam nobili proprietate hoc animal dotauerit, quod poſtquã ita exanimatum in terram caditquam primum pedem attollit, & vngula caput & aures fricat, ſubito ad ſe redit,

De Hirundinibus Apodibus.

Verum ſignũ Magnam beſtiam Alcen eſſe.

& ab hoc malo liberatur: qua ratione omnis ceſſat admiratio, & vera huius animalis, eiusq; vngulæ tanta virtute præditæ proprietas demonſtratur. In Suecia, & prouincia Prutheniavocata, naſci proprie fama eſt, & in propinquis Scythiæ regionibus, quodq; ſi ex natiua ſua regione eductum fuerit, ob qualemcunq; aëris & cœli mutationem, alibi uiuere nequeat, quẽadmodum de varijs aliorum animaliũ generibus dictũ eſt. Vnde progreſſu temporis, & ob nationũ varietatem, varia quoq; nomina ſortitum eſt, quę tamẽ proprijs ſignis diſtincta, vnam & eandem animalis ſpeciem, aut parum differentem ſignificant. Vocatur *Alce* aut *Machlin*, quemadmodũ Plinius appellat. Scythis dicitur *Tarandus*. Olaus Magnus forte non abs re, hunc *Onagrum*, hoc eſt Aſinum ſylueſtrem eſſe putat. Quod bona coniectura, & Galeni autoritate libro ſecundo de ſimpl. medic. facult. Aetij item, Alexandri. Tralliani, minimè Auicennæ aut Serapionis, confirmatur, qui vngulam Aſini combuſtam epilep-

Locus generationis Alcis.

Varia nomina Alcis.

ſiæ

ſiæ opem ferre aſſerunt. Vnde haud difficile vngula huius animalis cognoſci poteſt, quod ab Alberto vocatur Germanicè Ellend / quæ dictio ſi Latinè verteretur, miſeriam ſignificat à vulgò verò *Magna beſtia* dicitur. Scitè verò admodum huic animali hoc nomen, miſeri ſcilicet animãlis, inditum eſt. Miſerrimum enim eſt animal multis de cauſis, primum, quia ſæpenumero morbo comitiali corripitur, quo non liberatur, niſi prius appoſita fuerit auri altera poſterior vngula. Miſeriæ etiam huius animalis alias cauſas referunt; quia timidũ eſt valde & melancholicum, vnde homines procul olfaciens, fugit, & licet carnibus ſe opponat, ab ijſque vulneretur, quolibet tamen vel paruo vulnere accepto, cõcidit & moritur, quin imò ſi ſanguinẽ tantum propriũ contẽpletur, illico exanimè, cõcidit. Rarò etiã vnũ huiuſmodi animal cõſpicitur ſed plura ſimul in vnũ ſeſe cõferũt timiditate ducti, ita vt ſẽp vnũ alterius veſtigijs inſiſtẽdo, alterũ ſequat. Quod inſuper ex ceruorũ ſint genere, hoc inde cõfirmatur cũ p

Cur Germani Alcen Ellend appellent.

varijs regionum conditionibus, plus minusúe variare illud videamus. Quẽadmodum etiam boues, equos, & alia animalia pilos mutare, aut in vna regione plus quam in alia magnitudine inter ſe differre, cernimus; & in Alpib. præcipue, vbi vulpes albæ, aſtores & cerui albi reperiuntur. Nam quod Ariſtoteles de ceruorum cornibus tradidit, in his pariter verificatur, ex animalibus cornigeris, vnum cerui cornu, totum ſolidum, & plenum (quale etiam hoc eſt) nec reliquorum cornuum more, quadantenus cauum eſſe, aſſerens. Intra biennium hæc cornua producuntur, & molli quadã lanugine glauca cooperiuntur per quam nutrimentum & augmentum illi ſuppeditantur: Ab imatu decidere incipiunt, & quotannis illa mutant; non tam bene ramificata ſunt, qualia ceruorum cornua apparent, ſed quemadmodum Ceſar ſcripſit, cornibus mutilis ſunt, & dorſum verſus, palmæ ad inſtar ſparſis aut magnæ auis, alæ extenſæ more adeò vt minimè pro ſua defenſione; cornuum ſeruitio vtantur, ſed curſu ſalutem

Alcem ceruorum ſpeciem eſſe.

De cornibus Alcis eorũque varietate.

ſalutem quærant. Antiquos his cornibus, medicinæ loco vſos fuiſſe, nullibi extat; hodie vero principes illarum regionum, prædeceſſorum morem imitati, & conſilium Medicorum ſecuti, his cornibus, cornu ceruini more (prout credo) præparatis vtuntur, & puluerem in potione Epilepticis exhibēt. Idq; non ſine ratione, cum Ariſtoteles lib. 3. de hiſt. anim. cap. 2. eandem virtutem vngulæ, quam cornu ceruino tribuat. Carnibus iſtorum, regionis illius incolæ & recentibus & ſale conditis, vbique veſcuntur, quas tamen nō minus ac ceruinam carnem, humores craſſos & melancholicos generare iudicant. Cornu Alcis vſu.

DE VNGVLÆ ALCIS PROPRIETATE.

QVod ſi ergo huius animalis vngulæ, tanta virtute pollebūt, vt malum caducum, qui propriè Epilepſia eſt, ſanent, multa argumēta, contrarium probantia, adducere ne-

ceſſe eſt, quibus ſolutis vera ratio patebit. Prætermiſſa hac dubitatione, vtrum hæc opinio noua ſit & veritati conſona, cum à veteribus hoc animal ſub Alcis, aut alterius animalis nomine fuerit deſcriptum, nec tamen à tot ſeculis elapſis, nobilis eiuſmodi proprietas animaduerſa, vel nota facta fuerit Primum arguitur. Si autoritas Plinij vera eſt qui pro compendio omnium bonorum autorum veterum habendus eſt, quod ſolus homo & coturnix, Epilepſia afficiantur, igitur affectus huius animalis, verè morbus caducus non erit, qualis eſſe creditur, ſed alius quidam defectus illi ſpeciei proprius, aut effectus non multum abſimilis cenſeri debet. Et licet notabile iuuamentum huic animali afferat, ſi vngula aures ſcalpſerit, non tamen inde ſequitur, ꝙ epilepſiam hominis iuuare poſsit. Quo loco Rubeus meus multas affert inſtantias de morbis qui vni ſoli ſpeciei accidunt, & alijs, qui ſunt ſimiles, nõ verò ijdem, quemadmodum ſternutatio homini ꝓpria eſt & Epilepſiæ ſimilis exiſtit ſecundum

Argumenta proprietatem huius vnguię euertentia.

Morbi homini proprij.

Hipp-

Hipp.in Aphoriſmis, & Ariſtotelem in problematis. Eodẽ modo, volaticã albam, Leucen à Græcis appellatam, fluxum ſanguinis narium, ructare, caneſcere calculũ in veſica, homini proprios eſſe dicunt, quantumuis equos etiã caneſcere, & porcos calculo veſicę affici contendant. Ex malis verò cum epilepſia aliquo modo cõuenientibus eſt notabilis ille defectus hominis coitu vtentis quẽ Galenus ex Sabini, antiqui Medici autoritate, l. 3. Epid. paruã Epilepſiam appellare nõ eſt veritus, quem reuera ſimiles Epilepticis effectus cauſare videmus, dum reſoluũtur animo deficiunt, oculos cõtorquent, qui defectus in alijs animalibus nõ apparet; quin potius alacriora à coitu apparẽt: Id quod equo, & multò plus gallo accidit, qui deſcendens mox cãtare ſolet. Quod Ariſt. in probl. copiæ ſeminis, ꝓportione ſuæ redũdãtis, attribuit; vel dicemus nos, ob magnũ calorẽ huius animalis id accidere. Huius magnę beſtiæ caſus, exanimatio potiꝰ coitꝰ q̃ Epilepſia, dici poteſt, idq; eò magis, cũ is (prout referunt) illo tempore fieri

Coitum paruam epilepſiã eſſe.

Affectiones coeuntibus accidentes.

4. Probl. 6.

ſoleat, quo in venerem ferri incipiunt. Fieri ergo poteſt vt hæc vngula, exanimationi illi, minimè verò Epilepſię conferat. Cui ſuccedit aliud argumentum, ex medicorum doctrina deprom ptum, qui epilepſiam ab humoribus frigidis meatus cerrebri neruorumq; obſtruentibus, fieri aſſerũt, quibus ſpiritibus ſenſitiuis & motiuis incluſis, homo ſenſu & motu deſtituitur, & propterea mortui vice in terram cadit. Quod ſi res ita ſe habet, qua ratione vngula hæc, vel eius qualitas tam vrgenti cauſæ repugnare valebit, cum ſua natura frigida ſit? Et cur quicunque aliorum etiam animaliũ vngues, vel quælibet etiam oſſa aut cornua, vel alia quędam frigida, non idem operantur? Si pręterea vera proprietas illa eſſe dicitur, quæ vni, ſoli, & ſemper conuenit vngula hæc eundem effectũ non ſemper præſtat. Quo loco non iniucundum eſt, excuſationes illas audire, quas Romę à quibuſdam nobilibus Polonis intellexi. Referunt non quodlibet huius ſpeciei animal, malo hoc corripi nec omnia eadem propri-
etate

Secundum argumentum.

3 argumentũ

Excuſationes variæ circa vngulam Alcis.

ætate prædita eſſe, ſed pro ætate, ſexu, tempore, & ipſius etiam vnguis ratione plurimum variare: Fœminæ vngulam, hac facultate nequaquam pollere, verum maris ſolum; nec pulli, ſed adulti, idq́ eo tempore, quo in venerem ferri incipit, in fine æſtatis & autumno & qui cadere, & hac vngula aures ſcalpere viſi fuerint. Et quod maiorẽ ſuperſtitionem ſapit, terminum adiungunt, ſcilicet, inter feſtum aſſumptionis, Beatæ Mariæ virginis, &. natiuitatis eiuſdem, hos vngues ab animali auferendos eſſe, aliâs hac virtute præditos non eſſe. Plus etiam vnguibus poſterioribus quam anterioribus tribuũt & horum quidam pedi dextro, alij ſiniſtro, aut vtriuſq́ prærogatiuam hãc deferunt; qua ratione, ſpectaculi vice integra etiam crura, in principum repoſitorijs videntur. Sunt qui velint has vngulas, ab animali adhuc viuente, & quo ſupradictum eſt tempore, preſcindendas eſſe, alioquin ad rem inutiles eſſe. Preterea, qua ratione fieri poteſt, vt vngula hæc proprietate illa careat, niſi auri ab animali applicetur? Quartum argumentũ.

 Vnde

Vnde duo alia argumenta emergunt: Quo enim proprietate hac polleant, auribus appenſas geſtare minimè annulis incluſas digitis & pulſibus adhibere conuenit, quemadmodũ plerũq; 5. Argumentum. ſit. Hęc inſuper ꝓprietas, aut malũ curat, aut ab illo ꝑſeruat, & ſi prima vice vſurpatũ, hoc animal nõ ꝑſeruat, nec plus nec minus in eu ndem affectũ recidet. Quod ſi curat, ſi idem animal nõ ſemper liberat, qua ratione hominẽ 6. Argumentum. curabit? Nõ deſunt demũ q vigore prędictorũ argumentorum, nõ ſolũ huius vngulæ virtutem negant, ſed pręterea adiungunt, ꝙ nõ per virtutẽ intrinſecã in ipſo repertã, ſed per motum extrinſecũ operetur. Poſtquã enim hoc animal per lapſum cõmotu fuerit, & vngulis caput & aures ſcalpere inceperit, ſtuporẽ & prauã qualitatẽ in cerebro Epilepticorum cura. contractã, reſolui & ita animal hoc excitari & liberari. Quod illorum quoq; exemplo, qui abominando hoc malo afficiuntur, comprobatur, qui nõ alio modo, quam per validas diuerſiones ad ſe redeúnt, dum ſcilicet odores graues naribus adhibẽtur & Sternutationes commouentur, quibus vomitus &

ſpuma

ſpuma per os ſuccedunt, vnde releuantur. Alij referēt, virtutē huius vngulæ, cōtra malā epilepſię qualitatē eo modo operari, quo alia quędā venenata, quorum mentio fit à Galeno in li. de theriaca ad Piſonem, quod morſui viperæ conferat, eiuſdem viperę contuſę caput vulneri ſuper imponere, & quod pariter Scorpio tritus & illitus, venenum quod infixit, retrahat, qua ratione rabidi canis morſus iuuare aſſerūt, ſi eiuſdē pili euulſi illi applicentur, & longè quoque plus præſtare, ſi eiuſdē canis iecur à Patiente comedatur.

Remedia externa venenum diſcutientia.

His inſtantijs reſpondere nunc ſufficiat, me iuſtā querelam contra illius libri Autorem, qui Galeno immeritò aſcribitur, tenere, poſteaquam verarū demonſtrationū loco opiniones vulgares allegat, nec eas experiētia aut ratione aliqua cōfirmat. Imó quod maioris momenti eſt, & eius officium erat declarare, cur caro viperę, nobiliſsimū hoc antidotū ingrediatur, ex tot examinibus & cenſuris quas alijs rebus adhibet, hanc partem præcipuam, ſicco pede tranſit: ſed referendo me ad diſcurſum, quem ſuperiori tempore

Librum de de theriaca ad Piſonem, Galeni non eſſe.

ſcripſi,

ſcripſit, & Excellentiſsimo Marco Oddo tranſmiſi qui poſtea illum ædidit, dicere ſufficiat, quod ſiue illorum animalium partes morſibus impoſitę, & caro viperina in theriaca, operētur, vel effectus ſuos præſtent, aut ob ſimilitudinem, aut naturalem illarum partium cum proprio veneno ſympathiā vt amicum ad ſe attrahendo, & quo minus per morſum illum ad venas & cor penetret, prohibendo, quod extremum afferret periculum. Hoc ſiue verum ſit ſiue non, quod vngula hæc ſimiliter eadē ratione iuuare debeat, eadem hæc ratio non valet, verùm maior ratio & certior experientia deſyderatur, & ita quæ de huius vnguis proprietate dicuntur, in dubium vertuntur.

Stantibus validis his rationibus, ne tam communis opinio in defenſa relinquatur & fundamento careat, omnes ſapientes mundi cenſuiſſe aſſero, fieri neutiquam poſſe, vt omnium rerum integra ratio afferatur, ſed quod maiori ex parte, effectibus, & ei quod videtur, acquieſcendum ſit, quin potius

tius cum ſenſus noſtri, quaſi in laterna quadam incluſi ſint nihil perfectè intellectus noſter cognoſcere poteſt, ſed maiorem partem ſub vmbra comprehendit deſiderando etiam vlterius ſapere, acumine ſuo aliquo vſque bene peruenire poteſt, ad viuum verò penetrare, & centrũ notitiæ alicuius rei inueſtigare nunquam audebit. Vnde ex communi conſenſu concluditur, maiorem partem eorum quæ ſcimus, minimam eorũ partem exiſtere, quæ ſcire nequimus. Non obſtantibus igitur tot argumentis; & alijs etiã maioribus contra proprietatem vngulę Alcis adductis, vno verborum diſcurſu, omnibus reſpondetur. Nam qui proprietatem, & occultam proprietatem aſſerit, non obigatur rationem aliquam reddere, præterquam de affectionibus cõmunibus, quæ ſenſibus patent, quin potius, eò magis vera proprietas, licet occulta, appellabitur, quãto plus rationi prorſus cõtrariari videbitur, aut nulla rem planè aſſequens afferri poſsit. Quibus ſimilibus proprietatibus omnes res totius vniuerſi, plus aut minus dotatæ

Argumentorum ſolutio.

Proprietates effectibus probari.

dotatæ ſunt, ex quibus res aliqua v-
nam & alia aliã, ſenſibus patentem, &
intellectui noſtro mirabilem, obtinet,
præterquam quod temporis ſucceſſu
manifeſtantur & apertius delarantur.
Notitiæ noux. Mirandum igitur non eſt, Antiquos
hanc latuiſſe quemadmodum nec a-
lias etiam longè notabiles non cogno-
Magnetis vires & proprietas. uerunt. Vt ergo tot medicinalia præ-
teream, exemplum mirabile de magne
te ſufficiet, cuius minera licet rudis exi-
ſtat nihilominus miro modo fer-
rum adſe attrahit. Accedit alius eiuſ-
dem effectus notabilis & ſtupendus,
qui antiquos latuit, & ad finem vſque
mundi durabit, naturalis ſcilicet incli-
natio, qua vi quadam cæli & ſyderum
tractus, ſeptentrionem ſemper re-
ſpicit; inuentum, aut potius ſecretum
à maieſtate diuina, generationi huma-
næ reuelatum, vt nauigationes melius
dirigi poſſent. Homero & Vergilio
multùm referre videbatur, nautas i-
pſorum laudaſſe & Palinurum, ob ar-
tis nauigandi peritiam ex obſeruatio-
ne ventorúm & ſtellarum (quando
ſcilicet, prout credo, illæ apparebant)
com-

commendaſſe, vt tempeſtate, aut denſa aliqua nube ſuperueniente, in ſentinam ſe recipere poſſent, vbi noſtra ætate, ob admirabilem Magnetis ſeptentrionem infallibiliter reſpicientis directionem, nauigatio ſecura per vniuerſum mare patet. Vnde ego pro certo teneo, huius ductu & beneficio, nouum orbem inuentum fuiſſe.

Ex quibus exemplis, vt multa alia taceam, in contrarium arguere mihi ſat eſt, quod intellectus humani capacitas, de aliquo effectu, quantumuis ſenſibus obuio, benè dubitare poſsit, huius tamen affirmatiuè rationem reddere, eiusque cauſas proprias aſsignare non licet, eò quod vt plurimùm illæ occultæ ſint; & ſenſu, ipſo contentùm eſſe oporteat. Argumentis etiam in contrarium adductis cedere non debemus, cum benè examinata non ſolum nihil demonſtrent, ſed potius coniecturæ communes exiſtant. Et primò dubitatum eſt, vtrum hic affectus ab vngula Alcis curatus, vera, vel apparens epilepſia exiſtat? Primum argumentum diluitur.

Quo loco duo affero, primùm

omnes

omnes morbos & defectus corporales animalium brutorum hominum (ex Medicorum doctrina) magnam latitudinem habere, & indiuiſibiles eſſe: Aliæ erunt eædem infirmitates, plus tamen in vno, & minus in alio indiuiduo contingentes; & alię erunt ſimiles & facile ſub eadem latitudine comprehendi poterunt. Quemadmodum Epilepſia multiplex eſſe, & à diuerſis cauſis oriri dicitur. Cui non multum abſimiles ſunt, ſtupor, vertigo, morbus attonitus, ſuffocatio vteri, & alij cordis defectus, ad illam etiam quę in coitu & ſternutatione, exanimationē vſq; accidit, quem paruā aut debilem epilepſiam eſſe, optimè dictū eſt, quibus paſsionibus, huius vnguis virtutē plus minuſuè appropriatam eſſe affirment. Nec ſolum hominem & coturnicem epilepſia laborare conceditur, cum capra etiam ſecundum Hippocratis doctrinam, eodem malo afficiatur. Vnde in libro de morbo ſacro, per quem Epilepſiam intelligit, Epilepticis, carnibus caprarum & ouium interdicit, vtpote viſcoſis, craſſum & me-

Latitudo omnium morborum

Morbi epilepſiæ ſimiles qui.

Coitus quid.

Capram epilepſia etiam laborare.

Sacer morbus Hipp. quis.

& melãcholicum ſuccum generantibus. Et Plutarchus in quæſtionibus Romanis, antiquam legem eſſe refert, vt Flamines Diales, qui Ioui ſacri erãt à tactu etiam caprarum abſtinerent, eò quod animal hoc morbo comitiali obnoxium eſſe, intelligebant, & ne per contagium ſerperet, ſibi metuebant. Vel reſpondere poterimus, ſi hæc & alia quoq; animalia, vera epilepſia nõ laborent ea tamen ad minimum affici, quæ ſub eadem latitudine comprehendi poſsit; quemadmodum de animi defectu in coitu accidente, & de ſternutatione dictum eſt, qui affectus cum ſint debiles facilè reſoluuntur. Stantibus igitur & ſaluis ijſdem conditionibus, ſaluabitur etiam & concedetur, vngulam vnius ſpeciei animalis, eandem cum alterius vngula, proprietatem habere, quia magis & minus ſecundum Logicorum doctrinam, eſſẽtiam rei non variant. Secundi quoq; argumenti ſolutio clara eſt. Nõ enim negatur, epilepſiam veram, ab humoribus frigidis, aut ſimilibus vaporibus, qui meatus cerebri repleant, procede- Secnudi argumẽti ſolutio.

M re; hunc

re: hunc verò defectum ſimilem eſſe aſſeuerant, contra quem hæc vngula non qualitatis contrariæ ratione, calefaciendo ſcilicet vel reſoluendo, ſed à proprietate ſua operetùr. Nec aliquis hic mihi obijciat, poſita hac latitudine eodem modo, omnes etiam diuerſarum rerum controuerſias, ſaluari poſſe licet etiam duo contraria in eodem ſubiecto conſiſtere nequeant. Cui pro ut dictum eſt, reſpondeo, intellectus noſtri acumen, vulgares rationes reuera non tranſcendere, quia ſecundum Ariſtot. pręcepta l. 1. Ethic. cap. 3. cuiuſq; rei exactam demonſtrationem afferre, minimè opus eſt, verum in quibuſdam intelligere ſufficit, quid res aliqua ſit, & quas conditiones obtineat.

Inſtantiæ ſolutio.

Tertium argumentum diluitur.

Et vt ad 3 argumentum accedā, exceptio illa locum non habet, quod vngula Alcis non ſemper, eoſdē effectus pro la ducat. Prætermiſsis iam excuſationibus vulgaribus, quod certis terminis, loco & tempore operetur, quod à maſculo, minimè à fœmina auferri debeat, quod diuinandum ſit, quo pede hoc animal aures attigerit, vtpote quæ

quæ ſuperſtitionem ac vanitatẽ ſapiunt: ſed fundamentis veris innixi, Sueciæ medici benè ſentiunt, dum eo anni tempore, quo calor plus viget, hanc vngulam abſcindi debere, iudicant, eò quod tum temporis, animal hoc, vegetum & ſucculentum, quodã agitatũ furore in venerẽ ruat, cuius ratione, ſemen ipſius, ceu materia turgens (prout Medici loquuntur) per vniuerſum corpus in illaſque præcipuè extremitates diffunditur, & influxus cœleſtis ope, hanc proprietatem accipit. Quod infinitis alijs rebus euenire videmus, quæ operationes ſuas facilius vno quã alio tempore producunt, & quod vna animalis aut plantæ alicuius pars, particulari hac diſpoſitione prædita erit, vt proprietatem aliquã facilius aliqua alia parte recipiat, nec vniuerſa illa plãta, nec totũ animal, & quocunque anni tempore, illã recipere valebit. Quarundam herbarum radices ſolæ vſui ſunt: aliarum flores vſurpantur; quædã ſemen tantùm vtile proferunt, nonnullarũ cortices fructibus pretioſiores iudicabũtur. Craniũ hominis, quantumuis qualitate frigida & ſicca prẹditũ ſit

Medicorum Sueciæ opinio comprobatur.

Proprietates particulares.

Cranij humani vſus.

epilepticis & quartanarijs ſuccurrit. Similiter vngula aſini ſylueſtris cōbuſta (quatenus ex Ariſtotelis ſcriptis colligitur) epilepſiam, diſcutit. Pleuritidi raſura dentis apri maxilla lucij, & virga cerui, nec aliæ partes, conferunt, & omnia ſuis tēporibus in pretio ſunt. Non opus eſt replicare, vngulas has non ſemper eoſdem effectus præſtare, quo communi argumento proprietates occultas euertunt. Quis enim eſt, qui omnes res continuo mutari neſciat? Nihil eſt, quod interdum ex perfectione & proprietate ſua, non aliquid deperdat, pro varijs & manifeſtis cauſis illud impedientibus, & ob agentiũ & patientium indiſpoſitionem, qua ſe inuicem in operando impediunt, quę nec ſcribi, nec etiam imaginari queunt. Quo modo Magnetem tam valoroſum, allio inunctum, proprietatem ſuam perdere videmus, ratione cuius ferrum non amplius ad ſe adducit. Eadem ratione, præſente Adamante, vugula hæc virtutem ſuam perdit. Quid verbis opus? Leo, præſente gallo, ferociam ſuam amittit, & viſo mure, in

Pleuriditi quæ conferāt

Proprietates occultas impedientia.

re, in angulum ſe proripit & rugit. Quarum contrarietatum infinita exempla in Plinio extant, quæ etiam in animalibus & rebus naturalibus manibus tanguntur. Nec etiam Pæonia ſemper, prout Gal. dicit, à proprietate ſua, â malo caduco liberat qualiſcunq; iam cauſa ſit: Multò minus Rhabarbarum, bili ciendæ tantopere celebratum, bilem ſemper expurgat, ob quamcunque partium, & qualitatum vel agentium vel patientium indiſpoſitionem. Iaſpis quoq;, qui à proprietate ſanguinem firmat; interdum tamen, neſcio quam ob rem non cohibet. Vtrum vero Alce malo caduco reuera laboret, ſiue alio quodam infirmitatis genere afficiatur, non propterea Plinij, tam accurati ſcriptoris autoritas, niſi temerariè negari poteſt, quod pariter coturnix & capra, eodem vel ſimili affectus genere laborent; quemadmodum nec coturnicis aut capræ exquiſitè idem morbus erit; ſed defectus animi illi ſimilis, aut alius quidam affectus epilepſiæ conformis exiſtit, qui ob proprietatem coitus ipſi accidet, Defenſio Plinij

ſicut benè dictum eſt. Quemadmodū enim canes coëuntes, per bonum temporis ſpacium annexi reſtant (ob caliditatem quemadmodum credo, ſeminis illius & ſpirituum reſolubilium, qui aliâs finito coitu euaneſcerent, & natura ab illa generatione ceſſaret) ita Magna hęc beſtia, coitus tempore, aut poſt illū peractū in terrā cōcidit, & dū reſtitutis ſpiritibus ad ſe redit, inſtinctu naturę ipſum incitantis, vt hac proprietate, vngulæ inſerta, vtatur, pedem eleuat, in ſignum ibi hāc virtutem minimè, verò in aure conſiſtere, & ſe fricando, in priſtinū ſtatū reſtuititur. Cùmque hæc proprietas ſpecifica huius animalis exiſtat, non magis in vna, quam in alia vngula inuenietur, non obſtantibus aliquorum ſuperſtitionibus aut figmentis, qui non ita pridem huic vngulæ maiorem autoritatem conciliare voluerunt Quanquā enim cuiuſcunque pedis vngulæ, quemadmodum etiam animalia ipſa, eandem naturam obtinere, & eadem proprietate inſignita eſſe poſſunt, maſculinum tamen hoc animal vngulæ præſtantia, fœmineum ſuperare

&pedes poſteriores pedibus anterioribus efficaciores eſſe, veriſimile eſt, dummodo ab animali eo tempore quo uegetiora ſunt, auferantur, quod ab æſtate media ad autumnum vſque vſu venit. Cui rei communis opinio, & venationum illarum vſus qui illo tempore perficitur, luculenlentum teſtimonium præbet.

Ad vltimum argumentum reſpondeo, operationem harum vngularum, nõ ob extrinſecam aliquam con frictionem, quam animal hoc capiti velauribus adhibeat, prodire, cum ſit motus lentus, & ad humores illos reſoluendos, in ſufficiens, qualis ſternutatio & aliæ diuerſiones validæ exiſtũt quibus in caduci morbi ſymptomatibus profligendis vtimur, ſed in proprietate occulta conſiſtere, quam in Vnicornu pretioſo, in lapide Bezoar, aliiſque rebus per occultam proprietatem operantibus, reperiri dictum eſt, ſiue iam interius ſiue exterius applicentur. Vtrum verò hæc proprietas præſerue t aut curet, hæc diſiunctiua quæſtio, ſatis arguta eſt, hîc vero locum non habet, eó quod, meo

5.&6. Argumentorum ſolutio.

Vtrum proprietas in Alcis vngulæ reperta preſeruet aut curet.

iudicio, effectum coniunctum producit, hoc eſt, quod quoties hoc animal cadit, ſiue iam ob coitum, ſiue aliam ob cauſam id eueniat, toties proprietate huius vngulæ liberetur; & propterea affirmant, quod aut præſeruet, aut fortè multum de affectu demat.

DE COMMVNI VSV, VNGVLÆ ALCIS.

Argumentum a communi opinione deſumptum.

EX Principum itaque Sueciæ, Pruthениæ, & prout intelligo etiam Poloniæ communi conſenſu & experientia, beſtiam hanc vngulæ gratia præcipuè venantium, & ex longis illorum Medicorum præſtantiſsimorum obſeruantionib. illius vngulę proprietates negari minimè poſſe concludemus. Si Apollonius Menabenus Mediolanenſis, qui principibus illis per multos annos ſeruiuit, vera ſcribit, refert, ſe multas experientias obſeruaſſe quibus quotidiè vtuntur. Hominem enim hac paſsione correptum, appoſito hoc vngue, ſiniſtræ manus digito

Experientia & vſus.

quem

quem annularem dicunt, & cor directè reſpicere, Medicorum ſchola aſſerit, confeſtim qua ſi â profundo ſomno excitari & in pedes ſe illico erigere ac liberum euadere. Si etiam annulus ex hoc vngue confectus patientis eundem digitum cinxerit, idem efficacius præſtare. Eundem quoque effectum producere ſi pulſibus alligetur, aut cordis regioni applicetur. Si inſuper pars huius vnguis ſiniſtræ, palmæ imponatur, manuſq; in pugnum complicetur morbum confeſtim depelli. Si eiuſdem quoq; portiuncula, in aurem ſiniſtram miſſa, & aliquandiu veluti ſcalpendo, mota fuerit, idē ipſum non ſine miraculi ſuſpicione feliciter præſtare. Corroborato enim corde, mediante illa virtute, & ſpiritibus animalibus ad cerebrum, ex corde prouenientibus, illa materia craſſa vaporeſque venas obſtruentes, reſoluuntur, & æger integrè liberatur. Huius etiam vnguis raſura, pueris epilepticis, cum aqua liliorum conuallium & ſpicæ, quam lauandulam vocant, ſcrupuli ſemis ad ſcrupulum vnū etiam pondere

Vſus vnguię Alcis per os exhibitæ.

dere fœlici cum ſucceſſu datur. Aliquando iiſdem puluis exæquali portione raſurę iſtius vngulę, radicis pęonię maris, & ſuccini candidiſsimi, proſpero pariter cum ſucceſſu, exhibetur. Oleum etiam ex ſuccino per deſtillationem elicitum, & vel vnius 2 guttarum quantitate propinatum, in morbo caduco efficaciſsimum exiſtit. Morbis quoque epilepſiæ conformibus, vertigini, tremori cordis, ſtupori capitis, ſyncopi, & aliis cordis defectibus, hi cvnguis applicari poteſt, & præcipuè ſuffocatis mulieribus præſentiſsimè ſubuenit, addita huic raſuræ eadem portione Zedoariæ, cum vino aut aqua arthemiſię, quo omnes illarum regionum Medici ordinariè vtuntur. Vnde Principibus & nobilibus ipſorum in more poſitum eſt, annulos ex hoc vngui conficere, eosque auro cingere, quos hinc inde muneris loco mittunt: aut regii doni loco, interdum alicui ex Europę principibus, integra crura, à iuncturis ſeparata, offerunt, quæ Romæ & in Vaticano, rari ſpectaculi vice in ipſorum muſæis
videre

videre eſt. Alta ſunt palmos duos, ſicca, pilum cerui habent, paulò tamen ceruinis maiora exiſtunt, vngues ſimiliter diuiſæ ſunt, exterius politæ & nigriſsimæ, interius verò cinereæ, raſu difficilimæ, ſaporis & odoris expertes, vbi tamen igni inijciantur, eundem fumum cum reliquis vngulis præ ſe ferunt. Romæ pro his morbis, ſecreti potius loco tenentur, quã quod à Medicis exhibeantur. Cumq; epilepſia admodum rara ſit, mihiq; canonicè mederi magis arrideat, ingenuè cõfiteor, mihi de animalis huius experientia nihil conſtare, nec antehac quoq;, pro vt nunc valdè conſyderaſſe, niſi ſingulari diligentia Excellentiſsimi Conſtantij Felicis, maioris perſpicuitatis loco tractare, excitatus fuiſſem, & meis de Vnicornu diſcurſibus, in hac noua æditione adiungere voluiſſem. Et vt contrarijs omnibus argumentis reſpondeã, credo æquidẽ, quod ſi communis experiẽtia, bonũ eſt argumentũ probandi verũ & falſum cuiuſq; rei, eiuſq; proprietatis, præter tot ſupradictas rationes, ſi huius vnguis ꝓprietas tot

Alcis cruris deſcriptio.

Concluſio & approbatio

tot

tot experimentis non, correſpondiſſet, hæc opinio prorſus defeciſſet: Cum verò econtra bona cum exiſtimatione perſeueraſſe illam videamus, experientiam & ſenſum, ſub qualicunque etiam rationis prætextu negare. Ariſtotele id atteſtante, vitio non careret, aut intellectus alicui debilitati aſcribendum foret.

SOLI DEO GLORIA.

QVÆSTIONES PRÆCIPVÆ IN TRACTATV de Vnicornu contentæ.

VTrum ſit Vnicornu. fol. 1.
Vtrum Monoceros ſit idem cum Rhinocerote. f.44.
Vtrum Vnicornu fiſſos vngues habeat. f.69.
Vtrum Vnicornu omni veneno reſiſtere valeat. f.111
Vtrum Antidotum aliquod omnibus venenis reſiſtere poſsit. fol.111.112.113.
Vtrum fieri poſsit vt Vnicornu præſente veneno ſudet. f. 114.
Vtrum Vnicornu præſente veneno bulliat. f. 117.

INDEX

INDEX RERVM NOTABILIVM IN HOC TRActatu de Vnicornu contentorum, ſecundu mordinem Alphabeti.

A.

ALcis ungulæ uſus. fol. 129.
Alberti Magni error. 92.
Alexandri Magni moneta. 26.
Alexandri Magni uictoriæ. 26.
Alexandri aræ ubi extructæ. 63.
Ambarum & eius differentiæ. 17.
Amoris uis & potentia. 93.
Animalia peregrina ex natiuis illorum regionibus difficillime educi. 34.35.
Antiquos Vnicornu non fuiſſe uſos. 97.
Ariſtotel. Vnicornu quoque cognitum fuiſſe.
Aromata incognita quæ. 16.
Aſinum Indicum Monocerotem eſſe. 51.
Aſini aurei Apuleij ſignificatio uera. 13.
Autores libros ædentes cur uaria ſibi proponant. 2.
Autores de Vnicornu ſcribentes cur inter ſe uarient. 4.
Autores qui de Vnicornu primi mentionem fecerint. 26.

Autores qui ſibi uiſum fuiſſe Vnicornu teſtentur. 29.
Autores Recentiores Vnicornu mentionem facientes. 64.
Autores qui de Vnicornu ſcripſerunt, non bene conciliari poſſe. 71.
Autor quid in Vnicornu admiretur. 126.

B.

BAlenarum magnitudo 23.
Balenæ unicornes. 53.
Balſami raritas & quibus in locis producatur. 24
Boues tauri, uaccæ unicornes 52.
Brachmanes populi quales. 62.

C.

CEraſtis cornua præſente ueneno ſudare. 116.
Ceruorum cornua plurimùm uariare. 38.
Combuſta, q. omnia aquæ iniecta bullire. 117.
Coniectura qua ratione decipiatur. 88.
Conradi Geſneri error. 128.
Cor corroboratum omni ueneno reſiſtere 114.
Cornu Rhinocerotis uſus. 130.
Coſtæ balenarum maximæ Romæ in templis ſuſpenſæ. 78.79.

Cteſiam

Cteſiam autorem paruæ fidei eſſe 4.

Culicis paruitas admirabilis 23.

D.

DE DEI *omnipotentia & gloria.* 21.

Diocletiani Imp. *diligentia in conquirendis animalibus.* 9.

Diocletiani *numiſma* 46.

Dioſcoridem *licet diligentem, cenſura tamen indigere.* 84.

D*ubia ad quid proſint.* 10.

E.

E*Lephantorum magnitudo & uſus.* 23.

Ex *uno falſo reliqua minimè inculpanda eſſe.* 39.

Ex*perientiæ factæ de Vnicornu.* 107.

F.

F*amam publicam rarò falſam eſſe.* 10.

F*ormæ earumq́; differentiæ.* 86.

F*ormam originem cunctarum operationum exiſtere.* 86.

G.

G*Aleni cenſuræ in ſcriptores ſimpliciũ* 83.

G*emmæ unde producantur.* 21.

G*emmarum operationes* 83.

G*enus quodlibet per proprias differentias diſtingui.* 57.

Hæreſium

INDEX.

H.

Hæreſium cauſæ 123.

Harpyarum figura quid denotet. 14.

Helicbori uirtus. 82.

Hiſtoria de Elephante. 34.

Hiſtoria Pauli Diaconi. 73.

I.

Iaſpidis & Hæmathitis uirtus. 129.

Indiuidua inter ſe multis modis uariare. 30.38

In dubijs rebus quid declarari debeat. 1.

Intellectus confuſio unde procedat. 123.

L.

Lapidis { Laculi / Armeni / Bezaar } uires 83.

Ligni Aloês arborem ignotum eſſe. 17.

Linguæ ſerpentinæ aut uiperæ uirtus. 116 117.

Ludouici Vartomanni Vnicornu deſcriptio. 67.

Ludouicus Cadamuſtus. 67.

M.

Magnes cur ferrum attrahat. 88.

M. Paulus Venetus. 64.

Medicorum experientiæ de Vnicornu. 103.

Menſtruorum prauitas. 116.

Modus utendi Vnicornu. 129.130.

Multarum rerum, etiam in communi uſu uerſantiũ ueram eſſentiam latere. 16.

N Multis

Multis in Bibliorum locis Vnicornu mentionē. 42
Muſcæ cornutæ. 53.

N.

Naturam in rebus magni momenti nunquam abundare ſolere, 11.
Nicolaus Venetus. 64.
Nullum ex Antiquis autoribus teſtari ſibi uiuum Vnicornu uiſum fuiſſe. 70.
Nyſa Indiæ ciuitas. 61.
Nyſeorum numiſma. 64.
Nyſeorum Indiæ populorum ſymbolum. 93.

O.

Onagrum unicornem eſſe. 51.
Ornamenta rerum à Deo & natura collatarū. 53.
Oryx quale animal. 52.
Orygem Monocerotem eſſe. 51.

P.

Phœnicem rarum admodum eſſe. 24.
Philoſtratus quas uirtutes Vnicornu aſcribat. 109.
Philoſtratum fabulis multum ſe oblectaſſe. 4.
Philoſtrati error. 51.
Philippus I. Imp. Chriſtianus, ludos ſeculares Romæ primus celebrauit. 9.
Philoſophia practica quid. 15.
Poculum ex Vnicornu conſtās Coſmi Medices Magni Hetruriæ Ducis. 79.
Poculum pretioſiſſimum Card. Alexandrini ex Vnicornu

Vnicornu conſtans. 80.
Polita & lucida omnia ab aêris etiam parua humiditate altarata ſudorem monſtrare. 115.
Pacticorum oſcitantia. 104.
Proprietas mirabilis quæ dicatur. 103.
Proprietas occultæ unde colligantur. 101.
Pyrrhus Ligorius antiquarius excellens. 61.

R.

Recentiorum de Vnicornu ſcribentium conciliatio. 29.
Res nouas omnes primum confuſo modo cognoſci. 20.
Res obſcuræ qua rationes cognoſcantur. 26.
Res per occultam proprietatem operantes. 100.
Res ab occulta proprietate operantes tantum efficere in parua quantum in magna quantitate exhibita. 10.
Reuerentiæ ſpeciem eſſe, omnia ad uiuum non inueſtigare. 122.123.
Rhinocerotem non eſſe Vnicornu. 45.
Rhinocerotis deſcriptio. 48 43.
Rhinocerotem in ſpectaculis non rarò uiſum fuiſſe. 46.
Rhinocerotis cornu quibus ſignis cognoſcatur. 45.

S.

Sambuci emblema. 95.

S. Hieron. cur interdum Rhinocerotem pro Monocerote expoſuerit. 49.
Scarabeorum quorundam pulchritudo. 23.
Scriptorum inter ſe diuerſitatem non ſtatim incertitudinem rei arguere. 28.
Scriptorum officium circa res incredibiles. 119.
Scientias humanas quinam primi excoluerunt. 26.
Secreta naturæ ſingularia. 20.
Serpentes cornuti. 153.
Sirenes Homeri quid ſignificent 13.
Striæ in Vnicornu quo pacto intelligi debeant. 68
Subtilitatum cauſæ. 23
Sudorem uerum, animi effectum eſſe. 114
Superſtitionum origo. 88

Symbolum Clementis VII. Pauli III. Card. Cribelli, fol. 94.
Symbolum Barthol. Liuiani. fol. 95.

T.

Temeritatis eſſe rem uerè exiſtentem, rationibus quæſitis euertere. 11. 12.
Theriacæ uirtus. 103.

V.

Varietas rei in quo conſiſtat. 29.
Varietas quam Monocerotis cornua ab arte ſortiuntur. 39.
Veritatem unam ſolam eſſe. 28.

Verum

Verum & falſum per quæ diſcernantur. 12
Virtutes occultæ unde dependeunt. 87
Virtutes occultas ob intellectus noſtri debilitatem, cognoſci non poſſe. 122.
Vix eſſe Italiæ principem, qui non fragmentum aliquod Vnicornu poſſideat. 72
Vnicornu diuerſitas. 5.6
Vnicornu in ſpectaculis Rom. nunquam uiſum fuiſſe. 89.
Vnicornu cur nunquam in Rom. ſpectaculis uiſum fuerit. 33
Vnicornu nunquam manſuefieri. 34
Vnicornu uiuum capi non poſſe. 19
Vnicornu uocabulū quot modis intelligatur. 50
Vnicornium animalium plures eſſe ſpecies. 51. 52.123.124.
Vnicornu ueri plures ſpecies eſſe non poſſe. 57
Vnicornu raritas 24.34
Vnicornu natura. 25.34
Vnnicornu proprium quale animal. 54.55
Vnicornu deſcriptio. 38
Vnicornu noſtris temporibus notiſsimum eſſe. 72
Vnicornu prætium. 105
Vnicornu ſignificationes myſticæ. 90
Vnicornu uirtutes uario modo poſſe intelligi. 89.
Vnicornu falſum quotuplex. 98.124.
Vnicornu ueri ſigna. 224.125.

Vnicornua adulterina quę. 39. 125. 126.
Vnicornu falſum quotuplex. 98. 124.
Vnicornu adulterini vſus. 100. 126.
Vnicornu vſus & doſis. 106. 128. 129.
Vnicornu venenis reſiſtere probatur. 107.
Vnicornu qua ratione venenum pręſens prodat. 109.
Vnicornu abuſus. 128.
Vnicornu verum qua ratione ab adulterinis diſcernatur. 118.
Vnicornu verum qua ratione ex bullis cognoſcatur. 118.
Vnicornu qualem colorem habeat. 69.
Vnicornu qualitates manifeſtæ. 113.
Vnicornu in gremio virginis requieſcens quid denotet. 92. 93. 130. 131.
Vnic. in principum theſaurus extantia cur inter ſe differant. 30.
Vnicornu à Nicolao & Paulo venetis deſcriptum, non eſſe verum vnicornu. 65.
Vnicòrnu Parſienſe & eius differentiæ. 73.
Vnicornu Metenſium. 73.
Vnicornu Argentinenſium. 73.

Vnicor-

Vnicornu Poloniæ Regis. 73.
Vnicor. venetorum eorumq; deſcriptio. 74.75.
Vnicornu Heluetiorum eiuſq; improbatio. 75.76.
Vnicornu ab Alberto Magno deſcriptum, non eſſe verū Vnicornu. 77.
Vnicornu fragmentum Papę 80.105.
Vnicornu fragmentum Ducis Hetruriæ eiuſque deſcriptio. 79.96.
Vnicornu Card. Tridenti. 80.106.
Vnicornu Ducis Mantuæ. 81.
Vulgus quid per Vnicornu intelligat. 1.

FINIS

AH. Bot. 2456. Nr. 3

AROMATVM, FRVCTVVM, ET SIMPLICIVM ALIQVOT MEDICAMENTORVM EX INDIA VTRAQVE,

et Orientali et Occidentali, in Europam delatorum, quorum iam eſt vſus plurimus, HISTORIA brevis, vtilis, et iucunda.

CONSCRIPTA PRIMVM HISPANICE A IOANNE FRAGOSO Philippi II. Hiſpan. Regis Medico et Chirurgo.

NVNC LATINE EDITA OPERA AC STVDIO ISRAELIS SPACHII Med. D. & Prof. Argentinenſis cum Notis marginalibus atque Indice.

Plura indicat ad Lectorem Præfatio.

ARGENTINÆ
Excudebat IODOCVS MARTINVS.
ANNO M. DC.

Illuſtribus ac Generoſis Dominis,

DN. IOANNI CASIMIRO Comiti Erpacenſi, et Domino in Breüberg &c.

DN. CHRISTIANO

ET

DN. VVALRADO FRR. Comitibus ac Dominis in Waldeck &c.

Dominis ſuis Clementibus.

S. P. D.

CVm vniverſam Medicinam non modò vetuſtiſſimi quiq; Scriptores, Illuſtres ac Generoſi Dn. Comites, ſed recentiorum quoq; pleriq; Dijs immortalibus acceptā referant, eamq; ob id non immeritò ſcientiam

antiquiſſimam, celeberrimam, & divinam exiſtiment: tùm etiam præcipuè illius partem, quæ medicamentorum doctrinam pertractat, dignam eſſe cenſent, quæ ad DEVM authorem & inventorem referatur, adeoq́ planè divina habeatur.

Vnde eſt illud ſapientiſſimi Hebræi Ieſu Syrach Eccleſiaſtici. Ab altiſſimo manat Medicina: altiſſimus de terra medicamenta procreavit, nec abhorrebit ea vir ſapiens. Ipſe (ſubdit) ſanat per hæc, tollitq́ dolorẽ hominis.

Herophilus, teſte Galeno, Pharmaca, auxiliares Deorum manus, ſi docti Medici cõſilio adhibita fuerint, rectè his verbis appellavit, dicens: Φάρμακα ἐὰν τὸν χρώμενον ὀρθῶς συνετὸν ἔχῃ, οἱονπερ θεῶν χεῖρες εἰσί. *Quod Ægyptiorum ſacerdotes non ignorarunt, qui remedia vt ſacroſancta*

Deorum

Deorum munera, ne vulgus ea prophanaret, in Epheſijs Vulcani ſacrario, vt Græci in Aeſculapij templo, recondebant.

Pythagoras autem clarus ſapientia, primus volumen de herbarum effectu compoſuit, Apollini, Aeſculapioq́; & in totum Dijs immortalibus inventione & origine aſsignata; compoſuit et Democritus, ambo peragratis Perſidis, Arabiæ, Æthiopiæ, Ægyptique Magis. Evax rex Arabum ſcripſit de viribus & effectibus ſimplicium medicamentorum atq; etiam gemmarum ad Neronem Imperatorem. Rei herbariæ ſtudium multis famam immortalem attulit. Gentio regi Illyriæ inventa Gentiana: Artemiſiæ reginæ Cariæ Artemiſia: alijs aliæ: quemadmodum non minori induſtria ac laude etiam aliorū Simplicium medicamen-

torũ indagarunt facultates, modumq́ componendi & miſcendi ea invicem, Viri doctrina, genere, opibus, potentia magni, quorum nomina id ſignificantia in hodiernũ vſq́ diem in aliquibus plantis, medicamentorũ compoſitionibus, atq; antidotis conſervantur.

Non eſt itaq́ cur cuipiam mirum videatur, quòd hunc de Simplicibus medicamentis Indicis in Europam delatis, & quorum eſt in medendi arte vſus plurimus, libellum Illuſtribus Veſtris nominib⁹ dedicare voluerim: cùm vt veræ pietatis ſynceræq́ religionis amore ſingulari tenemini, inſuper etiam ita erga literas literatosq́ omnes animati eſtis, vt ſpes ea omnes firma teneat, fore vt horũ Mecœnates ſitis futuri eximij. Speravi deinde, ex Hiſtoriæ peregrinarum harum rerum medicarum lectione Vos non parum

volupta-

voluptatis ſuſcepturos. Plurimū quoq́ ornamenti atq́ ſplendoris ad hanc libelli huius editionem acceſſurum exiſtimavi, ſi in publicum prodiret ſub vetuſtiſſimarū Illuſtrium Veſtrarum familiarum nomine. Accedit his, quorundam p. m. ex Illuſtribus Veſtris familijs erga me meosq́ quondā favor Clemens, quare et veſtram vt ſemper optandā mihi, ita etiam quacunq́ vel hac ipſa ratione conciliandam amicitiam duxi. nam vt Græcus habet ſenarius: μακάριος ὅστις ἔτυχε γενναίου φίλου. Quin vt hoc ipſum audentiùs facerem, movit me Ill. Gen. Veſtrarum morum ac ſtudiorum moderator atque inſpector digniſſimus ac fideliſſimus D. M. IOANNES SIGISMVNDVS PAPPVS, Vir doctrinæ atq́ virtutum genere ornatiſſimus, iam aliquot ante annos

optimè mihi notus, qui quàm præclarè vt in alijs, ſic in arte medica verſatus ſit, bina ſub meo præſidio noſtra in Academia doctè ingenioſeq́; dedit ſpecimina, vt & ſic confidam magis acceptum Ill. Gener. Veſtris libellum iſtum medicum futurum.

Quamobrem munuſculum hoc qualecunq́; animo benigno ſuſcipite, COMITES inclyti, quod teſtimonium ſit meæ erga Generoſitates Veſtras obſervantiæ: neq́; tàm id quod datur inſpicite, quàm animum dantis perpendite, memores Perſæ illius, ξενίων μέν ὁ θυμὸς ἄριστος: & quicquid ſit æqui boniq́; conſulite.

DEVS OPT. MAX. Clementias Veſtras diutiſsimè incolumes ſervare, & omnes heroicos conatus fortunare dignetur. Amen.

Scr. ex Muſæo, Argentorati, Anno

Redemp-

Redemptionis humanæ 1600. die 27. Septembris, qui S. Coſmæ, & S. Damiano in faſtis ſacer erat. hi ambo Medici apud Egram civitatem capite multati ſunt ſub Diocletiano, Salutis noſtræ anno 301. in perſecutione Chriſtianorum decima, quæ per totum mundum reliquarum omnium fuit crudeliſsima & longiſsima, ſiquidem ſævitia hæc duravit per decennium.

Clementiarum Veſtrarum

addictiſs.

Iſraël Spachius D.

LECTORI AMICO

Benè Agere.

PLura inveniuntur hodie, inquit de ſuo ſeculo Galenus Medicorum poſt Hippocratem princeps, quæ apud maiores non fuerunt inventa. Idem & de noſtro prædicare poſſumus. Certè enim rerum cognitio acquirit vires eundo. Philoſophiam iuxta Philoſophum peperit admiratio: Nihil autem magis veneranda antiquitas mirata eſt, quàm vires herbarum & ſimplicium medicamentorum. Ex quo factum eſt, vt inventa terra ante non cognita, ceu Novo quodam mundo, inventa & quędam medicamina ſint, quorum ante vel nulla, vel obſcura cognitio extitit, vt vita eorum inventrix dici poſſe videatur, quæ tamen ad vſus, rationesq; medicas noſtras feliciter, bonoq; cum ſucceſſu deſumpta vocamus. Scripſerunt de his magno commodo rei medicæ, & ſalute hominum,

minum, qui vel in illis ipſis fuerunt locis commorati, vel magis tamen, quàm nos, ijs vicini ſunt. Ex horum numero etiam eſt IOANNES FRAGOSVS Philippi II. Hiſpaniarum Regis quondam Medicus atq; Chirurgus, qui cùm in hoc negotio medico tàm controverſas ac diverſas videret Autorum ſententias, ipſe quoq́; in eodem ſuum voluit exercere atq; experiri ingenium. Cùm Philippus Alexand. M. pater expeditionem in Corinthios apparare diceretur, Corinthij operi certatim incũbere cœperunt: hic arma comportabat, ille lapides congerebat, alius muros ſubſtruebat, nonnulli propugnacula firmabant. Eorum ſtudium Diogenes Cynicus videns, pallio ſuccinctus, dolium ſuum vltrò citroq́; verſare per vicinum collem cœpit. Percunctante quodam, Quidnam hîc agis, ô Diogenes? Voluo(inquit)ego quoq́; dolium, ne ſolus ceſſator eſſe videar. Simili quadam ratione Fragoſus, & ipſe

ipſe verſare vas ſui ingenij voluit, cuius vires & ante ſæpiùs tentaverat, vt dum conſcripſit Chirurgiam, Obſervationes compoſitionis medicamentorum, quorum in Hiſpania vſus eſt, Succedaneorum catalogum: (horum enim ſuorum laborum ipſemet meminit in præſenti libro Capp. de Ambra, Tabaco, Amomo, Cardamomo, Lycio, Myrrha) in hac ipſa, inquam, conſideratione Indicorum medicamentorum ſimplicium, quorum, vt & aliorum cognitione à parvulis delectatus fuit, aliquid præſtare voluit. Quare de ijs librum compoſuit, quem fatetur liberè ſcriptum eſſe pendenti titulo, vti Plinius in Præfatione ad Veſpaſianum loquitur: quemadmodum Apelles faciebat, aut Polycletus: tanquam inchoante ſemper arte, & imperfecta, vt contra iudiciorum varietates ſupereſſet artifici regreſſus ad veniam, velut emendaturo quicquid deſideretur. Hunc cùm ſummè vtilem fore

iudicaret

indicaret LVDOVICVS DEMOVLINVS ROCHEFORTIVS, Bleſas Nobilis Gallus, Margaritæ Valeſiæ, Franciſci I. Regis Gallorum Sororis Medicus χαριέστατος, & Emanuelis Philiberti Allobrogum Ducis quondam Conſiliarius, ex Hiſpanico ſermone, quò quàm plurimis prodeſſet, in Latinum traducere cœpit, & in publicum edere voluit (prout patet ex autographo) vltimam autem manum morte prẹventus imponere non potuit. Eum cùm ego in ſupellectile mea libraria deprehenderem, atq; iudicio huius Viri acquieſcens & ipſe lucem aſpicere apud nos debere ſtatuerem, tùm pluribus de cauſis alijs, tùm autem maximè, quia pulchra & præclara multa in ſe continet, quæ non habentur apud alios, & ſimul coniungit vtriusque Indiæ medicamenta, quorum hiſtoriæ breuis quædam quaſi eſt Epitome: recognoſcendum, & abſolvendum in manus ſumpſi, adiutus exemplaribus commodis:

modis: collatis locis Scriptorum, quorum teſtimonio vtitur Autor: adhibitis in conſilium, vt ita dicam, ijs qui res tractarunt & deſcripſerunt eaſdem ac ſimiles: Caroli Cluſij verſione Hiſtoriæ rerum aromaticarum, quas India Orientalis fert, literis proditæ à Garcia de Horto, qui diligentiſſimus hac in re fuit, & per triginta annos in India medicinam fecit, Proregis Hiſpaniæ ibi Medicus: cuius ſtudium & induſtriam in hac ipſa re imitatus eſt Chriſtophorus à Coſta, Medicus & Chirurgus Hiſpanus, qui etiam in hoc genere librum ſcripſit, itidem donatum latio à Cluſio: tùm etiam verſione Hiſtoriæ alterius, Nicolai Monardis, Hiſpalenſis Medici, qui de ijs egit, quæ in India Occidentali proveniunt, Novo orbe ab Hiſpanis reperto. Mutavi autem Capitum diſtinctionem, & integrum opuſculum in quatuor Tractatus ſecui: in quorum Primo agitur de Gemmis, Lapidibus pretioſis, & alijs quibusdam:

dam: in Secundo de Aromatibus, quæ vulgus Species vocat: in Tertio de Arboribus tùm ſterilibus, tùm fructum ferentibus, Herbis, Radicibus, atq; Lignis: in Quarto de Gummi, Lachrymis arborum, ſeu Liquoribus concretis. Annotatiunculas quaſdam appoſui ad marginem, vel aliâs inſerui, quas non ingratas fore ac eſſe Lectori ſpero: in omnibus verò, quantùm fieri potuit, ſi non ornatui ac elegantiæ, ſaltem perſpicuitati ac intelligentiæ ſtudui. Indicem ſubiunxi non omnium, quæ in hoc libro comprehenduntur, ſed inprimis eorum, de quibus ex propoſito videtur tradere. Quòd ſi hanc meam operam (appellabit autem fortè quis alienam: interim ego meam voco, quin & Tuam, ſiquidem literati omnes amicitiæ quodam iunguntur vinculo, huius autem lex quaſi quædam ſit, vt amicorum omnia ſint communia) acceptam eſſe intellexero, ac non libellus iſte accipiatur, vt tineas paſcat

ſcat taciturnus inerteis: aut fugiat Vticā, aut vinctus mittatur Ilerdam: alia communicare, DEO dante & affulgente fortuna, non deſinam.

— — — — — — — Namq́;
Excitat ipſe favor ſtudium, laudataq́; virtus
Creſcit: & immenſum gloria calcar habet,

vt Poëta canit. Quare

Eſto procul blattis, tineisq́; nocentior ater
Mome.

At tu candide Lector, candidis meis conatibus fave, & Vale.

AROMATVM, ET SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM INDICORVM ALIQVOT HISTORIÆ, TRACTATVS I.

De Lapidibus pretioſis, et quibusdam alijs.

De Adamante. Cap. I.

Adamantis præſtãtia. cap. 65.

INdicorum lapidum in Adamantibus dignitas prima, vt inquit Iulius Solinus, tàm ob duritiem, quàm ob inſignes eius effectus. Atq; inde eſt, quòd is diu, non niſi regibus, & ijs admodum paucis fuerit cognitus. Vocatur Adamas (vt ſcribit Ioannes Camers Commentator Solini) à nativa eius duritie ab ἀ privativa particula, & δαμάζω verbo, quod domo, & ſupero ſignificat, quaſi diceres Indomabilis. Inveniuntur Adamantes in diverſis partibus Indiæ Orientalis, præcipuè in Biſnager, & excellentiores habentur, quos vocant de

Nominis ratio.

Natales.

Rupe veteri, præſertim quos natura elaboravit: quia, dicunt Indi, quemadmodum inter mulieres anteponi debet virgo illi quæ virgo non eſt: Eodem modo Adamas à natura elaboratus anteferri debet illi, qui arte factus & expolitus eſt. Refert Plinius, naſci etiam in Arabia, Cypro, et Macedonia: quãvis id neget Garcias ab Horto in ſuis Colloquijs, dicens quòd ſi ita eſſet, non adeò expeterentur à Turcis. Sed noſtro judicio tàm infirmum eſt argumentum, ac ſi quis vellet probare quòd in Madrig non naſcuntur Cidonia, quia de Toleto comparantur: ita ut poſſibile ſit, naſci Adamantes illis in locis, quos recitat Plinius, et proſpicere ſibi Turcos ijs ex India eò potiùs, quod meliores ſint, quàm quòd inveniantur in maiori copia. Quod ad magnitudinem, dicunt vix eſſe aliquem maiorem auellana mundata: conſpecti tamen maiores ſunt, juxta relationem hominum fide dignorum, & quidem magnitudine oui parui. Rex noſter Dominus habet unum forma quadrangulari, cuius pretium æſtimatur centum & ſexaginta millibus ducatorũ. Dicunt Regem,

Lib. 37. cap. 4.

Magnitudo.

Pretium.

gem illius provinciæ, ex qua allatus eſt, curaſſe in crucem agi multos, qui de terra eruerunt tot angulorũ lapidem, ultra magnitudinem conſtitutam legibus. Quantùm ad ipſius generationem, miraculi inſtar eſſe videtur, huiusmodi gemmas, quæ multis annis naſci et perfici debebant, duorum aut trium annorũ ſpatio perfici. Nam ſi in ipſa fodina hoc anno ad cubiti altitudinẽ fodias, Adamantes reperies. Poſt biennium, rurſus illic excauato, ibidem invenies Adamantes. Sed certum eſt grandes non niſi ſub infima rupe naſci. Generoſiſſimus eſt ſimilis ferro albo & lucido, quod vergit ad ceruleum clarũ, & relucet vt radius Solis. Diſtinguitur à Cryſtallo coloris ſplendore, & duritie, quæ absq; vlla comparatione maior, quàm Cryſtalli eſt, cui innaſci quidam ex Veteribus dixerunt. Tanta autem boni eſt durities, vt pro certo habitũ fuerit, reſiſtere malleo: atq; in ignẽ iniectus, quantumvis magnum, ſe defendit mirabiliter, ita vt nullũ accipiat detrimentũ, aut etiam diminutionem, vnde lapidem indomitum antiqui vocarunt multis de cauſis. Licet

Generatio mira.

Electio: & proprietates quędã quę ei aſcribuntur.

Nõ tamen de omni ſimpliciter Adamante intelligendum, patet ex Plinio.

Cauſam inquire apud Fracaſtorium lib. de Symp. & an. ip. cap. 11.

affirment etiam multi, eſſe tàm inimicum ſanguini hircino, vt cùm poſſit ſe defendere ab igne & ferro: liber tamen non eſt ab illo ſanguine recente & calido, ſiquidem in eo diſſoluitur, præſertim ſi hircus biberit ante vinum, & comederit apium, & petroſelinum, & alias herbas diureticas. Dicitur de ipſo falſò, quòd capiti mulieris dormientis ipſa inſcia ſuppoſitus ſi ſit, fidelis ipſa ruat in amplexus mariti: ſin adultera, ab illo refugiat. Fabuloſum etiam eſt, quod putant eius aciem plumbo obtundi, propter admixtionem argenti viui. Nam quemadmodum reſiſtit ferro & alijs metallis: ſic etiam plumbum eadem vi penetrabit, qua napũ penetraret. Id monſtrat experientia, quòd vbicunq; tangit, lineam cauam efficit, ſit lapis aut metallum, & ipſe non excauatur: nec poteſt laborari, niſi alio Adamante. Narrant quoq; ex mutuo duorum attritu inuicem ſic cohærere, vt vix poſſint ſeparari. Et propterea inuentus eſt Adamas, qui vbi incaluiſſet, paleas ad ſe traxit non aliter quàm Succinum. Magneti tàm inimicus eſt, vt in huius præſentia

ferrum

ferrum non trahat, ſed adimit illi vim. Philoſophi tribuerunt ei facultates diuinas, quas comprehendit interpres Dionyſij Poëtæ his duobus verſibus: Vires.

Hic fulget lymphata Adamas quod pectora ſanat,
Et prohibēs miſeris occulti damna veneni.

Addunt amplius, quod auertit qualecunque malū inſomnium, metū, phantaſmata, & oculum faſcinatorinm. Et vocatur gemma reconciliationis, quia dicunt mitigare iracundiam, & eſſe mediatorem inter diſcordias. Medici quidā indigenæ vtuntur Adamante pulueriſato, atque eum per ſyringam in veſicā inijciunt ad confringendum calculum: exiſtimantes quòd per os exhibitus eſſet venenoſus, & quòd propter ſuam tenuitatem & penetrandi vim, inteſtina perforaret. Cuius tamen contrarium compertum eſt in ſeruis Lapidariorum, qui verberibus egregriè cæſi faſſi ſunt ſe deglutiuiſſe Adamantes: eosque deinde cum excrementis alui eiecerunt, ſine aliquo nocumento: quia ſuo pondere deſcendunt ſubitò, vt ſic nullam infligant plagam ſeu vulnus. Denique ad confirmationē ſummi Non eſt deleterij facultate preditus.

Excellentiæ demõſtatio memorabilis.

pretij et excellentiæ iſtius lapidis, viſum eſt mihi allegare hîc id, quod narrat de ipſo S. Epiphanius Epiſcopus, cui magnam authoritatem addit S. Hieronymus lib 9. Comment. ſupra Ezechielem cap. 28. & in Epiſtola quadam ad Fabiolam de veſtitu ſacerdotali, vbi tractans de Lyncurio lapide pretioſo, transfert id quod de ipſo ſcripſerat S. Epiphanius. Dicit ergò iſte S. Epiphanius in tractatu, quem fecit de duodecim gemmis, quæ erant in veſte Aaronis, de Adamante, quem etiam geſtabat ſummus Pontifex, dum ter in anno ingrederetur Sanctaſanctorum, in Paſchate, in Pentecoſte, & Tabernaculorum feſto. Ponebatur autem ſupra pectus ſummi ſacerdotis inter duos Smaragdos, vnà cũ duodecim gemmis, quæ erant ſuper humeros. Dieb⁹ ergò dictis ter per annum oſtendebatur ſic ornatus Pontifex populo. Quòd ſi in peccato deprehenderentur, ſi in præceptis quæ dederat Deus, non ambulaſſent, mutabatur, vt ferunt, color lapidis, & fiebat niger. Hinc agnoſcebant, quòd Dominus mortem immiſſurus eſſet. Cùm verò eos gladio perdere vellet,

vellet, efficiebatur ſanguinei coloris. Quòd ſi vt nix ſplenderet, agnoſcebant ſe non peccaſſe, & tunc celebrabant feſtum.

De Smaragdo. Cap. II.

Plinius lib. 37. cap. 5. poſtquã tractauit de Adamantibus & Margaritis, dicit tertiam autoritatem Smaragdis perhiberi pluribus de cauſis. Prima, quia nullius coloris aſpectus iucundior eſt. Nam herbas quoq; virentes frondesq; auidè ſpectamus. Smaragdos verò tantò libentius, quoniam nihil omnino viridius comparatum illis viret. Præterea ſoli gemmarum contuitu oculos implent, nec ſatiant. Quin & ab intentione alia obſcurata, aſpectu Smaragdi recreatur acies. Quorum verò corpus extenſum eſt, eâdem, quâ ſpecula ratione ſupini imagines rerum reddunt. Quemadmodum Nero princeps gladiatorum pugnas ſpectabat Smaragdo. Quidam genera eorum faciunt duodecim: Nobiliſſimi dicuntur Scythici, proximi Bactriani, tertium locum Ægyptij habent, & qui colliguntur flante vento Aquilone. S. Epiphanius dicit, quòd Smaragdi præſtãtia. Genera.

Loci, quibus naſcitur.

quidam ipſorum naſcuntur in Iudæa, alij in Aethiopia, & etiam in flumine Indo, & Gange. Vnde perſpicitur, quòd vix cognoſcitur vera ipſius generatio, quia propter pretij magnitudinem & dignitatẽ eius nullum quaſi veſtigium reliquerunt negotiatores. Albertus Magnus lib. 2. de rebus metallicis, & Georgius Agricola lib. 6. de nat. foßilium narrant de iſto lapide mirabilem virtutem, quòd ei motus obſcœnæ voluptatis valde eſt perniciosus. ſiue enim mas, ſiue fœmina, dum commiſcent corpora, ſi eum geſtet, vel in annulo, vt contingat cutem, diſrumpitur. Et narrat Albertus de Vngariæ quodam rege, qui ipſius regnabat temporibus, quòd cùm haberet in digito annulum cum Smaragdo in hora coitus cum vxore ſua, in tres partes diuiſus eſt. Et ideò, addit probabile eſſe, quod dicitur, quòd hic lapis geſtantem ad caſtitatem inclinet. Bonam efficit memoriam: auget opes: & fugat tempeſtatem. Pauca, quæ de gemmis traduntur relinquentur quò minus credantur, ſi verum eſt, quod diuinus Plato lib. 2. de Repub. narrat, quòd quidam paſtor Gyges

Virtus mirabilis.

vocatus

vocatus dum ſuum gregem paſceret, terra autem magnis quibusdam imbribus diſceſſiſſet, hiatus inde ad eum locum extitiſſet, in illum deſcendit, ibiq; inter alia mirabilia æneum equum conſpexit, cuius in lateribus fores eſſent, quibus apertis, hominis mortui inuenit corpus magnitudine inuſitata, quod habebat in manu annulum aureum, & in ipſo lapidem tantæ virtutis, vt qui ipſum ferret ſecum, videre poterat, ſed non videri. Redeundo ad noſtrum Smaragdum, dicitur etiam quòd cum morbo comitiali tanquam hoſte mortali pugnat: quia ſi ipſum vincit, manet integer: quòd ſi non, rumpitur. Quidam, qui imitantur doctrinam Arabum, laudant maximè lapidē hunc contra febres putridas & malignas, quos eruditiſſimè refellit Aloyſius Mundella. quòd tamen contra venenum valeat, Zoar Medicus Arabs monſtrauit, cum dixit: quòd cùm comediſſet herbam quandam venenatam, ſumpſit in os ſmaragdum integrum, & alterum appoſuit ſupra ventriculum, mox à veneno liber euaſit. Refert etiam Auenzoar, & approbat Auerroës lib. 5. Colliget.

Lege Cælium lib. 6. cap. 11. lect. antiq. & Ciceronem lib. 3. de Offic. Meminit Lucianus in Foris, & rurſum Plato lib. 10. de Rep. huius annuli Gygis.

Epiſt. 1. Medic.

Hac de re Fracaſtorius lib. 3. de contag. morb. cur. cap. 6.

In prologo Cõſilij ſui.

ad Soldanum. cap. 21. get, quod ſi de Smaragdo ſumatur pondus nouem granorum hordei in aqua calida benè contrito, ieiuno exiſtente ventriculo, ſiſtit fluxus ventris qui proveniunt ex acrimonia alicuius medicamenti purgantis, aut humoris putrefacti.

Smaragdina vaſa. Porcellana.

Rariſſimæ magnitudinis Smaragdi exemplum habemus Genuæ, qui tàm magnus eſt, ac lanx ſiue patina, quam vulgò catinum vocant. Cuſtodiunt illum in ſacrario templi maioris eius vrbis, & monſtrant cum magna ſolennitate die vno in anno: iuxta quoſdam, vt ſatisfiat populo, quò intelligat non eſſe oppignoratum: iuxta alios autem in memoriam Chriſti noſtri redemptoris, quo vſus eſt in vltima cœna, & dicitur fuiſſe ex apparatu Herodis regis.

* Qui à Galilæa Hieroſolymam ad agnum Paſchalem cõmanducandũ venire decreuerit: ſed mutato cõſilio aliò diuerterit. Eraſmus Stella.

* In Gallia Narbonenſi in cœnobio quodã Lugdunenſis agri alia paropſis cernitur, cuius Conradus Geſnerus meminit libro de figuris lapidum cap. 6. inſtar pateræ, quam Porcellanam nuncupant, qua ſimiliter Chriſtum vſum volunt in ea cœna, ſed minor multò ſuperiori, nobilitateq́ inferior.

Notanda circa Smaragdi uſũ.

Ex Smaragdo ſimul cum alijs gemmis cõponitur in officinis

Principum

Principum & Regum Electuarium quod vocatur de Gemmis ad paſsiones cordis. In illa autem compoſitione Meſuæ pro Feruzegi non intelligitur Smaragdus, ſed noſter vulgaris Turcicus, propter aliquot rationes, quas non eſt vt ventilemus, ne excedamus propoſitum, & quia de his actum alibi. Hîc adverti debet, Smaragdos occidentales Peruinos nõ exhibendos eſſe per os, quia aliquam in ſe habent vim corroſiuam & venenatam. ſunt etiã colore inferiores ijs, qui ſunt ex Oriente. Rumor eſt, in Balagate, Biſnager, ciuitatibus Indiæ Orientalis adulterari Smaragdos cum fragmentis vitri, ſed cognoſcitur adulterium in eo, ꝙ ſumma facilitate franguntur. Ex regno nouo Granatæ aduexerunt ad nos multos Smaragdos, qui alicuius ſunt pretij, & magni æſtimati inter ipſosmet Indos, vt etiam in ſepulchra ipſorum imponantur.

Feruzegi. Adulteratio.

Invenitur aliud genus lapidis, qui vocatur Praſius, *aut Praſites, et vulgò Plaſma, cuius fecit Plinius tres ſpecies, vnam qualitatis, alteram loci, tertiam eandem cum Smaragdo.*

Lib. 31. cap. 8.

Similis

Similis Plaſmæ venit ex noſtris Indijs lapis valde pulcher, coloris vergentis ad viridem, cum mixtione albi. Cuius virtus eſt contra dolores frigidos, aut calculum renum, ſi geſtetur brachio. Solent importari perforati, quia Indi ſibi ipſos appendunt, tanquã locale remedium ad dictos affectus, & ad dolorem ventriculi, ſi ipſi imponatur. Matronæ nobiles, quæ ipſos conſequuntur, faciunt ex ipſis brachialia præſervationis gratia. Certò exiſtimant quidam eſſe genus Iaſpidis.

Lapis in effectu ſimilis lapidi Nephritico, de quo Monardes.

Inveniuntur quoq; in illis locis maritimis noſtrarum Indiarum quidam Piſces admodum magni, & bellicoſi, in quorũ capitibus inveniuntur lapides, quorum fragmenta & puluis ſi ſumantur per os, idem faciunt quod Lapis nephritidis.

De Granato. Cap. III.

GRanatus æquè tàm vilis pretij hîc eſt, ac Hyacinthus, quod ſuſpitionem attulit eſſe primam ſpeciem Hyacinthi. Georgius Agricola numerat inter Carbunculos, & quaſi omnes eundem ſequuntur, affirmantes

mantes eſſe ex Rubinorum genere, ut Hyacinthum, quem flaueſcentem Rubinum appellant; Granatū verò, nigricantem Rubinum. Naſcuntur autem & in Calecut & Cananor regnis Indiæ Orientalis: licet viderimus colligi in Hiſpania, ſed non tales, quales extranei ſunt, quia non tàm bona eſt loci diſpoſitio, quæ ad generationem & ortum rerum non parum facit.

De Hyacintho. CAP. IV.

HYacinthus, vt Plinius dicit, lapis eſt coloris rubei & ſplendidi: quem moderni diuidunt in tres ſpecies. Primam vocant Granatum, quæ eſt Chryſolithos: ſecunda Hyacinthus eſt citrinus, quē etiam vocant Chryſolithum: tertius eſt Venetus, qui eſt Cyaneus. Vbi notari debet error Solini cap 43. qui attribuit Hyacintho id, quod non erat ipſius, ſed Sapphiri, vti deprehendet qui diligentiùs ipſum examinabit. Naſcuntur Hyacinthi in India, licet fama quoq; ſit inveniri in aliquibus locis Luſitaniæ, vt in Belas nō procul Olyſſipone, & in alijs multis partibus Hiſpaniæ, maximè

Species.

Solini error.

Locus natalis.

Tagus; & mira eius fertilitas rerum pretioſarum.

maximè in ripa Tagi, vicina monaſterio Bernhardinorũ, quod medio miliari diſtat à Toleto, vbi invenitur fons, qui Hyacinthorum vocatur, quoniam inter ipſos aqua eius ſcaturit. Sed tantum nõ eſt, quòd in iſto tàm celebri fluuio naſcantur hi lapides, ſiquidem præter aurum, quod in ipſo inveniri teſtati ſunt Poëtæ, cõſpectæ etiam margaritæ ſunt, & circumcirca plantæ tàm celebres ac raræ, vt in paucis locis alijs reperiantur, qualis inter alias eſt Lyſimachia, Aliſſon Galeni, & Terebinthus Theophraſti. Hyacinthi autem virtus eſt cordialis, quemadmodum apparet ex illa pharmacopæorum compoſitione, quæ dicitur Electuarium de gemmis: & per aliam benè vſitatam noſtris temporibus, quæ dicitur Confectio de Hyacinthis contra peſtem & febres malignas, atque exanthemata.

Virtus.

De Iaſpide. CAP. V.

Iaſpidis vires.

PLinius lib. 37. *ſuæ nat. hiſt. docet diuerſas ſpecies Iaſpidis, & idẽ Dioſcorides lib. 5. qui dicit quòd totum genus iſtius lapidis ex collo geſtatum, remedium eſt contra faſci-*

nationes

nationes & incantamenta, & appoſitum femori mulieris accelerat partũ. Gal. lib. 9. de ſimpl. med fac. laudat eum, qui eſt coloris viridis, ex quo vaſa Murrhina conflantur (Porcellana vocant) adeò virentia, vt ex Smaragdo conflata videantur. Legitur quoq́, quòd ſi portetur Iaſpis viridis ſupra ventriculum, ita vt cutem tangat, mirabile ipſi conciliat robur, reprimit nauſeam ac vomitũ, & iuuat concoctionem. Differt hic lapis ab illo multùm, qui communiter dicitur Iaſpe in Caſtilia, quia Iaſpis antiqua eſt gemma rara, cuius magnitudinem vndecim vnciarum vidit Plinius, formatamq́ inde effigiem Nexonis thoracatam. Sed quod dicitur in Hiſpania Iaſpe, eſt ſpecies Marmoris tàm communis & vulgaris, vt ex ipſa fiant paſſim multæ columnæ. Solebant antiqui, vt magis ſalubris eſſet, inſculpere draconem, quæ conſuetudo creditur nata eſſe ab Aeſculapio inventore Medicinæ, quem repræſentabant in forma eius animalis. Narrant aliqui, quòd in capite cuiusdam ſerpentis in Africa vocati Aſpidis, invenitur lapis Iaſpidi ſimilis

Gal. lib. 9. de ſimpl.

Iaſpe.

Sculptura draconis in Iaſpide: cuius meminit etiã Galen.

Iaſpidi lapis ſimilis.

maxima

maximæ efficaciæ, & accepiſſe inde nomen, quod non eſt veriſimile. S. Epiphanius dicit eſſe ſex genera Iaſpidis, licet Iſidorus ponat ſeptendecim. Melior iudicatur, quæ inve-nitur in montibus Scythiæ: diverſitas autem oritur à diverſitate colorū; præfertur viridis ad vſum medicum.

Iaſpidis ſpecies, & quæ melior.

De Alaqueca. Cap. VI.

INvenitur in Balagate lapidis quoddam genus quod Alaqueca, Arabes Quequi vocant, cuius fragmentorum paruorum libra vna venditur regali nummo Caſtellano, res digna admiratione, maximè cùm præ alijs medicamentis facultatem habeat ſiſtendi ſanguinem ex quacunq; parte fluat. Suſpicantur quidam eſſe eum lapidem, quem vulgò vocant Reſtagnaſangue, ſimilem facultate illi, qui fertur ex noua Hiſpania. Sed omnes multùm differunt ab Hæmatite, qui habetur in officinis ad ſimiles effectus. Alaqueca autem videtur eſſe ſpecies Iaſpidis, quia habet varietatem colorum, & inter illos puncta quædam colorata vt ſanguis apparent. Vſus iſtius eſt contra qualem-

Vſus.

cunq; fluxum ſanguinis, humectando ipſum in aqua frigida, & continendo atq; adſtringendo eum infirmo in pugno manus dextræ, & iterando eius humectationem per multas vices. Etiam vtilis eſt, ſi adaptetur parti ex qua ſanguis fluit, ſpecialiter verò in fluxu hæmorrhoidum conſpectus eſt felicißimus eius ſucceßus, factis annulis ex hoc lapide & geſtatis in digito, aut ipſimet ano accommodatis.

De Sapphiro. Cap. VII.

SApphirus communiter gemma eſt exigui pretij: colore cæruleo oculis grato, qualis ſolet eſſe cœli ſereni. Recentiores quidam ſcriptores duo faciunt eius genera. Vnum obſcurius: Alterum verò ſplendens, & magis tranſparens, quod genus vulgò Sapphirum aqueum vocant. Vilior hic eſt, & interdum coloris cuiusdam admixtione Adamantē ita æmulatur, vt nonnullos plerumq; deceperit. Invenitur vtrumq; genus in Calecut, Cananor, & varijs regni Biſnagua locis. Præſtantiores adferuntur ex Zeilan: omnium verò laudatißimi ex Pegu.

Nulla ex iſtis gemmis, quamuis magna & excellens fuerit, invenietur ſuperaſſe mille ducatos. Sed ſi inſpexerimus, quod de Sapphiro ſcribit Plinius, agnoſcemus eum pro lapide Lazuli. Debet enim Sapphirus collucere aureis punctis, ſiue maculis: vti lapis Lazuli. Iuxta quem poteſt dici, quòd legitimus non invenitur. Totũ genus Sapphirorum habetur pro cordiali, & miſcetur etiam in electuarijs, quæ conficiuntur adverſus peſtem, & omnis generis venena. Aliæ multæ facultates inveniuntur de eo ſcriptæ, quas, quòd ſint ridiculæ, ipſis earũ autoribus relinquimus, ne mendaciorum videamur interpretes. Quoniam autem qui in vſu Sapphirus eſt perinde ac gemmæ aliæ vſitatæ facilè adulterari poteſt: quatuor his modis veræ à falſis diſtinguuntur gemmæ. Primo, in pondere: quia arte facti maiore ex parte leues ſunt, legitimæ graues, excepto Smaragdo. Secundo, quòd nulla naturalium patitur lunam, excepto Smaragdo & Topaſio. Tertio, quantò magis intuemur & conſpicimus gemmam legitimam, tantò magis grata eſt vyſui, ita vt

Lib. 37. cap. 9.

Gemmarũ legitimarũ ab adulteratis ac falſis dignotionis ratio quadruplex.

vix

vix ipſe viſus exaturari poßit, contrarium eſt in altera. Quarto, quòd bonæ & legitimæ multo tempore poſſunt manere in igne, vt nullum ex eo detrimentum accipiant, at falſæ maculantur & corrumpuntur.

De Oculo felis. Cap. VIII.

IN inſula Zeilan naſcitur lapis, qui vocatur Oculus felis. Et licet inveniantur in Pegu, & alijs regionibus Indicis, ſimiles tamen non ſunt illis de Zeilan. Multò maioris ſunt apud Indos pretij, quàm in Hiſpania. Conſtat namq́ experientia, quòd cùm vnus ſexcentis ducatis in India æſtimaretur, tranſportatus in Luſitaniam, non niſi nonaginta eſt æſtimatus, relatus autem eò vnde allatus erat, dicto pretio eſt venditus. Perſuadent ſibi Indi, eius qui hanc gemmam poßidet, facultates non imminui, ſed ſemper incrementum accipere & augeri. Sed non eſt quod miremur, inter gentem tàm barbaram ſparſas eſſe opiniones erroneas et ſuperſtitioſas, qualis hæc eſt, ſiquidem etiam interChriſtianos, maximè inter fœminas, reperiuntur ſimiles, qualis

Achates. Olho de Gato Luſitanis propter ſimilitudinem.

eſt de Valeriana herba. Hunc Cardanus lib.7. de Subtil. Pſeudoopalum vocat, & alij recentiores cum illo.

De Magnete. Cap. IX.

Nomina.

L*Apis Magnes multa habet nomina ſecundum diverſitatem nationum. Quia Latinis dicitur Magnes & Heraclius lapis, Barbaris et Italis Calamita, Luſitanis Petre de Cevar, Caſtellanis Piedra Yman. Notus benè eſt propter validam vim attrahendi ferrum, ex quo apud nonnullos ſcriptum invenimus, naues Luſitanorũ quæ in Calecut cõmeant, clauis ferreis non compingi, ſed ligneis, ob ſcopulorum è Magnete lapide frequẽtiam, à quo ſcilicet magna iactura attraherentur & raperentur naues, ſi ferreis clauis fabricatæ eſſent. Sed reuera non eſt hiſtoria autentica, cui fides adhiberi debeat; quia & in Calecut & toto eo tractu plures inveniuntur naues clauis confixæ ferreis, quàm ligneis, neq; quiſquam Luſitanorum eſt, qui huc vſq; dicat ſe hoc vidiſſe. Verum quidem eſt, quòd in inſulis Maldiuis inveniuntur naues contextæ clauis ligneis, [vel filis duntaxat ex nuci-*

Ferrum attrahit: et de eius φαινομένου cauſis. Aloiſ. Cadamuſtus lib.2.c.55.

bus

bus Cocis] *ſed hoc non fit propter metum Magnetis, ſed ne maior impendatur ſumptus in ferrum. Ad hæc dicunt quidam lapidem hunc maiori ex parte inueniri in metallis ferrarijs, atq; inde tantam eſſe cognationem inter Magnetem & ferrum: cùm tamen inveniatur etiam lapis hic, vbi nunquam fuit ferrum. Sunt qui putent Magnetem ad ſe ferrum trahere, ob eam facultatem quam ferro cõmunicauit ſeu impreſſit, qua ad Magnetem feratur: eamq; ob cauſam Magnetem non maioris eſſe ponderis, etiam ſi multum ferri illi addatur, quàm cum exigua ferri quantitate in bilance poſitum. Sed contrarium docet experientia. Præterea aliud quid de Magnete in medium producunt, dicentes eſſe facultatis deleteriæ, & homines reddere ſtultos. Verùm expertum habent huius regionis incolæ, Magnetem pauca quãtitate per os ſumptũ, retardare ſenectutem, et conſeruare iuventutem. Qua de cauſa Rex Zeilan, ollas ex Magnete iuſſit confici, in quibus cibus eius coqueretur. Inſeruit non parùm noſtris navigationibus, ſiquidem per illum cognoſcuntur* Vſus eius.

tur horæ diei, & venti. Apud nos in officinis fiunt cum ipſo emplaſtra, quorum vſus eſt ad mala vteri, quibus ſunt valde ſubiectæ mulieres. Magnes autem habetur melior, qui maximè attrahit ferrum, colore vergente ad coeruleum, denſus, & qui per ſe non eſt valde ponderoſus.

Theamides. Plinius lib. 36. cap. 16.

Lapis vocatus Theamedes, qui colligitur in quodam monte Æthiopiæ habet contrariam virtutem virtuti magnetis: quia ſupra ferrum poſitum, ſtatim illud fugit.

De Lapide Bezaar. Cap. X.

Bezar lapis, Belzaar.

NVllus Græcorum, neq́; Latinorum facit mentionem lapidis Bezaar tanti nominis in vſu Medico apud Magnates & Principes. Medici Arabes ſcripſerunt de eo magna experimenta, quorũ multa etiam noſtri temporis confirmarunt Medici.

Nominis ratio, & Generatio.

Quantùm ad etymon & originem nominis; diſcrepant inter ſe Autores. Dicunt aliqui vocatũ eſſe hunc lapidem Pazar à Pazan, h.e. hirco, inde corrupto nomine dicitur Bezar, aut Bazar. Conradus Geſnerus ſermone in

nonem inſtituens de capra ſilueſtri ſcribit, nomen hoc eſſe Hebraicum, compoſitum ex Bel, quod ſignificat Dominum, & Zaar, venenum, q. d. Dominus venenorum. Tradit præterea generari in capra montana in India maiori, trans fluuium Gangem in quibusdam montibus vicinis Chinæ. Alij, quò ad eius generationis modum, eum ſic deſcribunt. Eſt in Coraſone & Perſia Hirci quoddam genus, quod Pazam lingua Perſica vocant, coloris ruffi, aut etiam ſimilis glandi maturæ, in cuius ventriculo naſcitur, circum tenuiſſimam quandam paleam ſemper augmentum capiens cum quibusdam velut folijs aut ſquamis, ad modum Bulbi, ſiue Ceparum, vt vna q. tunica ſuperimpoſita ſit alteri. Quod ita ſe habere, conſtat experientia: fracto enim lapide huiusmodi tenuis palea in centro ſiue meditullio eius inuenta eſt. Conſpicitur tamen intus quandoq; quædam cauitas, quæ puluere plena eſt (quo falſi carent) eiusdem cum lapide facultatis. Ad hæc dicunt aliqui, quòd animalia hæc vocata alio nomine Ceruicapræ funguntur officio ceruorum, & iuxta Pli-

nium lib. 28. cap. 9. ſerpentes hauriunt, & ſpiritu narium extrahunt de latebris cauernarum, quibus deuoratis aquam petunt, in qua tamdiu ſe immergunt, donec vim veneni ſedatam ſentiunt. ex aqua autem egreſſi redeunt ad paſtum, et multas herbas contra venenum vtiles comedunt, quas inſtinctu quodam naturali cognoſcunt: atq; ita ex veneno, quod comederant; & ex herbis, quas depaſti fuerant, mediante calore interno generantur hi lapides in ipſorum corpore. Animal hoc, vti tradunt: eſt magnitudine cerui atq; tàm animoſum, vt aliquando interficiat venatores, quare benè armati prodeunt ad capiendum ipſum cum laqueis & intricamentis multis alijs. Sunt porrò animalia hæc magna agilitate prædita, & incedunt gregatim mugiendo. Sunt qui affirment, Ceruos dum animaduertunt ſe valde ſenes, comedere ſerpentes quorum eſu reiuueneſcunt: ne autem venenum noceat, immergere ſeſe in fluuijs, vt ſolum caput promineat extra, dum autem in his ſunt, defluere humorē craſſum ab ipſorum oculis, qui magno calore Solis congelatur in

lapides

lapides ſimiles glandibus. [De Bezehardt *Arabum ex ceruorum lachryma ita Theomneſtus grauis veterinariorum medicinæ auctor ſcribit. Ceruos, vermes inteſtinorũ inuolucris implicitos, ſerpentium eſu enecare, quos ex cauernis narium ſpiritu eliciunt: & ne illorum virus ipſis obſit, ad fontes aquarũ accelerant, quibus ad labra vſque ſe immergunt: tum oculis lachrymæ lentè deſtillant, quæ viſcedine ſua coagulatæ, in angulis oculorum in lachrymas nucis iuglandis pondere coaleſcunt. Deinde quum ſeſe veneno exoneratos ſenſerint, aquam egreßi, in latebras diuertunt: & vt lapis ille, viſus obſtaculum, decidat, caput arboribus affricant. quem inuentum, vt Bezehardt contra quoduis venenũ antidotum efficaciſsimum, venatores Siciliæ & Orientis magni vendunt. De quo Auenzoar lib. 1. tract. 13. cap. 6. Scribonius Largus cap. 42. compoſit. 163. Scaliger aduer. Cardanum Exerc. 112.*] *Cùm hoc anno in aula eſſet eques quidam prædiues Commendator S. Iacobi nomine Aluarus Mendez, qui partes illas peragratus eſt, & ſingulariter*

Spachij additio.

perconctatus de iſto lapide, dixit quòd viderit ipſemet ſæpè extrahi ex renibus quarundam caprarum montanarum, quæ ſunt in Arabia. & quòd ſint duorum generum: vnum melius, ex Felici Arabia: et alterum non tale, ex Vaccarum inſula, magis verſus Septentrionem. Atq; ſecundum hunc pari ratione generantur hi pretioſi lapides in renibus illorum animalium, qua in corporibus humanis. Alij ſentiunt eſſe minerale quiddam, vt Serapio. Sed plus fidei adhibendum eſt illis, qui ſcripſerunt de illis regionib⁹, in quibus dictus lapis generatur,

Tēperies. & multò magis teſtibus oculatis. Quod ad eius complexionem, nihil certi poteſt adſtrui, quia non operatur per facultatem ma-

Vtilitas. nifeſtam, ſed per virtutem ſpecificam. Indi vtuntur eo nos ſecuti contra omne genus veneni, & non ſolùm in morſib⁹ animalium venenatorum, ſed etiam ad morbos melancholicos. Opulentiores bis ſe purgare ſolent ſingulis annis, Martio & Septembri. A purgatione, quinq; ſubſequentibus diebus continuis ſumunt in ſingulas doſes decem huius lapidis grana diſſoluti in aqua roſarum.

rum. Hoc remedio iuuentã & vires conſeruari dicunt. Vtuntur etiam contra triſtitiam, melancholiam, ſyncopen, epilepſiam, morbos diuturnos ex humore melancholico, lepram item, ſcabiem, impetiginem, et quartanas. Valet contra lumbricos, in aqua portulacæ: contra febres peſtilentiales, in aqua acetoſæ: & deniq; contra variolas & rubeolas. Vtendi modus varius eſt. vel enim aßumitur in potu, aut cibo: vel confringitur aut portatur in ore, aut ſugitur: aut datur in puluere ad ſudandũ: aut appenditur in ſacculo, vt cutim tangere poßit, vti fit in Sublimato ad præcautionem peſtis. Vtilis etiam ſingulariter eſt puluis aſperſus morſibus ferarum virulentarum, & anthracibus peſtilentibus, quia venenum foràs euocat. Sed ſi vtendum puluere eſt, debet radi inſtrumento aureo aut argenteo, ne terendo virtus ipſius exhalet. Quò ad quãtitatem, exhibentur tria, ſex, aut duodecim grana, ſecundum arbitrium dantis. Vt ſciri poßit, an legitimus lapis hic ſit, modus talis inuentus eſt. Ducitur cum acu filum per toxicum (herba baleſtera vocatur) deinde per

canis aut alterius animalculi pedem tranſmittitur acus, atq; filum relinquitur in vulnere. Canis ilicò incipit ea ſymptomata habere, quæ ſolent comitari eos, qui biberunt toxicum. Cùm planè concidit canis atq; deſperatus videtur, tùm huius lapidis puluerem aqua dilutũ cani in os inijciunt, & ſi ad priſtinum ſuum ſtatum animal redierit, habetur pro legitimo: ſin minus pro adulterato. Invenitur quoq; in Malaca lapis venenis reſiſtens, qui tanta eſt in æſtimatione, vt è duobus, qui ſimul reperti fuerunt, alter pro ingenti munere miſſus ſit Proregi Luſitaniæ, atq; hunc omnino præferunt lapidi Bezaar. Naſcitur in felle Hyſtricis, cuius color vergit ad purpureum, guſtu amaro, tactu lævis & lubricus, vt Gallicus ſapo. Referunt ij, qui fuerunt in iſtis locis, quòd Indi quidã adulterarint lapidem iſtum Bezaar certa quadam compoſitione, quam illi norunt: non autem paleam, quæ intus continetur, neq; puluerem potuerunt exprimere. Quare dicit Serapio, eſſe aliquos ex iſtis lapidibus, quæ nullam contra venena vim habent, vt veri. Quòd autem

Lapis inuentus in felle porci ſpinoſi aduerſus venena, Luſitanis dict⁹ Pedra de Porco. Aliàs; Lapis Malecenſis.

Bezar adulteratio.

autem lapides iſti habiti fuerint ſemper in magno pretio, teſtis eſt autor quidã Arabs Hiſpanus, cùm dicit, ſe lapidem Bezaar vidiſſe apud filios Almirama cuſtodis legis Dei: pro quo lapide magnificam ac propè regiam ædem Cordubæ is rependit. Præterea quòd ipſi Reges Indiæ magni hunc lapidem æſtiment, manifeſtum fit ex munere, quod in prima acquiſitione miſit Rex de Cochin ad Regem Portugaliæ, quo inter alia etiam hic lapis fuit, quem dicunt fuiſſe primum, quem Luſitani importarũt in Hiſpaniam. Noſtris temporib⁹ cœperunt quoq́ Lapides Bezaar ferre ex noſtris Indijs, quos eoſdem cum Orientalibus dicunt habere effectus. Habent extrinſecus colorem leonatum obſcurum & ſplendidũ, & ſub duabus tunicis certam rem albam, qui guſtati ſapiunt terram, & magnitudine ſunt non mediæ fæbæ, vt quidam ex recentibus dicit, ſed caſtaneæ, vel oui. Generatur in quodam animalium, quæ ſunt in montib⁹ et terris frigidis Peruinis, atq́ ſimilia ſunt arietibus, licet non habeant cornua, tantæ velocitatis & agilitatis, vt non poſſint capi venando, niſi tormentis

Pretium grande.

Bezar alia ab Orientali ſpecies.

mentis manuarijs bellicis. Invenitur lapis in quodam ſolliculo propè ſtomachum, & maioris exiſtimatur efficaciæ eſſe eorum, qui paſcuntur per montes, quàm qui per plana. Ex Nombre di Dios & Carthagine attulerunt lapides quosdam, vt ſaxula fluuij. Inveniuntur in ventriculo magni alicuius Lacerti, vocati Caimanes, & ſunt amphibij, quia viuunt in terra, & in aqua. Sunt feroces & dentati, ac tàm magni oris, vt deuorare poßint hominem integrum. Alleuiant & quandoq; tollunt quartanas, ſi vnus iſtorum applicetur vnicuiq; temporum ægri: quod occultæ quadam ratione fit.

Lapides ex alijs animalibus exempli.

De Margaritis. Cap. XI.

De Conchis, Margaritis, & Vnionibus Plinius lib. 9. cap. 35.

Natales Margaritarum.

INter Margaritas, quæ prægrandes ſunt, Vniones Latinis dicuntur, quoniam vix duæ inveniuntur, quæ ſimiles ſunt magnitudine, figura, & nitore. Minores dicuntur ſimpliciter Margaritæ, Arabibus Aliofar corrupto vocabulo ex Iulfar portu in mari Perſico, vbi generantur præſtãtiores. Hinc etiam vocari ſolent Orientales, quia ſinus Perſicus Orientalis eſt, comparatus cum

noſtro

noſtra Earope. Reperiuntur etiam Margaritæ à promontorio Comorim, ad inſulam vſq; Zeilan (vbi eſt piſcatio regis Portugaliæ) ſed & minores & vilioris pretij, quàm ſuperiores. Generantur & in inſula Burneo, quæ licet magnæ ſint, tamen non tàm benè formatæ, vt aliæ. Veniunt etiam pariter aliquæ ex Chyna, quæ non magni ſunt pretij. Pro vero ſtatuitur reperiri etiam in mundo nouo, quæ tamen nulla ratione comparari poſſunt cum Orientalibus: cùm ſint minores, non ita candidæ, læues, ac rotundæ, etiamſi piſcando ipſas multi vitam amiſerint. Producit etiam ipſas Oceanus Septentrionalis, vt Orientalis, quàmuis non in tanta abundantia. Deniq; pro certo habetur, generari ipſas in omnibus aquis, in quibus inveniuntur conchæ. Quia præter Boëmorum teſtimonium, qui dicunt inueniri ditiſſimas conchas in quodam fluuio dicto Vuotauua, viſa eſt in Tago flumine Toleti margarita in quadam concha ex ijs quæ ibi naſcuntur, cùm præceſſiſſet magna quædam ſiccitas. Origo & genitura ipſarum eſt maiori ex parte è conchis, Geneſis

haud

haud multùm ab oſtrearum conchis diſſimilibus. Sed hoc notari debet, eas quæ natant in profundo, producere margaritas maiores: & quæ in alto mari degunt, minores. Conchas ergò vbi acceperint Indi illius regionis Orientalis, aëri exponunt, vt exſiccentur, atq; ita aperiuntur: & in apertis mox conſpiciuntur margaritæ aliquando plures, aliquando pauciores ſecundum ipſarum magnitudinem. Americus Veſputius affirmat, habuiſſe ſe concham, in qua inventæ ſunt plures quàm 130. margaritæ.

Eſſentia. *Quod verò ad eſſentiam attinet, eſt quæſtio inter autores, an Margarita ſit pars ipſius conchæ, aut ſuperfluitas, aut morbus.*

Lib. 3. Dipnoſoph. cap. 8. *Refert Athenæus, quòd Chares Mitylenæus libro hiſtoriarum ad Alexandrum ſeptimo, ipſas vocauit oſſa: alij putant eſſe medullam ipſius conchæ: alij partum, vt Plinius: aut oua, quæ de ſeipſis producunt, quia in mari adhuc ſunt tenera, & ſtatim poſt piſcationem indurantur. Verior opinio meo quidem iudicio eſt, generari illas in carne conchæ, vt lapides in carne aliquorum animalium, ſuppeditata huic generationi ma-*

tioni ma-

tioni materia ab humore craſſo & viſcido, qui redundat ex alimento: addito tamen hoc, quòd non ſemper inveniantur in media carne, ſed in aliјs partibus ipſius conchæ. Inter conchas meliores habentur læves & albæ, quas eius regionis incolæ Cheripo appellant, ex quibus cochlearia poculaq́ conficiuntur. Verùm Cheripo non id eſt conchylium, quod vulgò Matrem perlarum vocamus, quam eius loci populus vocat Chanco. Habent mercatores eius regionis cuprea quædam inſtrumenta multis foraminibus pertuſa, quibus æſtimant & cognoſcunt pretium Margaritarum. Nam quæ traijci poſſunt per minora foramina, idem habent pretium, & venduntur per drachmas: quæ tranſeunt per maiora, maioris æſtimantur ſine comparatione. Dicere autem inveniri aliquas perforatas naturaliter, eſt ridiculum, quia quas videmus cum foraminulis, ſunt ita elaboratæ naturaliter. Maiores, quæ generantur non procul à promontorio Comorim, pendent centum grana tritici, & valet vna quæq́ illarum mille quingentos aureos. Cõſpecta etiam eſt,

Electio & pretium.

C quæ

quæ centum ſexaginta grana penderet.
Margaritis nitor quomodo reſtituatur.
Perſuaſum habent aliqui, minui ipſarum pondus & colorem immutari antiquitate temporis. At cognitum eſt experientia, diu oryza leuiter confracta et ſale verſatas, priſtinum vigorem & fulgorem recuperare. Et Auerroës Arabs magni nominis inter Philoſophos, & non paucæ exiſtimationis inter Medicos ſcribit, quòd ſi dentur comedendæ columbis, clariores et puriores reddi, vt tamen ſtatim occidantur, vbi illas transglutierint, quia ſi diutius ac per tempus longius in ſuis retinerent ventriculis, non parùm decederet de pretio, & damni plus
Collectio.
quàm lucri accederet. Americus teſtatur, eas niſi ſint benè maturæ & cadant ex conchis, non eſſe perfectas & conſumi paruo tempore, hocq́; reſpectu habito debere colligi, quando volunt excidere.
Delectus.
Habentur optimæ, quæ ſunt valde candidæ, rotundæ, læues, tranſparentes & ponderoſæ, atq; ſimul tantæ mollitiei ſunt, vt facilè poſſint liquefieri in aceto, ad modum teſtæ oui.
Aeſtimatio et pretium
Quod manifeſtum facit illa ſumptuoſiſſima & ſuperbiſſima cœna Cleopatræ reginæ Ægypti,

Ægypti, quã dedit ſtudio ſingulari Marco Antonio, quæ ſi computetur ad monetam præſentem, æſtimabatur ducentis quinquaginta millibus ducatorum, ſiquidem aceto liquatum abſorbendum dedit maiorem & generoſiorem vnionem, qui tùm credebatur eſſe in mundo. Quod idem etiam fecit Imperator C. Caligula. Quantùm ad vſum Medicinalem attinet, non ſcimus ex ijs vtilitatem capere Indos, quanquam dicatur quòd propter ſuam ſiccitatem naturalem conſumunt ſuperfluitates corporis, vnde fit, vt vires & ſpiritus vitales recreentur & confortentur: atq; hanc ob cauſam Arabes Medici inter cordiales medicinas eum numerant, etſi, quod ſcim⁹, nec Dioſcorides, nec Galenus ipſarum fecit mentionem, quæ notatu digna ſit. Valent etiam contra peſtem, & morbos alios malignos, humiditates oculorum, ſi puluis ipſarum ſubtiliſſimus in ipſam partem ponatur. Habentur frigidæ & ſiccæ cum aliqua adſtrictione.

antiquitus. Plinius lib. 9. cap. 35. & Plutar. in Antonio. Suetonius, & Dion.

Vſus in Medicina.

De Ebore. Cap. XII.

EBur nihil aliud eſt, quàm dens Elephantis quem vulgò vocant Colmillo, quo

vtuntur vt plurimum Medici ad confortandum cor & hepar, & reſtringendas purgationes albas mulierũ. Nullius in medicina vſus ſunt ipſi dentes apud Indos Orientis: ſed duntaxat ab Arabibus & Turcis vſurpantur ex Auicennæ præſcripto in iiſdem remedijs, quibus nos vtimur. Verùm ad diverſa inſtrumentorum genera tantus eius vſus eſt, vt ex ea parre Æthiopiæ quæ eſt à Sofala, vſq; ad Melinde, ſingulis annis in Indiam deuehantur millies ſexcenta pondo, præter eos dentes qui ex plerisq; Indiæ regionibus convehuntur. Habetur frigidum & ſiccum in primo gradu. Circa quod duæ erroneæ opiniones ſunt. Vna quæ dicit, inveniri quoddam Ebur minerale: altera quæ vult non haberi Ebur verum, cùm tot inveniantur Elephantes per Indiam et Aethiopiam.

Aiochtoli. *Invenitur in noſtris Indijs quoddam animal vocatum* Armadilla, *quod veluti teſtis quibusdam totum coopertum eſt vſq; ad pedes, & eſt porcelli magnitudine, caudam habet vt Lacerti, in qua eſt oſſiculum, cuius in tenuiſſimum puluerem redacti pilo*

lula,

lula, confecta magnitudine capitis aciculæ, atq; auri indita, dolorem eius ſedat atq; tinnitum. Sub terra viuit, vt Talpa, & terra ſeſe ſuſtentare creditur. Sunt quoq; iſta animalia in India Portugaliæ, & vocant ipſa Encubertados.

TRACTATVS II.

De Aromatibus.

De Cinnamomo ſive Canella. CAP. I.

TAm longa difficiliq; via petebantur olim hæc aromata, vt perfectam eorum notitiam conſe qui veteribus haud facile fuerit. Et quoniam ingens eorum erat pretium, maiorq; in hominibus lucri cupiditas, adulterabãtur aromata, et hac ratione fiebat, vt diverſa illis imponerentur nomina, tametſi plerumq; eiuſdem eſſent generis. Quare præſens quoq; aroma dicebatur Caſſia, & Darchyna lingua Perſica, noſtra Canella, & Cinnamomum etiam, quod ſignificat lignum odoratum, aut Amomum allatum

Cinnamũ. Darſeni. Nomen.

ex China. Conſpicitur quandoq́ in India Orientali Canella, ſed ea valde deprauata, & commixta cum bona, quæ damnatur; aut quòd non benè parata ſit, aut non ſuo tempore cæſa, quandoquidem vix aroma reperias corruptioni magis obnoxium, præſertim ſi diu detineatur in navi. Quidam dubitarunt, an noſtra Canella eſſet vera Caßia antiquorum, an Pſeudocaßia. Rem eandem eſſe, multis probatum eſt à recentioribus. Verùm decepti in hoc ſunt, dùm non cogitarunt, nos nullum habere Cinnamomum, ſiquidem Galenus eùm Theriacam parare vellet Antonino Imperatori, accipiebat ipſum ex vaſculis, in quibus res exquiſitæ & pretioſæ erant recōditæ, quorum quædam Traiani erant, alia Adriani, nonnulla Antonini, qui Adriano in imperio ſucceßit. Neq́ adeò mirum ſit, deeſſe nobis Cinnamomum, quoniam etiam eo deſtituebantur Principes tàm curioſi & ſoliciti in rerum neceſſariarum acquiſitione ex India, atq́ mundum ita habebant ſibi ſubiectum, vt fragmentum rei alicuius videntes, accipere liceret, quod conſervarent in ſuis theſauris. Vnde

Canella an Caßia ſit: & an hodie inveniatur.

Lib. 1. de antid. cap. 13.

Vnde non eſt mirum, Cinnamomum periiſſe in Arabia, vt Balſamum in Iudæa. Addatur, quod tradit Plinius, huius ſiluas incenſas eſſe ira barbarorum. Confirmat & illud, quia ad inveniendum Cinnamomum illi qui Canella ſe onerant, adferrent etiam illud, quod maioris eſt pretij. Et concludunt, diverſas eſſe res Carellam & Cinnamomum. Sed ſi verum eßet, non inveniri Cinnamomum, vt iſti arbitrantur, neſcio quid Galeno reſponderi poßit, cùm dicit: ex præſtantiſsima Canella ſeligatur Cinnamomum, & quód quandoq; arbores integræ Canellæ conſpiciuntur, ex quibus proveniunt aliquot rami Cinnamomi. Quod cùm ita ſit, aut debemus dimittere Canellam, aut admittere Cinnamomum, in quod illa abit. Et mihi quoq; videtur neceßarium eſſe fateri, quòd habeatur, licet in pauca quantitate: atq; iſtud ſolum probant argumenta alterius partis, quæ non negamus, maximè cum habeam parum de quadam eius particula, quam communicauit Doctor Madera Medicus regius, ijs præditam cõditionibus, quas Galenus tradit. Valde benè olet, ad Lib. 12. cap. 19.

C 4 guſtum

guſtum ſe præbet calidum, & non ingratum palato, color eius talis, ac ſi miſceremus cum lacte colorem fuſcum addito pauco ceruleo. Arbor Cinnamomi magnitudine eſt Oleæ, interdum minor, multis ramis rectis prædita. Folia quò ad figuram ſunt ſimilia folijs citri, & habent tres neruos in longitudinem, vt folia plantaginis, & ſapor foliorum idem eſt cum ſapore ipſiusmet Canellæ, ſicuti expertus ſum in aliquot folijs eius quæ habeo. Flores ſunt albi, fructus niger et rotundus, auellanæ ferè magnitudine, aut exiguæ olivæ. Concludendo, id quod nos vocamus Canellam, nihil eſt aliud, niſi ſecundus cortex arboris, isq́; interior. Nam hæc arbor duplici cortice munita eſt, veluti Suberis arbor, non eo tamen adeò craſſo & diſtincto. Exemptus ergò cortex hic interior, & diſiunctus ab exteriore, dividitur in partes longas et quadratas, humi abijcitur, atq; ita per ſe convolvitur, vt truncus integer vnius rami eſſe videatur, truncus verò interdum femoris craſſitudine reperiatur. Roſeum autem illum colorem Solis calore contrahit: qui, non probè paratus, candi-

Canellæ hiſtoria.

candicans, ſive cinerei coloris ſit: nimijs verò ardoribus Solis aduſtus, niger. Sublato cortice quieſcunt arbores per tres annos ſine vllo proventu, et omnes ſunt ſilveſtres. Naſcitur arbor hæc in Zeilan, * Iaoia, & Malabar: ſed ſelectiſsima eſt, quæ in Zeilan, cum qua tamen invenitur aliqua non bona, quia habet corticem nimis craſsum, neq; ita in tubulos convolvitur, quòd ſit nimis vetus & non eiuſdem anni.

* Inſula hæc eſt omnium laudatiſsima, in qua Indiaſserũt locum Paradiſi fuiſſe, ibiq; Adamum creatum, ac etiamum in monte eius, qui altiſsimus eſt, extare veſtigia primi parentis ſaxis infixa, & velut inſculpta ad perpetuam memoriam.

Deſtillant de radice certum liquorem, qui redolet Camphoram, licet fiat hoc rariſsimè, quia rex Portugaliæ prohibuit, ne vulnerentur radices, vt non pereant arbores. Eliciunt aquam ex floribus in India plumbeo alembico aut vitreo, ſed non tàm ſuavis ac odorata eſt, vt illa quam diſtillant ex corticibus viridibus. De exiccatis, quæ ad nos veniunt, deſtillant etiam aquam noſtrates, licet vulgus illam perperam vocet aquam de floribus Canellæ. Vtuntur ea ad corroborandum ſtomachum, colive dolores

Liquor de radice Canellæ.

Aqua Canellæ.

ex cauſa frigida provenientes illicò lenit, vti teſtatum ſæpius fecit experientia, faciei colorem commendat, & oris habitum, atq; valde accommodata eſt ad condiendos cibos. Exprimunt etiam oleum ex baccis Canellæ, ſicut ſolet elici ſæpiſsimè ex oliuis, quod eſt valde viſcidum, & ſimile ſaponi Gallico, inodorum, niſi calefactum ſit, tunc enim ad Canellæ odorem accedit. Eo vtuntur adverſus ventriculi & nervorum frigiditatem. Ex Philippinis, inſulis conterminis cũ Chyna, attulerunt regi Hiſpaniæ Philippo aliud *genus Canellæ, ſed ſubtilioris, & ad guſtum tenacis, quæ maſticata inter dentes, non videtur niſi picis inſtar glutinoſa. Diſserendo de ipſius temperamento & effectibus cum Doctore Hortega medico ſummæ autoritatis, & à cubiculis Maieſtatis regiæ, viſum ei eſt doctiſsimè, complexionem ipſius eſſe calidam in fine tertij gradus, et ſiccam in primo cum aliqua adſtrictione. Ex hiſce, quibus præditum eſt, qualitatibus colligitur, vtile eſſe ipſius decoctum ſecurè in febribus, morbis pectoris, & vrinæ, & ſimilibus intemperiebus. In*

Oleum Canellæ.

Canellæ genus diuerſum à priore.

Tẽperies.

montibus qui ſunt circa civitatem S. Franciſci del Quito in Peru, eſt etiam genus quoddam aromatis, quod vocant Canellam, & eſt fructus aut materia floris, qui poterit comparari copulæ glandium, niſi quòd coloris eſt ſpadicei, & vergit aliquo modo ad nigrum. Craſſius autem eſt, & maioris concavitatis, atq; valde ſapidum, vt Canella, niſi quòd non debet comedi niſi in pulvere: quia vtentes ip[...] pro condimento, vt canella, amittit vires & ſaporem. Calidum & cordiale eſt, & in ſumma vtile ad ea, ad quæ Canella, licet non tantæ efficaciæ. Canellæ ſpecies alia à ſuperioribus.

De Calamo aromatico. CAP. II.

PLinius lib. 16. cap. 36. & lib. 24. cap. 11. tractat viginti novem ſpecies cannarum ſeu arundinum, inter quas mentionem facit vnius odoratæ, quæ naſcitur in India Orientali. Intelligens verum calamum aromaticum Pharmacopoliorũ, qui ab Arabibus dicitur Caſſab Aldiriar; in Guzarate, Vaz; in Cananim, Bache; in Malayo, Dirimgno; in Perſia, Heger; & in Cuicam, Vaycam. Seritur per vniverſam Indiam: vereq; Calami meminit Plinius. Locus ubi provenit.

conſtat,

conſtat, non naſci extra Indiam. Quòd ſi autẽ quis inde ſuſpicetur naſci etiam ipſum in regione alia, quia Plutarchus vocat Arabicum, & Corn. Celſus Alexandrinum calamum: debet intelligi ita vocari, quia ex India fertur in Arabiam, & ſimiliter in Alexandriam, poſtea in Barut, & Tripolim Syriæ. Hanc proprietatem hæc canna habet, quòd non olet, niſi poſtquàm è terra extracta fuerit: interim quò viridior eſt, cùm extrahitur, eò magis olet, licet nõ tàm

Vires. ſuaviter. Familiare medicamentum eſt mulieribus Indis in paſsionibus matricis, & doloribus iunctürarum. Veterinarij multùm vtuntur ipſo per hyemen: quia ex eo contuſo conficiunt medicamentum, quod vocant Arata, addendo allia, cuminum, butyrum, ſaccharum, & parum ſalis. De iſto dant ſuis iumentis mane contra frigiditates & torſiones ventris.

Eſsentia: quid ſit. Notandum, quòd calamus aromaticus, quo vtimur, non eſt radix, quia hæc parua eſt, & non eſt niſi aliqua particula cannæ aut caulis. Vnde colligitur error eorum, qui ſcribunt eſſe radicem, vt probent noſtrum Calamum aromaticum

maticum eſſe Acorum verũ. Licet hoc ferri poſſet, quòd ſi non eſt canna Calamus vulgaris, eſt radix eiuſdem, quemadmodum Nardus Indicus, qui vocatur Spicanardi, non quòd ſit ſpica, ſed quia ita videtur, licet verè ſit radix. Eadem canna hæc odorata nihil habet intus ſimile telæ araneæ, vti Arabes dixerunt, ſed certam quandam ſubſtantiam poroſam & raram, quæ videtur ipſius cor eſſe.

De Cardamomo. Cap. III.

QVod in officinis Cardamomum vocant, aroma eſt in regionibus Indiæ Orientalis benè cognitum, niſi quòd multitudo nominum, quam ſortitum eſt ex diverſitate locorum, cauſa fuit maximæ confuſionis inter ſcriptores Arabes. Seritur leguminum modo, & naſcitur altitudine, quando ſumma, cubiti vnius, cum ſiliqua quæ ſolet continere vſq; ad viginti grana. Radix eſt parua, & amburunt primùm terram, quò naſcatur citiùs. Eo multum vtuntur Indi, quia ipſum mandunt ſimul cum Betre adconciliandum bonum odorem oris, pituitaq; Cordumeni fortè Arabum. Grana Paradiſi offic.

expurgan-

expurgandum caput & ſtomachum, licet etiam ſyrupos ex eo faciant. Quantum attinet ad eius differentias & eſſentiam, ſecundum antiquos & recentes: remitto ad Catalogum ſuccedaneorum.

De Caryophyllis. Cap. IV.

Nota ne antiquis. *Dioſcoridem aut Galenum mentionem Caryophyllorum feciſſe, nuſquam in-* Lib.12.c.7. *venire licet: quámvis Plinius videatur aliquam habuiſſe eorũ notitiam, cùm ſcribit: Eſt etiamnum in India Piperis grani ſimile, quod vocant Caryophyllon, grandius fragiliusq́. Tradunt in Indico luto id* Vbi creſcant. *gigni. Advehitur odoris gratia. Naſcuntur in Zeiland, & alijs multis locis, ſed nullibi fructifera eſt arbor, quàm in inſulis Maluccis.* Arboris deſcriptio. *Arbor Caryophylla profe-rens ſimilis Lauro eſt, multis prædita ramis, floribus copioſis odoratiſſimis, initio cãdidis, deinde viridib⁹, & in fine rubeſcentibus, qui indurati, fiunt Caryophylla ipſa, Clavos vocamus vulgò, Indi Calafur, &* Lib. 7. *in Maluccis Chambe. Paulus dicit vocari καρυόφυλλον, quaſi Folium nucis, ſed non reſpondet*

reſpondet nomini ſubſtantia, cùm potiùs ſint ſtipulæ & flores arboris Indicæ, nigri coloris, digiti longitudine, odorati, acres, ſubamari, calidi ac ſicci citra tertium ordinem, multiplicis vſus, tùm in obſonijs, tùm in alijs medicamentis. Suſpicantur aliqui, quòd Hiſpanorum Cedrus, ſit arbor Caryophyllorum in India, quia ſi accipiatur Cedrus quando floret, & abijciantur barbulæ de floribus, remanent vt Clavi: & quòd propter maximum illarum regionũ æſtum fructus non perveniat ad maturitatem, niſi perficiatur in grano. Ad colligendos clauos, emundatur prius circa arborem humus: ſiquidem nullum genus graminis vel herbæ ſub hac arbore naſcitur, omnem ſuccum ſive humorem ad ſe attrahente arbore. Quo facto, flagellant & percutiunt altiores ramos arboris, & ſic fructus decidit: quem duorũ aut trium dierum ſpatio exiccant, poſtea aſſervant, & in diverſas provincias mittunt. Magni proventus augurium eſt, ſi arbor plures flores produxerit quàm folia: idcircò non debent nimis flagellari arbores, quia nimia & vehemens flagellatio ſteriles

Caryophyllegiũ.

ſteriles efficit. Naſcitur autem arbor ſponte ex Caryophyllis decidentibus. Nam cùm nunquã deſit pluvia, quæ alimentum præbeat fructui, qui in terrã decidit, enaſcuntur arbuſculæ, quæ intra octennium quidem adoleſcunt, ac fructum ferunt; & durant in centeſimum. Colliguntur Claui à medio Septembris vſq; in Ianuarium & Februarium. Dubitarunt aliqui, an producant gummi hæ arbores. Sed ſi benè rem conſideraverimus, inveniemus in multa Caryophyllorum copia aliquid ex atro ruſeſcens, quod prunis iniectum fructus ipſius odorem refert. Caryophylla in ſua bonitate conſervari exiſtimant, ſi irrorantur cum aqua ſalſa, quia non roduntur à tineis. Luſitanæ mulieres habitantes in India, deſtillant ex ipſis viridibus aquam odoriferam ad paſſiones cordis. Siccum fructum mandunt commendandi halitus gratia.

Caryophyllorum gummi.

Car. conſeruatio.

Aqua ex Car.

Vſus ipſorum.

Eſt etiam in inſula S. Laurentij fructus, magnitudine auellanæ aut paulò maior cum ſuo cortice, qui redolet Caryophylla, vltra de eo nihil ſcitur.

De

De Coſto, Cap. V.

Coſtus valde laudatus ab antiquis plurimũ negotij ſecit rei herbariæ ſcriptoribus, vt intelligerent, an legitimus inveniri poſſet. Quæ difficultas inde maximè manavit, quòd multa & diverſa eius conſtituerunt genera, qui de eo ſcripſerunt, tàm Græci, quàm Latini & Arabes. Vocatur in Guzarate, Vplot: in Malaca, Pucho: ab Arabibus, Coſt: à Latinis, Coſtus: deducto nomine, ut aliqui dixerũt à Coſto rege Alexandriæ, cuius filiam narrant fuiſſe S. Catharinam. Deſcribitur autem ab ijs, qui ipſum viderunt, Sambuci effigie, & Arbuti aut Iuniperi magnitudine, flores odoratos proferens. Certum ijs eſt, qui profecti ſunt in Indiam ex Portugalia, inveniri iſtam plantam, & tranſportari à mercatoribus in Ormuz, vnde ſibi proſpicit Aſia, Arabia, & Turcia, & vſq; in Alexandriam, & Venetias. Tamen vt vt ſit, melior pars eſt radix. Et quòd de hac intellexerunt antiqui in vſu medicinali, conſtat ex ipſomet Dioſcoride, qui ait, adulterari cum radicibus Helenij, quam in Hiſpania vlteriore

Nominum Coſti varietas.

Forma.

Locus unde aduenit.

Lib. 1. c. 15.

vocamus Ala. Quòd ſi aliquis interroget, quomodo tot poſſint eſſe arbores Coſti, vt Luſitani referunt, qui radicem eius in tanta abundantia advehunt. Reſpondemus, quòd minor eius pars eſt radix quæ venditur, maior autem lignum, neq; hoc maioris pretij eſt quàm illa. Præcellit is, qui intus candidus eſt, cortice cinereo: invenitur tamen etiam colore buxi, cortice palleſcente. Tanta eſt odoris fragrantia præditus, vt multis capitis dolorem excitet: guſtu minimè amaro, nec etiam dulci, tametſi iam ſeneſcens amareſcat. Nam recens guſtu acri eſt, vt reliquam aromata. Atq; hinc conſtat, quòd cùm Arabes duo eius genera faciant, amarum & dulce, ex eo factum eſſe, quia cum recens eſt, caret amaritudine: vbi autem vetuſtate corrumpi incipit, amaritudinem contrahit, fitq; nigricans. Vt autem dicam quod ſentio, tanta eſt huius radicis confuſio apud nos, et tàm exigua notitia de ea, vt ſatius ſit vti eius ſuccedaneo: atq; ita non eſt, vt tanti faciamus communem noſtrā Zedoariam, quā aliqui pro genere Coſti ſtatuunt, & quidem Coſti

Delectus.

An duorū generum.

Autoris ſententia de Coſto.

Zedoaria.

primi,

primi, quem nobis Dioſcorides depingit. Deinde, vti benè D. Auguſtinus dicit, multò melius eſt dubitare, in eo quod non ſcimus, quàm pertinaciter credere, quod non eſt certum. Quare, ſicut copioſiùs ſuo loco docuimus, magis ſequuti ſumus opinionem Matthioli, qui ſubſtituit radicem herbæ Angelicæ benè cognitæ, quæ accedit multũ ad Coſtũ in ſuauitate odoris, et in acrimonia quam habet non ſine aliqua amaritudine. Proinde non videntur nobis digni eſſe reprehenſione, qui Angelicam pro Coſti genere reponunt.

De Cubebis. Cap. VI.

CVbebæ (de quibus fecit mentionẽ Platearius cõparans ipſas granis piperis, quæ qdã exiſtimarũt eſſe ſemẽ Agni caſti:) ſunt in magno vſu apud mulieres Indiæ Orientalis macerantes ipſas in vino ad excitandũ appetitũ venereum, [ſi in coitu detineantur ore] ad excalfaciendũ vẽtriculũ, tametſi apud nos et per totã Europã vix iis vtamur, præterquàm in Compoſitionibus officinarum. Arbor quæ illas producit eſt ſylueſ- Vſus. Forma.

ſylveſtris, & ſimilis Malo vulgari, ſed minor, folijs Piperis, ſed anguſtioribus, per arbores Hederæ modo repit. Fructus racematim cohæret, non totus iunctus, & in vno communi racemo, vt vua, ſed vnoquoq; grano pendente ex ſuo pedicillo. Tanta autem in exiſtimatione eſt fructus hic etiam vbi naſcitur, vt eum incolæ decoquant, antequàm efferri ſinant, metuentes ne alibi ſatus naſcatur. Hinc fieri puto, vt vbiq; corruptioni magis ſit obnoxius. Hac à Luſitanis fide dignis accepi, qui longo tempore in inſula Iaua habitaverunt. Ioannes Coſtæus in ſuis annotat. ſupra Meſuem aſſerit noſtras Cubebas eiuſdē eſſe generis cum illo Pipere caudato, quod in Benin Aethiopiæ regno naſcens vlugato pipere longè acrius reperitur, quod Luſitanorum idiomate vocatur Pimienta del Rabo. Et quia Cubebæ quoq; euaneſcunt longiori tempore, nō participant de illa acrimonia quæ requiritur. Quantùm noſtræ differant ab ijs, quas deſcripſerunt Arabes, quæ ſunt verum Carpeſium tàm celebratum ab antiquis, neq; eſt noſtrum propoſitum tractare, neq; deſunt

Pretium.

Piperis ſpecies eſt.

In Elect. de Aromat.

Vide caput de Pipere.

authores,

authores graues, qui pro ſufficienter demonſtrato arripiunt.

De Folio Indico. Cap. VII.

DVm de Betre tractabimus, oſtendetur, quantùm differat ab ipſo Folium Indicum, quod Indi vocant Tamalapatra, quã vocem Græci et Latini imitantes Malabatrum nuncuparunt. Eſt verò Folium hoc ſimile folio Mali medicæ, paulò anguſtius & acutius, tribus per longitudinem diſcurrentibus neruis, vt in plantagine, benè & aliquo modo Caryophillos redolens, non tanti tamẽ odoris, vt offendat caput, prout ſolent aliæ res aromaticæ. Non aquis innatat hoc Folium, vti Dioſcorides & Plinius ſcripſerunt, ſed naſcitur in arbore valde alta, longè ab aquis, & in diverſis locis. Quidam putarunt eſſe folium hoc Caryophyllorum, in quo decepti ſunt manifeſtè, quia regio vbi naſcuntur Caryophilli, eſt tàm lõginqua ab illa Folij, vt opus ferè ſit duorum annorum ſpatio, quo ab vna ad alteram perveniri poßit. Dixerunt etiam eſſe folium Canellæ, et ꝗ naſcatur in Æthiopia.

Folium India.

Errores quorundã. Lib. 1. cap. 11. Lib. 12. cap. 26.

ſed eſt etiam error manifeſtus, quia nec eſt in Aethiopia arbor Canellæ, nec folium Indicum. Hoc quidem verum eſt, quòd folia Canellæ non differunt multum à Folio Indico, licet anguſtiora ſunt, & nō tàm acuta, & carent tribus illis nervis. Deniq; ſi maiorem curam & diligentiam adhiberent Medici & Pharmacopœi Hiſpani, vti deceret, non opus eſſet quærere ſuccedaneum huic Folio in ſuis compoſitionibus, ſiquidem abundanter ſatis advehi poſſet ex India, atq; tanta quidem copia, quæ vniverſæ Europæ ſufficeret.

De Galanga. Cap. VIII.

GAlanga medicamentum eſt vſibus humanis valde neceſſarium, licet Græci non cognoverint, neq; vix etiam Arabes, apud quos vocatur Caluegia. Eſt verò duplex. Vna minor, & odorata, quæ advenit ex Chyna: Altera maior, & craſſior, non tantæ efficaciæ ac prior, quæ naſcitur in Iaua. Minor duorum palmorum altitudine frut[illegible]cat, folijs Myrti, radice nodoſa ſponte naſcens. Maior elevatur duos cubitos in altum,

Galangæ ſpecies.

tum, folijs Myrthi mucronatis in modum cuſpidis lanceæ, radice craſſa, & nodoſa Harundinis modo, flore candido, fert ſemē, ex quo naſcitur & ſeritur in hortis, licet in pauca quantitate, interim tamen tanta, vt acetarijs & huius gentis vſui medico ſufficiat: ſeritur tamen hæc maior duntaxat radice, vt Gingiber, non ſemine. Loquor de maiori, quia altera eſt ſemper ſylueſtris. Si quis cupit cognoſcere, quàm confuſo & incerto ordine tractatum fuerit in libris Arabum de hac ſpecie, legat Avicennā cap. 196. & 321. lib. 2. Cæterùm omnino explodenda eſt Monachorum, qui in Meſuen Commentarios ediderunt, opinio, quibus videtur eſſe radix Schœnanthi, quam certum eſt inutilem eſſe in vſu medico, & naſci in Arabia ac Caliate: Galanga verò non naſcitur niſi in provincijs Chinæ & Iauæ ab Arabia procul diſtantibus. Adulteratur à quibuſdam, qui Cyperi radices contorquentes, aceto forti & pipere macerent. verùm impoſtura facilè deprehenditur: quippe abraſo exteriori corce, nulla in radicis ſubſtantia acredinis nota, nullusq́; Galangæ ſapor percipitur.

Monachorum error.

Adulteratio.

Galangæ ſimilis Radix.

Ex Florida, & portu S. Helenæ advehitur radix rotunda, quæ Galanga eſſe putatur & figuræ & virium ratione. Longa in ſuo exortu eſt, & cum nodis tanta arte, vt inciſis ſingulis remaneat vt corona, quare perforant, et faciunt globulos ſeu ſphærulas, quas Indi de collo ſuſpendunt. Radix hæc exiccaca & indurata, foris nigra eſt, intus alba, et valde aromatica. Planta huius radicis non eſt magna, ſed folia ſunt ampla, & notabilis magnitudinis, cum ramis qui extenduntur per terram. Habetur calida & ſicca in ſecundo gradu. Vſus harum radicum inter illos Barbaros eſt, quòd eas lapidibus conterunt, totumq́ corpus cum illis affricant, propter odorem gratū, cuius valde amantes ſunt, vt faciant cum anima & corpore maiora conuiuia dæmoni. Dicunt etiam ſic cutim conſtringi, & corroborari membra. Vtilis eſt morbis frigidis, vt Galanga.

De Gingibere. Cap. IX.

Zingiberis forma.

GIngiber planta eſt folijs ſimilibus Iridi aquaticæ, aut Gladiolo, magis tamen nigrican-

nigricantibus: caule trium aut quatuor palmorum altitudine aſſurgens. Ludou. Romanus mentionem faciens radicis, ſcribit erui nonnunquã pondo vnciarũ duodecim: ſed non omnibus eandem eſſe amplitudinem. Plùs in profundum non extendi, quàm ad ternos vel quaternos palmos ad ſummũ. Et cùm extrahitur, relinqui portiunculam de ipſa, terramq́; radici aggeri, ceu ſemen ipſius radicis, proximo anno eruturi fructum, h. e. Zingiber. Naſcitur in omnibus provincijs Indiæ Orientalis, quas novimus, ſemine aut radice ſatum. Nam quod ſponte naſcitur ſylueſtre, exigui momenti eſt reſpectu prioris. Melius & magis vſitatum eſt illud de Malavar, deinde de Bengala, poſtea de Dabul, et Bazaim, quod non habet multam acrimoniam ob nimiam eius humiditatem. Colligunt illud per menſem Decembrem & Ianuarium, deinde aliquantulum ſiccatum limo obducitur, non vt ponderet magis, ſed vt meliùs & diutius conſervetur in ſua humiditate naturali. Cùm adhuc recens eſt, conſcindunt eam in fruſta, atq; cum oleo, ſale & aceto in ace-

Natales. Electio. Collectio. Vſus.

tarijs edunt: atq; etiam coquunt cum carnibus et piſcibus. In Bengala vtuntur Conſerva huius radicis recentis, lavãtes ipſam primùm ſæpius, & per dies aliquot macerantes, deinde ſaccharo condientes. ſic enim ſuaviſſima ad comedendum efficitur, abſq; acrimonia quæ ingrata ſit, neq; filamenta in ore relinquit dum comeditur: quemadmodum accidit in carioſa aut inveterata, quam macerant primùm in lixivio forti, deinde condiunt ſaccharo. Inter alia ſimplicia quæ anno præterito ex noſtris Indijs miſſa ſunt ad Regem, fuit etiam Gingiber quoddam recens. Et non eſt mirum, quòd etiam hæc radix, vt alia multa, quæ credebamus inveniri in India Orientali, ex nova Hiſpania adferantur, quãdoquidem ſimiliter, vt quidam teſtantur, appropinquat & confinis eſt China regio tàm longinqua, cum ciuitate Mechico, mediantibus aliquot fretis.

Gingiber Virens officinarum.

CAP. X. De Maci, & Moſcata nuce.

MAcis officinarum eſt aroma delatum ad nos ex India Orientali. Quòd autem differat

Macis à Macere differt.

differat à Macere Græcorũ, & quòd Macer non cognoſcatur, ſatis probatum eſt à recentioribus. Vnde colligitur, quàm grauis aliquorum error ſit, qui abſq; vllo reſpectu duo hæc vocabula confundunt, præſertim in compoſitionibus medicinalibus Arabum, in quibus dùm legitur Macis, magna præſumptione cuiusdam elegantiæ ſcribunt Macer, qui valde differt à Maci in facultatibus & temperamento. Eſt autem arbor, quæ Macin producit et Moſchatam nucem, ſimilis Pyro, tàm magnitudine, quàm folijs, licet brevioribus & rotundioribus. Fructus eſt coopertus cortice duro, qui per maturitatem dehiſcit, in modum erinacei Caſtaneæ, & detegitur alius cortex rubens, magis tenuis, vt tela, quæ nucem cum ſuo cortice ambit: & hæc Macis eſt. De primo cortice, qui externus eſt, cùm odoratus ſit & grati ſaporis, faciunt Conſervam, quæ benè laudatur in morbis cerebri, vteri, & nervorum. Exſiccata nuce, dehiſcit etiam ſecundus cortex, et flacceſcente colore rubeo, cõvertitur in flauum ſeu aureũ. Hic cortex qui vocatur Macis, tripl-

Myriſticæ arboris forma: et Nucis.

triplo plus valet, quàm ipſa Nux, & inter alias vtilitates, quas habet, eſt oleum quod ex ipſa faciunt valde probatum in morbis nervorum, quod communiter adfertur ex Banda inſula, in qua naſcitur hæc arbor: quámvis etiam tradunt inveniri in Maluccis inſulis, ſed infructiferam, vt & ea, qu[illegible] in Zeilan provenit.

Oleum.

De Nardo Indico. Cap. XI.

NOn eſt dubium, multò plura aromata, maioriq; quantitate, & minùs adulterata ad nos adferri, vilioriq; emi, quàm antiquitus fiebat: quòd nunc Luſitanorum navigationibus Indiæ nobis apertæ ſint, ipſæq; regiones, quæ aromata gignunt, longè cultiores nunc ſint, quàm veterum tempore fuerunt. In eorum numero Nardus eſt, quæ legitima & ſine adulteratione ad nos importatur, licet interdum aut maris humore ſibi aſcito ſitum contrahat, aut ſenio ſuaveolentiam illam amittat, qua initio prædita erat. Ex quo quidam dixerunt Nardum officinarum non eſſe legitimam Nardi ſpicam, nõ tàm ſuavem invenientes odorem,

Nardi ſpicã non fucatam habemus.

odorem, ac ſperabant. Quibus ſatisfit, ſi dicatur cum Dioſcoride, quòd ſi non eſt Syriacus, ad minus erit Indicus, qui non tàm fragrans eſt, quorum mentionem fecit Gal. lib.2. de Antidotis in deſcriptione Mithridatici. Ab Arabibus vocatur Chambul q. d. Spica, licet Autor quidā barbarus illam vocet Simibel & Sumbel: quia linguam Arabicam ignoravit: niſi malimus tempore paulatim fuiſſe corrupta vocabula. Naſcitur Nardus in provincijs Regni Dely & Decan, iuxta fluvium Gangē. Genus ipſius unicum duntaxat reperitur in quodā monte, qui altera parte Orientem ſpectat, & altera Occidentem, ad quem ſita eſt Syria multis regionibus ab India diſcreta. Naſcitur quoq; in alijs multis eius loci regionib⁹, ſed quaſi ſemper ſeminatur, & vix ſponte abſq; cultura provenit. Certè radix eſt Nardus, extendens ſuprâ caulem circiter tres palmos longum, cùm quidem eſt longiſſimus, & cum ipſo alios multò breviores: in ſumma radice ſpinæ producuntur, licet producantur quoq; aliæ per caules. Talis venditur in Cambayete, Gogua, alijsq; portubus

Natales.

Vnde etiā Spica Syriaca dicitur, non q. in Syria naſcatur:

Nardi deſcriptio.

tubus maritimis, quo appellunt mercatores ex Perſia & Arabia: potiſsimam tamen partem ab indigenis abſumi ferunt, atq; propterea dicunt, quòd noſter Nardus non ſit ille antiquorum, aut ob ea quæ ante dicta ſunt, aut quia Plinius dixit, quòd vendebatur ſuo tempore magno pretio. Sed ante reſponſum eſt, res haſce noſtris temporibus magis eſſe cognitas. Fabuloſum eſt, quod Commentator quidam Dioſcoridis ſcribit ex Nardo Indica fieri Piſum venenum, quia neq; etiam Indis ipſis quicquam de eo conſtat.

Lib.12.c.12.

Lacuna.

De Pipere. Cap. XII.

GRæci vocarunt noſtram Piementam πέπερι, Latini Piper, & Itali Pepe. Maior quantitas ipſius naſcitur in Malauar, tota ea maritima regione, quæ à promontorio Comorim vſq; ad Cananor pertingit, vbi vocatur Molanga, quàm vis naſcatur quoq; in alijs partibus Indiæ. Plantatur autem Piperis arbor ad radices alterius arboris, Palmæ aut Fauſel, per quas veluti conuoluendo ſe in altū aſcendit.

Piperis natales.

Deſcriptio.

Radice

Radice parua eſt, folijs nec multis nec magnis, ſed minoribus folijs Aurantij, guſtu acribus, accedentibus ad ſaporem Betri. Fructus vuarũ modo racematim naſcitur, ſed minor, et ſemper virens, vſq; ad medium Ianuarium, quo ad ſuam maturitatem peruenit, & ſiccatur. Eſt duorum generum hæc arbor in Malauar: Vnum Piperis nigri, & alterum albi. Eſt & aliud Longum in Bengala, quæ diſtat à Malauar quingentarum leucarum ſpatio. Vnde apparet, in eundem errorẽ incidiſſe et Græcos & Arabes, dicentes quòd tria illa Piperis genera proueniant ex eadem arbore. Dioſcorides tamen, quem ſecuti ſunt plurimi, meretur veniam, ſiquidẽ ex falſa aliorum relatione ſcripſit, cuius cauſa fuit maxima locorum diſtantia, neq; tales inſtitutæ fuerunt nauigationes per mare, vti nunc. Inter verò eam arborem, quæ Piper nigrum fert, et eam quæ albũ, tàm exigua eſt differentia, vt à nemine quàm ab incolis dignoſci poſſint: niſi conſpiciantur cum ſuo fructu maturo. Quæ autem longum Piper profert, non plus habet ſimilitudinis cum ſuperioribus, quàm

Genera. Lib. 2. cap. 153.

bus, quàm caſtanea cum ouo. Candidi arbor rarior eſt & exquiſita, ac vix invenitur niſi in paucis locis. Ex Carthagine, & toto Continentis tractu adſertur genus quoddã Piperis longi, longè acrius quàm Orientale, quo vtuntur in condimentis. Ex omnibus tribus generibus Piperis mixtis cum melle componitur medicamentum vocatum Diatrionpipereon, quod in omnibus morbis frigidis & humidis ventriculi ſalubre admodum eſt remedium, cuius calor non tranſit primas venas, ſed confortato ſtomacho & reſolutis flatibus ventris quieſcit et conſopitur eius virtus. Invenitur aliud genus Piperis, quod vocatur Canarinum lingua Malauarica. Eſt autem id concauum, & vtuntur eo in pituita à capite euacuanda, dentiumq́ doloribus: alij ad profluvia alui, & vomitus. Invehi quoq́ ſolebat Antuerpiam aliud genus Piperis, quod Luſitani vocant Pimienta del Rabo, h.e. piper caudam habens. Sed metuens Rex Luſitanus ne legitimum Piper alterius invectione vileſceret, id amplius invehi edicto vetuit. Memini me videre in Madrid aliud genus

Diatrion-pipereon.

genus Piperis, quod Serapio cap. 337. de grano Zelim vocat Aethiopicum, aut piper Nigrorum, involutum in quibusdam ſiliquis, quo vtuntur Aethiopes contra dolorem dentium molarium. Eius figura ad viuum depicta eſt apud Matthiolum. Ab iſtis Piperibus dictis multùm differt Piper Indorum Occidentalium, quod vocant Axi. Arbor valde cognita et frequens apud ipſos eſt, quin etiam apud nos, quia vix hortus eſt, in quo non reperiatur propter pulchritudinẽ fructus quẽ fert. Calefacit multùm, et grana producit varij coloris pulchri, magnitudine digiti. Aliud Axi producit grana colorata & rotunda, craßitie Ceraſiorũ: aliud fert ipſa viridia & minora: aliud emittit picta colore nigro vergente ad cæruleum obſcurum. Vtuntur hoc Pipere in condimentis & iuſculis etiam apud nos. Et quia ſupplet vices Piperis legitimi, Auicenna vocat hoc Piper indicum, Zinziber caninum: Plinius Piperitidem & Siliquaſtrum, cuius complexio eſt calida et ſicca ferè in quarto gradu. Lib. 19. cap. ult.

E TRA-

TRACTATVS III.

De Arboribus tùm ſterilibus, tùm fructum ferentibus, Herbis, Radicibus, atq; Lignis.

De Arbore triſti. CAP. I.

Goa caput eſt totius Indiæ Orientalisq; tractus.

INvenitur in vrbe Goa arbor, quã è Malaca allatam aſſerunt, quæ non oſtendit ſuos flores, niſi vbi Sol occidit vsq; ad eius ortum: [quo decidunt flores, & tota arbor cum ſuis folijs quaſi marcida apparet] quã ob rem dicta eſt Arbor triſtis. De origine nominis Indi ſic fabulantur. Fuit nobilis quidam Pariſatico dictus, cuius pulcherrima filia Solis petebatur amoribus, quæ cùm tanto amatori virginitatis copiam feciſſet, ab eodem novo alterius puellæ amore correpto deſerta fuit. Inde moeror mulieri, ex moerore deſperatio, ex deſperatione mors, quam ſibi ipſa intulit. Ex cuius crematæ cineribus arborem hanc ſuſcitatam ferunt, quæ etiamnum doloris ac indignationis manifeſta ſigna edit, dùm Sole oriente flores

Etymon fabula explicatum notabili.

Metamorphoſis quædam Ouidiana.

quibus

quibus erat pulchritudine cōſpicua amittit, ac folia claudit, nocturniſq́; amica tenebris, luctus æterni teſtimonium præbet.

Exiſtimat Cluſius fieri aut ob occultam quandam contrarietatem, aut ob ſucci tenuitatem, quem ſolis radij conſumunt: quia quos Sol non attingit, diutius in arbore hærere ſolent.

Magnitudine eſt Oleæ, folijs Pruno ſimilibus, floribus odoratiſſimis. Nullius quod ſcitur in medicina vſus ob eorum delicatam & raram texturam: niſi quòd florum pediculis, qui lutei ſunt, eius loci incolæ vtuntur ad tingendos cibos loco croci. Et volunt nonnulli aquam ſtillatitiam florum oculis vtilē eſſe admoto lineo panno huic intincto. Florum tàm fragrans odor eſt, vt privet odore alios duos flores odoratiſſimos Indiæ. Priores dicti ſunt Mogori, Arantiorum floribus (Azahar) multò odoratiores: alij Champe, odoris acutioris, quàm Liliorum. Hi ſunt flores, quibus ſimul cum roſa reddunt tributum Regibus, quibus ornant ſua palatia. Odores florum tantopere expetunt Indi, vt ſæpè cibo abſtineant, vt habeant vnde odores ſibi comparare poſſint, ideoq́; Forma. Vſus. Mogori. Champe. Indi ſummopere deditî rebus odoriferis.

naturaliter magis luxurioſi & addicti veneris voluptatibus cenſentur. Et fama eſt eò procedere ipſorum amentiam, vt cenſus & tributum, quod ſingulis annis Regi Biſnaguer perſoluunt ex ſolis floribus aſcendat ad quinq; millia ducatorum.

Ad propoſitum Arboris triſtis, offert ſe illa herba valde communis in Caſtilia, dicta Heſperis à Theophraſto, quã ſcribit Plinius nomen id inde inveniſſe, quia noctu magis olet. A quibusdam vulgò dicitur Alheli de campo (viola campi) & benè, quia nihil interdiu & in præſentia Solis olent flores, qui ſunt melior pars totius herbæ, adveniente & ad occaſum Solis neq; eſt viola, neq; iaſminum maius, neq; ſuavioris fragrantiæ herba, vt poſſunt experiri ij, quicunq; per æſtatem ſerius in campos progrediuntur. Sed quia de hac ipſa tractavimus in alijs libris magis particulariter: dicta nunc ſufficiant.

Lib. 6. de Pl. c. 25.
Lib. 21. c. 7.

De Auacari. Cap. II.

IN provincia Malauar invenitur arbor, mediocris magnitudinis, fructu, folijs, & floribus Myrto valde ſimilis, quæ Auacari dicitur.

dicitur. Naſcitur in montibus & olet vt noſtrum Trifolium. Fructus eius valde adſtringit, quare magnæ eſt efficaciæ ad fluxus ventris è cauſa frigida. Eundem effectum præſtat cortex arboris, vti experientia conſtat de quibuſdam inveteratis fluxibus, quibus nullum aliud remedij genus profuit, ſumpto huius plantæ cortice trito & in aqua oryzæ macerato in ptiſanæ modum, feliciter ſanatos eſſe, qui eis laborabant.

In Orbe novo eſt Arbor quædã magna, quæ folia habet ad figuram cordis, et fructu caret. Duos habet cortices: vnũ craſsiorem, valde ſolidum, & durum, qui tàm ſubſtantia, quã colore admodùm ſimilis eſt Guayaco; alius eſt magis ſubtilis & ſubalbidus, atq; amarus cum aliqua adſtrictione, nec non aromaticus. Magni illã faciunt noſtri Indi, quia illa vtuntur contra quemuis fluxum, accipientes pulverem ipſius pondere drachmæ vnius, aut paulò plus, diſsoluti in aqua chalibeata, aut vino rubro. Anonymos arbor.

De Caranda. Cap. III.

ARbor vocata Caranda eſt arbuti magni-

gnitudine folijs ſimilibus, niſi quòd ſit denſior, redolet Matriſyluam. Fructus eſt ſimilis pomis paruis, viridis in principio, & niger cùm matureſcit, gratiſſimo vuarum ſapore, vt ex eo ſuccum extrahant, qui loco vini ſit, quemadmodū ſolent facere in Hiſpania, & vocant Cydram. viſcidus ſuccus is eſt, tenax, & coloris lactei. Comedunt quidam fructum hunc cum ſale, antequam maturetur: atq; præparant cum aceto & muria, vſuiq́; reſeruant ad confortandum ventriculum, & excitandam appetentiam. Ouiedus lib. 8. cap. 12. ſuæ hiſtoriæ ſcribit, quòd in Hiſpaniola inſula pulchra inuenitur arbor, vocata Auzuba, fructum habens ſuauiſſimum, ijsdem præditam qualitatib⁹, quæ modò narratæ ſunt de Caranda.

De Iaca. Cap. IV.

Iaqua, ſive Iaacca.

ARbor eſt in India prægrandis, quæ producit fructum ſuum in ſumme caudice, non in ramis, vt aliæ arbores, & eſt ſimilis in figura & magnitudine Meloni, & quandoq; maior. Hic fructus eſt viridis foris, parte interiori flaueſcit, multis

ſpinulis

ſpinulis inſtar Erinacei, ſed ijs mollibus, circummunitus. Continet in ſe magnum numerum nucum, quæ ſimiles ſunt Caſtaneis tectæ duro putamine, cortice, ſiliqua. Cortex totius iſtius fructus habet ſaporem Melonum, ſed eſt difficilis concoctionis, ita vt comeſtus reddatur vomitu. Nuces verò intus natæ, elixantur & aſſantur, abiectoq; putamine (qui nullius vſus eſt) caſtanearum modo comeduntur. Vocatur hic fructus in Malauar, Iaca: in alijs locis, Panaz. Naſcitur autem ſolùm in maritimis. Vſus medicinalis huius fructus, qui ſit cognitus, eſt ſiſtere profluvia alui. Ludov. Romanus fecit mentionē iſtius arboris lib. 5.cap.15.ſuarū navigat. vbi non ſatis prædicare poteſt fructus excellentiam, atq; inter alia refert produci in caudice ſubtus folijs, vt Sicomorus, de quo legimus in Sacra Scriptura, quòd in arborē illam aſcenderit Zachæus, vt poſſet videre Chriſtum, ſiquidem ſtatura puſillus erat. Luca 19.

De Iamgomas. Cap. V.

IN *agris atq; hortis de Baçayn, Chaul, &*

Batequala, locis Indiæ Orientalis, naſcitur ſponte arbor, quam Indi vocant Iangomas, magnitudine & proceritate Pruni, ſimilis illi in folijs, ſed ſpinis multis obſita. Flores ſunt albi, fructus ſimilis Sorbo, valde adſtringens. Cùm primùm prodit, Strobilo perſimilis eſt. Retulerunt viri fide digni, optimam ſerendi rationem eſſe, ſi fructus, poſtquàm eum certa quædam auis ederit, excretus vnà cum excremento ſeratur. Facilius enim hac ratione è terra emergit, citiusq́ fructifera fit arbor. Illud ipſum dicitur de Viſco quercino (vocamus Muerdago de Robbe) quia valde excellens & perfectũ viſcum fit ex eodem fructu comeſto à turdis. Ad quem effectum in Calabria & per totum regnum Neapolitanum, ſolent ſeruare turdos in caueis & cum tali fructu ipſos cuſtodire. Vnde manavit proverbium Plauti: Turdus exitium ſibi cacat.

De Negundo. Cap. VI.

INvenitur in Balaguate & Malauar arbor quædam Perſicæ magnitudine, in ramis adeò fertilis, vt ſi reciſi fuerint, frequentiores

quentiores maioresq́, quin & elegantiores renaſcantur, folijs Sambuci, aliquantulum hirſutis. Flos albus, fructus niger, Piperis magnitudine, aut paulò maior, quo vtuntur Malauarenſes in ſuis cõdimentis. Vulgare nomen eſt Negundo, nonnulli in Balagate Sambali appellant: in Malauar, Noche. Multis facultatib⁹ prædita eſt. Decoctum ramuſculorum tenuiorum ſimul cum folijs, aut hæc cocta et trita, ſunt ſummè vtilia ad ſugillationes & maculas cutis ex plagis, modò nõ adſit vulnus. Friguntur quoq́ ipſa in oleo ad eundem effectum, quia reſoluunt tumores et curant feliciter. Frequentiſſimus eius eſt vſus, vt in omnibus doloribus vel frictum cum oleo, vel decoctum applicent. Vtilem perhibent eſſe mulieres ad iuvandum conceptum, ſi vel eius ſuccus, vel aqua cocta bibatur. Maſticata folia, oris halitum commendant. Et quia participant de aliqua acrimonia, vt Naſturtium, colligitur calidum eſſe ipſius temperamentum. Et quoniam experti ſunt quidam reſiſtere ſtimulis Veneris, contenderunt eſſe Agnum caſtum, ſeu Viticem: alij ex vulgo Piper, propter

Hallucinatio aliquorum.

propter ſimilitudinem fructus, Sed vtriq; valde aberrant, quoniam magna reperitur differentia.

De Nimbo. Cap. VII.

INdi vocant Nimbum quandam arborem Fraxini magnitudine, folio Oleæ, acutiore tamen, & per ambitum ſerrato. Flos albus, & fructus exiguis oliuis eſt ſimilis. Vtilis eſt hæc arbor in vſu Medico. Nam folia trita, & vulneribus cum ſucco Limonum impoſita, miraculoſè ea ſanant. Foliorum ſuccum vtilem eſſe ferunt lumbricis necandis, cum Balaguate incoctæ, tum Malauarenſes: quod rationi conſonum eſt, cùm nonnihil amaritudinis poſſideant. Exprimitur in Biſnager et Malauar oleum ex eius arboris fructu, quod mercimonij gratia in Goam & alias prouincias Indiæ deportatur. Vtiliſſimum id eſt ad neruorum dolores, ſi eo calido inungantur.

De Ambare. Cap. VIII.

Fructus *INuenitur in India Portugalenſi fructus vocatus Ambare, magnitudine nucis Iuglandis, nullius in medicina vſus. Solent eo*

Indi

Indi cibos condire cum aceto, vt palato reddantur gratiores, vt hîc cum pomis cibi præparari ſolent. Maturus boni odoris eſt, grataq́ aciditate commendabilis. Operitur cortice quodam duro, qui viridis eſt à principio, poſtea rubicundus. Hic eſt celebris ille fructus, qui Amba dictus eſt à Ludovico Romano lib. 5. Navigat. cap. 15.

De Anacardio. Cap. IX.

GRæci recentiores, qui habuerunt aliquam cognitionem Anacardij, ipſum ita vocarunt ob eam ſimilitudinem quam habet et figura et colore cum corde. Magna eius abundantia eſt in Cananor, Calecut, & alijs regionibus Indiæ Orientalis. Serapio falſò citat Galenum, ac ſi eum fructum cognoviſſet. Dicunt aliqui facultatē ipſius venenatam eſſe & mortiferam, quod eſt contra experientiam: quia Indi dant ipſum infuſum in ſero lactis aſthmaticis, & ad lumbricos necandos: Viridis muria conditus aſſumitur in cibis, vt Olivæ. Hoc quidem verum eſt, quòd ipſo ſicco vtuntur loco cauſtici aut ruptorij contra ſtrumas, vnde dici

Etymon. Natales. Cap. 356. Vires.

aqua panniculos aut filamenta [turundas] atq; ponunt in ſuperficie vulneris aut cancri, mox ſuccurrentes poſtea alijs medicamentis quæ carnem generant & cicatricem inducunt pro arbritrio Chirurgi docti et experti. Quamvis vt verùm dicã, ſi quis eßet talis, vt cognoſceret facultates noſtrorum medicamentorum ordinariorum, quibus hîc vtimur (quæ non ſunt pauca) poßet facilè iſtorum & ſimilium vſu carere, niſi eßet ex curioſitate quadam, & fieret præſertim ad agendas infinitas gratias noſtro Creatori, & Redemptori mundi, qui ſparſit in vniverſa terra & mari abundantiam plurimã remediorum, largiendo hîc vnum, & illîc alterum.

De Ber. Cap. X.

In regionibus Indicis Orientalibus, Canara & Decan, naſcitur fructus, quẽ vocant Ber & Bor, & in Malaca Vidaras. Guſtu ſuavis eſt cum aliqua adſtrictione, licet nunquam perveniat ad perfectam maturitatem. Arbor quæ ipſum producit eſt vt Pomus, licet ſpinoſa & cum folijs rotundis.

Quidam

Quidam exiſtimant eſſe Zizipha noſtræ Hiſpaniæ, ſed decepti ſunt ſimilitudine, vt multis alijs in rebus ſolet accidere. Error.

De Betre. CAP. XI.

BEtre Indicum eſt folium ſimile folio Mali aurei, ſed longius et anguſtius cum lineolis & radijs veluti venis. In inſulis Maluccorum producit fructum retortum, lacerti caudæ ſimilem, quem comedit illa gens, propter gratum ſaporem, quem in eo deprehendunt. Seritur autem vitis modo, adduntur'q; ſtipites & pedamenta per quæ repens in altum ſuſtineat ſe inſtar noſtræ Hederæ. Alij maioris quæſtus gratia colunt cum arboribus Piperis, aut Arecæ, cuius fiet mentio in capitulo de Fauſel: atq; ita pulcherrima vmbracula conficiunt, modò adhibeatur cura et diligentia in frequenti eius irrigatione. Naſcitur in omnibus locis maritimis Indiæ Orientalis, quos norunt Luſitani. In Terra firma non invenitur, ſi non tranſlatum ſit ex locis mari vicinis. Non petit locos frigidos, qualis eſt China: neq; multùm calidos, vt eſt Mozabique Serendi modus. Natales.

Error quorundam de huius eſſẽtia. biqué & Sofala. Decipiuntur qui putant eandem eſſe rem Betre, & Folium indicum vocatum ab antiquis Malabatrum, vt apparet in textu Arabico Auicennæ, qui cap. 259. lib. 2. ſcribit de folio Indico, quod vocat Cadegi Indi, & 707. de Betre, quod vocat Tembul. Sic etiam percontanti ex quouis Arabe, aut Aethiope quid ſit Betre, dicet ſubitò Tembul.

Cõplexio. Eius Temperamentum dicit Auic. eſſe frigidum in primo gradu, et ſiccum in ſecundo. vnde apparet librum eſſe depravatum, quia quantum ex odore & ſapore colligere licet, conſtat eſſe calidum & ſiccum in fine ſecundi.

Mixtura Betri cum alijs: de qua Amatus Luſitanus Com. in 1. Dioſcor. enarrat. 11. Eſt vſitatum admodùm apud Indos: & quia delatum in ore amareſcit, ſolent miſcere Arecam, & parum calcis factæ ex conchis crematis, atq; ita præparatum dicunt eſſe valde ſuaue. Alij addunt Lycium: (quod eſt ſuccus inſpiſſatus certi arbuſti) & potentiores Caphuram de Burneo, alij Lignum aloës, Moſchum, aut Ambarum.

Vſus. Sic autem paratum, adeò gratum fit, vt ditiores ferè ſemper ferant in ore propter bonitatẽ odoris quem expirat, inprimis illi qui coram magnis

Dominis

Dominis comparere debent, ſiquidem hoc ſummæ incivilitatis eſt apud ipſos, non habere halitum odoratum. quare ſi vulgaris aliquis loquitur cum aliquo maiore, ſepit quaſi os obiecta manu, ne inde teter aliquis odor exeat. Et mulieres quoq́, quando cum viris debent concumbere, mandunt Betre antequam loquantur cum ipſis. Vtuntur quoq́ ipſo poſt cibos, certò ſcientes, quòd ſi non comediſſent tunc temporis, cibus illis rediret in os, & paterentur nauſeam, atq́ alia ventriculi incommoda. Solent ab eius eſu abſtinere per aliquot dies, quib⁹ ſanguine aliquis iunctus mortuus fuerit, & in quibusdam, quæ obſervare ſolent, ieiunijs. Caritas eius magna eſt in locis deſertis & longiùs à mari ſitis. Ideò fertur Nizamoxa potentiſſimum illum regem Balagate conſumere in ſolo Betre ſingulis annis trigeſies mille aureos Luſitanicos. Hoc eſt illud quod habent Indi pro ſingulari fructu & regali, eoq́ abeuntes donant & honore afficiunt, implentes illis ſacculos aut chirothecas in ſignũ licentiæ abeundi. Habetur pro meliori benè maturum, coloris rufi, Delectus.

F *tametſi*

tametſi nonnullæ mulieres præferant quod immaturum eſt, quippe quòd maiorem ſonum edat in ore dùm maſticatur: vt ſit proprium ipſis velle audiri & videri vbicunq́; fuerint. Corrumpitur facilè, ſi recens collectũ ex arbore diutius manibus tractetur.

Coca Occidentalis.

In multis locis noſtræ Indiæ, ipſi incolæ admodum delectantur quarundã radicum, ramorũ, & herbarũ vſu. Perinde ac in Comarca ciuitate Antiochiæ, in qua maior pars populi, qui ſubiectus eſt ciuitati Cali & Popaia tenet in ore folium ſimile Myrto, quod vocant Coca, *à ſummo mane vſq; dum eunt cubitum, cuius vſus eſt in tota Peru, atq; ſic dicunt ſe parum ſentire famem vel ſitim, atq; vires & robur corporis inde ſibi confirmari. Seminatur apud Andes à Guamanga vſq; ad vrbem Platæ. Producunt id paruæ quædam arbores, quibus diligentiam multam adhibent, vt illinc colligant folium, quod vocant Coca, quod ſiccant ad Solem, & poſtea reponunt in calathis longis et anguſtis, quorum ſinguli non minus capiant quàm vigintiquinq́; libras. Fuit in tanto pretio, vt ſingularum hære-*

ditatum,

ditatum, in quibus ſeritur, (in Cuſco, civitate Pacis, & Plata) pretia valerent ad octoginta milia ducatorum, & ad ſexaginta, & ad plura, ac pauciora, ſingulis annis. Quòd ſi alicui committebantur et commendabantur Indi, mox ob oculos ponebantur caniſtri Cocæ collectæ. Illam accipiebant, vt venderent apud ſolinas Potoſias, atq; adeò eius culturæ operã dederunt, vt nunc non ampliùs tanti ſit pretij, quanquã nunquã deſinet eſſe in pretio. Cognoſcimus enim multos in Hiſpania, qui euaſêre divites ex huius ſolius Cocæ mercimonio.

Notatu dignum hîc eſt, Coca, de qua modò dictum, rem eſſe multùm differentem ab ea, quæ vocatur vulgò Coca de Levante, *quod eſt granũ allatum ex regione Orientali, ſimile baccis Lauri, de quo nobis non conſtat, quæ planta ipſum producat. Quamvis, vt notat Ianus Cornarius, non deſint, qui dicant eſſe fructum illius ſpeciei Ariſtolochiæ, quæ vocatur Clematitis. Vtuntur hac Coca piſcatores ad congregandos in vnum locum piſces, facientes ex ipſa maſſam cum ſucco Hyoſciami & Pa-* *Coca Orientalis.*

paveris, addito aneto, & caſeo veteri.
Lib.25.c.8. *Plinius ſcribit piſcatores in Campania vocare venenum terræ radicem Ariſtolochiæ rotundæ, coramq́; ſe cõtuſam immiſta calce, atq; in mari ſparſam: advolaſſe piſces cupiditate mira, ſtatimq́; exanimatos fluitaſſe.*
De Plinij & Med. error. *Sed iuxta Nicolaum Leonicenũ error manifeſtus eſt Plinij, tribuere effectum Ariſtolochiæ, qui debet attribui radici Cyclaminis, quæ alio nomine dicitur Panis porcinus, & quibusdã Græcis ἰχθυοφθόρον, quod ſignificat venenũ piſcium, quia ipſos enecat.*

De Brindones. Cap. XII.

INvenitur in regione Indica Luſitaniæ fructus vocatus Brindones, qui extrinſecus aliquo modo ruber eſt, intrinſecus verò ſanguinis modo rubet: guſtu eſt admodum acido. Solet aliquando parte exteriore eſſe niger, ſed hic color maturitate conciliatur, nec adeò acidus eſt vt ſuperior, qui tamen non minùs quàm ille intus rubeat. Multorum palato valde ſapidus eſt hic fructus, licet alijs malè ſapiat propter nimiam ſui aciditatem. Communiter eo vtuntur tinctores.

res. Cortex ſervatur, atq; mari aliò tranſuehitur ad conficiendum acetum, quod iam fecerunt Vlißiponæ Luſitani.

De Carambolas. Cap. XIII.

IN Goa invenitur fructus magnitudine minoris oui gallinacei, in quatuor quaſi partes diſtinctus, colorem habens flauum, qui in Malauar Carombalas vocatur, & in alijs provincijs Camariz, & Bolumba. Exhibetur in febribus quotidianis, & eius ſucco cum alijs rebus mixto fiunt collyria contra inflammationes oculorum. Plerisq; benè ſapit hic fructus, & vtuntur ſyrupi acetoſi loco. Faciunt ex ipſo conſervam grati ſsimi ſaporis.

De Caſſia fiſtula. Cap. XIV.

Caßia fiſtularis, vel Solutiua. Cãna fiſtula Hiſp. Caßiæ hiſtoria & natales.

GRæci antiqui non fecerunt mentionem Cannæ fiſtulæ, quia eam non cognoverunt, aut quia non probarunt in medicina. Arbor ipſius eſt Pyri magnitudine, folijs mali Perſicæ, anguſtioribus tamen & viridioribus: conceßo etiam, quòd ſimilia ſunt folijs Siliquaſtri, propterea, & maximè propter fructum vocarunt ipſam aliqui moderni

derni Siliquam Ægyptiam producit flores luteos vt Geniſta, Caryophyllum odore æmulantes, quibus decidentibus, exiliunt oblongæ ſiliquæ valde virentes, quæ poſt maturitatem ingreſcunt, longitudine interdum quinq; palmorũ, et quæ infra, duorum. Naſcitur per totam Indiam Occidentalem, ſed melior et quæ magis conſervatur eſt in locis, quæ ſpectant Septentrionem, vt in Cambaya. Provenit in campis ſine cultura in tanta copia, vt vendatur valde paruo pretio. Hîc tentatum eſt ſeminari, & licet naſcatur, vix viſa eſt venire ad ſuam perfectionem. Quidam Luſitani perſuaſerunt ſibi, Indos pronos eſſe ad fluxum alui, quia vaccæ, quibus magis veſcuntur, Canna fiſtula paſcerentur. Quod ridiculum eſt, Nam arbores ſunt valde altæ, et numerus armentorũ tantus, vt non ſufficerent omnes Cannæ fiſtulæ totius Indiæ ad alendum. Neq; veriſimile eſt, quòd obliviſcantur paſtus ordinarij, multi & copioſi graminis, quod illîc habetur, & conferant ſe potiùs ad fructum illum colligendũ adeò in alto poſitum, contra naturalem inclinationẽ. Ex inſula

S.Domi-

S. Dominici & S. Ioannis de Portu divite, tanta advehitur Cannæ fiſtulæ quantitas, vt ex illa regione proſpiciatur non ſolùm Hiſpaniæ, ſed toti Europæ, & etiam Orienti, vnde primùm venit, appellunt multæ naves onuſtæ. Faciunt conſervam ex floribus, & ex ipſamet canna viridi, quin habet etiam facultatem purgandi, ſi exhibeantur quatuor vnciæ, plus aut minus, ſecundum ætatem eius qui accipit, vt fit nunc in hac aula, vtentibus illa, qui eam habent. Conſerua ex Caßia.

Non caret, vt mihi videtur, reprehenſione Hiſtoricus quidam neotericus, aßerens; quòd Canna fiſtula Indiæ Occidentalis eſt multò melior ſine comparatione Orientali, niſi comparemus, vt ille ſentit, recentem cum inveterata. Vnde nõ eſt dubitandum, in electione propter clementiam loci vnam anteponendam eſſe alteri. Eligi debet, quæ non eſt valde craßa, quæ corticem habet clarum, recens, gravis, plena, et eâ percußâ non faciant ſtrepitum grana. Caßiæ electio.

Humida eſt in gradu primo, & temperata inter calorem & frigus, mundificat ſanguinem, refrenat bilem, ventrem & ſtomachum ab ex- Facultates.

 cremen-

crementis purgat, lenit pectus, temperat calorem renum, mitigat ardorem vrinæ, & probibet generationem arenularum, maximè ſi accipiatur cum decocto Regaliciæ, aut cum alijs medicamentis, quæ provocant vrinam. Præterea, comeſta ſæpius non dat locum generationi calculi, ita vt pro certo habeatur, quòd ſi ſumantur quotidie ante prandium tres eius drachmæ, nunquam generetur calculus in renibus poſtea, & homo manet ſecurus à doloribus ventris, & apoſtematibus. Finaliter, facultas ipſius non tranſit ventriculum, atq; ſic datur ſecurè in principio febrium, & aliarum infirmitatum calidarũ ante venæ ſectionem, ſolùm offendit eos, qui ventrem debiliorem & laxiorem habent. Sed incommodo huic iuſta ratione ſuccurrũt Practici miſcentes Rhabarbarum, Spicam nardi, Maſtichen, aut pulverem Hieræ ſimplicis. Sed ſi in contrarium eſſet venter durus, & multùm adſtrictus, adiungimus cum Canna fiſtula aliquod medicamentũ, quod ipſi vires augeat, ad faciliorem penetrationem, quale eſt oleum amygd. dulc. quia retenta flatus excitat.

titat. Exhibetur etiam cum ſero caprino ad anticipandā purgationem, maximè in ſcabie, cuius cauſa eſt phlegma ſalſum. Vltima doſis aut quantitas in pulpa eſt ad vndecim drachmas, & in canna vsq; ad vncias quatuor. Quò ad Corticem, an habeat vires pro- vocandi ſanguinem menſtruum: defendunt quidam contra veterum ſententiam contrarium: & allegant, quòd quoties invenitur Caßia fiſtula ad hoc propoſitū de movendis menſib⁹, ſemper intelligi debere Canellam, quia vna ſpecies ipſius vocatur Caßia ſirinx, aut Caßia fiſtula, quæ eadem eſt ac Canella: & quòd ex ſimilitudine nominū nata eſt deceptio, dare corticem cannæ fiſtulæ purgantis pro canella. Sed ſi maiori cura ac diligentia inſpiciantur codices magis antiqui Auicennæ: inveniemus clarè, quòd tractans in 3. Canone f. 21. tract. 2. cap. 31. de medicamentis facilem efficientibus partum, ponit corticem cannæ fiſtulæ, dicens: et cùm in partu ſumit mulier de corticibus caßiæ fiſtulæ &c. Et poſtea ponit Cinnamomum; & paulò inferius Caßiam. quòd ſi voluiſſet illîc Canellam, non dixiſſet corti- Caßiæ cortex.

cem Caſsiæ fiſtulæ, ſed Caſsiam aut Cinnamomum, quod non eſt aliud, niſi ipſemet cortex. Ad eundem effectum vtuntur Medici magni pulvere facto ex cortice cannæ fiſtulæ vulgaris, & canella, ac myrrha, feliciſsimo ſucceſsu.

Siliqua. Ceratia. In ſyluoſis locis vallium Peruſinarum naſcuntur ſiliquæ Algarrovas, ex quibus conficiunt panem in aliquibus locis, quæ licet lignoſæ ſint, modò dulces ſint, præparantur tali modo, vt comedi poſsint. Algarroba eſt ſimilis Cannæ fiſtulæ in colore corticis, & in pulpa, quæ interſtinguitur à ſeminibus. Quod ita ſe habere, non ſolùm probat ſenſus, ſed & authoritas Serapionis, qui loquens de Cannæ fiſtula dicit, quòd contineat grana vt Xylocaracta, & eiuſdem magnitudinis, & eandem habet proprietatem, quam Canna fiſtula, quia medulla recens harum duarum relaxat, & purgat aluum. Græci recentiores vocarunt arborē Algarrovarum Xyloceras, & fructum Xylocerata, Antiquiores in diderunt nomen arbori Ceratonia, & fructum Ceration, propter figuram quam habet cum cornu, quod vocatur

catur κέρατα à Græcis, à Latinis dicitur Siliqua, & ab Arabibus Charnubium. Arbor quæ ipſas producit eſt mediocris magnitudinis, folia habet fraxini, ſed latiora, duriora, & rotundiora. Fructus quando colligitur eſt valde inſipidus ad guſtũ, & poſtea exiccatus igne aut Sole, fit dulcis. Dat ſolidum nutrimentum, et eſt malæ digeſtionis, quòd durus ſit. Hîc videmus naſci Algarrovas in locis calentibꝰ et maritimis noſtræ Hiſpaniæ: & in Andaloſia dant pro cibo fructum equis, quia pinguiores eos reddit.

De Coco Indico. Cap. XV.

Vix vlla alia Indiæ arbor generi humano maiorẽ affert vtilitatẽ, quàm arbor, quæ Cocum producit, fructum grandem & benè cognitum inter nos ita vocatũ in Hiſpania Coquo, quia tribus illis foraminibus quæ habet, repræſentat caput Cercopitheci. Incognita Græcis antiquis fuit, niſi fortè Straboni lib. 16. Geogr. et inter Arabes Auic. Can. 2. cap. 509. videtur feciſſe aliquam eius mentionem. Eſt arbor præalta, folijs Cannæ, aut aliquo modo Palmæ, Palma Indica. Nucis Indicæ hiſtoria.

vnde

vnde eam vocarunt Palmā Indicā. Flores producit ſimiles Caſtaneæ, et truncum teneram, qualis cannarum eſt. Amat terram arenoſam, & finitimam mari. Naſcitur ex ipſo fructu, & poſtea tranſplantatur, ac pauco tempore creſcit, atq; fert fructum, maximè ſi diligenter colatur. Nam hyeme, cinere ſtercorari vult, æſtate aqua rigari: et ſi iuxta ædificia plātetur, euadit lætior, alacrior, atq; pulchrior, ex quo apparet gaudere luto & ſordibus. Ex ligni materia, cùm tam procera ſit, conficiunt naves, clavos, mala, vela, rudentes, & alia neceßaria ad navium fabricam. Ex ramis fiunt navium & domorum tecta.

Cocci duo genera. Sura.

Arborum iſtarum duo genera conſtituunt Indi. Vnum fructus ferendi cauſa aßeruant: alterum Suræ eliciendæ gratia, quæ eſt vinum muſtum: hæc decocta, vocatur Orraqua. Eliciunt autem ex ramis per alembicum, aquæ ardentis modo, huicq; tam ſimile vinum extrahitur, vt etiam pannus lineus in eo madefactus non ſecus ardeat, quàm ſi aquæ ardenti intinctus foret. Exempto priore vaſe Suræ, quod ramo alligant,

alligant, ſi plenum fuerit, continenter defluit alius liquor, quem aſſeruant & colligunt, vt ex eo faciant ſaccharũ, inſpiſſando ipſum ad Solem vel ignẽ, & vocatur Iagra. Iagra.
Habet hic fructus corticem valde tenerũ, dùm recens eſt, qui guſtatus, ſapit ſcolymos: & parte interiori habet etiam medullam dulciſſimam & delicatã, in qua continetur aqua dulcis & magnæ ſuavitatis. Comedunt aliqui corticem medium cum Iagra, cuius ante meminimus, aut cum ſaccharo: aliâs cõterunt, & extrahunt lac ad coquendam Orizam tàm boni guſtus, ac ſi fuiſſet cocta cum lacte capræ. Nuces iſtæ recentes Copra.
ſiccatæ atq; ſuperiori cortice delibratæ & confractæ, [vocantur Copra] devehuntur in Ormuz, aliasq; regiones, in quibus venduntur, quia ſapiunt vt caſtaneæ denudatæ. Exprimunt etiam ex iſtis nucibus oleum copioſiſſimum, quod non modò ad lucernas vtile eſt, ſed etiam ad condiendam ſeu coquendam orizam, quæ cibus valde familiaris iſti genti eſt. Oleum ex Nucibus Indicis.
Oleum autem dictum eſt duorum generum. Vnum ex nucibus viridibus mediocriter contuſis affuſa aqua calida, qui-

da, quib⁹ expreſſis oleum aquæ ſupernatat. Vtuntur hoc ad purgandum molliter ventriculũ & inteſtina: neq; obſtat, quòd multi addunt expreſſionem Tamarindorum, & faciunt ſingulare medicamentũ ad eundem effectum. Alterum genus Olei fit ex Copra, quod magnum remedium eſt ad ſpaſmos, et

NB. arthritidem multi temporis. Cognovi ex quibusdam perſonis Indiæ, quòd multæ mulieres illius regionis Orientalis, licet anus, totum corpus lavant ſolio pleno iſtius olei, cuius vſu rugas totius corporis abigunt, & reiuveneſcũt notabiliter, acquiruntq; ipſis cuticulam nitidã et eius colorem pulchrum,

Oleum Figueræ. maximè in facie. Recentiores quidam Scriptores rerum Occidentalium faciunt capitulum proprium de oleo, quod vocant Figueræ de l' inferno, & dicunt advehi ex Geliſco provincia novæ Hiſpaniæ, quod laudant ad omnes illas res, quas tribuit Meſue in ſuo Antidotario, cùm ſit idẽ cum eo, quod de Cherua dicitur, aut Cataputia maiori, quæ Italis vocatur Palma Chriſti, vel Mica Solis. Quare factum, vt tàm arbor, quàm oleum adeò vulgaris ſit inter nos

notitiæ,

notitiæ, vt non opus ſit peculiare capitulum tanquam de re rara et peculiari cōſtituere. Redeundo itaq; ad noſtrū propoſitum, manifeſtè error eorum conſpicitur, qui exiſtimant, oleum Coccorum eſſe Eleomeli Dioſcoridis, quod non manet ſive exſtillet ex quodam caudice, aut ex ipſo extrahatur, quod tamen ſecundū illum eſt neceſſarium. Quantùm ad Corticem iſtius fructus, convenit ſcire, quòd primus & exterior eſt materiæ piloſæ, ex quo faciunt rudentes, & funes alios nauticos, quia non corrumpuntur in aqua marina. Seruit etiam cortex exterior ſtupæ loco ad commiſſuras navium implendas, quia inflantur, & ita quaſi agglutinātur. Neq; verò minùs ex lanuginoſa & villoſa iſta materia fiunt cingula pro infimæ ſortis mulieribus. Ex altero Cortice interiore & magis duro, faciunt vaſa tornatores in vſum tenuioris fortunæ hominū, & etiam carbones pro aurifabris. Sed ridiculum eſt dicere, quòd bibere ex iſtis vaſis, vtile ſit ad apoplexiam, vt quidā arbitrati ſunt: quia nihil ex iſto fructu invenitur, quod convenire poſſit affectionibus nervoſi generis,

Error quorundam.

Cocci cortex.

Vaſa ex Cocco, & de eorum vſu exploſi quorundā opinio.

generis, niſi ſit oleum, de quo ſupra facta eſt mentio. Sed nec ipſi incolæ huiusmodi facultatem vllam admittunt, neq; autor probatus quiſquam meminit. Indi iſtarum palmarum germinibus (ſtolonibus) veſcuntur, cùm palato melius ſapiant, quàm caſtaneæ recentes, & palmites.

Coccus de Maldiua. *Invenitur etiam aliud genus Cocci, quem de Maldiva appellant, cui multos adſcribunt effectus præclaros & inſignes proprietates medicinales; de quibus cùm nõ certa habeatur experientia, nec veriſimilitudo ſubſit, eas hîc recenſere operæ precium eſſe non ducimus. Cortex autem ipſius niger, & ſplendidior eſt vulgari Cocco, & longior in figura, quæ ovali eſt ſimilis. Caro ſive medulla interior ſiccata fit admodùm dura, & ſubalbida, extrinſecus valde poroſa, et fragilis, ſine ſapore notabili. In vſu autem medico exhibent de ipſo ad grana decẽ in vino aut aqua ſecundum naturam ægri, et rationem morbi. Inter iſtos Coccos Maldivarum, alij ſunt prægrandes, alij parvi: omnes autem inveniuntur in littore: quia fama fertur, quòd inſulæ Maldivæ fuerunt aliquando Continens.*

nens, q̃ cùm eſſent inferiores ſubmerſæ ſunt, remanſerunt autẽ illîc arbores Coccorum, et quòd ex antiquioribus induruerũt eo modo, quo hodie cõſpiciuntur. Hi an ijdẽ ſint cum vulgarib⁹, nõ poteſt determinari facilè, cùm nemo truncũ aut foliũ arboris viderit. Hoc ſaltem de ipſis ſcitur, eos eſſe in magna æſtimatione, quia nemini hos colligere licet, niſi cũ capitis periculo, quoniã regis eſſe cõmuniter affirmãt, qdqd è mari in litt⁹ eijcitur.

His annis elapſis miſerunt ex Canarijs ad Regem arbuſculam, mea opinione aliquo modo ſimilem Palmæ, quã vocabant Draconalem, quæ poſita in eius hortis, perijt, quantacunq; etiam adhiberetur diligentia. Attulerunt ſimul & fructum, qui eſt in modum ſiliquæ aut folliculi, vbi incluſum ſemen eſt, quo aperto, mox dracunculus apparet, collo longo, ore hiante, pilo erecto, & cauda longa. Vnde conſtat antiquorum et multorũ modernorũ ignorantia, qui nunquam eò pervenerunt, vt ſcirent, quid eſſet Sanguis Draconis, & quare ita diceretur, nec plantam, nec etymon nominis cognoſcentes. Naſcuntur arbores hæ in Continenti,

Dragonalis.

Sanguis Draconis.

ex quibus per inciſionẽ effluit illud gummi ſeu lachryma, quam Sanguinem Draconis vocant, atq; quidam certò arbitrantur eſſe eam Cinnabarin verum antiquorum. Venditur vulgò alius Sanguis Draconis adulteratus, & arte factus ex breſilio & reſina, aut mixtione alterius alicuius gummi. Dignoſcitur autẽ à vero, quòd falſus liqueſcit in vino, aut aqua ardenti, quod non accidit bono. Adfertur ex Peru quædã ſpecies grani, quod naſcitur in certis plantis paruis ſimilibus Pimpinellæ vulgari, cuius radicibus adhæret, & vocatur Cocchinilla *ſimilitudine vuarum ſylveſtrium. Propter nomen hoc & formã fructus putarunt quidam ſpeciem hanc grani eſſe Coccognidium verum, ſiquidem huic & figura reſpondet, & facilè potuit degenerare appellatio Coccognidij in Cocchinilla, licet certum magis ſit, quòd fructus Thymeleæ & Coccognidium ſint res eadem, vt colligitur ex Dioſcoride in cap. de Thymelea. Alij dixerunt Cocchinillam eſſe Chermes Arabum, & differre à Cocco baphica Græcorum. Quod eſt manifeſtò falſum, quia totum id quod*

Coccognidium.

Chermes.

Serapio

Serapio ſcribit de Chermes, Dioſcorides dicit de Cocco baphica, ſeu Grano tinctorum, cuius arbor eſt ſpecies Ilicis, quæ in Caſtilia vocatur Coccoia, fructus eſt ſimilis noſtris vitibus novellis. Differunt etiam Cocchinilla & Granum in vſu, quia ex Cocchinilla fit Charmeſinum pulcherrimum tingendo ſericum, ita dictum (vt Coſta notat) à Seres civitate Indiæ orientalis: & cum Grano tingunt pannos colore roſaceo, qui valde gratus eſt viſui. Lib. 4. cap. 42

Offert ſe hîc, vt de ipſa tractetur, propter multas ac diverſas, quas habet, vires, arbor illa inſignis, quæ naſcitur in planis & vallibus Peruſinis, vocata Moly, *Molle, aut Muelle ab alijs; cuius ſemen allatũ eſt in Hiſpaniam, atq; in eius locis aliquibus provenit. Prima, quam vidi, fuit in hortis, quos habet S. Mai. licet aliquantùm parua. Poſtea oſtendit mihi in horto ſuæ domus Secretarius Ioannes Fernandes vnam, tantæ & magnitudinis, & pulchritudinis, vt vix ſatiarer intuendo ipſam, & cogitando de eius facultatibus. Eſt arbor multorum ramorum, & valde odorata in omnibus ſuis* Moly. Molle hiſtoria.

parti-

partibus, fricari tamen debet, vt percipiatur odor. Folia ſunt vt fraxini, licet anguſtiora et minora reſpectu ſuæ magnitudinis, læuia, & aliquo modo aſpera, quæ abeunt in anguſtias verſus cacumen. Producit flores valde paruos & racemoſos, viti ſimiles. Fructus eſt aliquo modo maior grano Piperis, principio viridis, & poſt ruber, ex quo faciunt vinum valde bonum, acetum, & mel, coquentes in aqua ſufficienti, eoq; ad vſum neceſſarium vtuntur. Eſt plena arbor, quacunq; ex parte findatur, lacte valde viſcido, inſtar glutinis tenaci. Lenta admodùm eſt, & frangenti contumax, nunquã amittit folia; quæ guſtata ſunt fortis adſtrictionis. Ex quo elucet, præter temperamentum, quod habent calidum, eſſe folia compoſita ex alijs facultatibus diverſis. Vtuntur decoctione foliorum ad mala ex cauſa frigida. Habet gummi valde album, in modum mannæ, quod mixtum cum lacte expellit & reſoluit nubes oculorum. Corticis ſumma eſt vtilitas ad dolorem & tumorem crurum, ſi eius decocto laventur aliquoties. Tantæ æſtimationis inter Indos

Vtilitas.

erat

erat hæc arbor, vt eam tanquam Deum aliquem adorarent, more rituum & ceremoniarum gentium, vti refert Plinius de Lib.25.c.4. *Moly Homeri, laudatiſſima omnium herbarum: cui tantam tribuebant authoritatem, vt putarent à Dijs vocatam Moly. Atq; hoc eſt quod Ouidius ſcribit:*

Pacifer huic dederat florē Cyllenius album
Moly vocant ſuperi, nigra radice tenetur.

De Cyrifole. Cap. XVI.

INvenitur in India Orientali fructus valde adſtringens vocatus Sirifole, et alio nomine Marmelos de Bengala, de quo communiter faciunt Conſervam cum aceto, quam vocant Achar. Arbor eſt Oleæ magnitudine, licet aliquantò maior, folijs Perſicæ mali, floribus paucis, et ſtatim deciduis: fructu per initia tenero, colore viridi obſcuro in parte interiore, cortice ſubtili, qui paulatim denſatur, exiccatur, et indureſcit veluti putamen nucis Indicæ, quam Coccum vocant, fructus verò ſenſim matureſcens auctior fit, donec iam plenam maturitatem ſit conſecutus. Principio eſt vt parvum

pomũ Aurantium, ſed poſtea multũ creſcit. Ex fructus maturi parte interiore eximunt pulpam, ex qua faciunt bucellas magnas, et condiunt cum ſaccharo pro Conſerva ad quemcunq; fluxum ventris. Dum Dominus Conſtantinus Protex eſſet in Iaſamapatan, cùm ex continuis belli laboribus (deficientibus etiam nutrimentis) incidiſſent eorum multi in fluxum ventris, & cùm deeſſent alia medicamenta, confecerunt ex iſto fructu mivas, emplaſtra, conſervas, et clyſteres ex decoctione corticum, cum quibus evaſerunt multi vivi.

In civitate Guatimala naſcitur alius fructus, qui nuncupatur Guayavas, *non minus adſtringens quàm modò dictus, quo contra ſimilem morbũ vtuntur, qui incolis admodũ familiaris eſt, toſtum propinantes.*

De Doriones. Cap. XVII.

Doriones. *INter celeberrimos Indiæ fructus recenſentur à quibusdam Doriones in Malaca vocitati fruct⁹, Melopeponis noſtratis magnitudine, cortice duro, & cooperto multis ſpinis, feris viteſcentes, intus concamerati & mul-*

& multa habentes diſtincta loca, in quorum ſingulis continetur fructus albus non ingrati ſaporis, exigui ovi gallinacei magnitudine, in quo invenitur nucleus ſimilis perſicorum nucleis, licet rotundior. Folia huius plantæ medium palmũ oblonga ſunt, acuta, ſimilia folijs Lauri, ſalſa ad guſtum. Producit flores ex albo flaveſcentes. Qui viderunt arborem, narrant eſſe Iuglandis modo prægrandem.

Huic fructui admodùm ſimilis eſſe videtur Guanaban, de quo refert Ouiedus lib. 8. ſuæ hiſt. cap. 12. qui multùm differt ab eo, cuius mentionẽ fecit Scaliger in libro de ſubtilitate contra Cardanum. Exerc. 181. 6. et 292.

De Fauſel. Cap. XVIII.

Fauſel Arabum (quod etiam dicitur Auellana Indica: & in Malauar, Pac et Areca) poterat facilè in Luſitaniam deferri cum alijs Aromatibus, ſi aut Pharmacopolæ, aut Medici curioſi magis eſſent, idq́ adferendum curarent. Arbor quæ producit hunc fructum eſt recta, fungoſa, folijs Palmæ, fructu nucis Moſchatæ, minore Fauſel hiſtoria.

 tamen,

tamē, aut iuglandibus exiguis ſimili, intus duro, & candidis rubentibusq́; venis picto, non planè rotundo, ſed altera parte ſeßili, ſeu oblongo. Corticem habet foris lanuginoſum, ſubflauum, perquam ſimilem Dactylis maturis, ſed non ſiccis. Amat arbor hæc loca maritima, & mediterranea reſpuit, alioqui ſerere eam non deſiſterent Mauritani & Moales, qui illū etiā in ſuis ieiunijs comedunt, dum abſtinent à Betre. Habet hic fructus priusquā matureſcat hanc proprietatem, quod ſtupefacit & inebriat eum, qui comedit: atq; hoc fine à quibusdam editur, vt dolorum cruciatus non ſentiant. Pro ſingulari ſecreto habetur contra profluvia biliosa alui, bibere aquā diſtillatam ex hoc fructu, cùm adhuc immaturus eſt. Siccatum autem dividunt in multas partes tenuißimas, atq; cum Lycio, & Betre, cui exemptus nervus ſit, maſticant, & expuunt ſtatim primā ſalivam, quæ redditur valde colorata. Ditiores faciunt ex Faufel, Lycio, Camphora, Ligno aloës, & Ambra pillulas, quas in ore tenent. De hac arbore Areca ſcribit etiā Ludov. Romanus lib. 5. navig. cap. 7.

De

De Iamboloins. Cap. XIX.

IN *India Orientali eſt fructus ſimilis Olivis, & multùm adſtringens, qui vocatur Iambolones. Naſcitur ex quodam arbuſto, quod ſimile Myrtho eſt. Fructus hic non ſalubris æſtimatur à regionis illius incolis.*

De Iambos. Cap. XX.

EX *fructibus magis æſtimatis apud Indos Portugaliæ eſt Iambos de Malaca, qui anſerini magnitudine, aut paulò maior, colore purpureo, odore roſarum, ſapore ſuaviſſimo. Arbor eſt altitudine Pruni, folia ferens magnam ſimilitudinem habentia cum cuſpide ferrea maioris alicuius lanceæ, viridia, aſpectu pulchra. Flores ſunt cum rubore albicantes, odoratiſſimi, ſapore acidi. Altè ſuas radices terræ infigit hæc arbor, quia non ſolùm fert fructum elapſis quatuor annis: ſed ſingulis annis ſæpius. Condiuntur tùm fructus, tùm flores, atq; ita aſſervantur.*

De Mangas. Cap. XXI.

TAmetſi *ij fructus qui apud Indos naſcuntur, longè ſint excellentiores ij, qui*

in Europa proveniunt, veluti aurea mala, citria, ficus, vuæ, perſica, punica, et ſimiles: tamen illis præſtat fructus quidam apud illos naſcens, quem Mangas vocant. Tàm enim ſuavis eſt, vt cùm in foro præſtat, relictis fructibus alijs hic ematur. Colligitur menſe Aprili in regionibus calidioribus: alijs ſerotinis, Maio & Iunio: quandoq́ Octobri & Novembri. Differunt iſti fructus inter ſe ſecundũ diverſitatem locorum. Primas tamen tenet is qui in Ormuz naſcitur. Colore eſt fructus is ex viridi rubeſcente, & odore gratiſsimo. Exempto cortice, editur aut ſine vino, aut generoſo aliquo vino maceratus, veluti nos Perſica duracina, Melocotonea ſumimus. Conditur etiam ſaccharo, interdũ paratur cum oleo, ſale, & aceto, adiecto allio & gingibere. Temperies eius eſt frigida & humida, vt perſicorum. Eius oſsicula aßata ſiſtunt fluxus alvi: nuclei verò interficiunt lumbricos ventris, quod rationi conſonum eſt, ob eorum amarorem, ſiquidem etiam talia in ſimili caſu ſolent exhiberi medicamina.

De

De Myrobalanis. Cap. XXII.

ANtiquos non cognoviſſe noſtra Myrobalana, certum eſt. Μυρεβάλανοσ autem idem ſonat Græcis quod Nux vel glans vnguentaria Latinis. Et quoniam Auicennæ & Serapionis interpres vidit hæc noſtra ſimilitudinem aliquam habere cum glandibus, Myrobalana vertit, cùm meliùs vertiſſet Pruna, quibus ſimilia ſunt. Vocantur ab Arabibus Delegi, licet ſecundum ſuas differentias ſortiuntur alia nomina diverſa. Sunt igitur in vniverſum quinq; eorum genera, quæ non naſcuntur ex eadem arbore, vt aliqui putarunt, ſed vnumquodq; ex ſua: & in regionibus ſexaginta aut centum leucis inter ſe diſtãtibus. Proveniunt enim nonnulla in Goa, et Batecala, alia in Malavar & Dabul. Sed quæ communiter adferuntur in Portugaliam, maiori ex parte ſunt ex illa provincia, quæ eſt inter Dabul & Cambaya. Nam experientia cõpertum habemus, eſſe minus ſubiectos corruptioni fructus, quos fert regio Septentrioni vicinior. Arbor Myrobalanorum Citrinorum, habet folia, vt Sorbus: Emblicorũ, vt Filix, & ſunt

& ſunt paululùm criſpa: Indicorum, aut Nigrorum, vt Salix: Bellericorum, vt Laurus. Et hanc vidimus in Arangoes plantatam inter alias multas plantas, quæ illîc naſcuntur. Deniq; eius, quæ producit Chebula, folia ſunt Perſicis ſimilia. Arbores hæ licet inter ſe differant, omnes tamen ſunt Pruni magnitudine, ſylveſtres, et ſponte naſcentes. Medici eius loci vtuntur in medicina ſolis quatuor generibus Myrobalanorum: nam quinto, Emblico nobis dicto, non vtuntur, niſi denſandis corijs, Sumac loco, & atramento conficiendo. Sunt tamen etiam nonnulli qui ijs viridibus veſcuntur excitandæ appetentiæ cauſa. Porrò quoniam ſapore ſunt acido et adſtringente, temperamenti eſſe frigidi & ſicci inde conijciemus. Indi non ſolent ea præparare, quia non vtuntur ipſis ad purgandum, ſed potiùs ad retinendum fluxum ſanguinis & ſeminis. Et ſi caſu quodã ipſis purgare velint; eorum decocto vtuntur. Vtuntur ipſis quoq; cum ſaccharo in Conſervis, et ſpecialiter Chepulis. Eliciunt etiam aquã ſtillatitiam ex ipſis immaturis, quã ad adſtringendum exhibent cum ſyrupis & conſervis.

In

In nova Hiſpania naſcitur fructus flauus vocatus HOVOS *modo Dactylorũ. Arbor adeò alta eſt, vt vix colligi poſsit fructus, niſi præmaturus ſpontè decidat, & Myrobalanis citrinis tàm ſimilis eſt, vt pleriq; eundem eſſe contendant.*

De Tamarindis. CAP. XXIII.

NAſcuntur multis Indiæ locis, ſed qui locis montoſis, & ad Septentrionẽ obverſis proveniunt, præferuntur, & diutius incorrupti manent: quales ſunt quos Cambaiete & Guzarate gignit. Arabes Tamarindi appellant, quaſi dicas Dactylos Indicos, Nam Tamar eorum lingua Dactylum ſignificat: & etiam Luſitani ob viciniam quam habent cum Africa vocant Tamaras ipſos Dactylos. Quidam ex modernis Græcis Tamarindos vocarũt Oxyphœnica, propter ſaporem acetoſum, quem habent. Deceptos autem eſſe eos inveniemus, ſi ſpectemus Meſuen, & magis adhuc cum illis, qui putarunt eſſe fructum Palmæ ſylveſtris Indicæ, quòd tota India non reperias Palmas: ſed Dactyli, qui Tamarinium. Lapſus quorundam.

illîc

illic comeduntur, adferuntur ex Arabia. Quòd ſi fortè aliqua inveniatur Palma ſylveſtris: ſterilis eſt, & longè diverſa à Tamarindifera arbore: quæ magnitudine eſt Fraxini, vel Iuglandis, aut Caſtaneæ. Habet lignum durũ & denſum, ramos ornatos multis folijs ſubtiliter ſerratis in rotundum, palmarũ magnitudine: fructus in arcus aut digiti inflexi figuram efformatur: cuius cortex priùs quàm maturetur, viridis eſt, ſiccatus verò, cinereus, & facilè auellitur: nucleos intus continet ſativorum Lupinorũ magnitudine, quodam modo rotundos, planos, flavos, et leves, quibus extractis et abiectis, ſola pulpa in vſum venit, quæ non nihil lenta & viſcida eſt. Proprium eſt huic fructui, vt noctu ſe condat ſub folijs ad cavendũ ſibi à frigore: redeunte die, ſeſe expediat atq; explicet grato ſpectaculo. Dum viret, acidus eſt, cum quadam ſuavitate. Vtuntur ipſis præparatis cum ſaccharo magis feliciter, quàm cum ſyrupo acetoſo. Huius regionis incolæ ſine moleſtia ſeſe purgant Tamarindis cum oleo nucis Indicæ ſumptis, quæ eſt Cocos.

Forma arborum.

Mirabile de huius fructus folijs, q Solem ſemper ſequuntur, atq; ad eius ortũ et occaſum ſeſe operiunt et claudunt.

Solent

Solent etiam ipſorum infuſione bilioſum purgare humorem, & pituitoſum incidere atq; attenuare, hac ratione. Accipiunt illorum quatuor vncias, & aqua frigida, vel cichorij macerant ſpatio trium horarum, deinde facta expreſsione, eximunt Tamarindos, quos modico ſacchero inſperſos vtiliter exhibent. Medici Indi felici ſucceſsu ſolent tritis eorũ folijs curare eryſipelata. Alij iſtis in locis vtuntur Tamarindis loco aceti, [expreſſo ſucco ex ijs contuſis & optimè ſalitis] gratior enim palato eſt eorum aciditas, præſertim maturorum. Feruntur in Perſiam, Arabiam, Aſiam minorẽ, & Luſitaniam ſale conditi, ne corrumpantur. Non adulterantur, ſiquidem in magna inveniuntur copia, & venduntur vili pretio, vti videmus in Hiſpania: ſed advertant interim Apothecarij, quòd ſi multum ſalis continent, non ſunt boni, neq; ipſis bona conſcientia vti poſſunt, quia cùm refrigerare deberent, calefacerent ſuperfluè. Conſeruatio.

De Agnir. Cap. XXIV.

Herbæ.

A*Gnir, apud Arabes & Turcos Anil*

dictum,

dictum, vocatur in Guzarate, Gali, eſt herba, quæ ſeminatur ſingulis annis in India, ſimilis Ocimo, Mangir, quod vocabulum apud Luſitanos & homines natos in illis regionibus eſt illud idē quod Albahaca, id eſt, ocimum, iuxta Carolum Cluſium. tamen videtur eſſe herba Iſatis, vocata in Caſtella Paſtet. Interpres Auicennæ Nil transfert Glaſtum, quod eſt Iſatis Græcorum, & Indicum officinarum. Tundunt hanc herbam, & coactam in panes, per aliquot dies ſiccandam exponunt: & quamvis ſiccata videtur viridis, poſtea tamen mutatur color ille in cæruleum, donec tandem in cæruleum exſaturatum evadat. Melius habetur id Anil, quod magis purum eſt, quodq́ᵹ uſtum nō remanet vt arena, ſed diſſoluitur in ſubtiliſſimum pulverem. Alij anteponunt id, quod aquæ iniectum innatat, quia præter bonū colorē etiā leve eſſe debet. Anir aliud. Naſcitur etiam Anir in noſtris Indijs, & ſeminatur duobus modis, & duobus temporibus. Vnum eſt in Ianuario, in terra bona & pingui: aliud in Septembri & Octobri, cùm imminent pluviæ. Plantari debet vti

lactuca

lactuca ſolet, tranſponendo vnamquamq́; plantam tribus pedibus diſtantem ab altera, & auferendo illinc omnem herbam vitioſam & prauam. Vnaquæq́; earum, quæ naſcuntur durat duos annos, & tàm copioſum producit ſemẽ, vt vbi ſemel ſeminatum fuerit, renaſcantur multæ novæ plantæ. Semen eſt valde paruum contentum in ſiliquis ſeu folliculis ſimilibus vermibus, coloris ſpadicei obſcuri. Folia herbæ colligunt, & in caldario coquunt: poſtquàm benè cocta fuerit, percolant, et percutiunt bacillis paulò latioribus, ac quieſcere ſinunt & reſidere. ſedimentum quod in fundo remanet eſt Anir, quod, diligenter priùs emiſſa aqua, Soli exponunt, vt exiccetur paulatim. Conficiunt etiam paruos panes imprimentes in typum aut formam cretaceam: & eſt maioris pretij ac æſtimationis id, quod affertur ex Luſitania in tabellas efformatum, quia venditur libra ſedecim regalibus nummis: & alterum quod affertur in morcellis & craſſioribus particulis, octo et ſex. Neſcitur vſus eius in medicina, quàmvis vulgo dicatur dari pueris qui la-

borant gravitate ſtomachi, & malè concoquunt. quale remedium nec probo, nec improbo nunc.

De Amomo. Cap. XXV.

Amomum an habeatur dubiũ.

AMomum vnum eſt ex medicamentis ſimplicibus, multùm celebratis ab antiquis, & maximè ad vſum & compoſitionem Theriacæ, vix cognitum noſtris temporibus: quare de eo non abſq; cauſa multi dubitarunt. veram autem ſententiam docuimus in noſtro libro Obſervationum medicamentorum compoſitorum, quorum hodie eſt vſus in officinis noſtræ Hiſpaniæ.

Quid ſit. Amomum nõ eſt Roſa Hierichũtica: de qua Bellonius lib. 2. obſv. cap. 86.

Quantùm ad originem Amomi, quæſitum eſt ex quibuſdam Iudæis, qui habitaverunt Hieroſolymis, quid eſſet Amomum; & reſponderunt, lingua Arabica vocari Hamama, quod Pedem columbinum ſignificat. planta hæc erat multùm cognita, licet non viſa ab Indis. Idem etiam dicebant Medici Nizamalucci Regis in Decan potentiſſimi, qui ſolent eſſe Perſæ & Turci, nõ naſci in India, ſed inter alia aromata quæ ad Regem ex Aſia, Perſia, & Arabia conficiendis

ciendis alexipharmacis perferretur, Amomum etiam adferri, cuius viſus eſt ramus, qui totus reſpondebat deſcriptioni Dioſcoridis, & quamvis eſſet ſiccus, admodùm ſimilis tamen erat Pedi columbino: ſed non proinde ſequitur, vt ſit pes columbinus, quem rhizotomi vocant, cùm ſit certa quædam radix colorata, quæ inter doctos & materiarum medicarum peritos habetur pro Anchuſa. Lib.1.c.14.

De Bangue. Cap. XXVI.

*BAngue Indiæ Orientalis eſt herba, aliquo modo ſimilis Cãnabi, niſi quòd huius ſemen Cannabino minus eſt, nec ita album: caules ipſius ſunt lignoſi, & quaſi ab omni cortice nudi, contrario modo quam in Cannabi: deniq; Indi ſemine et folijs veſcuntur, vt validiores in re venerea fiant, cùm in Cannabi virtutẽ contrariam inveniri tradant Scriptores, quòd nempe ſemen ipſius perdit et cõſumit ſubſtantiam generationis. * Theophraſtus lib. 9. cap 20. de hiſt. plãt. facit mentionem herbæ cuiusdã, quæ mirum in modum pollebat ad rem veneream, quam* Bangue.

* Herba miræ virtutis ad actũ venereũ: de qua ibi plura Theoph. Vide Coſtæũ lib. 2. de vniuer. ſtirp. nat. cap. 24.

Indus attulerat. Non enim ſolum edentibus, ſed etiam tangentibus tantū genitalibus vim dixerunt vehementem adeò fieri, vt quoties vellent coire valerent, ſic vt vis eius mirificè omnes excederet naturas. Ex quo loco ſuſpicantur quidam, hanc herbam Theophraſti eſſe Bangue. Ex ſucco iſtius herbæ mixto cum Ambra, Muſco, & nuce Muſcata, atq; ſimilibus reb⁹ odoratis, faciunt confectionem, quam vocant Magu, qua milites ac bellorum Duces inprimis vtuntur, vt laßi ac defatigati laboribus belli, laßitudine liberentur, adeoq́; ſecuriùs & liberiùs dormiant. Sic Indi multi vtuntur ad iſtum effectū laßitudinis removendæ comeſtione Opij, h. e. ſucci papaveris. In Toleto viſus eſt Indus, qui comedit octavam ipſius, & alius in Hiſpali quartam. Interrogati, quare comederent; dixerunt, ad removendā laßitudinem, quā contraxerunt in elevandis magnis ponderibus. quod quidem videtur mirabile, quia ſi tria aut quatuor eius grana dantur ægroto in extrema neceßitate conſtituto, metus eſt, ne damnum ipſi afferant: & non niſi ſumma cum cautione datur.

Magu.

Opij eſus, cum quo magnā aſſinitatē habere videtur Bāgue.

De

De Coru. Cap. XXVII.

Coru ita vocatum lingua Canarica, frutex eſt magnitudine Arbuti, aut paulò minor, folijs mali Perſicæ, floribus albis, Periclymeni odorē æmulantibus. Luſitani in India vocant alio nomine herbā de Malavar, quia Malavarenſes detexerunt vſum ipſius medicinalem, qui eſt curare quodcunq; genus dyſenteriarum, evacuata primùm magna ex parte peccante materia, ne idem redeat malum: cuius rei ſumma habenda cura, etiam monente Galeno. Facultatem ſuam habet in cortice radicū, ſi exiccetur, ſiquidem quum adhuc recens eſt, exſtillat humorem lacteum, qui à principio videtur eſſe calidus, ſed deguſtatus comperitur frigidus & ſiccus, atq; etiam ob eius effectus Medici iudicant ipſum frigidum & ſiccum. Pulverem radicis huius contuſæ accipiunt, & imponunt vaſi diſtillatorio cum ſero lactis, & addunt ſemina ammeos, petroſelini, coriandri ſicci, & cumini trita ac torrefacta, vnciamq; vnam butyri vaccini recentis, & extrahunt liquorem, de quo dant infirmis vncias quatuor cum duabus Herba Malauarica.

aquæ roſatæ aut plantaginis, aut aquæ è pediculis roſarum. Inijciunt etiam clyſteres ex hac aqua cum maxima vtilitate: ſed debent eſſe frigidi, quòd ſit regio valde calida. Quòd ſi poſtulet neceſſitas, propinatur aqua hæc ad morbos ſuprà dictos bis in die, hora ſexta matutina, & iterum hora ſexta veſpertina. Sed licet hoc remedium ſemper feliciter ſucceſſerit: ſine comparatione tamen maiores effectus facit herba de Malavar præparata ab ipſiſmet indigenis. Et verò & paratur, vt altera, infundendo res illas in ſero, aut in aqua oryzæ probè coctæ. Aliqui ſuccum ipſius plantæ bibendũ porrigunt. Et cùm amarus ſit ac admodum ingratus, illicò poſt eius ſumptionem accipiunt ſerum ad abluendum os. Quòd ſi Malavarenſes fortiori adhuc remedio opus eſſe vident, opium admiſcere ſolent: quamvis hoc ipſis ſuſpectum exiſtat. Valet etiam plurimùm hoc medicamentum cum aqua Menthæ & pulvere Maſtiches contra vomitiones, & debilitatem ventriculi.

De

De Iunco odorato. Cap. XXVIII.

IUncus odoratus, quē vocamus Schœnanthum, naſcitur communiter et in tanta copia in provincijs Arabiæ, vt apud nos gramen. Quidam ipſum vocarunt paſtum Camelorum, licet non ſint in India, vt penitus abſumant ipſum ſimul cum floribus. Sunt quidem ibidē alia animalia, vt ſunt, boues, equi, aſini, capræ, et oues, quæ nullum aliud pabulum comedunt, præter hoc. Corn. Celſus vocat Iuncum rotundū ad differentiam vulgaris & Cyperi, qui eſt triangularis. Defertur in Indiam Orientalem, in vſum medicum vſurpandus. Maxima tamen copia per faſciculos colligatū in navibus adſumunt equarij mercatores, vt equis ſubſternant, ne ſtercoris & vrinæ fœtore offendantur. Nam ſimulatq; maduerit, recentē ſubſternunt, & madidū in mare abijciunt. Incolæ loci eius lavant ſe cum ipſo, & armenta etiam: ita vt ſolùm Medici Arabes et Perſæ ipſo vtātur in Medicina. Conſpicitur in officinis cum ſuis floribus, vnde ei convenit nomen Shænanthi q.d. flos Iunci, licet ſit vſus quoq; caulium et radicū.

Lib.2.c.21.

Vſus.

Schœnanthos.

Dicunt conſervari ipſum per decem annos: ſed in locis maritimis Indiæ: valde parvo tempore durat eius fragrantia. Volunt Monachi illi, qui in Meſuem commentati ſunt, radicem Iunci odorati eſſe Galangam. Sed valde delirant, quia Galanga naſcitur, vt diximus in China, quæ diſtat ab Arabia duobus millibus milliarium. Differt etiam folijs & radice à Iunco: & Galanga non naſcitur, niſi ſeratur: Iuncus autem odoratus ſponte provenit.

Monachorum oſcitantia.

De Muſa. Cap. XXIX.

*PLlanta hæc Indiæ Orientalis non ſeminatur plus quàm ſemel: quia primùm producit multos caules, qui poſtea evadunt in arbuſculas. Truncus in altum ſeſe erigit cum cortice ſquamoſo, in modum Palmæ, folijs * latiſſimis & longiſſimis, per quorũ medium excurrit coſta ſive nervus valde craſſus. Ramos nõ habet, quia tota truncus eſt: imò producit in cacumine flores racematos, parùm flavos, figuræ ovalis, et vnius palmi*

Muſæ hiſtoria: quæ ex Orientali in Occiduas Indicas inſulas, adeoq; in Portugaliã trãſlata eſt.

* Teſtis Thevetus eſt Coſmogr. Or. c. 51. tàm magna atq; lata eſſe folia, vt facilè vnius anni infans inuolui poſſit: neq; exiſtimatur eſſe in Mundo arborem, quæ folia habeat tantæ latitudinis.

palmi in longitudinem, è quibus circumemiſnent pediculi, centũ, interdum ducentos aut plures ficus ſuſtinentes: quos vocant Guinei Benanes, & Arabes Muſa, vt conſtat ex Serapione, Auicenna, & Raſi. Cognoſcitur hodie planta hæc in America: vnde miſſus eſt fructus ad aliquos Dominos huius aulæ pro ſingulari dono, cùm adeò exquiſita & rara arbor ſit. Primùm guſtantibus, diſplicet hic fructus: verùm ſi quis eſui eius aſſueverit, adeò indies magis delectatur, vt nunquàm ſaturari videatur. Dicit Serapio, quòd Complexio ipſorum eſt calida & humida, & vtiles eſſe adverſus pectoris & pulmonum ardores, provocare mirabiliter vrinam, liberare renes à moleſtia & dolore, ſi quis eos teneat. Vnde fit, vt Medici Indi huius fructus eſum imperent ſuis ægrotis non tantùm in febribus, ſed in alijs quoq; morbis. Accedit, quòd cibus iſte guſtu eſt commendabilis: ſiquidem iuxta Hippocr. etiam parùm deterior potus & cibus, ſuavior autem, melioribus quidem, ſed minùs ſuavib⁹ eſt præferendus. Quod ad rationem nominis, ridiculum eſt, quod

Vſus, & Facultates.

2.aph.38.

Appellatio vnde.

quod à quodam ſcribitur, vocari hunc fructum Muſam, quòd ſit tàm excellens, vt meritus fuerit tenere nomen novem illarum Muſarum, quas finxit antiquitas, aut quia valde communis cibus ipſarum ſit. Addit præterea, eum eſſe fructũ, quem comederunt primi noſtri parentes in paradiſo terreno. Idem refert Frater Brocardus in deſcriptione Terræ ſanctæ. [Scr. Theuetus Coſmogr. Orientis cap. 37. & 51. Poma Adami eſſe magnitudine cucumeris parui, ſaporis et dulcedinis admirabilis: vt cunctos etiam alios ſuperet Orientis fructus.] *Ouiedus plantam hanc nomine improprio Platanum vocauit lib. 8. hiſt. Ind. c. 1. Fuerunt quidã in illa opinione, quòd Muſa Arabum ſit illa planta, quæ vocatur Pala à Plinio lib. 12. cap. 8. ſiquidem illius deſcriptio tota huic competere videtur, maximè quòd in provincia Malauar, quæ eſt ſupra flumen Indum & Gangem vocatur hodie Palan. Vnde apparet accepiſſe Latinos nomen Pala. Matthiolus tractans de hac planta ſupra cap. de Palma, credit eſſe in Theophraſto id genus Palmæ, quod dicit naſci in Cypro, q & folium amplius habet, & fru-*

Pomũ Paradiſi, ſeu Adami.

In lib. 1. Dioſc. cap. 125.

Lib. 1. de hiſt. plant. cap. 8.

& fructum multò ampliorem, magnitudine mali Punici.

Ante annos multos attulerunt ex noſtris Indijs Occidentalibus ſpeciem ficus Indicæ, quam vocant Indi ſua lingua Tune, *quæ multùm differt à Ficu indica Theophraſti, Strabonis, & Plinij. Quòd ſi admiſerimus, antiquos cognoviſſe aliquas plantas Indiæ occidentalis, dicemus quòd ſit Opuntia Plinij, cùm ſit nata circa Opontem, vt dicit Theophraſtus, quia ſi vnicum ſolùm ex planta reſcindatur folium, & implantetur terræ vſq; ad dimidium, multas producit radices atq; alia multa ſubinde folia ex ipſomet folio tali ordine, vt appareat arborē hanc poſſe reponi inter miracula naturæ. Habet folia valde craſſa, ex quibus progerminant quædam ſpinæ albæ, tenues, & longæ, licet quædam abſq; ſpinis viſæ ſint. Producit planta in illis regionibus ex foliorum germine fructum ſimilem noſtris Ficubus, ſed craſſiorem, & ex viridi rubentem. Medulla eſt tàm ſuccoſa & rubra, vt tingat manus, veluti Mororum ſuccus, atq; eorū qui ipſum comederant vrinam ita inficiebat* Tunē Indorum Ficifera.

ſiciebat colore, vt perterrefaceret illos, qui arcanum hoc non intelligebant, cùm putarent ſe meiere ſanguinem. In Hiſpania admodùm magna conſpicitur, aliquando ſine fructu, & quando illum producit, ſimilis eſt paruo Cucumeri.

De Tabaco. Cap. XXX.

Nicotiana, Petum. Vſus apud Indos.

IN multis locis Indiæ invenitur herba dicta Tabaco, & Piſcielt, qua incolæ vtuntur ad eundem effectũ, qui de Bangue modò dictus eſt, ad tollendam laßitudinem, ſolatiumq́; in ſuſtinendis laboribus, & verberibus excipiendis. Abutuntur ſacerdotes Indici ad edendas divinationes et prædicendos rerũ eventus: vulgus ad videnda varia in inſomnijs, accepto fumo eius per os, de quibus alij, maximè Monardes copioſiùs. Fuit quidam frater Alphonſus Chacon, qui habebat Lapidem, quem ſi quis inter dormiendum manibus tenebat, cauſa fuit vt variæ apparerent imagines, etiam timoris plenæ.

Lapis miræ virtutis.

Tabaci natales et hiſtoria.

Naſcitur in India locis humidis & vmbroſis, ſolum requirit liberum & ſpatioſum, vt poßit largiter ſeſe expãdere ac ſuccreſcere.

caulem

caulem producit rectũ ab imo ad ſummum, brachiatum [brachij craſſitudine] folijs Limonum, vel Oxylapathi, viridibus colore, & nonnihil hirſutis, ſeu lanuginoſis. Florem fert Campanulæ modo candidum, quo exiccato ſuccedunt veluti capitula papaveris nigri, quibus continetur ſemẽ valde exiguum. Radix craſſiuſcula in multos ramos finditur, intus colore croceo, & ad guſtum acris ac mordax, cortice lignoſo, à quo tamen facilè ſeparari poteſt. Temperamentum ipſius eſt calidum in plùsquàm ſecundo gradu, & ſiccum in primo. Naſcitur ex ſemine ſparſo in terram Autumni tempore, atq; tardiùs & longiore tempore poſt prodit. Quando autem naſcitur, cauliculum ſui ſeminis in ſupremo conſtituit. Terram autem, in qua ſeminari debet, ita digerunt et colunt, vt in ſuperficiem inijciatur ſemen, & poſtea invertitur & circũvoluitur cum terra. Quidam ſeminant cum pauco cinere mundato per cribram: qualicunq; autem modo naſcitur, cùm prodijt, à frigore præſervanda eſt, operiendo ipſam nocte, maximè quando adhuc parva eſt. Herba

Cõplexio.

Serendi modus.

Aſſervatio:

hæc

hæc viridis & pulchra permanet, licet folia inferiora ſoleant ſiccari. Melior herbæ pars ad vſum medicum ſunt folia, quorum defectu ſemine quidam vtuntur, at non tantæ efficaciæ eſt. Vt aſſerventur folia, accipiunt ea traiecta filo per medium & ſuſpendunt in vmbra vt ſiccentur: deinde iis, aut integris, aut in pulverem redactis, vtuntur. Calefaciunt, reſoluunt, mundificant, & ſimul nonnihil adſtringunt, vt ex ſequentib⁹ eius facultatib⁹ patebit. Plantæ huius folia leni igne calefacta & impoſita, ſubitò dolorem capitis ſedant, maxime ſi ex cauſa frigida vel flatu ortus ſit. nec ab hoc deſiſtendū remedio, vſq; dùm manifeſta eius appareat vtilitas. ſunt qui caput oleo mali arantij priùs inungant. Si viridia deſint, vtendū erit deſiccatis, quæ humectari cum vino et calefieri ſuper prunas calidas oportet. Idē efficitur ſiccatorū foliorū pulvere, meliore, quo fieri poteſt, modo ſi adhibeatur mixtis alijs, quæ appropriata ſunt. Dentium dolorem levat, ſi dens qui dolet linteolo madefacto in ſucco eius lavetur & abſtergatur, ac mox pilula ſeu globulus ex

Effectus in varijs morbis.

Cephalæa.

Odontalgia.

folio

ſolio eius denti imponatur, atq́ etiam, ſi adſit corruptio, ne vlterius ſerpet, prohibet. Pectoris vitijs, vt tuſsi, aſthmati, & ſimilibus morbis ex frigidis humoribus prodeſt decoctũ foliorũ ex aqua, & eclegma ex eius decocto. Quidam Aſthmatici vſi ſunt fumo herbæ per os excepto, & adiuti ſunt per expectorationem phlegmatis craſsi et putridi, ſed vniverſales purgationes, quæ magis conveniunt, præcedere neceſsum eſt, maximè ſi moræ locus detur. quod omne committitur arbitrio prudentis Medici. In ſplenis obſtructionibus multùm iuvat hæc herba, fricando ipſum cum folijs contuſis, ijsq́ ſuprapoſitis, aut imponendo linteolum madefactum in ipſius ſucco manè ieiuno ventriculo. Si deſunt folia, miſcemus pulverem cum vnguento vſitato ad aperiendas obſtructiones. In dolore ventriculi, maximè à cauſa frigida & flatibus, applicantur ſimiliter folia calida, ſæpius impoſita. Quòd ſi ſumamus folium viride, & vnctis manibus oleo abrumpamus nervos et venulas folij, abſq́ vlla comparatione erit remedium melius, ponendo vnum ſupra orificium ventriculi

Pectoris vitijs.

Splenis obſtructionibus.

Ventriculi morbis.

ſtriculi, & alterum à tergo è regione ipſius. Ad Cruditates puerorum, & etiam adultorum commendant hanc herbam per totam Indiam, ſi folia ſub fervido cinere calefacta applicentur ventri ſine excuſſione cineris. Coli: Renum: Vteri dolore. *Colicum & Nephriticum dolorem eodem modo, vt diximus, præparata & applicata folia cum cinere ſedant mirabiliter, ſi iteretur ſæpius hoc remedium. Vteri dolor non minori efficacia ſedatur admotis ſimiliter folijs calidis vmbilico & ventri: & ſi fortè (vt fit interdum) animi deliquium ſubſequatur, fumo illorum naribus obiecto redit ad ſe. quod remedium Indicis mulieribus adeò commune eſt, vt herbam hanc magna adſervent diligentia, & magni faciant, vel ob hanc ſolam cauſam.* Lumbricis. *Lumbricos contra, datur ſuccus clarificatus, & ſaccharo ſyrupi ſpecie commixtus, pueris et adultiorib⁹, quia ipſos necat et expellit: ita tamen, vt herba contuſa emplaſtri modo vmbilico applicetur, atq; ex lacte et ſaccharo clyſter inijciatur.* Iſchiade. *In iuncturarũ paſſionibus, ſi non ſint ex humore multùm calido, valde proſunt folia parti dolenti impoſita, & eodem*

& eodem modo faciunt ſuos effectus in inflammationibus ob cauſam frigidam. Perniones cum hac herba ſi fricentur benè ter aut quater, eos aufert & adimit, vti conſtat experientia, maximè in pueris, & multò adhuc certiùs, ſi pòſt ponantur pedes aut manus in aquã calidam cum ſale. Venenis, & toxico perniciosiſſimo, quo Cannibales ſuas ſagittas illinunt, efficaciter valde reſiſtit: ante autem ſublimatum inſpergere vulneribus ſolebant, qua de re Monardes. Eodem modo venenatis carbunculis impoſita cruſtas inducunt, & brevi curationem adferunt. Vlcera antiqua, licet ad oſſa vſq; penetrent, ſintq; cancroſa, mundari perhibent, carne repleri, & ad cicatricem perduci herbæ huius ſucco indito, & ſuperimpoſitis folijs, præſuppoſito tamen bono regimine, & præmiſſis evacuationibus vniverſalibus. Quæ vtilitas etiam cognita eſt in vlceribus narium, tinea, & impetiginibus, ac ſimilibus, fricando cum folijs talem fœditatem. Hæc eadem vtilitas eius in curandis vlceribus, non tantùm obtinuit in hominibus, ſed etiam in alijs animalibus,

Pernionib.

Venenis.

Carbunculis.

Vlceribus.

quia per vniverſam quaſi Indiam, præcipuè in S. Dominico & S. Ioanne de portu divite frequentia ſunt vlcera in vaccis, bovibus, & alijs animalibus, quæ ſeſe mutuò vulnerant in montibus, & ob ſummam regionis humiditatem facilè putreſcunt illa vulnera, vſq; eò, vt repleantur vermibus. Quæ quidem ſublimato curare erant ſoliti: hoc autem ipſum cùm tanti eßet pretij, vt plus conſtaret, quā animal ipſum, quod curabatur: invenerunt per experientiam, infuſo ſucco iſtius herbæ non ſolum interfici et eijci vermes, ſed etiam mundari vlcera, & ad cicatricem perduci. Et illud ipſum præſtat in animalibus domeſticis & veterinarijs, curando Contuſiones ipſorum. Scimus quendam vlcere antiquo narium laborantem, è quo ſanies manabat, non ſine ſuſpitione contagij, inſtillato ſucco iſtius herbæ per nares magnam eieciße multitudinem vermium, atq; ita curatus eſt. Inter dotes alias, quas habet, hæc excellere videtur, quòd prima ſtatim intentione curantur vulnera recentia. Et in hoc caſu invenerunt tantam virtutem & efficaciam, vt per ipſam in obli-

Vulnerib. Ob hūc effectū vulgò nūcupatur Vulneraria planta Indica.

vionem

vionem abierit oleum de Aparicio, de quo copioſè meminimus in noſtro libro de Chirurgia, in quo expoſitus modus eſt vtendi ipſo magis cõveniens, vt apparebit legenti. Quòd ſi quis vulneratus aut ictus fuerit, tuſa herba et ſuperpoſita vulneri, ſi paruũ eſt, ſequẽti die inducta cruſta eſt ſanũ. In maioribus autẽ, neceſſe eſt vino abluere vulnus, & labra coniungere, & ſtatim madefacere cum ſucco, & poſtea linteolum eo imbutum ſupra totũ vulnus ponere, & ligare. Cognitum hoc ab illis eſt, qui acquiſiverunt Indias, & redierunt in Hiſpaniam. hi retulerunt haſce vires herbæ huius, qua vſi ſunt in bellis & acquirendis provincijs, ita vt multi periiſſent, ſi non per ipſam ſervati fuiſſent. Communiter autem ſecum portabant foliorum pulverem, vt eo, ipſa herba deſtituti, vti poſſent. Quod didicerunt ab Indis, qui dicto modo abſq; medico ſe curabant, quod non in paruum bonum noſtris ceſſit, propter malum apparatum Chrurgicum, qui eſt in illis regionibus. Et licet habeat virtutem ſanguinis ſiſtendi in vulneribus, in cauſis tamen maioribus, ubi futura

opus eſt, & alia operatione manus, non intermittet Chirurgus facere quod ſui eſt officij, remittendo illum ampliùs ad herbam.

Fami & ſiti.

Etiam vtilitatem capiunt Indi ex Tabaco ad ſedandam Famem ac Sitim, hoc modo. Accipiunt conchylia quædã cochlearum, eaq́ue vrunt, deinde atterunt calcis modo: huius et foliorum Tabaci partes æquales ſumunt, manduntq́ue, donec ex vtriſq́ue maſſa quædam vna fiat, ex qua faciunt pilulas, eaſq́ue ſiccant in vmbra. Facturi autem iter per loca deſerta & quæ non inhabitantur, vbi cibum vel potum ſe inventuros non ſperant, ex ijs vnum inter labrum inferius & dentes reponentes aſſiduè liquorem exugunt, ſuctumq́ue paulatim tranſglutiunt, & conſummata illa, aliam imponunt, vſq́ue quò iter ſuum confecerint, quod durare ſolet tres aut quatuor dies, quibus neq́ue famem, neq́ue ſitim ſentiunt. Cauſam eſſe putamus, quòd ſuctu illo attracta pituita ex capite & alijs partibus corporis ad os, inde abit in ventriculũ, et à calore naturali conſumitur in defectu nutrimenti, atq́ue ita ſuſtentantur.

Podagra.

Arthritici [Podagrici] quidam

herba

herba hac vtuntur, ſumentes ſingulis diebus mane parum de ea, eamq́ mandunt, vt podagræ doloribus liberentur, ſiquidem multam pituitam in os prolicit, inq́ partes inferiores fluere prohibet. Quare perhibent, quòd iſto vſurpato remedio non redit articulorum dolor tàm frequenter, neq́ tàm inclementer, quàm antea ſolebat. Venereo etiam morbo laborantes vſi ſunt hac herba in India, non iſto fine, vt plenè curarentur, ſed vt non ſentirent dolores, excipiendo fumum. Venereæ lue.

Hîc non erit extra propoſitum facere mentionem herbæ cuiuſdam, qua vſi ſunt ij qui novam Hiſpaniam nobis aperuerunt, in curandis vulneribus, fine eodem, quo Tabaco. Nuncupata hæc eſt herba Ioannis Infantis *ab inventore, ſicuti Gentiana à Gentio rege, Lyſimachia à rege Lyſimacho, Centaureum à Centauro. Herba eſt aliquo modo parua, folijs Acetoſæ ijsq́ hiſpidis: quæ contuſa ponunt ſupra vulnus. In herbæ defectu, vtuntur exiccatæ pulvere.* Herba Ioannis Infantis.

De Turbit. Cap. XXXI.

Turbith deſcriptio.

DE Turbith Arabum non parua eſt controverſia. Nam non nulli Tripolium Græcorum eſſe volunt: alij Pithyuſæ radicem: alij Alypiæ. Eſt autem Turbit planta Orientalis, radice neq́ magna, neq́ longa, caule per terram extenſo, digiti craſſitie, duos palmos longo, interdum longiore, folijs ac florib⁹ ſimilis Altheæ. Inſipida eſt cùm colligitur, atq́ hinc eſt, quòd etiam poſtea nō deprehenditur acrimonia in Turbit legitimo, licet non purget ſine moleſtia. Eſt verò duntaxat vtilis & gummoſa caulis pars inferior iuxta radicem. Non eſt herba quæ ſeritur, ſed ſponte naſcitur in locis maritimis, duobus aut tribus miliaribus ab aqua. Plurimum provenit in Cambayete, Surmte, Dio inſula, & Baçain. Præferunt quod gummoſum, & album eſt. At non omne Turbit gummoſum eſt natura ſua: ſed quoniam viderunt Indi à gummoſitate optimi Turbit notas nos petere, ſolent eius plantam aut contorquere, aut leviter vulnerare, quò liquor exeat & denſetur. Tranſactis aliquot diebus redeunt,

Delectus.

& cedunt

ſcedunt caules, quos inveniunt plenos gummi. Vnde elicimus, non eſſe neceſſarium gummi ad bonitatem Turbit, melius ex parte eſſet ſi careret illo, atq; ipſum haberet reconditum intus. Neq; eſt herba, quæ habeat lac, vt ſcripſit Meſue, qui ſi de eo intellexit, quod nobis affertur ex Oriente, non minùs in eius deſcriptione erravit, quàm in alijs pluribꝰ rebus, quas ex relatione potiùs aliorum deſcripſit, quàm teſtis oculatus. Deinde pro præſtantiori habent album. Si ſiccatur ad Solem, album eſt: ſi ad vmbram, nigreſcit, neq; tamen eò deterius eſt. Eſt verò Turbit familiare medicamentum Indis ad purgandā pituitam, cui ſi febris abſit Gingiber additur: alioqui dant ipſum in aliqua aqua aut iure pulli. A paucis abhinc annis vſitatur in officinis aliud genus Turbit, quod vocant de la Tierra, & dicunt eſſe radicem quarundam arundinum. Quid autem ſit, tàm incertum eſt, at ſolebat ante eſſe illud Orientale, ſiquidem eius electio non convenit cum hiſtorijs Arabum vel Græcorum, licet recipiatur pro bono. *Scribūt moderni, Turbit turbare corpora propter

Meſue error.

Facultates.

Turbith alia ſpecies.

* Turbith vſus nō ita formidandus, contra Recentiores.

propter magnam eius violentiam, atq; proinde ſatius eße loco eius vti Agarico, aut ſimili aliquo purgante phlegma. Dico, quòd ſi miſceatur cum alijs medicamentis, vti nunc fieri conſueuit in officinis, eſt remedium ſecurū, correcta eius malitia tum per præparationē propriam, tum admixtionem aliorum medicamentorum, quæ iuxta Gal. lib. 1. de comp. med. ſec. loc. aliorum pharmacorū magis fortium vires ſolet infringere: ſed ipſo ſolo vti per ſe, melius eſſet ipſum reijcere, & vti radice Mechoacan.

De Caceras. Cap. XXXII.

Radices.

IN *Goa inuenitur radix vocata* Caceras, *quæ Traſium modo naſcitur in terræ viſceribus, quæ deinde per ſiccitates caulem emittit altitudine vnius palmi, cum folijs vt Gladioli, dehiſcente poſtea terra exilit in modum tuberis, deinde ſiccata, caſtanearum ſaporem refert: recens autem, ingrati ſaporis eſt.*

Traſius, Tragi, Cyperus dulcis, ſiue eſculentus.

In campis Veronæ, & in regno Valentiæ in Hiſpania naſcuntur radices aliquo modo ſimiles caſtaneis in dulcedine ſaporis, quæ ab Ita-

ab Italis vocantur Traſi, & à noſtris Ciaſas. Sunt rotundæ & longæ, magnitudine fabæ, ſiccatæ autem corrugantũr & contrahuntur. Planta ipſius producit folia longa & acuta, in morem Iunci avellanaii. Caules ſunt vnius cubiti, & anguloſi, & in ſuprema parte ſunt alia folia minora, quæ exprimunt figuram ſtellæ, ex quorum medio enaſcuntur flores ſpicati, aliquantulum flavi. Radices ſunt multæ, & ſubtiles, ex quibus pendent & adhærent Chiaſæ. Virtus ipſarum eſt valde pectoralis, vnde vtilis eſt multùm ijs, qui laborant tuſſi. Frangunt quoq; ipſas, & fractas infundunt in iure auium, aut carnis veruecinæ, & poſtea exprimunt per pannum lineum, atq; inde eliciunt ſuccum lacteum, quo vtuntur quidam aſſumentes per os ad excitandam venerem. Valet quoq; idem contra ardores vrinæ, & profluvium alui ſanguineum, quia refrenat acrimoniam illorum humorum, inprimis ſi præparatur cum aqua chalibeata. Comeduntur loco fructus ſimul cum cortice, propter acerbitatem tamen ſolent quidã illum expuere, ſugentes tantùm

ſuccum. Temperamentum ipſarum, vt per experientiam eſt cognitum, & ex dulcedine percipitur, eſt calidum & humidum, & ſunt aliquo modo flatuoſæ.

Batatæ. Amiotes. *Camotes noſtræ Indiæ, qui alio nomine dicuntur* Batatæ, *ſapiunt etiam caſtaneas, vt Cacera & Chiaffæ. Radices ſunt magnæ & nodoſæ, quas Indi comedere ſolent loco panis, & loco carnis. Magna earum copia eſt in Mexico & Mechoaca, vnde allatæ ſunt in Hiſpaniam, in qua coluntur ex ordine cannarum ſacchari. In Malaga, Veles Malaga, & alijs locis Andaloſiæ ſunt duorum aut trium generum. Quædam rubræ ſunt in cortice exteriori, quæ præſtantiores habentur: quædam ſunt flavæ, non tales: & inter iſtas ſunt albæ tàm foris, quàm intus. Comeduntur crudæ & aſſæ, & fit conſerva ex ipſis, cùm recentes ſunt, quia radix iſti rei apta eſt. Exiſtimo eiusdem eſſe temperamenti cum Ciaffis, quàmvis quibusdam videantur declinare ad frigiditatem. Quò ad vſum medicinalē: neſcimus hîc aliquem memoratu dignum.*

Yuca Peruana. *Per valles Pervinas non longè à civitate S. Mi-*

S. Michaëlis ſerunt & colunt Indi quaſdam radices de Yuca, quibus vtiliter vtuntur ad conficiendum panem & potum, vbi deeſt Mayzum.

Americorum panis & potus.

De Chyna radice. Cap. XXXIII.

Radix vocata vulgò Chyna naſcitur in illa regione & Continenti Indiæ, quam Chynenſes inhabitant, apud quos dicitur Lampata. Incœpit cognoſci in Hiſpania anno 1535. adferentibus eam in Luſitaniam incolis eius provinciæ, qua ſibi interea dum hîc negotiarentur, mederentur. Et tanquam res nova, licet cara & magni pretij, cœpit magna in exiſtimatione eſſe, cui rei accedebat, quòd Carolus V. Imp. ea frequenter vteretur. [Et quoniam radix hæc non tantùm valet contra malum illud Indicum, verùm etiam aduerſus podagram, ſciaticam, membra'q; horrore ac frigore correpta, expetita ideò à Carolo V. Cæſare.] Naſcitur trium aut quatuor palmorum altitudine, cauliculis tenuibus, folijs raris, & ſimilibus Mali medicæ folijs. Radix eſt palmi longitudine, aliquando craſſa, aliquando tenuis, quæ recens

Chinæ radix.

Deſcriptio chinæ arboris.

recens eruta tàm tenera eſt, vt & cruda & cocta poſsit comedi, atq; ita coquunt eam cum carne, vt hîc Napos. [& rapa] Melior habetur recens, ponderoſa et denſa, non eroſa à tineis, & quæ alba eſt. Ex quibus colligitur, non eſſe bonam illam, quã attulerunt quidam ex noua Hiſpania in Caſtiliam, quia colorem tàm rubrum habet, vt pauca quantitate reddat aquam rubram, neq; eius eſt efficaciæ, vt illa alia. Propterea iſtius libra vendebatur decem nummis regalibus, & Orientalis quinq; & ſex ducatis. Decoctum huius radicis, vltra ipſius vtilitatem in qualicunq; ſuſpicione morbi Gallici, valet ad paralyſin, tremorem, arthritidem, iſchiadem, tumores phlegmaticos & melancholicos, medetur ventriculo debilitato, ſanat dolores capitis antiquos, curat lapides et vlcera veſicæ, addũt etiam cũ aqua eius curari vlcera vetuſta, tumores antiquos, omne genus rheumatum, obſtructiones, & hydropem. Icteritiam leuat, & corrigit malam complexionem hepatis. Sanat melancholiam, reſoluit flatus, & depellit febres antiquas. Eius temperamentum

Probatio Chinæ.

Decocti facultates.

Tẽperies.

tum eſt ſiccum in gradu ſecundo cum exiguo calore aut nullo, quod colligere licet ex eius odore et ſapore, quibus caret. Debet infundi vncia vna iſtius radicis inciſa minutim in duabus menſuris aquæ, per ſpatium 24. horarum, quibus elapſis coquitur vſq; ad conſumptionem medietatis. Accipitur dimidium quarti mane, & alterum veſperi, variando decoctum ſecundum ægri & morbi naturã. Vt ſi eſt dolor capitis aut partium nervoſarũ, inijciatur roſmarinus vel roſæ: ſi obſtructio hepatis, apium; ſi ardor adſit, cichorium: ſi vlcus veſicæ aut renum, ſuccus liquiritiæ: interdũ admiſcetur æquale pondus hordei. Antequam autem huius radicis decoctum ſumatur, dantur ſyrupi et purgationes magis convenientes; quòd ſi non fluat aluus, fiunt clyſteres cum decocto huius radicis & ſaccharo nigriore, aut melle roſato, cum oleo violato, et canna fiſtulari. Diæta ordinaria eſt, Comedere pullum gallinaceum aut gallinam, perdicem, carnem vervecinam coctam cum pauco ſale, vt in principio; parum ſumatur iuris, aut vuæ paſſæ ſine granis, panis ſit ſemper multũ ſubactus Viendi modus.

cum

cum aniſo & fœniculo, & panis benè cocti cruſta, biſcoctúmve, poſtremò convenit cydoniatum, piratum, & confectio coriandri. Dentur quoq; paſſæ et amygdala ſacchara-ta. Vinum relinquitur, niſi magna eſſet virium debilitas, & ventriculi frigiditas, in quibus caſibus debet adæquari cum dicto decocto. Ad hæc potus ordinarius eſt ipſamet aqua cum aliqua conſerva. Et quoniam qui hoc decocto vtuntur, inflammantur ad libidinem: conſulunt aliqui, vt per totum id tempus, quo eius vſus eſt, nullæ ad ægrotos admittantur mulieres: qui poſtquã duabus horis ſudaverint, ſurgere poterunt, atq; ſeſe veſtire, calido in loco manere, atq; comedere. Octo poſt ſumptum cibum horis, redeat ad decumbendũ & bibendum potum ſuum ordinarium. Hæc victus ratio triginta diebus obſervanda, nulla alia purgatione adhibita quàm principio, aut ad minus alia quindecim dierum. Conſpicitur vtilitas huius decocti intra viginti dies, aliquando tardiús, & tempeſtiviús quoq;. Sed
NB: quando morbus eſt cum doloribus, communiter increſcunt vſque ad quindecim dies,

poſt

poſt quos miteſcunt paulatim. Similiter notari hoc debet, quòd maiores vires habet hæc radix in paſsionibus antiquis, & vbi ſunt magni tumores & vlcera, quàm in nouis. Elapſo triginta dierum ſpatio, bona victus ratio ſervanda eſt per quadraginta dies. Potus ſit aqua ſimplex eiuſdem chynæ, quæ fit, ſi crudæ eius accipiantur menſuræ tres & infundantur ſæcibus primi decocti, vſq; ad conſumptionem tertiæ partis. Coqui debet aqua quotidie, aut ad minus tertio quoq; die, quia aliâs aceſcit, & perdit vires. Dubitant aliqui, quare huius radicis datur tàm pauca quantitas ad tantã aquam, cùm verum ſit, coqui libram vnam ligni Guaiaci, & Sarſæ parillæ quatuor aut quinq; vncias, maximè cùm Chyna ſit inſipida, et temperata in ſuis qualitatibus. Notam hanc conſuetudinẽ eſſe pro certo exiſtimo, ex eiuſdem caritate, quia, vt notat Veſalius, ſtatuendum eſt, quòd ſi coqueremus duas aut tres vncias huius radicis, eſſet maioris vtilitatis. De hoc I. Palmarius lib. 1. de morb. contag cap. 14.

Quemadmodum autem poſtquam radix iſta innotuit in regno Chinæ, ceſſavit vſus Sarſæ parilla.

ligni,

ligni, quod attulerant Luſitani: Ita idem accidit apud nos Chinæ, cùm allata eſſet Sarſa ex India Occidentali: quamvis colligitur etiam in Hiſpania, quæ tantùm differt ab illa, quæ advehitur ex noſtris Indijs, quantùm Chyna Floridæ differt elegantia & bonitate, ab Orientali. Hæc Sarça parilla tàm vſitata apud iſtum populum, eſt arbuſtum quod producit multas radices longas atq; altas in profunditate terræ. [vltra bicubitalem longitudinem.] Emittit ramos lignoſos et plenos nodis. Habetur certò pro Smilace aſpera Græcorum, quæ eſt planta aliquantùm ſimilis rubo communiſſimo in portubus & locis maritimis Hiſpaniæ, vbi ſæpiſſimè eam vidimus & examinavimus, atq; in Continenti, quia in omnibus eſt valde ſimilis cum illo novæ Hiſpaniæ, Quare cupientes facere experimentum de ipſa quæ naſcitur in noſtra terra, dedimus ipſam aliquibus ægrotis, & ſudabant copioſiſſimè & cum maxima vtilitate. Contra autem aliqui dicunt eſſe magnam differentiam in radicibus, quia Smilacis ſunt nodoſæ, & Indiæ ſunt læves & æquales.

Increbuit autē Sarſæ parillæ vſus per Indiam poſt annū 1535.

Sarſæ deſcriptio; et an ſit Smilax aſpera. In qua ſententia eſt etiā Amatus Luſit. in Dioſc. et Cent. 5. Curat. 10.

æquales. Sed, vti Theophraſtus ſcribit, locus vnus differt ab altero, & ſæpenumerò propter varietatem climatum, cæli, & ſoli, differunt radices non ſolùm in odore & ſapore, ſed etiam in figura. Quòd ſi Sarça parilla noſtra non eſt illa Indiæ, dicamus ſaltem eſſe plantam eiuſdem generis, & ſimilem in virtutibus. Inter Sarças Indicas melior habetur illa, quæ eſt ex Hondura, quæ cognoſcitur, ſi ſit, coloris ſpadicei, et craſſior quàm illa novæ Hiſpaniæ, quæ valde tenuis eſt, & ſubalbicans. Qualiſcunq; autem ſit, debet eſſe recens, ponderoſa, & non eroſa à carie vel vermibus, quod conſpicitur, ſi ipſa dividatur; ſiquidem ex antiqua quando frangitur, emittitur pulvis, vt ex carie: recens lentiſſima eſt, [flexibilis] & caret iſto vitio. Temperamentum eius qui dicunt eſſe calidum & ſiccum in ſecundo, & propterea calefacere hepar manifeſtiſſimè; magis nituntur opinione vulgari iſtius gentis, quàm ratione vera. quia ſi judicium ſumatur ex guſtu, qui magnum præbet indicium de qualitate, non habet ſaporem acutum, neq; amarum: & ſi per olfactum, non habet

Lib. 2. de cauſ. plant. cap. 5.

Sarſæ delectus.

Tēperies, circa quam quidā decepti.

K alio

aliquem odorem ; & ita non poteſt dici, quòd tranſeat primum gradum : dato etiam, quòd conſpiciantur effectus caloris, qui etiam deprehenduntur in China, quæ magis temperata habetur. Quòd ſi quis interroget, quomodo ergò operetur, quandoquidem non habet qualitates manifeſtas, non admittens proprietatem occultã, quam non potuit Galenus negare in multis medicamentis. Reſpondemus, quòd ſuum effectũ facit mediante ſubtilitate partium, qua Chynæ radicem & lignum Guaiacum ſuperat, & propterea copioſum ſudorem movet, & ita videmus vtilem eſſe maximè morbis, qui ſunt in circuitu totius corporis; & non ſolùm medetur morbo Gallico & Hiſpano, ſed etiam doloribus arthriticis, vlceribus malignis, & tumoribus frigidis ex humore pituitoſo. Sed ſciendum eſt, quòd cùm vulgus tanto teneatur rerum novarum deſiderio atque amore, & ſint guſtus hominum tàm differentes : factum eſt, vt fiant ex iſta Sarſa multa & varia fercula, iuxta diverſos modos ſumendi ipſam: quia ab initio non niſi liquore quodam

Vtendi ratio, præparationisq; modus.

dam

dam macerabant ſeu infundebant, et poſtea aliquandiu tundebant in mortario, & fiebat mucilago, ex qua benè colata cyathum ſatis capacem accipiebant ſingulo mane ad provocandum ſudorem. Poſtea ſucceſſit modus vſitatus in hunc vſque diem, qui eſt accipere duas, tres, quatuor, aut quinque vncias Sarçæ parillæ (prout volumus ipſam aquam fortis effectus) & abluta frangitur ac dividitur in minuta fragmenta, & ponitur in ollam novam cum tribus menſuris aquæ, in qua debet macerari viginti quatuor horis; quibus elapſis operta olla coquitur igne lento ad conſumptionem duarum menſurarum, & vna quæ reſtat capitur quatuor diebus. Fit quoque in modum ſyrupi ad easdem affectiones abſque vllo metu vel nimiæ caliditatis vel ſiccitatis, Capiendo duas vncias Sarçæ, quatuor ligni Sancti præparati, Iuiubas octodecim, pruna paſſa viginti quatuor, florum borrag. et viol. ana vnciam mediam, & aliquot grana hordei mundati. Coquitur totũ in tribus menſuris aquæ, donec remaneat vna, qua colata, in decem vncias decocti inijcitur vna ſyrupi

 violati.

violati. Sumitur calidus vt aqua, detergendo ſudorē, ſi provocatus fuerit. Pullum comedunt gallinaceum cū altera dicta diæta, et aquam bibunt ſimplicem. Poteſt etiam alio modo fieri, vt nempe accipiatur libra dimidia huius Sarçæ, & diſciſſa coquatur in quatuor menſuris aquæ donec conſumantur tres, & reliqua ſit vna, in quam inijciuntur quatuor libræ ſacchari, & coquitur in morem ſyrupi. Huius debent ſumi tres vnciæ manè. Exhibetur quoq; radix hæc in forma pulveris. Accipiunt corticem Sarçæ parillæ exiccatum et minutim contuſum, et traijciunt per cribrum ſetaceum, & fit pulvis. Huius accipitur pondus vnius regalis manè, & alterum noctu, quando itur dormitum, bibentes cum ipſo aquam ſimplicem Sarçæ, & aliâs etiam ordinariè loco vini, comedentes cibos bonos. quod tamen intelligitur, ſi purgatum à principio corpus fuerit. Reliquum eſt, vt exponatur vltimus modus vtendi hac radice, qui eſt in forma pilularum, quas ita conficiunt. Accipiunt libram vnam Sarçæ parillæ, eamq; ablutā bis in duab' aquis, benè contundunt, & poſtea

Fragoſi Sarſæ præparādæ ratio in formam catapotiorum.

& poſtea dividunt in particulas parvas, & inciſam infundunt in octo menſuris aquæ per ſpatium trium dierum, in qua coquatur igne lento, donec maneat quãtitas ſcutellæ, id eſt, vt acetabulũ ſeu ſcutella eius decocti ſolùm remaneat. Sarça ſtatim exempta prelo imponitur, ſuccusq́ exprimitur ad vncias quatuor aut eò ampliùs, etiamſi ex eo qui ſuperfuit decocti quantitas augeri debeat. Lento igni apponitur, & quidem cùm ſuccus fervere incipit, inijciuntur ſenſim pulveris aloës optimæ vnciæ duæ, myrrhæ ſelectæ nucis ponticæ magnitudine, croci momentum (ſunt qui Ligni aloës parũ addant capitis roborandi cauſa) qui in girum continuè moventur, donec inſpiſſentur vt amylum, quò vbi ventum fuerit, formabuntur pilulæ. Ex iſtis ſumit æger duas primis decem diebus, & alijs viginti vnam ſingulis diebus ſub vndecimam noctis. Et notetur, quod ſi malum eſt vetus, & ſubiectum validum, poſſunt accipi tres primis decem diebus, & duæ alijs decem, & vna reliquis. Cibus eſt, media gallina elixata pro prandio, (meridie) & reliqua pars pro cœna: cui

Imponatur ſalis, & croci momentum, et aliquot grana ciceris. Potus eſt aqua ſimplex Sarçæ. Poſſunt ſurgere decima, & decumbere antequam Sol occidat. Mitigantur harum pilularum vſu dolores graviſſimi et paralyſes artuum ac brachiorum, vt monſtravit experientia.

Guaiacum lignum: q̃ cum hiatu Huaiacum ꝓnunciant Inſulares.

Ex quo loco cũ viros et mulieres in Italiam duxiſſet Chriſt. Columbus ferunt ſimul et Luem, q̃ inibi Buuã appellant eius regionis familiarem intuliſſe.

Circa hoc propoſitum, præterire non debemus illud lignum, cuius vſum et celebritatem obſcuravit quaſi Sarça parilla. Vocatur id à noſtris Gayaco *& Guayacan, & apud Hiſpanos Palus Indiæ, [tàm Occidentalis] quàm Orientalis, Inventum eſt in inſula S. Dominici, quæ fuit prima novi orbis ab Hiſpanis occupata, in qua abundanter naſcitur. Arbor magna eſt & ramoſa, creſcit altitudine & magnitudine Fraxini, & fit ad ſummum tàm craſſa, ac corpus eſt hominis. Producit folia ampla, brevia, dura, ſimilia folijs plantaginis, flores ipſius ſunt flavi, et fructus durus in modum nucum Iuglandium. Corticem habet craſſum, gummoſum ſeu pinguem, & cor valde amplum habet, quod vergit ad nigrum. Narrarunt mihi quidam pro certo, quòd*

quòd arbor hæc iam benè cognita ſit per Italiam, maximè Genuæ & Ticini, cum cortice habente maculas coloris cineritij & nigri, mediocris magnitudinis cum folijs latis & longioribus, & fructu ſimili duobus Lupinis ſatiuis ſimul iunctis. Dubitant alij qui an differãt Guayacanũ et Sanctũ lignũ. eſt enim qui dicat Lignũ ſanctũ, non habere cor nigrũ, ſed totũ flavum, et curare multos morbos frigidos, quos Guayacanũ nõ curat, & q͞ vtrumq́ adfertur ex diverſis inſulis. Vnde argumentantur, q͞ vt differunt loco, figura, et facultate, ita etiã differant ſpecie. Huius opinionis fuiſſe videtur quidam ex recentiorib⁹, cùm dicit, q͞ poſtea inventa ſit alia arbor eiusdem generis cũ Guayacana in inſula S. Ioannis de portu divite, huic S. Dominici vicina, ſed quæ minor eſt, & habet truncum ac ramos ſubtiliores, ſine corde aut valde paruo, et eſt in trunco odoratior et amarior, quã ſit Guayacana. Ob mirandos autem eius effectus vocatur Lignum ſanctum, quandoquidem altero contra morbum Hiſpanicum efficacius eſt, quod cum ãnis nigreſcit. Ex hominib⁹ autẽ fide dignis

Guaiacum et Sanctum lignum an differant.

percipitur, eſſe vnam eandemq́ rem: neq́ abſurdum eſt, inveniri differentiam aliquā inter bina iſta ligna in colore, figura, & viribus ob rationem terræ & regionis, ſicut accidit hîc in alijs multis plantis. Vtut autem ſit, ambæ arbores habent eandem efficaciam contra malum contagioſum Venereorum bubonum, & contra alias ægritudines frigidas, vt quartanam, hydropem, epilepſiam, obſtructionem omnē, aſthma, morbos veſicæ, & renum. Aſſerunt quidam, lignum hoc benedictum eſſe aliquam, eamq́ excellentem magis ſpeciem Ebeni. Alij dicunt eſſe ſpeciem Buxi, neq́ differre vel in fructu, vel in folijs, ducti eo, vti ego quidem exiſtimo, quòd lignum Guayacanum eſt denſum atq́ grave, vti lignum buxi. Complexio huius ligni eſt calida & ſicca in ſecundo gradu. Eligi debet novum, recenter caſum, omnibus ſui partibus cineritium, integrum, plenum, ponderoſum, non carioſum, vel aliquam paſſum corruptionem: ſed valde reſinoſum & odoratū, & ad guſtum cum aliquo amarore acerbum. Ex quibus concludimus, non tantæ efficaciæ eſſe corticem, vt lignum

Tēperies. Præſtātia.

vt lignum, ſecundũ communem opinionem. Deinde non competunt ei qualitates dictæ in electionis modo, niſi demeretur ex arbore adhuc viridi, quia quæ remanet ex veteri, ſolet eſſe carioſa & ſine viribus. Modus magis certus, qui obſervatur in adminiſtrando hoc ligno ijs, qui patiuntur malum tàm infeſtum vniverſo mundo, præſertim ſi æger frigidus potiùs ſit, quàm calidus, eſt hic. Accipimus ligni electi, & in ſcobem redacti limati duodecim vncias, corticis eiusdem ligni vncias duas, macerantur per diem naturalem in tribus menſuris aquæ in olla vitreata nova, & admodum benè obturata, poſt viginti quatuor horas coquitur igne lento & luculento vsq; ad conſumptionem duarum menſurarum, poſtea colatur aqua reliqua, & ſervatur in vaſe vitreato. Hoc peracto, ſtatim ſupra idem lignum, quod decoctum fuit, par aquæ quantitas inijcitur, & coquitur vsq; dum conſumatur quarta pars: colatur hæc aqua, & ſeorſim adſervatur. Prioris aquæ calidæ dantur novem vnciæ manè, & totidem veſperi ad ſudandum: de altera verò ſecundi

Vtendi, & præparandi ratio.

decocti bibitur in prandio & cœna, atq; interdiu. Solemus etiam ijs qui debiliores ſunt & complexionis frigidæ loco aquæ ſecundæ dare vinum præparatũ hac ratione. Supra lignum & corticem, priusquàm coquantur, iniectum in vas vinarium, ponuntur quatuor menſuræ boni vini albi ferventis, & obturato ore vaſis, maneat ita per tres dies, quibus elapſis colamus vinũ, & reſervatur potui ordinario. Si aliquando timetur calor hepatis, cùm propinatur primum decoctum, adiungimus pugillum radicum cichorij, & buglоſſi, & vnciam vnam glycyrrhizæ. Cùm volumus tumorem ventris ſedare alicuius hydropici, aut tollere obſtructiones antiquas, aut provocare vrinam, addimus radicum fœniculi, petroſelini, apij ana vnciam vnam, & corticum radicis capparis, bruſci, et tamariſci, vnius cuiusq; drachmas duas. Inſervit quoq; idem decoctum ad ſolvendũ malum lienis, & propellendas quartanas, ſi ante dictis ſuperaddantur duæ vnciæ ſenæ, et vna florũ borraginis. Si phthiſicum curare eſt animus, ligno & cortici addimus glycyrrhizã, paſſulas ſine arillis,

ficus.

ficus, dactylos, iuiubas, pineos nucleos mundatos, & hyſſopum herbam, vnius cuiusq́, vnciam vnam. Decoctioni colatæ miſcetur libra vna cum dimidia mellis electi, cum quo coquatur parum, donec conſiſtentiam ſyrupi benè clari conſequatur. Hoc multos phthiſicos curatos eſſe compertum eſt, qui etiam de pulmonum ſubſtantia particulas eiecerunt. Sed ſi volumus curare ſciaticam antiquam, aut magnum frigus, accipimus decem vncias ligni viginti horis macerati in tribus menſuris aquæ, coquimus poſtea vſq́, ad medietatem, & ſub finem addimus parum ſalviæ, iuæ arthetica, pæoniæ, & liquiritiæ, colatura facta, iniicimus libram cum dimidia ſacchari, et fit ſyrupus. Huius vſus eſt per triginta dies ita, vt decē diebus comedantur paſſæ & amigdalæ, decem ſequentibns pulli, & reliquis caro vervecina. Quicunq́, hoc decocto vtitur, purgari debet ter, ſemel antequam incipiat pœnitentiam, ſecundò elapſis quindecim diebus, & tertiò in fine triginta dierū. Tempus magis conveniens ad ſecundā hanc aquam eſt vernale & autumnale, quia in æſtate incendit corpora,

pora, & in hyeme minorem facit effectum: tamen ſi neceſsitas vrget; exceſsum illum temperamus arte, miſcentes cum ligno res calidiores in hyeme, et in æſtate temperatas. Quantùm ad regimen attinet, & diætam quam ſervo communiter, eſt dare in prandio à principio pullum parvum et aſsatum, & cum eo vuas paſſas, & amigdala, & tres vncias bis cocti; & in cœna ſolas paſſas, & amigdala. Inter alias ligni huius proprietates etiam eſt hæc, quod emendat pravum odorem oris: confirmat, & dealbat dentes, ſi ſæpius cum eius aqua colluantur.

Saſſafras hiſtoria. *Ex Florida in magna copia invexerunt aliud lignum, q apud Indos vocatur* Pavame, *et hîc Saſſafras, nomine magis Gallico, quàm Hiſpanico. Arbor ſimilis Pino eſt, ad ſaporem & odorem accedit fœniculi, melior eius pars eſt radix.* *Natales.* *Naſcitur communiter propè mare.* *Faculiates.* *Complexio eſt calida in fine primi gradus, & ſicca in tertio. Vtuntur decocto in omni morborum genere, præſertim verò in obſtructionibus, & partibus interioribus roborandis, ad tertianas & febres antiquas, nauſeam tollit, & appetitum*

tum provocat. Summo cum ſucceſſu propinatur ex ſaccharo deſluxione laborantibus, aſthmate, pectoris vitijs ex frigiditate, & conſequenter dolore colico & nephritide, calculos renũ eijcit, & flatus diſcutit, quam etiam ob cauſam vterum ad conceptionem idoneum reddit, ſiquidẽ illi hanc ſæpiſſimè impediunt. Vtilis quoq; eſt euomentibus cibum, & ijs qui non benè concoquunt, aluumq; ſubducit. Illius fragmentum aſſiduè geſtare & odorari tempore graſſantis peſtis, maximè præſervat ab illa, præſertim ſi non negligantur alia remedia. Deniq; ob magnam eius ſiccitatem et calorem pauscum, remedium inſigne eſt ad omne genus rheumatum, quia ea abſumit, modò non detur perſonis debilibus extenuatis, quibus haud leviter nocere, animadverſum eſt.

Modus præparandi aquam illa vti volentibus eſt ſequens. Radix cũ cortice & ligno findatur in aſſulas tenues & in tribus aquæ ſextarijs fictili novo duodecim horis maceretur, & coquatur donec remaneat vnus: coletur poſtea, & in fictili vitreato adſervetur. Poſtmodum ſupra eaſdem aſſulas, Decoctì parandi ratio.

tantun-

tantundem aquæ ſuper infunditur, & coquitur ad conſumptionem medij ſextàrij. Et hæc eſt ſecunda aqua, quæ ordinarij potus loco erit. Illud verò obſervandum eſt, plus aut minus ligni in decoctionem inijci iuxta vires & temperamentum ægri. Sumitur communiter media ſextarij pars manè, deinde ſudatur: nec quiſquàm lecto ſe continere cogitur. Prandium ſit ex aue aſſata, cum aliquot vuis paßis, & amygdalis toſtis: in cœna eadem ſit victus ratio cum aliquibus conſervis appropriatis morbo, qui curatur. Singulari experimento decoctum hoc propinatum vtilißimum fuiſſe ijs, qui manus & pedes ſic contortos ac torpentes habebãt, vt ipſis vti non poſſent, conſtat.

Importarunt quoq́; ex nova Hiſpania radicem, vocatam Carlo ſancto, *quæ creſcit rependo in altum vt hedera. Radix eſt craßior, ex qua proſiliunt radices aliæ craſſitudine vnius digiti, & valde grati odoris, guſtu eſt amara cum notabili acrimonia; vnde iudico cõplexionem ipſius eſſe calidam & ſiccam plus quàm in ſecundo gradu. Habet virtutem in cortice, qua præcipuè vtilis*

eſt

eſt rheumatibus, quia ieiuno ſtomacho ſi maſticetur, corpore priùs purgato, multum humoris per os educitur. Tribuitur ei amplius, quàmvis ego expertus non ſum, quòd roborat gingiuas & dentes, & impedit corruptionem, & ſimul relinquit bonum odorem in ore. Pulvis ſumptus cum pauco vino albo, aut cum aqua adianti, aut canèllæ, multum prodeſt purgationi ordinariæ mulierculärum, aperiendo venas, & magis ſi vngatur venter cum vnguento Agrippæ, & corpus purgatum fuerit, atq; aliqui præceſſerint ſyrupi aperitivi.

Miſerunt ex nova Hiſpania plantulam ſubalbicantē, quæ Indis nuncupatur Guacatane. *eam cùm minùs diligenter cuſtoditam acceperimus, nulli alteri comparare poſſumus, quàm illi, quæ vulgò dicitur Piloſella. Laudatur ad hæmorrhoides hac ratione. Lavant ipſas cum vino, in quo herba cocta fuerit (ſi non adſit calor, quia tunc melior aqua eſt) mox eas blandè ſiccant, & ſuper inſpergunt eiuſdem plantæ pulverem. Et ſi volunt vti contra dolores ex frigore & flatibus, vngunt locū terebinthina,*

& poſtea

et poſtea inſpergunt pulverem eiuſdem herbæ,& ſi pannus lineus ſuper imponatu, hæret emplaſtri modo, donec ſedatus dolor fuerit. Dicunt etiam, quòd idem pulvis poſitus ſupra vlcera partium pudendarum,ea mundat & ad cicatricem perducit mirabiliter.

De Croco Indico. Cap. XXXIV.

CRocus Indiæ Orientalis eſt radix intus crocea, foris ſimilis Gingiberi. Folia habet valde denſa,& caulem è folijs ſimul implicatis conſtantem. Dùm recens eſt, propter multam humiditatem,non habet illam amaritudinem, neq; acrimoniam, quæ in ipſa ſiccata invenitur. Naſcitur in Malavar, Cananor, & Calecut, & in Goa quoq;. Quidam pro certo habent, eam eſſe radicem, quam vocavit Auicenna lib. 2. Canonis Chaledſium ſive Chalidunium: in rei tamen veritate non eſt alia quàm illa
Lib.1.c.4. *ſecunda Cyperis, quam Dioſcorides dixit naſci in India ſimilem Gingiberi, quam barbarè vocant Curcumam Medici, nos verò Gingiber ad deaurandum.*

De

De Mechoacan. Cap. XXXV.

Naſcitur in Aquacathan populo novæ Compoſtellæ aut Galitiæ, & non in provincia Mechoacan, vt quidam falſò putarunt ob rationem nominis, quod inde ſumpſit, quia qui primi eius virtutem experti & ea vſi ſunt, fuerunt Mechoacani. Natales. *Radicis huius planta folia habet magna, rotunda, acuminata, in mucronem parvum deſinentia, fructu coriandri ſicci magnitudine, racematim cohærente, qui Septembri matureſcit. Luxuriat multis ramis ſuper terram expanſis, qui ſi adiuvantur, ſerpunt in altum modo noſtri Lupuli. Semen quod nobis annis iſtis elapſis miſerunt, eſt duorũ generum. Vnum eſt nigrum, anguloſum, & valde durum: & alterũ eiusdem magnitudinis, tenerius, coloris ſpadicei, & incluſum ſiliquis eiusdem coloris, parte ſua interiore nonnihil lanuginoſis. Non defuerunt, qui putarent, & non absq; ratione & autoritate, eſſe hanc radicem noſtram Vitem albam. Sed Bryoniæ radix viridis & ſicca admodum acris eſt, Mechoacan verò inſipida & ſine acrimonia. In hortis S.M. his*

Deſcriptio.

Nõ eſt Vitis alba.

Plāta huic forte non abſimilis. *videtur planta nata repens ſuper perticas cum folijs Corrigiolæ, aut ſimilibus Hederæ: de cuius radice experimentum hoc anno fecimus, dantes pulverem eius doſi ordinaria cuidam famulo noſtro, qua non ſolum non purgavit, ſed etiam gravibus inde afflictatus eſt accidentibus. Ex quo apparet, parum adiutum eſſe medicamentum à diſpoſitione huius ſoli.*

Mechoacæ ſpecies alia. *Porrò advexerunt huc ex Terra firma aliam ſpeciem Mechoacan, natam circa Nicaragua & in Quito, quæ habet radicem minorem cum aliqua acrimonia, propter quam non eandem cum priore faciunt. Melior eſt alba, non ponderoſa, inſipida. Conſervatur hæc radix involuta cera.*

Vſus & Facultates. *Moleſta non eſt huius radicis ſumptio, quia nullius ingrati ſaporis eſt particeps, ideoq́; pueris, ſenibus, alijsq́; qui cætera medicamenta reſpuunt, vtilis eſt. Pituitam præſertim, & aquas hydropicorum educit. Convenit ictero, dolori capitis antiquo, ſtrumis, epilepſiæ, & ad catarrhos antiquos, morbos articulorum, col., & renum. Vtilis quoq́; eſt in morbis mul.ebribus, aſthmate, tuſſi vetere, febribus inveteratis,*

teratis, & deniq; morbo Gallico. Huius autem radicis ſumendæ ratio talis eſt. Purgato priùs corpore ſyrupis, clyſteribus, aut ſanguinis miſsione, & diæta pro arbitrio prudentis medici: huius radicis leviter contuſæ pulvis vino albo diſsolutus, aut aqua fœniculi, aniſi, aut cinnamomi, (ſi æger abſtemius ſit) aut vino diluto cũ aqua cichorij ſummo mane propinatur, dimidiæ drachmæ pondere pueris, vnius drachmæ iuvenibus & adoleſcentibus, duarum verò drachmarum ætate provectioribus. Solet etiam ſumi cum ſyrupo novem infuſionum felici ſucceſſu. Dimidia hora poſt eius ſumptionem dormire licebit, maximè ſi timetur vomitus, quia ſomnus iuxta Galenũ omnes evacuationes præter ſudorẽ inhibet. Facta purgatione, datur iuſculum, & paulò poſt cibus dari ſolitus ijs qui purgantur. Sed non poſsum diſsimulare duos errores, meo iudicio, graves autoris alicuius moderni circa Mechoacan. Vnum committit eo, quòd dicit hac radice purgatos eſſe fortiores, quàm ante. Quod ſi id intelligitur accidentaliter, quatenus nempe tollitur cauſa

Monardis errores.

 mali,

meli, eſt valde vana laus, quia idem ſolet accidere maiori parti medicamentorũ. Quin magis ratum ac certum in medicina hoc eſt, quòd qualiſcunq́ modus evacuationis debilitat præſentem virtutem. Secundus eſt, quòd ſumpto brodio, aut cibo aliquo comeſto, non ampliùs purget. Quod falſum eſſe, monſtravit et monſtrat adhuc evidentiſſimè quotidiana experientia. Eundem errorem habuit in Lacte purgativo, ſive lacteo ſucco purgante, qui elicitur ex arbuſculis Malorum ſimilitudine, quæ naſcuntur in toto tractu Terræ Firmæ, Indi Pinipinichi vocant, quia dicit, quod ſi quis, eo ſumpto, iuſculum, vinum, aut alium cibum bibat vel comedat, ſubitò eius operationem infringi ac ceſſare. Revertentes ad noſtrã Mechoacan, ſciendum, quòd ex ipſa & ſaccharo faciunt tabellas Pharmacopoei Indi, quibus purgãtur. Deniq́, vt fieri ſolet, quòd vnum medicamentum deprimit alterũ, ita etiam poſtquam huius radicis Mechoacan vſus receptus eſt, deſijt vſus Auellanarum purgatricum divi Dominici, quæ alio nomine vocãtur Ben in officinis, atq́ duplices ſunt, aliæ

Purgantia alia quædã Indica.

aliæ magnæ triangulares, & aliæ minores, Ciceris magnitudine. Deſitum quoq́; eſt vti Pineis nucleis Indicis, quibus ſe multi purgabant: & Fabæ purgatrices, quæ naſcuntur Carthagine, & Nomine DEI.

De Rhabarbaro. Cap. XXXVI.

OMne id Rhabarbarũ quod in Indiam, Perſiam, & Europam importatur, naſcitur in Chinarum regione, & illinc per Tartariam ad Ormuz & Alepum defertur, poſtea in Alexandriam, & tandem Venetias, vnde reliqua Europæ regna petunt. Nos præter id quod navigijs ex China infertur, eo etiam vtimur quod Perſæ ex Ormuz advehunt, quod minùs cariem & teredinem ſentit. Siquidem plus corrumpuntur aromata, quæ per mare invehuntur vnius menſis ſpatio, quàm quæ terreſtri itinere importantur vnius anni tempore. Præterea India, præſertim in maritimis, maximè humida eſt, quare huiusmodi aromata diu integra ſervare non poteſt. Hoc clarè conſpicitur in Rhabarbaro, quod importatum per Maium in Indiam locis mariti- Rhabarbari locus natalis.

ritimis, ſi non ante Septembrem in vſum veniat, inutile poſtea eſt, & corrumpitur, vt pleraq́; alia aromata quatuor illis menſibus hybernis, qui ſunt Iunius, Iulius, Auguſtus, September. Ex ſententia Baptiſtæ Ramnuſij in annotatione ſupra ſecundum volumen Marci Pauli Veneti, Eſt planta

Deſcriptio.

quæ habet folia duorum palmorum in alto ſimilia Rumici, licet magis extenſa & rotunda, expanſa quoq́; per terram, quæ temporis ſucceſſu flava fiunt. Caulis exit quatuor digitorum, & aliquando vnius palmi, ex cuius medio prodit ramus plenus floribus paulò maioribus quàm violarum & odoris gravis. Semen fert exiguum valde, & coloris flavi. Radix magna admodum eſt, & qua vtimur habet corticem coloris rubri, numeroſis adnatis vbiq́; fibris, ſucco madet coloris crocei, & magnæ amaritudinis, tantæq́; craßitiei ac tenacitatis, vt pro ipſius exiccatione requiratur menſis ſpatium etiam in ea regione, in qua naſcitur. Tàm parvi autem ibi æſtimatur, vt illam pro ligno comburerent, niſi tàm expetita eßet à mercatoribus. Coqui aut diſtillari

Rhabar-

Rhabarbarum ab incolis prouinciæ Couchin fama perlatum eſt, & eius decocto aut aqua ſtillatitia ſeſe purgare, eamq; eſſe cauſam, cur interdum tam facilè cariem admittat. Sed hactenus nemo hoc ſe vidiſſe affirmare auſus eſt. Error quoq; eſt cogitare, eſſe Rhabarbaricum aut Indicum aliud, extra illud Chinæ, quod vocant Rhavam. Ferunt etiam naſci aliud genus Rhabarbari in quadam ciuitate Tartariæ vocata Samarcandar, ſed prauum, & quod ſolùm vtile eſt ad purgandas beſtias. Rhabarbarum vulgare quod naſcitur in hortis, non eſt hoc de quo loquimur, licet habeat aliquā ſimilitudinem: ſed habetur pro illa ſpecie Rumicis valde grandis, quem Dioſcorides vocat Hippolapathum. Lib. 2. cap. 108. *Eſt autem Rhabarbarum medicamentum dignum veneratione apud omne genus humanum, quia cum omni ſecuritate, omni tempore, et omni ætati exhiberi poteſt, cuius inſignes recenſere hîc dotes nimis longum foret. Diſputari ſaltem poſſet, an hoc ſingulare medicamentum differat ab illa radice tantùm celebrata à veteribus, & nuncupata Rha-*

 pon-

ponticum, an ſit vnum & idem, vti ſentire videtur Paulus Ægineta. Dubitandi rationes non erant, antequam cognoſceretur verum Rhaponticum.

In provincia de Quimbaia, in qua ſita eſt vrbs magna Carthago, audimus quaſdã radices naſci arborum valde vtiles ad purgandum, ſi earum ſumatur decoctum vel infuſio in aqua per noctem.

De Ligno aloës. Cap. XXXVII.

Paradiſi lignum.
Dioſcoridis lapſus lib. 1. c. 25.

ERravit maximè Dioſcorides, cùm aſſerit Lignum aloës, quod Agallochum vocat, deportari etiam ex Arabia, licet non niſi in India Orientali naſcatur. Ex Arabia quidem adferri potuit, priùs tamen ex India eò deportatum. Lapſus eſt ſimiliter, quòd dixit ſubſtitui pro Thure ad ſuffimenta: ſed potiùs è contra pro Agallocho ſubſtitui debuit Thus, vtpote cuius ſemper maior copia fuit. Dein neq; æquum eſt ſubſtituere rariora & inventu difficilia pro valde communibus & vulgaribus. Nam Thuris ſelecti centũ pondo aureo duntaxat et dimidio in Goa emuntur, tametſi ex Arabia

bia huc deportetur. Lignum verò Aloës, tametſi in eadem civitate natum, valet libra tribus ducatis. Invenitur in promontorio Comorin, & in Zeilan lignum odoratum vocatum Aguilla brava, aut lignum Aloës ſylveſtre, quo cremari ſolent corpora Baneanum, quibus religio eſt, vllam rem animatã comedere. Falſiſſimum eſt, quod quidam tradidit ex Barbaris, adulterari lignum Aloës cum Chamælæa, cum tota ea regione, in qua naſcitur lignum Aloës, non reperiatur Chamælæa. Arbor eſt Oleæ forma, & quandoq́ maior, de qua non potuit perfecta haberi notitia, propter multitudinem Tigridum illîc graſſantium. Ferunt recens diſſectũ Agallochũ nullo odore eſſe præditum, niſi poſtquàm exiccatum ſit: imò eum odorem per vniverſam ligni materiam non diffundi, ſed in ipſo arboris corde ſeu medulla colligi. Verum quidem eſt, quòd corrupto cortice & ligno, oleoſus ille & pinguis humor fugit quaſi ad interiora, illumq́ odoratius reddit, ſed vt odor Agallocho concilietur, minimè corruptione vel putrefactione opus eſt. Præfertur nigris

Rogus ex ligno odorifero.

Error de huius ligni adulteratione.

Arbor.

Odor.

Electio, & vti pbetur.

diſtinctum venis, & humore multo pingui abundans. Probatur eius bonitas, ſi in igne poſitum multum humoris exudat, & non ſi in aquā coniectum, fundum petat atq; ſubſidat, magis autem electum ſuperinnatat. Guzarate & Decan incolæ præter ſupradictas notas habent etiam aliam, quæ eſt magnitudo partium: perſuadent enim ſibi quò maiora ſunt fragmina, eò plus facultatis in ſe continere.

De Ligno Colubrino. Cap. XXXVIII.

Lignum Serpentū.

N*Ovum non eſt, advehi in Hiſpaniam lignorū diverſa genera, quale & illud eſt, quod vocant Aromaticum ob ſuauiſſimum odorem ſui corticis: quemadmodum & aliud quoq; allatum ex Mundo novo, quod in ligno eſt ſimile Piro, craſſum, album, ſine nodis, ad renum morbos, & difficultatem vrinæ appropriatum, & ad obſtructiones, ſi in minuta incidatur fragmenta, & decoquatur cum vino, atque bibatur decoctio. Simili etiam ratione adportatur ad nos certum quoddam Lignum*

gnum adverſus omne genus animalium venenatorum, cuius pulvis necat quoq́ lumbricos, tollit lichenes, impetigines, & papulas cutis. Aſſumptum in quantitate vnius vnciæ, priùs tamen tritum et aqua maceratum, vtile eſt ad acceſſiones febriles, per vomitum expurgata multa bile. Chingalæ, qui ſunt in habitatores Zeiland, hoc lignũ venenis reſiſtere didicerunt, quia in inſula illa Serpentis ſeu colubri genus eſt coronatum, ſummè venenatum, contra quod aliud pugnare volens animalculum, magnitudine viverræ, lignum hoc præmordet, vel radicem eius è terra nonnihil prominentem, pòſt pedibus anteriorib⁹ ſaliva quaſi inunctis, caput primùm, deinde reliquum corpus ſibi demulcet: poſtea ſerpentem aggreditur, & ſi vna vice non poteſt interficere, redit ad radicem ligni, donec conſequatur integrè victoriam. Tria huius ligni genera inveniuntur in inſula Zeilan. Primum et laudatiſſimum illud eſt, quod accipit ad ſui defenſionem illud animal, & eſt frutex duorum aut trium palmorum altitudine, quatuor aut quinq́ ramis tenuibus, folijs

Vires mõſtratæ per animalis cuiusdam induſtriã.

Genera tria.

Perſicæ

Perſicæ mali, flore racemato coloris helui, fructu Sambuci, ſed rubente & duro. Radix, cuius præcipuus eſt vſus, ſimilis eſt radicibus parvis noſtrarum vitium, nodoſa, denſa, coloris cineritij, & amara. Teritur, & ex vino aut aqua aliqua cordiali propinatur ab animali venenato morſis: pulvis quoq́; huius radicis ipſiſmet vulneribus inſpergitur. Viſa eſt particula huius ligni Salamanticæ, año 1564. miſſa è Luſitania cuidam Equiti. Hoc etiam anno 1571. Doctor Ortega Medicus Cubicularius reginæ noſtræ, proceræ ſtaturæ vir, doctrina, prudentia, & authoritate gravis, monſtravit nobis inter alia ſimplicia etiam ligni huius fragmentum cum cortice, extrinſecus inſtar Populi albæ, intrinſecus colore medio inter venetum & flavum. Secundum genus habet eaſdem virtutes. Arbor eſt Malo punicæ ſimilis, ſpinis brevibus & firmis, floribus flavis, & raræ pulchritudinis. Tertij generis Arbor eſt parva cum paucis ramis, qui, niſi in altum ligentur, ſuſtentare ſe nequeunt, ſed per ſolum ſeſe diffundunt. Folia habet pauca Lentiſcinorum

effigie,

effigie, oblonga, non viridia, ſed maculis ex candido nigricantibus reſperſa. Radices ſunt tenues, nigræ, & odoratæ.

TRACTATVS IV.

De Gummi, ſeu Liquoribus concretis.

De Aloë. CAP. I.

QVæ Aloë Latinis, ἀλόη Græcis, hanc Arabes, Perſæ, & Turci Zebar; Luſitani, Azeure; et Caſtellani, Azibar vocant. Fit ex ſucco herbæ, quæ Luſitanis dicitur Baboſa, & Caſtellanis Zavira, cuius eſt maxima quantitas in India Orientali, & in locis eius maritimis, vt in deſertis, per ducenta vſq; milliaria: quámuis laudatiſſima ſit, quæ in Socotora naſcitur, vnde optima Aloë cœpit vocari Socotrina. Neq; verò laterculis ad excipiendum ſuccũ hunc ſubſternitur pavimentum, vt quidam recentiores ſcribunt, quandoquidem in tota inſula non eſt tantum munditiei ſtudium, nec curioſitas. Præterea non adulteratur, cùm tanta plantæ huius ſit copia:

Sabor vocabulo corrupto ap. Serap.

Aloës natales.

Errores quorundam.

copia:

copia: ſed quòd incolæ negligentiores ſunt in auferendis ſordibus, quas hic ſuccus ſecum rapit: ipſis emptoribus alius alio melior iudicatur. Atq; hinc manifeſtus fit
Lib.3.c.22. *error Dioſcoridis & Plinij, qui dixerunt*
lib.27.c.4. *adulterari cum acacia, & cum gummi Arabico, cùm certum ſit in regionibus Indicis non reperiri iſta gummi, & ſi inveniuntur,*
Delectus. *ſint valde rara. Inter reliquas autem notas, præſtantia Aloës Socotrinæ probatur etiam inde, quòd ſolida ſit & benè compacta, & absq; ſuſpicione mixtæ alterius alicuius herbæ. Refert Plinius ex aliquorum authoritate, inveniri Aloën metallicam in Iudæa ſupra Hieruſalem: tamen ſi veritatem benè exquirere velimus tàm ex medicis Indicis, quàm pharmacopoeis eius provinciæ, intelligemus in tota Pa-*
Vſus. *læſtina non eſſe talem Aloën. Quidam Medici Indi faciunt ex Aloë medicamentum, quod ipſis valde familiare eſt, hac forma. Tundunt folia, & coquunt ipſa cum ſale, & huius decocti propinant vncias octo, & purgat ſine moleſtia. Etiam in vrbe Goa datur hæc herba contuſa cum lacte*

ijs, qui

ijs, qui habent vlcera in renibus aut veſica, vel qui purulentas excernunt vrinas, non ſine felici ſucceſſu & ægrorum commodo: vti experiri licet illis, qui tali ſymptomate laborant. Quòd cùm ſit verum, non debet dici abſolutè, quòd hæc planta tantùm inſerviat ſpectaculo ad oſtentandam eius pulchritudinem, prout habet Matthiolus Senenſis doctiſsimus Commentator Dioſcoridis. Matthiolus notatur.

Aliquid ſimilitudinis cum folijs Aloës refert novæ Hiſpaniæ planta, quam Indi vocant Allaguey, *& nobis* Filiagulla *dicitur ex eo, quod poſteriùs ſequetur. Retinet aſperitatem carduorum, ob quam rem Indi provinciæ Meſsicanæ vicini, ſeminabant ipſam circa agros cultos ſeu laboratos aratro, vt inſtar ſepis circumpoſita ingreſſum prohibeat in illam terram, neu ſit pecori, neu pervia furi. Et quia vnius anni ſpatio adeò excreſcit, vt mutuò ſimul intricentur & velut concatenentur huius plantæ ramuſculi, vix quiſquam audet per illa loca progredi, quia habent ſpinas valde longas, & ita venenatas,* Spinæ venenatæ.

vt ijs

vt ijs vtantur in ſuis ſagittis congreßuri cũ hoſtibus. Et ſunt ſpinæ in principio valde latæ, & paulatim in aculeum abeunt, & tandem in acutißimũ mucronem deſinunt, adeò vt ijs pro acubus vtantur ad ſuendũ. Longitudinem habent ſtaturæ humanæ, & latitudinem trium digiterum tranſverſorum.

Vſus. *Ex hac planta perficitur acetum, mel, ſaccharum valde pectorale, & vinum quod vocant Paclire. Folia craßiora vel ramos ſiccant, & ex ijs aßeres conficiunt ad tegendas domos: quæ autem reiecerant, ex hiſce canabum velut ducunt, & ex eo conficiunt calceos, capiſtra, cordas, filum, deniq; eo vtuntur, vt nos hîc vtimur, lino, & inde ſeipſos veſtiunt. Summitatem etiam demunt ad comburendum, et ſinunt creſcere ſtolones vſq; in ſequentem annum, niſi prætendant materiam ligneam ex ipſis folijs perficere, quia tunc illas ad radicem incidunt intacta etiam ſummitate.*

Morbi Gallici curatio. *Solebant Indi curare morbum Gallicum cum* Maggai *hac ratione. Accipiebant portionem aliquam, incidebant minutim, et imponebant in olla, quæ caperet cantharum*

aquæ,

aquæ, obſtructa cum maßa farinacea, & coquebatur per tres aut quatuor horas, & ſubitò poſita olla ante infirmum, & ſublata maßa, egrediebatur magna vaporis copia, ex quo ſudabant multum. Aliquando accipiebant plantam, et comburebant ſupra cavum aliquod igne plenũ, ſupra quod collocabant patientem, et inde tàm copioſus exibat ſudor, vt vix ferri poßet, quámvis non fiebat hoc niſi per tres dies.

De Ambaro. Cap. II.

DE Ambræ origine atq; generatione eius, variæ atq; diverſæ opiniones ſunt. ſiquidem alij pro vero aßerunt, eße ſperma Balenæ; aut certè obſtructionem quandam natam in eius ventriculo: alij ſpumam maris exiſtimant. quæ tamen falſæ ſunt. nam vbi multæ conſpiciuntur balenæ, nullo modo invenitur: neq; vſpiam, vbi maxima ſpumæ abundantia ex marinorum fluctuum motu continuo excitatur. quòd ſi porrò balenarum ſperma eßet, in omnibus procul dubio inveniretur; & tamen certum eſt, in multis nihil ambræ repertum eße, & ſæpe

Ambra quid: & quomodo naſcatur.

aliqua fuit, vt in ea, quæ circa Canarias, quas Fortunatas inſulas dicunt, interfecta eſt, quam quadraginta libras habuiſſe narrant. accidit autem, quoniam ipſa ante devorarat: vnde quidam putarunt, rem eſſe in illa ipſa generatā. Ioannes Barroſius ſcribit eſſe ſtercus avium, quas, vt mihi videtur, Paviotte dicimus, quia ipſam comedunt, & vt fama eſt, paulò poſt evomunt. Symphorianus Campegius hepar eſſe cuiusdam piſcis marini autumat. Sunt & qui dicant, manare bituminis inſtar ex profun-

Serapio cap. 196.

diſſimo mari. Medici Arabes naſci in aqua marina ſcribunt, ad modum fungorum in clivis & arboribus: & quandoq; ventis ac procellis commoto & agitato mari à ſaxis, quibus tenaciſſimè adhæreſcit, avelli, & in

Lib. 4. de nat. foſſ.

littus provolvi. Georgio Agricolæ genus eſſe bituminis, quod ex terra fluit, videtur.

Garcias ab Horto.

Autor quidam in India Orientali commoratus, dùm multorum opiniones indicat & recenſet, concludit omnium veriſſimam eſſe eam, quæ foſſilem eam ex terra ſtatuit. Quemadmodum enim ſecundum regionum varietatē & naturā terra interdū inveni-

tur ru

tur rubra, vt bolus armenus: interdũ alba, vt creta: Ita veriſimile eſt, eſſe aliquas inſulas, aut terras, eiusdem naturæ cum Ambra. Quod verum eſſe, maxima eius copia & abundantia, quæ invenitur, clariſſimè demonſtrat. Nam viſa ſunt ingentia ipſius fragmenta & fruſta, vt etiam ſtaturam hominis æquarent, & longitudinem nonaginta palmorum, latitudinem autem duorumde viginti ſuperarent. Confirmatur hoc magis ex eo, quod nonnulli aſſeverarunt, repertam eſſe quandam inſulam integram ex pura Ambra, quã cùm obſignatam reliquiſſent, redierunt ad ſuos, vt comparatis rebus ad navigationem neceſſarijs, tandem illa potirentur: reverſi verò, haud illam vſquam invenire potuerunt. Et quod año 1555. ad promontorium regni Comorin inventa eſt gleba Ambræ maxima, quæ ferè 3000. libras penderet. hanc cùm is qui invenerat picis aut bituminis ſpeciem quãdam eſſe exiſtimaret, parvo admodũ pretio vendidit. Ego itaq; certò mihi perſuadeo, & rationi convenientius eſſe iudico, Ambram bitumen eſſe, quod ex certis fontibus*

* Inveniri autẽ denuò inſulã hanc Deus noluit: ne vel vanis cogitationibus irretirẽtur animi hominum: vel quia primi inuentores ſatis grati erga Deum nõ fuerũt: vel ꝗ ita mediocribus aucti diuitijs, tutò magis, quám immenſis ad ſuos potuerũt redire. Ex Garciæ ab Horto ſententia.

ſeu alneis ex profundo maris manat ac fluit, quodq́ elevatum & foràs quaſi egreſſum, quatenus craßum eſt, facilè congelatur, & ſic in Ambram vertitur, veluti in Corallo experimur, quod in aqua naſcens, plantæ retinet mollitiem, & tenerrimum manet, illinc autem exemptum, confeſtim lapideſcit. Sic & ambra flava, ex qua globuli precarij filo traiecti conficiuntur (Latini Succinum vocant) dùm in mari latet, eſt mollis; translata verò ad aërem, dureſcit. Scribit Simeon Sethi autor Græcus, Ambram provenire varijs in locis, & eius eße fontes ſimiles bituminis fontibus: peßimamq́ omnium eße eam, quæ devoratur à piſcibus. Quòd autem autor ille inſulam integram, quæ ex Ambra conſtabat, inventam ait, fabuloſum eſt; ſicut & illud eius, qui mineralem & metallicam ſeu foßilem facit. Et licet fabula non eßet, ſed res veriſsima; non tamen proinde negatur, eße bitumen paulatim congelatum, quod pauca addita quantitate ad parvam, in magnitudinem aliquam excreſcit, aut propter fertilitatem & abundantiam eius fontis vnde

manat,

manat, aut quòd antea nemo locum cognoverit, aut ipſam collegerit. Magna in æſtimatione apud Indos eſt, quia ipſam admiſcent cibis medicamenti loco. qui vſus etiam ad nos vſq; pervenit, quòd ea ſit cordi amiciſſima, et præcipua membra corroboret, ita vt trita ipſa & incorporata cum cera flava in formam rotundam inſtar libi [tortæ] & regioni cordis ſuperimpoſita, valeat contra epilepſiam: & ſi cum ipſa inungatur ſpina dorſi, faciat contra paralyſin. etiam eos qui cardialgia laborant, ſi Ambram olfecerint, aut ſi ſuffitum ex ea naribus acceperint, ita ſenſus excitat, vt eos ad ſe redire cogat. Eadem ratione quibusdam compoſitionibus miſcetur, quæ deſcribuntur à Medicis contra lipothymiam & ſyncopen, h. e. contra affectus cordis. Indi pretium ipſi pro magnitudine conſtituunt. nam quantò maior eſt eius portio, tantò magis creſcit & augetur pretium, vti etiam in Gemmis fieri ſolet. Cæterùm apud Chinæ inſulas pluris quàm alibi vſpiam fit. Nam Luſitani eò advehentes vendebāt ſingulas Catas 1500 ducatis aureis. cōtinet autē Cate 20. vncias.

Vſus Ambræ.

Pretium.

De cib. ſa- cult. lib.5.meth. med.cap.6. & 8. Tetrab.4. ſerm. 4. cap. 122. Lib. prop.

Non reperitur inter Græcos quiſquam, qui Ambræ meminerit, exceptis Simeone Sethi, Actuario, & Aetio, à quibus vocatur Ambra & Ampra. Valerius Cordus, vbi eam deſcribit, vocat Haloſanthos, quod ſignificat florem maris. Iudicatur melior quæ nitida eſt, [magis munda] coloris cineritij, & quæ ſi acu calida perfodiatur, oleaginoſum liquorem reſudet. Improbatur nigra, & multùm alba, quia adulterata eſſe creditur addito gypſo, & quæ tenerior fit dùm tractatur manibus, vt cera.

Ambræ aliaſpecies.

Ex Floridæ littoribus cæpta eſt adferri Ambra, quam inveniri aiunt à Cannaverali vſq; ad S. Helenæ promontorium, quæ tamen eſt ſuapte natura Orientali multò inferior, quámvis aliqui contrarium aſſeverent, non conſiderantes, quantùm Orientales aromaticæ res Occidentalibus præſtent.

Ambra Citrina.

Plin.l.37.c. 3. et Solin. c. 33. aiunt etiã pueniре in India.

Ambra flava, *quæ Græcis Electrum dicitur, Latinis Succinum, Arabibus Karabe, eſt certum genus bituminis manantis ex fontibus marinis in littora, atq; ſic in magna hodie colligitur copia in Poruſſia regione Septentrionali, cuius incolæ eam vocant*

vocãt Börnſtein, Germani verò vicini Agu-ſtein. Sunt etiam autores quidam, qui rationibus bonis probant, alijs etiam multis in locis foſsile Succinum inveniri. Vnde colligitur error eorum, qui ſibi perſuaſerunt, eſſe gummi ex populis defluum. Huius Karabe (quod lingua Perſiana ſonat, vi paleas rapiens) inveniuntur tres ſpecies; alba, flava, nigra; quæ varietas reſultat ex varia mixtione elementari, quam liquor ille recipit in venis. Autor quidam refert, curari paralyſin, ſi globuli multi filo traiecti membro, quod paralyſi laborat, ſuperimponantur. Augſtein, quòd oculis proſit. Error nõnullorum. Genera. Vtilitas.

Eſt etiam Charabe ſpecies, gummi ſaturati coloris, vulgò Lyncurium, quod quidam maxima deceptione exiſtimant, ex vrina Lyncis coaleſcere. Lynguriũ.

Hîc quoq; occurrit Bitumen nigrum, *quod invenitur in Cuba, quæ foris ad littus maris certos effundit fontes, & eſt veluti pix, gravis valde odoris, quo vtuntur noſtri Indi ad paſsiones frigidas, & nectendas ſeu picandas naves, quia eſt quaſi Naphtha, cùm ei ſevum miſceatur. Quidam affirmarunt* Monardes.

runt eſſe Naphtham antiquorum, quā Itali Petroleum eſſe putant. Itaq; cùm nondum veritas eius rei comperta ſit, pro re certa vendi non debet. Solum hoc ſcire nobis ſatis eſt, hoc bitumen Indum vſui eſſe in paſſionibus matricis, quā in locum ſuum reducit, Lib.1.c.85. *teſte Dioſcoride in cap. de Naphtha. quod idem omne genus bituminis facit, in quo magnam nos veritatem docet. nam quia matrix ſemper fugit odores fœtidos, velut* 1.ad Glauc.14. *Galenus annotat, & omne bitumen ſit fœtidum maiori ex parte, illam retrahit ex eo loco vbi ſita eſt, ita vt quando ſurſum fertur, ſi naribus admovetur, ſubitò deorſum retrahitur, et ſi plùs ſolito deſcendit, ſuffitu inferioribus partibus adhibito, aut ipſo in matricis collo impoſito, cogitur illa aſcendere, & ſurſum ferri.*

Fertur & ex nova Hiſpania reſina, quam vocamus Liquidambar, *quæ colligitur ex arboribus vaſtæ magnitudinis, quæ folia habet hederæ ſimilia. Vocatur Oroçol ab Indis. Maximam eius copiam invehunt in dolijs & amphoris, quia eſt eius vſus in ſuffitu, & in trochiſcis odoratis cōficiendis, & ſimi-*

& ſimilibus confectionibus. Eſt tàm gravis eius odor, vt quocunq́ loco fuerit, ſui ipſius facilè indicium præbeat. Virtutes quæ de ipſo ſciuntur, ſunt: calefacere, reſolvere, & mitigare dolorem, ſpecialiter ex cauſa frigida. Curat etiam mala ſtomachi applicatum vt oxycroceum, quia ipſum corroborat ſuo calore, diſsipat flatus, & concoctionem iuvat. Ad hæc in ijsdem affectibus miſcetur parum ſtoracis, ambræ, & muſci, & extenditur in formam ſcuti in portiuncula corij [aluta] Temperamentum ipſius eſt calidum & ſiccum: quod infertur ex qualitatibus dictis. Vnde apparet deceptos eſſe quoſdam ex recentioribus, qui ipſum humidũ in primo ſcripſerunt. Quæ res vt intelligatur, præſupponimus ſecundum doctrinam Galeni lib. 5. de ſimpl. medic. fac. cap. vlt. medicamentum temperatum dici, quod neq́ calefacit, neq́ frigefacit, neq́ deſiccat, neq́ humectat: proinde cùm excedit temperamentum, nomen ſumit à qualitate prædominante, vocando ipſum calidũ, frigidum, humidum, aut ſiccum. Et vt aſſequi atq́ metiri poſſemus exceſſum, fuit neceſſarium

Facultates.

Temperamenti examen.

conſtituere quatuor ordines aut gradus: Ita dicitur calidum in primo medicamentum illud, quod nos calefacit, non evidenter tamen, niſi illud ex ratiocinatione & demonſtratione rationali cognoſcamus. & idem eſt iudicium de frigidis, humidis, & ſiccis. Calida in ſecundo dicuntur, quæ manifeſtum calorem nobis exhibent. In tertio, quæ operantur et imprimunt ſuam qualitatem fortiter, ſed non in ſummo gradu: & calida in quarto, quæ efficiunt cruſtam et vrunt: & per contrarium frigida in eodem, quæ adeò refrigerant, vt interimant. Oleum ex Liquidambar. *Ex dicta autem reſina elicitur oleum, quod vocant de* Liquid—ambar, *cuius odor non eſt tàm gravis, & multùm inſervit chirothecarijs, atq; in medicina ad illa etiam valet omnia, ad quæ Liquidambar, inprimis ad paßiones matricis, reſolvendo durities, levando obſtructiones, & provocando ſanguinem menſtruum.*

Balſamum noſtrum: & Antiquorum. Balſami hiſtoria di-

Non erit extra propoſitum mentionem hîc facere Balſami Indici, *quod nobis mittitur ex nova Hiſpania, multùm differens ab illo quod naſcebatur in Palæſtina &*

Ægypto,

Ægypto, ex planta omnium generoſiſſima, quas produxit Deus ad iuvandum genus humanum. Propter quod Iudæi cùm vidiſſent ſe ad extremum adductos, & ab Imperatorum Romanorum exercitu victos, vt hi non gauderent & fruerentur arboribus adeò præſtantibus, abſciderunt eas ad radicem, atq; vnà cum radice evulſiſſent penitus, niſi armorũ vi Romani conatum ipſorum inhibuiſſent, & in hac ipſa defenſione pro victoriæ ſigno eandemmet reportaſſent. Et licet antiquitus Balſamum, vt refert Plinius, in duobus tantùm hortis, vtroq́ regio, altero iugerum viginti non amplius, altero pauciorum vni terrarum Iudææ conceſſum erat, ſit tamen veriſimile, propagatam fuiſſe poſtmodùm eius ſpeciem, cùm Iudæa ipſa ſimul cum balſamo Romani potiti ſunt. Præterea etiamſi aliqui dubitant, an inveniatur hodie tàm pretioſus & verus liquor, qui habebatur feliciſſimis illis temporibus: tamen vt rerum raritas, & per conſequens ipſarum æſtimatio magnas vires obtinent in conciliandi fama & in vſum promovendis ſui ſimilibus, ſucceſſit noſtrum Balſamum,

ligẽter deſcripta eſt à Petro Bellonio obſeruat. lib. 2. c. 39. verſionis Cluſij.

Lib 12. c. 25. Theophr. lib. 9. de hiſt. plant. cap. 6.

Balſamum, quod ita à principio acceptum fuit, tamq; benè placuit, vt venderetur vncia vna pluris quàm decem ducatis, & cùm Romam primùm delatũ eſſet, centum æſtimabatur: neq; obſtabat, vti credo, quòd etiámnum ſciretur, non eſſe verum Balſamum, ſed haberetur pro oleo Styracis puriſſimi, pòſt autem, tanta eius copia Hiſpalim illata, cœpit minoris fieri. Sed quantùm Origo. *ad eius Originem, habetur hoc pro compertiſſimo, noſtrum hoc Balſamum manare ex arbore Punica maiore, cuius folia vrticæ ſimilia ſunt. Elicitur duobus modis. Vno quidem, vulnerando & incidendo arboris corticem, & hoc eſt multò melius: Altero, quod eſt communius apud Indos, incidendo ramos & truncos arborum, & dividendo in valde minuta fragmẽta, quo facto, coquuntur in ſufficiente quantitate aquæ in aheno ampliſſimo: inde, vbi refrixit, colligitur cochleari magno oleum quod ſupernatat, & hoc eſt Balſamum quo vtimur. Color eius vergit ad nigrũ, & eſt ferè vt perfectiſſimè cocti muſti, h. e. ſapæ: acris eſt ſapor cum leni amaritudine: & odor valde vehemens.*

Noxi-

Navibus recenter ex Terra firma appulſis advecta eſt magna eius quantitas, quod per inciſionem defluit ex arbore grandi & frondoſa cum duobus corticibus: vno craſſiore, vt ſuberis, altero tenui tenaciſſimè intus adhærenti, inter quos aſſerunt orirì balſamũ inſtar lacbrymæ clariſſimè albæ, & odoris tàm ſuavis, vt facilè poſſit cum eo cõferri, quod diximꝰ periiſſe in Ægypto. Fructus arboris eſt, vt cicer albus, cum pauco amarore, poſitus in ſiliqua longa digitum vnum, quo vtuntur Indi ad ſuffitum in catarrhis & doloribus capitis. Facultates aliæ eius hæ ſunt. Sumptus per os ieiuno ventriculo curat aſthma, & provocat ſanguinem menſtruum in mulieribus, poſitus in peſſarijs. Quòd ſi guttæ quadã certæ ipſius in volam manus ponantur, & manè ieiuno ventriculo accipiantur per aliquot dies, magnum remedium eſt contra dolores antiquos ventriculi, præſertim in cauſa frigida, ad debilitatem & infirmitatem nervorũ, difficultatem vrinæ, & obſtructiones matricis (etiã applicatũ in forma vnguenti, prout & exhibitum bibendum in vino) Facultates.

eſt

eſt ſalutare pharmacum, levat obſtructiones ſplenis, mitigat dolorem colicũ, multùm valet in doloribus iuncturarum, & multò magis ſedis, eſt optimum remedium adverſus quæcunq; vulnera, parva vnit & glutinat citiſſimè, & quibus adiuncta eſt contuſio digerit, mundificat, carnem & cicatricem inducit. Dicitur quoq; de ipſo (tametſi non ſim expertus) quòd ſi in febribus longis, quæ rigorem habent, ſpina dorſi eo benè calente inungatur dimidia hora ante paroxyſmum, & æger benè ſeſe cooperiat, atq; ſumat ſtatim quinq; aut ſex guttas in vino, ab horrore liberatur, tribus aut quatuor vicibus ſi fiat. Vt breviter finiam, Temperamentũ eius eſt calidum et ſiccum in ſecundo gradu, & ſubſtituitur in medicamentis in locum Opobalſami legitimi, vti docuimus in noſtro libro de Subſtitutis medicamentis. Quod intelligitur de eo, quod diximus eſſe lachrymam ſuaviſſimam, & non de eo quod per coctionem elicitur.

Temperamẽtum.

Balſama artificialia. Horum deſcriptiones

Fiunt vulgò & alia medicamenta, quæ Balſama vocant, tùm propter ſimilitudinem, tùm propter effectus, cùm ſit liberum

berum omnibus nomina imponere ad placitum: inter quæ eſt Balſamum compoſitum, quod deſcribit Andreas Lacuna ex authoritate Matthioli, & illud quod vocant Domini Ioannis de Granata, excellens remedium ad profunda vulnera partium carnoſarum, quemadmodum copioſiùs docuimus in noſtro libro de Chirurgia, ad quem in hac parte Lectorem remittimus.

plures extant tum apud aliòs, tum verò Matthiolũ & Fumanellum.

De Anime. Cap. III.

ANime eſt gummi quoddam Luſitanorum navigationibus & induſtria allatum in Europam, atq; adfertur ex Guinea, & alijs regionibus Africæ, & inſulis circumuicinis. Colligitur ex arbore admodum grandi, quæ habet folia, vt aloë. Inveniuntur huius gummi tria genera. Primum quod flaveſcit, & ſimile eſt Succino, ac habetur pro vero Cancamo antiquorum. Ex quo docti aliqui viri pro certo tenent, eſſe oleaſtri ſpeciem, & moventur ratione gravi, ſiquidem etiam attrahit paleas, & in ſuffumigijs præbet odorem ſimilem, & eſt etiam pelluci-

pellucidum, & habet eundem colorem, ſed, quámvis opinio iſta ſpecioſa ſit, tamen nos lubentius credimus cancamum & Anime album eſſe idem. Alterum nigreſcit, & ferè ſimile eſt taurino glutini, ſive illi reſinæ, quam vocamus Picem græcam, quam quidam dicunt eſſe verã Myrrham aminneam Dioſcoridis. Tertium genus eſt pallidum & reſinaceum retorridumq́; His omnibus ad ſuffumigia vtimur, & videntur habere idem temperamentum. Affertur ex nova Hiſpania Anime, quod cùm ſit album, vergit ad colorẽ thuris, & per grana, vt ipſum thus, at craſſiora. Olet valde ſuaviter, & iniectũ in prunas facilè conſumitur. Differt ab Orientali in eo, quòd non eſt ita album, nec ita lucidum, & quòd non naſcitur tàm magnis fragmentis tranſparentibus, ita vt quidam dixerint eſſe ſpeciem ſuccini. Anime Novæ Hiſpaniæ colligitur ex arbore mediocris magnitudinis, per inciſionem, Thuris aut Maſticis modo. Vtimur ipſo maximè ad dolorem capitis ex cauſa frigida, et ad catarrhos præcedente evacuatione neceſſaria, cubiculis, per hyemem et capitis operimento

Lib. 1. c. 7.

Anime Occidentale.

operimentis, dormire ſub noctem volentibus, ſuffitis: magis adhuc, quando laborat aliquis hemicranea, aut alio quovis dolore capitis, qui fiat ab eadem cauſa. Miſcetur emplaſtris & ceratis, vbi neceſſe eſt reſolvere & confortare cum calore, ſi addatur ceræ pars tertia. Habetur pro calido in ſecundo, & ſicco in primo, contra opinionem aliquorum, qui non viderunt ipſius effectus, dixerunt eſſe humidam.

Importatur ex nova Hiſpania aliud genus reſinæ, quod vocant Copal *aut Pancopal, valde albũ, lucidum, & tranſparens. Eo vtebantur Indi in ſuis ſacrificijs, et cùm Hiſpani primùm cœperant in eas regiones venire, obviam euntes ipſis exceperunt huiusmodi ſuffitibus cũ Copal factis, in ſignum amoris & obedientiæ, tanquam vaſalli. Vtuntur ad ſuffitum capitis in cauſa frigida: & ad hoc propoſitum memini, quòd cùm hoſpitæ meæ dolore capitis laboranti datum eſſet parum huius Copal, quo ſuffumigium faceret, ſecunda vice liberatam eſſe eam à dolore, atq; proinde maximas Deo egiſſe gratias, & illi qui tantum beneficium contuliſſet.* Copal.

tuliſſet. Calidum habetur in ſecundo gradu, & temperatum in ſiccitate & humiditate; ex quibus qualitatibus poſſunt colligi alia, quæ dicuntur ſecundæ, vt reſolvere & confortare.

Tacamahaca. Etiam fertur ex nova Hiſpania gummi, vocatum Tacamahaca, Colore eſt galbani, odorem habet gravem, atq; ſaporem non bonum. Elicitur vulnerata arbore, admodum odorata, magna vt populus, producit fructum coloratum, vti Pæoniæ eſt. Medicamentum in vſu creberrimo apud Indos ad reſolvendas & maturandas inflammationes, atq; mitigandos dolores ex cauſa frigida, ſive ſit humor, ſive flatus. Quòd ſi inijciatur ſuper prunas, & fumus excipiatur naribus, mulierem vteri ſuffocatione laborantem ilicò liberat, & ad ſe redire facit. idem præſtat impoſitum vmbilico emplaſtri modo. Adhæret ita firmiter, vt auferri antequàm ſuam operationem perfecerit, non poſſit. Vtilis admodùm perhibetur eſſe in reprimendis fluxionibus, poſita in modum epithematis. experti tamē ſumus iam, nō tàm benè ſuccedere, ac ab aliquibus

ſcriptum

ſcriptum eſt. Si miſcetur cum ipſa tertia pars ſtyracis, & parum ambræ, in formam emplaſtri, atq́ue ponatur ſupra ventriculum, confortat eum, excitat appetitũ, concoctionem iuvat, flatus diſcutit. Levat mirabiliter dolorem iſchij, (Sciaticam vocant) maximè ſi eſt ab humoribus frigidis, addendo tertiam partem ceræ, vt faciliùs applicari poßit. Habetur pro calida in principio tertij gradus, & ſicca in ſecundo.

Etiam adfertur ex Continenti per Nombre DEI alia reſina eiuſdem coloris cum Tacamahaca, ſed ſplendidior, & tenerior, quámvis maioris denſitatis, quam Indi lingua ſua vocant Caranna. *Complexio eius eſt calida & ſicca in tertio gradu, & in ſumma valet contra omnes paßiones, quibus vtilem eße diximus Tacamahacam, excepto quòd operatur cũ maiore potentia.*

De Aſa fœtida. Cap. IV.

S*Ciri vix potuit, quæ ſit ea planta, ex qua gummi manat, quod Arabes vocant Altithe, Indi Imgu, Dioſcorides & Plinius Laſerpitium, quia è longinquis adfertur* Anthit. Imgara. lib.3.c.78. lib.19.c.3.

N 2 regi-

Aſæ f. origo. regionibus. Colligi quidam dicunt ex arbuſcula, quæ Avellanæ ſimilia habet folia, cuius fiſſis et diſſectis ramis, trunco, caudice, quod manat poni in corio vaccino, vncto priùs certa quadã maſſa facta ex ſanguine & farina fabacea ad ſui conſervationem: et quòd hac ratione, quando videmus in ipſa aliquid quod videtur eſſe farina fabacea, non eſt inditium adulterationis, ſed puri-

Eadem cũ Laſerpitio. tatis. Decipiuntur qui putant, Aſam fœtidam differre à Laſerpitio, quod ab antiquis receptum fuerit in cibos, & Aſa fœtida in medicamenta. nam nihil eſt vſitatius in tota India, Aſa iſta fœtida, cùm medico in vſu, tùm condiendis cibis. Solent enim illi Aſam ſuis iuſculis et oleribus commiſcere, confricato primũ ex eo lebete, aut cochleari culinario, nõ quærentes aliud condimentum

Genera. in omnibus ciborum generibus. Duo habent Indi iſtius gummi genera; vnum purum & tranſparens, quod ſimile Succino flavo eſt;

Electio. alterũ fœdum, turpe, & craaſſum. Parvum melius eſt et fortius in odore, quod maximè quærunt mercatores, quanquam tàm vnum, quàm alterũ malè olet, & deterius quidem,

quod

quod melius eſt, & qui conſueverunt comedere, dicunt vehementiùs olere purum & lucidum. Vnde fortè factũ, quod Avicenna diviſerit Aſam in fœtidam, & odoratam. Eſt & maximus error exiſtimare præter antiquorum placitum, Benzoinum eſſe ſpeciem Laſerpitij, vt poſtea clariùs videbitur ſuo loco. Error quorundam.

Vtuntur Indi hoc gummi ad confortationẽ ſtomachi, ad diſcutiendos flatus, ad excitandam venerem, cui magis ſunt dediti naturaliter. Adminiſtratum in ſuffumigijs, reſoluit totam malignitatem & corruptionem aëris, vnde plurimùm valet contra peſtem. Suffitus eius confortat cerebrum, corroborat omnes operationes animales, & valet ad infirmitates frigidas capitis, ſi priùs purgetur corpus, vt non fiat attractio humorum. & propterea, quámvis Dioſc. dicat poſitum in dentibus perforatis ſeu excavatis, [cavernis dentium in dolore inditum cera incluſum] aut maſticatũ cum thure in panniculo levare eorum dolorem; non bonum eſt hoc facere, niſi mundato priùs corpore, quia attrahit fortiſſimè, & auget tantopere dolorem, vt ad deſperatio- Vſus. Lib.3.c.78.

Lib. 22. cap 21. nem deducat infirmum, vti ſcribit Plinius, qui ſe ea de cauſa præcipitavit ex alto.

Helianthemon Peruvianum. Ex hoc effectu & ob ſimilitudinem cum caudice & ipſius reſina, non erit à propoſito alienum mentionem facere herbæ regionis Peru, quæ magni eſt nominis, & ob excellentiam ac vſum magnum multis dotatur appellationibus. Apud nos dicitur Flos Solis, Gigantea [ob magnitudinem] Alij vocant Solem Indicum, Coronam regiam, Craterem Iovis, Amoris tubam, & roſam Hiericontis. Naſcitur horis valde paucis, ſi ſemen ſeminetur tempore valde calido, & adeò creſcit velociter ac citò, vt ſex menſibus perveniat ad maiorem altitudinem lance, & alijs in locis multò altius incraſſeſcente trunco, maximè in terra admodum ſtercorata & vmbroſa. Quantùm autem conſtat experientia, herba eſt, quæ ſingulis annis naſcitur & perit, non facit ramos, ſed ſolum caulem, & quæ habet folia, non diſſimilia ſunt folijs cucurbitæ, niſi quòd ſunt acutiora, & in formam cordis. In ſummitate trunci producit fructum plenũ reſina, quale eſt oleum Abiecinum, licet odoris

ſuavioris.

ſuavioris. Similiter quacunq; parte incidatur planta, exit certus liquor, qui virtute Solis & aëris vertitur in gummi, quòd ſi miſceatur cum dicta iam reſina, aut diſſolvatur ad ignem, odorē expirat gravem, & quaſi ſimilem odori Anime. Habet hæc herba mirabilem proprietatem inter alias, & eſt iſta. Quando oritur Sol, obvertit ſeſe ad Solem iuxta altitudinem ſui trunci, tanquam ei exhibiturus reverentiam, & cùm multùm ſeſe erexerit, quieſcit ita vſq; ad veſperam qua Sol ad occaſum vergit, & tunc vertitur ad alteram partem, qua non conſpicitur, niſi ſumpta quaſi priùs abeundi licentia, poſtquam autem Sol occiderit, denuò ſeſe erigit, ſicq; vſq; ad alterum diem permanet, quem eodem modo tranſigit. Planta hæc annumerari poteſt oleribus, ſiquidem guſtata non malè ſapit, atq; comedi poteſt folium eius, ablatis nervulis & villis, ex quibus dependet, mundando cū linteo ſeu abſtergendo lanuginem quam habet. Et ſi volumus illa veſci in acetarijs, iungimus multa ſimul folia, quæ manu circumvoluta cultello ſcinduntur, atq; cum aceto, ſale, & Vſus.

aromatibus parantur poſitis in cochleari grandiore, & coquuntur igne leni, atq; ita benè ſapiunt. Fructus quoq; quando adhuc tener eſt, ſi pili quos habet removeantur, vt ſit inſcolimis, in quo clauſum eſt ſemen, longè ſapidior eſt, quàm vllus Carduus. Per experientiam de hac planta conſtat, quòd multùm ſtimulat ad venerem, tàm folia eius, quàm fructus: qui habet magnam rotunditatem, vt norunt omnes qui eam plantant in noſtris hortis aut in vaſis fictilibus, & ſemē valde copioſum, eo diſpoſitum ordine, quem ſervant apes in favis. Eſt itidem planta hæc in magna æſtimatione, quia producit oleum reſinoſum, & gummi delicatum tàm in cibo, quàm in potu, poſt tanta abundat humiditate, vt ſi maſticetur tenera eius portio, à qua dependent folia, humorem ſeu ſuccum tantum de ſe edit, vt admirationi ſit. Præter ea quæ dicta iam ſunt, ipſius trunci ſucculenti & craſſi ſunt valde apti ad faciendum ignem, propter humorem illum reſinoſum, qui ardet vt tæda cùm intus arundinum modo ſint vacui.

De

De Bdellio. Cap. V.

BDellium eſt lachryma valde communis nomine, rara admodum cognitu, propter quod variæ de eo opiniones ſunt, vt vix ſcire queas, quam ſequi debeas, quibus pleni libri noſtrorum authorum ſunt. Vt autem hoc per tranſennam q. & obiter moneam, non deſinam improbare opinionem eorum, qui affirmant Myrrham vſitatam eſſe perfectiſſimum Bdellium, quia neq; odore, neq; ſapore, neq; colore ei reſpondet. Nec verò meliùs ſentire video Pharmacopolas, qui Bdellium ex Myrrhæ fragmentis volunt colligere, quia incenſum det odorem gummi ſine vlla fragrantia. Quare exiſtimo, quòd ſi aliquod invenitur, eſſe id tàm paucum, vt ſervetur ad oſtentationem potiùs, & ad adulterati dignotiorē. Naſcitur et in Arabia, Indiaq; & Media, & Babylone. Arbor quæ ipſum producit eſt nigra, magnitudine Oleæ, folio Roboris, fructu Caprifici naturaq;. Quod verò curioſi quidam & ſuperſtitioſi homines narrant, eſſe magnitudine nucis iuglandis, figura quaſi triangulari, ad ficum quodam modo accedente,

Error quorundā, circa Bdelliū et Myrrhā.

Plin. lib. 12. cap. 9.

 odora-

odoratum, colore veneto, putamine duro, quod nucleum intus continet: Hoc gummi aut liquor vocatur quibusdã Bdellium Iudaicum, quod eſt illud ipſum, de quo nunc loquimur, ad differentiam alterius generis, quod Serapio author Arabs docet eſſe fructũ noſtri vulgaris Palmito, in Catalaunia & Valentia dicti Margaillon, & Neapoli Cephaillon: et ſecundum noſtram opinionem eſt Meſchum Avic. lib. 2. tract. 2. cap. 115. Bdellium verum plurimùm laudatur ab antiquis ad emolliendos tumores duros ex cauſa frigida reductum cum ſaliva ieiuni hominis in formam emplaſtri. Probatur guſtu amarum, translucidum, taurino glutinis ſimile, intus pingue, liqueſcens [molleſcens] facilè, ligni et aliarum ſordium exs pers, ſuffitu odoratũ, præbens de ſe odorem gratum ſimilem odori vnguis odorati, aut, vt dicunt alij, ſimile vngui, nõ in odore, ſed figura, quoniam Plinius ſcribit, multos ei eſſe candidos vngues. Succedaneum huius eſt gummi Ammoniacum, quod quidam vulgò vocant Aguaciaque, de quo ſuo loco.

Palmito.

Loco ante alleg.

De

De Beniuino. Cap. VI.

BEniuinum an ſit ſpecies illa Laſerpitij, ab antiquis vocata Succus Cyrenaicus; eſt controverſia multùm agitata inter authores. Et ad probandum quòd non ſit, multùm iuvat, quod ſcribitur à Strabone, Theophraſto, Dioſcoride, Galeno, & Plinio. Viſum eſt Doctori Garçiæ ab Horto in ſuis Colloquijs, eſſe valde efficacẽ rationem contra nos, qui ſunt opinionis cõtrariæ, quòd nempe nemo viſus ſit Beniuino vſus in condimentis, prout vtuntur Indi Orientales qualicunq; ſpecie Laſerpitij. Quod quidem argumentũ idipſum non videtur evincere, quia multa comedebãtur ab antiquis, quorum vſus eſſe deſijt, vt ſunt Aſphodeli, Rumex maior, Lupini ſatiui, & Solanum, cum alijs leguminibus, & oleribus, vti meminit Gal. in libr. de ſimpl. medic. fac. Fortior ratio, quã inter alias invenio, quòd Beniuinum nõ ſit Succus Cyrenaicus, aut Laſerpitium odoratum, eſt: quòd Dioſcorides tribuit illi facultatem acutã, quam Galenus calidiſſimam facit, qualem non habet Beniuinum, quia guſtatum non relinquit

An ſit Laſerpitium: & quid.

Lib. vlt. Geogr.

Lib. 6. de hiſt. plant. c. 3.

lib. 3. c. 78.

lib. 8 ſimpl.

lib. 19. c. 3.

quit acrimoniam aliquam. Huc facit, quòd cortex fortis, qui invenitur adhærere Beniuino, teſtatur eſſe ex arbore grandi, & non ex planta ferulacea, quæ eſt ferulæ ſimilis, vti eſt Laſerpitium. Plinius dicit, quòd vendebatur ad pondus argenti denarij penſum, & quòd tanti fiebat à Cæſare, vt conſervari iußerit in ærario inter aurum & argentum. Vnde poßumus colligere, rem tàm raram, & tanti pretij, non eſſe Beniuinum, ſpeciem per vniverſum mundũ notam, et non magni pretij. Sunt etiam qui dicunt, Beniuinum Amygdaloides eſſe ſelectißimam Myrrham, quā Dioſcorides nominat Troglodyticam, hoc argumento quod idem ſcribit habere maculas albas vt vngues: & quia tradit Plinius adferri ex India quoddam genus Myrrhæ, quámvis dicat eſſe omnium vilißimam, contra opinionem illorum authorum. Averroës inter Arabes voluit vocari Belenizan, aut Belenzan, ſive Petrozan, & dicit eſſe calidam in ſecundo gradu cum æquali ſiccitate, quòd ſtomachum langueſcentem corroborat, oris odorem cõmendat, et ad venerem provocat.

Lib. 5. Colligat c. 56.

Inveni-

Inveniuntur diverſa genera Beniuini: inter quæ quod magis æſtimant mercatores eſt Amygdalinum, quod vngues ſeu maculas candidas habet admixtas amygdalarum inſtar: & quò pluribus huiusmodi maculis abundat, eò habetur melius. Eſt & aliud genus ipſius magis nigrū & minoris pretij, quod naſcitur in Iaoa & Samatra: atque etiam aliud profluens ex arboribus novis, vocatum propter bonum odorem Bengui de Bononinas h. e. Benzoinum florum, quod decuplo carius eſt quàm illud alterū, quia odoratius. Ceterùm Benjui è novis & tenellis arboribus profluens Amygdoloide odoratius eſſe, cenſeo fieri propterea, quòd gummi multum ſuæ fragrantiæ nativæ vetuſtate deperdat. Et quia album eſt elegantius, nigrum verò odoratius, ideò vnum permiſcent cum altero, vt ſimul cum odore bono gratum etiam ſit oculis. Benjui arbor maiore ex parte alta eſt, magna, pulchra, abundans multis ramis, ordine elatis, qui ſpargunt magnā vmbrā. Truncus craſſus eſt, & durus. Folia ſunt aliquātùm minora folijs Citrij aut Limonis, quámvis nō adeò

Genera.

Benjui historia.

viridia,

viridia, quia in parte inferiore albeſcunt: & quæ in ramis maioribus ſeu craßioribus enaſcuntur, magis accedunt ad folia Salicis. [paulò ijs latiora, brevioraq́] Naſcitur aliquando in inſulis de Malacan, ſed optimum eſt quod provenit in Siana. Habent in more poſitum, findere arbores, vt gummi promanet abundantius, quod Latini recentiores vocant Ben Iudaicũ, quia primùm manifeſtatum eſſe dicunt in Iudæa.

De Camphora. Cap. VII.

Caphura. NOn invenimus inter Græcos antiquos aliquem, qui fecerit mentionem Camphoræ, quæ vulgò dicitur Alcamfor, quámvis ex Græcis recentioribus eam cognoverint Aetius, Simeon Sethi, Actuarius, & Nicolaus Alexandrinus. Eſt autẽ duorum generum: Caphura ſcilicet quæ de Burneo, & quæ ex China advehitur. Prioris libra vna tanti emitur, quanti centenæ libræ alterius: cauſa poßit eſſe pauca ipſius quantitas, & multa Chinenſis. Gentiles & Baneanes, qui eam eruunt, quatuor eius faciunt genera, dividentes in caput, pectus, crura, & pes

Camphoræ duæ ſpecies.

& pedes. Libra capitis venditur octoginta pardan, quorum apud Indos ſinguli æquivalent decem regalibus nummis Caſtellanis: libram pectoris vendunt viginti: crurum, duodecim: pedis, quatuor, & ad ſummum quinq;. Curioſiores vendunt Camphoram traiectam priùs per quatuor inſtrumenta aenea, vti vniones ſolent. Quæ tranſit per foramina maiora, conſtitutum habet pretium: quæ per mediocria, aliud: quæ per minora, aliud: quæ per minutiora, aliud magis differens. In ea verò diſcernenda tàm ſunt periti, vt facilè agnoſcere poſſint, an vna Camphoræ ſpecies cũ alia permixta ſit. Circa huius eſſentiam, non defuerunt aliquorũ autorũ figmenta, et variæ opiniones. Quidam enim dixerunt eſſe certũ genus bituminis Indiæ, & Platearius Salernitanus vult fieri ex ſucco cuiusdã herbæ, quod probat ex Dioſcoride, quaſi ipſe eã cognoviſſet, aut de ea tradidiſſet. In ipſa autẽ rei veritate, quæ magnâ curâ & diligentiâ investigata eſt per Luſitanos, qui navigarunt in Calecut, eſt: Quòd ſit gummi arboris, (non medulla, aut cor, vti quidam dixerunt) quod

Camphora cribrata.

Quid ſit: in quo aliquot autorũ errores notantur.

quod in meditullio arboris naſcitur, & per rimas ipſius exudet, vti clarè conſpectum eſt in aſſeribus et tabellis ex eadem arbore. Fluit principio valde alba, non habens maculas nigras aut rubras. Dicere autē, quòd rubra ſit, quando colligitur, poſtea autē vel calore Solis, vel ignis artificio fiat alba, eſt res ridicula, et falſo ſibi perſuaſerunt Arabes, qui talia ſcripſerunt. Vſus. *Vtuntur illa ordinariè ſacerdotes illarum regionū in ſuis ſacrificijs, vt nos thure.* Arboris deſcriptio. *Arbor eſt ſimilis magnitudine et pulchritudine Nucijuglandi, tàm latè ſeſe fundens, vt ſub vmbra ipſius commodè ſtare poſſint centum homines & plures, aliquibus in locis. Folia ſunt alba, & ſimilia folijs Salicis. an flores & fructum habeat, incertum eſt. Caudex eſt coloris cineritij, vt fagi, aliquantò nigrior, ſubſtantia mediocriter denſa.* Caphuræ adulteratio. *Quæ ex Burneo adfertur, plerumq́; admiſta habet lapidum fragmenta, aut gummi quoddam, quod Indi vocant* Chamderros, Chamderros. *quod ſimile eſt Ambræ coagulatæ, aut ſcobi ligni ſerra diviſi. Sed mox cognoſcitur, quia nullam præter hanc adulterādi rationē habet.*

Nam

Nam ſi conſpicitur aliquando cum aliquibus maculis albis aut nigris, ex madore id provenit, aut ex impurarum manuum contrectatione. Quod vitium facilè corrigunt Baneanes: Siquidem colligatam in panno lineo, in calidam aquam clàm demittunt, addito ſapone & Limonum ſucco, deinde probè elotam in vmbra ſiccant, & fit multò candidior quàm fuerat antea, nullo ferè diſpendio ponderis. Viſum quibusdam eſt, compoſitam eſſe Camphorã Chinenſem cum aliqua parte Burneenſis. Ad quam opinionem confirmandam allegantur Baneanes de Cambaya, pro arcano dicentes, in defectu Burneæ ſolere ſe parum eius miſcere cum multa Chinenſi, & vocant falſò de Burneo. Pro certo at vero hoc ſtatuunt, bonam & perfectam non evaporare neq; corrumpi, vt illa, quæ non eſt de Burneo, propter mixtionem, quæ in ea fit. Et ad illius conſervationem, & vt ſint magis ſecuri ij qui eam habent, ne reſolvatur in fumũ, ſervant ipſam in vaſis marmoreis, aut alabaſtrinis cum ſemine lini aut pſilij. Probat eam Symeon Sethi, quæ poſita ſupra panem calentem, Electio.

O cùm

cùm de furno eximitur, liqueſcit & reſolvitur ſtatim in aquam: contrà, ſiccatur.

Cõplexio. Circa ipſius temperamentũ ſunt contrariæ opiniones, dicentibus quibusdam eſſe calidam et ſiccam in tertio gradu, alijs calidam in ſecundo. Priores pro ſe habent autoritatem Avicennæ et Serapionis cum alijs multis Arabibus, & experientiam, quæ monſtrat refrigerare hepar & renes, & ſemen adſtrictione quadam retinere ijs, qui ob id ſiunt infirmiores, & mulieribus purgamenta alba, bibita cum pulvere ſuccini & cum aqua nymphææ, & mixta in collirijs ſanat inflammationes oculorum. Qui verò ſunt à parte contraria, arguunt eſſe calidam, quia talis ad guſtum apparet, ob odorem acutũ, ſubtilitatem, levitatem, & ſiccitatem ſubſtantiæ: quæ omnia magnum præbent argumentũ caloris. item quòd nulla res frigida incenditur facilè, at Camphora eſt tàm amica ignis, vt incenſo vno grano ipſius, & poſito in lampade plena aquæ, puriſſimam de ſe flammã præbeat. Huc facit, quòd Galenus in multis locis res eius conditionis iudicat eſſe calidas. Poſita iſta varietate & repugnan-

Tract. 2. de medic. cord. cap. 2.

Cum quibus ſentit etiã Auerroes. lib. 5. Collig.

3 de Temperam. 5.

repugnantia opinionum (quam multis rationibus mirantur quidam) inclino magis ad eam, quæ gummi hoc affirmat eſſe calidum ob ea quæ adducta ante ſunt. Quantùm ad experientiam, quòd refrigerat inflammationes oculorum & vredines, dicimus quòd eam facultatem accipit ab ijs rebus, cum quibus miſcetur, et quòd (vt notũ eſt) multa medicamenta calida applicamus in inflammationibus oculorum, & in alijs ſpecialiter poſt principium. Quod ad reliquum, an Camphora relinqui debeat in compoſitionibus vſualibus pharmacopoliorum quas ingreditur, non eſt huius tractatus.

De Lacca. Cap. VIII.

CIrca naturam et generationem gummi, quod vocatur Lacca, affirmabant quidam in Pegu clariſſima vrbe Indiæ flumina exundare atq; alveum ſuum ſuperare ſolere, aqua deinde defluente, in lutum quod remaneret bacillos ab incolis inijci, in quibus prægrandes formicæ naſcerentur, & eæ quidem alatæ, quæ multã Laccam accumularent. In ipſa autem rei veritate cõpertum

eſt, inveniri in India arborem altiſsimam, folijs quodammodo Pruni, cuius rami implentur magnis formicis, quæ hanc Laccam elaborant, vt apes mel conficiunt, materiam ex ipſa arbore ſugentes. Hos deinde ramulos, ab arbore revellunt atq; incolæ in vmbra ſiccant, donec decidant ramuli, & ſeparetur ab ijs gummi valde limpidum & nitidum, licet aliquando ligni fragmenta adhæreant, vti oculis cernere licet: verùm non tàm bona habetur, vt ea, quæ ſine ligno eſt. Quin formicas hanc Laccam elaborare, inde manifeſtum eſt, quòd plerumq; alas earum videamus mixtas cum Lacca.

Lacre. Lacca ſigillatoria. *Ex iſta Lacca corrupto vocabulo fiunt illi paſtilli rotundi, qui dicuntur Lacre, quibus vtimur ad obſignandas literas, & diverſorum colorum ſunt.* Errores quorundã. *Quidam ex veteribus gummi hoc dixerunt eſſe Cancamum Græcorum, quod eſt falſum: quin nec ipſi Arabes rectè cognoverunt, vti patet ex eorum deſcriptionibus.*

De Lycio. Cap. IX.

L*Ycium antiquorum, quod alio nomine*

quidam

quidam Pyxacantham vocant, erat ſuccus concretus, qui apud multas nationes dicitur Cate, ex quo vnà cum Betre & Areca componunt Indi quoddam medicamentum ad confortandas gingivas. Arbor ex qua hic ſuccus extrahitur, magnitudine eſt Fraxini, folio Ilicis aut Tamaricis quod ſemper viret: florere affirmant, ſed fructum ferre negant: ſpinoſa eſt: materies ligni eſt robuſta, dura, ponderoſa, corruptioni non obnoxia, ſive exponatur Soli, ſive immergatur aquis, quam ob cauſam incolæ lignum ſemper vivum nuncupant. Ex eo propter duritiem et pondus fiunt piſtilla deglumandæ oryzæ idonea in mortarijs ligneis ſex palmos in ambitu continentibus. Ex dictis patet, quantùm differat arbor hæc ab ea, quam nobis depingit Dioſcorides cum folijs Lib. 1. *Buxi, tametſi non conſtare ſibi videatur in* cap. 114. *fine capitis de Lycio Indico. Plantas legitimi Lycij dicunt inveniri in alpibus Gennæ, & in Dalmatia, tametſi præſtantiores naſcebantur in Lycia, vnde illi manavit nomen. In ripis Tagi et Sciaramæ naſcitur arbuſtum ſpinoſum cum folijs Buxi, vulgò*

vocatum Tamaio, ex quo conficiunt ſcopas, & faſciculos ligni ad comburendum, quod noſtro iudicio eſt Lycium verum. Succum ita eliciunt. Ramos minutim conciſos elixant, deinde contundunt, poſt cum farina Nachan (eſt ſemen nigrum & parvum ſimile Sinapi) & cum pulvere cuiuſdam ligni nigri formant tabellas, quas in vmbra ſiccant, ne Solis calore virtus earum conſumatur. Denique vtut Lycium verum hodie non reperiatur in officinis: poſſumus tamen eius loco æquiualens ſubſtituere, vt alio loco docuimus.

De Manna. Cap. X.

Manna quid.

MAnna eſt halitus quidã craſſus è terra & aquis à Solis calore ſublevatus, ac deinde exactè tenuatus ac coctus, à frigore ſequentis noctis concretus, arborum ramis & frondibus, herbis, lapidibus, & interdum ſolo inhæreſcens. Atque ita peritis naturæ interpretibus viſum fuit, quò ad eius eſſentiam & generationem, Galeno referente. Mannam autem Arabum cognitam fuiſſe ab autoribus antiquis pro Mellis ſpecie, licet nihil

Antiquis an cognita.

cet nihil

licet nihil tradiderint de vi, quam habet purgandi; conſtat ex ipſomet Galeno lib. 3. de alim. fac. cap. de Melle, vocans mel roreum, & mel aëreum. Et Vergilius lib. 4. Georg. cantat eſſe donum cæleſte. Theophraſtus lib. 3. cap. 9. de hiſt. plant. dicit eſſe humorē melleum. Plinius lib. 11. cap. 12. multa ipſi imponit nomina, qualia ſunt: ſudor cæli, ſiderū ſaliva, purgantis ſe aëris ſuccus. Manna hæc vulgaris non differt à melle communi, niſi quòd corpulentius hoc ſit, & non niſi interventu apum poſſit colligi. Non provenit in omnibus locis, quales ſunt multùm frigidi, ſed neq; etiam ſemper in alijs, & non toto anno, ſed in æſtate. Quámvis Galenus dicit, quòd in Pergamo civitate Aſiæ, ſua patria, cadebat tardè & rarò: in monte autē Libano quotannis perſæpè. Temporibus elapſis inventa eſt Manna in iſta regione, quæ ceciderat ſupra populos & ſalices, ſed non in illa quantitate et perfectione, quæ deſideratur ad vſum medicinalem. Tria cognoſcuntur eius genera in India Orientali, ex provincia Vzbeque deportata. Primum vtribus conſervatum, Vnde. Species.

vocant Xirqueſt, h. e. Lac arborum, alij corrupto nomine Siracoſt. Alterum dicitur Tereniabin, et ferunt generari in Carduis, granis quàm Coriandrū maioribus. Vulgus plantæ fructū eſſe putavit, ſed Gummi aut Reſinam eſſe reſcitum eſt, colore inter album & rubentem medio. Huius vſus præfertur à Perſis ei qua vtimur, quoniam noſtram non audent dare pueris, niſi decimum & quartum annum exceſſerint. Tertium genus magnis glebis advehitur ex Baſſora vrbe Perſica, admitis plerumq; folijs, plurisq; æſtimatur. Advehitur interdum Goam aliud genus Mannæ ex Ormuz, melli albo depurato perſimile: ſed facilè corrumpitur in hac regione, quòd illam non conſervent in vaſis vitreis. Melior habetur, quæ inſidet folijs arborū, quā vocant Itali Manna di fronda, Mannam foliorum, quia ex folijs colligunt. Dulcis eſt, & ſuavis ad guſtum, minutis granulis cōſtans, maſtiches granulis ſimilis. Secundas partes ſibi adſciſcit, quæ ramis inſidet, quæ eſt aliquo modo craſſior, et ipſam appellant Maña di corpo, Mannā corporis, [quia ex ramis tanquam corpore

Præſtātia.

corpore arboris habeant.] Tertias verò, quæ lapidibus & ſolo inhæret, quæ granulis conſtat craßioribus, & colore minus ſyncero, neq́; ſapore ſimili. Eſt Manna quædam qua vtimur in Caſtilia, allata ex Calabria, quæ conferri cū Indica poßit, maximè illa quæ decidit in terras Ducis de Seminara. Et quia recens melior eſt, fugiunt in Italia Orientalem: eodem modo quo nos vtimur potius Calabrina, quàm Indiana, quæ magis diſtans eſt. Sed animadvertendū, maiorem partem Mannæ, quæ nobis adfertur in Hiſpaniam è regno Neapolitano, et in alias regiones, nihil eſſe aliud, niſi gummi aut lachrymā Fraxini & Vlmi: quæ ſi ſponte manat, dulcis eſt: ſin autem exiliat earum arborum inciſo cortice, vt maiori ex parte fit, fluit amara, quare admiſcent ſaccharum, & hanc vocant in Italia Manna forzata, quia ipſam extrahunt virib⁹ brachiorum, incidendo fraxinos, vt diximus. Et, quemadmodum antiquo more receptum eſt, vt nihil tàm malum ſit, quod non defenſorem ſui aliquem inveniat: ita etiam non defuit ex recentioribus, qui vult defendere

Mañá noſtra qualis.

Nullū tàm impudens mēdacium, vt teſte careat. Plini lib.8.c.22.

Donatus Antonius ab Altomari. & laudare hanc mannam malignam, adferens rationes falſas & frivolas, vt quilibet videre poterit, qui tractatū ipſius de Mañā perlegerit. Quem audivi ſcripſiße ipſum, non tàm vt approbaret iſtud medicamen noxium, quàm propter irrogatam pœnam ac mulctam ijs, qui Neapoli i lam collegerunt.

Facultas. Invenitur Manna ſæpißimè in vitibus, & incolæ quando ſe purgare cupiunt, vnum atq; alterum racemum vuarum incîdunt, ſicq; ſimul & palato & ſanitati conſulunt. Temperies eius ſtatuitur calida & humida in primo gradu. Purgat ſine faſtidio & moleſtia, tutoq; datur infantibus & mulieribus gravidis ab vncia vna vſq; ad quatuor. Evacuat bilem, lenit pectus, promovet vrinā. Durat vſq; ad annum vnum, quo elapſo ranceſcit: & propterea non ſaltem oportet eße prudentes Medicos in ea præſcribenda, quàm Pharmacopoeos induſtrios in comparanda, quandoquidem præter pretium etiam ſaluti ægri ſi mala eſt incommodat.

De

De Myrrha. Cap. XI.

Myrrha eſt lachryma alicuius arboris in Arabia; quæ ſpinoſa eſt, dura, quinq; cubitorum alta, habens corticem læuem, ſimilem cortici Arbuti, & folia Oleæ, ſed magis criſpa & pungentia. Adulterabatur tempore Galeni, vt ipſe refert lib. 1 de Antidotis cũ alijs gummi arboris veneno ſiſſimæ, quod vocatur Opocalpaſum: id licet foris impoſitum in quorundam morborum curatione prodeſt, at intra corpus aſſumptum exitium attulit. Myrrham veram, adeò laudatam à veteribus non habemus, aut noſtra eſt alia ſpecies valdè differens ab illa. Notandus etiam error eorũ, qui dixerunt quòd Beniuin noſtrũ ſit magis ſelecta Myrrha, quia non poſſum intelligere, quomodo pro vno eodemq; ſit habendum, quorum vnum amarum, alterum dulce eſt. Ex dictis cognoſcitur, quàm nullam rationem habeant ij, qui ſine autoritate legitima atq; demonſtratione firma pertinaciter defendunt, quòd pro Balſamo lectiſſimo ponatur in medicamentis illa lachryma aut liquor Myrrhæ, quem Dioſcor. & alij Græci vocarunt

Myrrha.

Lapſus quorundã. cap. 11.

Lib. 1. c. 62.

carunt

carunt Stacten, & Arabes Storacem liquidum, non habentes benè cognitam hiſtoriam
Stacte. *de Myrrha. Quòd autem Stacte myrrhæ ſit liquidus vocatus Styrax, facilè probat Serapio cap. 292. de Myrrha, & 46. de Storace, vbi tradit fieri Storacem liquidum ex Myrrha primùm aqua conſperſa & madefacta, ac poſtea torculari expreßa: qua in re Dioſcoridem ſequitur. Quam quidem ſententiam illud confirmat, quòd liquidus Styrax ſit perquàm odoratus, et guſtui nõ obſcurè amarus. Porrò animadvertendum, quòd hoc ævo ſyncerũ haud facilè invenias, quod & alijs medicamentis, quæ ex illis locis ad ferri ſolent, vſu venit. Siquidem cùm omnia hæc per Mauritanorũ, Turcorum, Iudæorumq́ manus tranſeant, qui nobis Chriſticolis ſemper dolos, fraudesq́ moliuntur, Dijs ſacrificium facere ſibi perſuadent, cùm nos aliqua in re fallere*
Storax liquidus. *poßunt. Reſtat, vt tradamus, quid ſit Storax noſter liquidus, tàm differens ab eo, de quo finieramus dicere. Reſpondetur, quòd ſit pinguedo collecta ex eodem cortice Storacis, quando eam coquunt in aliquibus caldarijs,*

darijs, aut quādo eam vtunt: quia non tam parvo venderetur, ſi verè eſſet liquor perfectiſſimus Myrrhæ. Vtilis eſt inprimis inter alia ad facilitandum partum, ſi cum oleo lib. alborum imponatur genitalibus. Probata quoq; experimento eius vis eſt ad extendendos et emolliendos nervos cum oleo vulpino. Quantùm ad Storacem calamitæ antiquorum, & ad Storacem rubeum aliquorum modernorum, non eſt huius loci declarare, maximè quia iam de ea re ſcripſi in ſecunda editione Succedaneorum.

De Opio. Cap. XII.

QVod Luſitani vocāt Amfiam, ab Arabibus (quos Indi ſequuntur) dicitur Ofium, deducto à Græcorum Opio nomine. Pleraq; enim nomina à lingua Græca acceperunt Arabes, mutando P in F, quòd ſint literæ multùm affines, & ita ab Opos vel Opium vocarunt Ofium, & Pæoniam Fauniam, et alia ſimiliter. Inveniuntur diverſa genera Opij pro regionum differentia. Quod è Cairo adfertur, albicat, & magni eſt pretij: exiſtimant id eſſe quod Thebaicum Opij nomen. Genera.

cum

cum dicitur, eſt laudatiſſimum. Ex quo infertur, Officinarum non eſſe legitimũ, quia nigrum. Quod advehitur ex locis, qui ſunt circa mare Rubrum, eſt nigrum & durum.

Adulteratio. *Adulterari id quidã iudicarunt cum ſucco Thymeleæ, quam non nihil redolet. At in*

Quid ſit. *tota India non viſa eſt hæc herba naſci. Eſt autem Opium gummi vel lachryma Papaveris herbæ valde cognitæ, quæ in Caſtilia dicitur Dormidera, quæ exſtillat de plantæ huius capite inciſo vel ſcarificato [fiſſo.] Naſcitur in India cum tàm grandi capite aliquando, vt capiat triginta quinq́; vncias*

Vſus mirabilis. *liquoris. Vulgatiſſimus eſt apud Aphricanos & Aſiaticos Opij vſus: ſiquidem eius eſui ita aſſueverunt, vt etiam abſtinere eo nequeant ſine vitæ periculo. quod admiratione non caret, cùm ſit tàm frigidum & ſtupefaciens, ſic ut qui eo vtuntur, ſemper q. ſemiſopiti aut dormitabundi conſpiciantur. Vtuntur eo quidam ad levandam laſſitudinem contractam ex laboribus, & ad inducendam oblivionem curarum, non vt excitentur ad rem veneream, vt aliqui exiſtimarunt, quam potiùs ſua frigiditate refrænat &*

gat & domat, cuius multi Luſitani teſtes eſſe poßunt, qui eſu huius effecti ſunt ſteriles & impotentes. Quantitas, qua capiunt, eſt à viginti vsq; ad quinquaginta grana hordei. Fuit tamen quidam Secretarius regis Nizamoxa, qui comedebat quotidie plus quàm vnciam Opij: et licet ſtupidus et dormitabundus ſemper videretur, aptißimè tamen res tractabat. tantum conſuetudo potuit. Narrat Bellonius lib. 3. Obſervat. cap. 15. abundantißimè cogi ex Papavere candido tota Paphlagonia, Cappadocia, & Cilicia, apudq; Turcos et Perſas ſummo eſſe in vſu: illius etenim eſu animoſiores ſeſe fieri exiſtimant, neq; belli pericula formidare, vt nullus ſit, etiamſi aſprum ſolum haberet, qui eius dimidium in Opium non impenderet, quod pace & bello ſemper circumfert: non tamen ab eis ſumi ſupra drachmæ vnius pondus. Maßlae Turcarũ.

De Spodio. Cap. XIII.

DVbium eſt, an Spodium Arabum differat à Spodio Græcorum. Controverſia hæc, aut potius confuſio, nata eſt à Gerardo Dubium de Spodio.

nenſi, in Rhaſ. ad Alm. lib. 3. cap. 36. qui Tabaxir Arabũ vertit Spodium, res valde differentes. Etenim Tabaxir nihil aliud ſonat, quàm lacteus humor, ſive liquor albus vt lac, aut ſuccus liquorve concretus, quem incolæ vocant Sacar de Manbu, quia Indi nominant Mambu arundines aut ramos arboris illud producentes. Arbor in qua gignitur ſolet eſſe altitudine Populi, folijs Oleæ: ramos extendit multùm elevatos in altum (niſi quòd aliquando Indi inflectunt pulchriores ad pergulas & deambulacra cõficienda opere topiario ad parandas vmbras) frequentibus nodis diſtinctos, palmi tamẽ longitudine ab invicem diſtantes, habens. Inter ſingula internodia generatur liquor quidam dulcis, craſſitie farinæ Amyli & candore ſimili. Sed non omnes rami eum liquorem continent, ſed ſolæ illæ de Biſnager, Batecala, & parte provinciæ de Malavar. Hic ſuccus invenitur aliquando nigricans aut cinereus, licet propter id non improbetur. Nam hoc evenit aut ob humiditatem ſuperfluam, aut quòd diutius ligno in cluſus permanſerit: non quòd crematus

Tabaxir.

Tabaxir hiſtoria.

matus fuerit, vt aliqui exiſtimarunt. Ceterùm ex Medicorum tum Indorum, tum Arabum, Perſarum, & Turcorum teſtimonio vtiliſſimũ eſt Tabaxir ad qualeſcunq; ardores internos & externos, febres bilioſas, & dyſenterias. Meminit eius Serapio cap. 343. ſuorum ſimpl. corrupto vocabulo Tabaxir ſub Saraiſcir. Ex dictis infertur, non eſſe niſi vnũ Spodium, idq; metallicum Græcorum: atq; etiam erraſſe interpretes Arabum in translatione, aut vt meliùs dicam, inventione huius vocabuli Spodion, vt ipſimet autores Arabes, qui propter loci diſtantiam, plenam non potuerunt habere cognitionem de Tabaxir. Quidam dicebant eſſe radices cannarum crematarum, alij os aut dentẽ Elephantis aduſtũ, et alij tantùm tractarunt de eius facultatibus. Conijcitur quoq;, quòd in compoſitionibus Arabum per os aſſumendis, ſi non haberent legitimũ Tabaxir, poterãt vti Roſis, vti patet ex Serapionis allegato capitulo, atq; eius interprete. Facultates. Spodium vnicum: & de eo quorundã errores.

De Thure. Cap. XIV.

D*Vorum generũ Thuris mentionem fecerunt* Genera.

ceſſerunt autores antiqui (quod gũmi eſt odoriferum, & benè cognitum omnibus) vnius Locus, vbi naſcitur. *vocati Arabici, & alterius Indici. Sed veriſſimum eſt, nõ naſci Thus per vniverſam Indiam: cùm quicquid Thuris in illa conſumitur, et hinc in Luſitaniam evehitur, ex Arabia deferatur: in qua ſolùm naſcitur,* Nominis ratio. *et vocatur Lovan. Quare credo illos decipi, qui putant vocari Lybanũ Græcè, & Olybanum in officinis, quòd naſcatur in monte Libani. Fabulantur Græci antiqui, quòd ſit ita vocatum à quodam iuvene Aſſyrio, qui vocabatur Libanos, & converſus eſt in iſtam arborẽ, cùm occiſus eſſet à ſuis inimicis, quia Deos reverenter colebat, quæ res* Arboris thuriferæ forma. *illis grata eſt. A Luſitanis quibusdam, qui diu in Arabia vixerunt, intelligitur, quòd hæc arbor thurifera eſt humilis, folia habens Lentiſco ſimilia, atq; duorũ exiſtit generum: vna montana, altera in planis locis naſcens. Prima, quæ provenit in montibus & locis fragoſis, Thus profert ſelectiſſimũ, quod nos vocamus maſculũ, & ipſi Melaio, atq; illud eſt, quod rotunditate gutta dependet, ita dictum ob figurã ſimilem teſticulo.*

licet,

licet, vt dicit Plinius, maſculum vocamus, cùm aliâs non ferè mas vocetur, vbi non ſit fœmina; vti dicim⁹ de Pæonia, cuius ſpecies [illegible]t mas, altera fœmina, & idẽ de Anagallide, de Mercuriali, de Terebintho, & de alijs multis reb⁹. In planis verò naſcens locis Thus producit nigrum, atq; adeò vile, vt eo cum aliarum arborũ reſinis permixto picant & oblinunt naves, vti nos pice ſolemus. Optimi, huc etiam delati, tàm vile eſt pretium, vt centenæ libræ duobus duntaxat Luſitanicis aureis comparentur. Thus ergò nullã aliam adulterationẽ patitur, niſi miſcendo malum cum bono. Verum quidem eſt, ꝙ in magna eius penuria adulterari poſſet cum reſina picea, & gummi arabico, ſed deprehenderetur fraus in odore, quem non haberet ſuavem, & quòd incenditur ſeu ardet facillimè. Arbores quas diximus naſci in Arabia, creſcunt præcipuè in ſylva quadã regni Sabeorũ, quæ vltra triginta milliaria habet in longitudine, & vltra quindecim in latitudine. Incolæ in tantum adſtricti Regi ſunt, vt nulli absq; Regis licentia et cõ enſu permiſſum ſit Thus colligere. Dicunt alij

Lib. 12. cap. 14.

Pretium.

Adulteratio.

Locus natalis.

iuriſdictionē nominatæ ſyluæ eſſe penes trecentas familias, quibus contingit per ſucceſſionem & hæreditatem vis ac poteſtas colligendi ac diſtribuendi Thus. Narrant quòd dùm tempus eſt vulnerare arborem, quò ſtillet liquor, toto illo temporis ſpatio dum colligitur thus, arcentur viri ab vxoribus, & à mortuorum exequijs, innuentes gummi tàm ſanctum non quibusvis tractandum eſſe manibus. Novellæ arboris Thus candidius & maioris efficaciæ creditur eſſe, quàm veteris. Præter Thus illud legitimum, eſt etiam quod hæret in arboris cortice, quod ferreis inſtrumentis depectitur, ideoq́ corticoſum.

Collectionis tempore obſervandum.

Plinius lib. 24. cap. 6. ſcribit de eo, quod vocant quidam Thus terræ, *quod in rei veritate nihil eſt aliud, quàm illa herba vocata à Græcis Chamæpitis, & inter nos Iua arthetica.*

Manna thuris *Pharmacopoeis vſurpata, non eſt res alia, quàm pulvis ille, qui eius concuſſu eliditur, cum quo conſpiciuntur fragmenta quædā corticis, vnde fit magis adſtringens, quàm thus.*

In noſtra

In noſtra India invenitur arbor vocata Focot Guebit, *q. d. Lignum expetitum, quæ eſt magnitudine Populi, & ſummæ albedinis. Lignum eius magni fit ad imagines, quòd ſit valde album, leve, & ſplendidum, vt vernix: & ita Indi fabricarunt ex ipſo aliquot idola, vt apparuit in Tateluco Mechicano capto à Martino Corteſio. Sub cortice iſtius arboris invenitur quoddam gummi noſtro Thuri ſimile, licet magis album, & minoribus fragmentis. Vtuntur eo ad eadem, ſi bonum eſt, ad quæ nos Thure. Thus eſt calidum in ſecundo gradu, & ſicc cum in primo cũ parva adſtrictione. Vtuntur ipſo multùm Indi medici in vnguentis, & ſuffumigijs, & alqiuando ſumunt per os ad infirmitates capitis, & defluxiones. Deligere autem oportet iuxta Gal. lib. 5. meth. med. cap. 4. id quod eſt magis tenax, & reſinoſius: & ad hæc vt ſit tùm mollius, tùm albidius, tùm quod manſum non comminuitur, ſed partes ſuas cohærentes ſibi defendit.*

Lignũ deſiderij, ſeu exoptatũ.

Tẽperies.

Vſus.

Electio.

DEO RERVM CREATORI
SIT GLORIA.

INDEX PRÆCIPVORVM, QVÆ IN HOC LIBRO CONTINENTVR.

Achates. 10
Adamas. 1
Agnir. 56
Aiochtoli. 18
Alaqueca. 8
Allaquey. 88
Algarroba. 45
Aloë. 87
Ambare. 37
Ambra. 89
Amomum. 57
Anacardium. 38
Anime. 96
Anonymos arbor. 35
Arbor triſtis. 33
Armadilla. 18
Aſa fœtida. 98
Auacari. 34
Auzuba. 35
Axi. 33
Balſamum. 93
Bangue. 58
Batatæ. 69
Bdellium. 101
Beniuinum. 102
Ber. 39
Betre. 40
Bezar lapis. 11
Bitumen nigrum. 92
Brindones. 42
Caceras. 68
Caimanes. 15
Caious. 38
Calamus aromaticus. 22
Camotæ. 69
Camphora. 103
Canella. 19
Carambolas. 43
Caranda. 35
Caranna. 98
Cardamomum. 23
Cariophylla. 23
Carlo Sancto. 79
Caſsia. 19
Caſsia fiſtula. 42
Ceratia. 45
Ceuadilla. 39
Chamderros. 104

Ch[illegible]

Chermes. 49
Chiaſſæ. 69
Chyna radix. 70
Cinnamomum. 19
Coca. 40
Cocchinilla. 49
Coccognidium. 49
Coccus baphica. 49
Cocus indicus. 46
Copal. 97
Coru. 59
Coſtus. 25
Crocus Indicus. 80
Cubebæ. 26
Cyriſole. 51
Doriones. 51
Dragonalis. 49
Ebur. 18
Fauſel. 52
Filiagulla. 88
Folium Indicum. 27
Galanga. 28
Gingiber. 28
Granatus. 6
Guacatane. 80
Guanaban. 52
Guayauos. 51
Herba Malauarica. 59
Heſperis. 34
Houos. 55
Hyacinthus. 7
Iaca. 35
Iamboloins. 53
Iambos. 53
Iangomas. 36
Iaſpis. 7
Ioannis Infantis herba. 67
Iuncus odoratus. 60
Lacca. 106
Lacre. 106
Lapis Bezaar. 12
Lapis Malacenſis. 14
Lapis Nephritidis. 6
Laſerpitium. 98. 102
Lignum aloës. 84
Lignum colubrinũ. 85
Lignum expetitum. 115
Lignum Guaiacum. 75
Liquidambar. 92
Lycium. 106
Lyncurium. 92
Macis. 29
Maggai. 88
Magnes. 10
Mangas. 55
Manna. 107
Manna thuris. 114

Magaritæ. 15
Mechoacan. 81
Moly. 50
Moſcata nux. 29
Muſa. 60
Myrobalani. 54
Myrrha. 110
Nardus Indicus. 30
Negundo. 36
Nimbus. 37
Oculus felis. 10
Opium. 112
Palmito. 111
Piper. 31
Plaſma. 6
Pomum Paradiſi. 61
Praſites. 6
Rhabarbarum. 83
Sanguis Draconis. 49
Saphirus. 9
Sarſa parilla. 72
Saßafras. 78
Schœnanthos. 60
Smaragdus. 4
Spodium. 112
Stacte. 110
Storax. 110
Styrax. 110
Succinum. 91
Succus Cyrenaicus. 102
Tabacum. 62
Tacahamahaca. 97
Tamarindi. 55
Thus. 113
Thus terræ. 114
Traſi. 68
Tune. 62
Turbit. 67
Yuca. 70
Zedoaria. 25.

FINIS.

GVIBERTVS.
1597.

FRAGOSUS.
1600.

B
G 99